

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI
KOMISJI CENTRALNEJ
ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH
ZA OKRES
1945 ————— 1949

Sprawozdanie KCZZ

1945 — 1949

Sprawozdanie niniejsze zobowiązała się załoga drukarni Sp. Wyd. „Prasa Demokratyczna — Nowa Epoka“ wykonać przed terminem, celem uczczenia II/VIII Kongresu Związków Zawodowych.

Składali linotypiści: M. Farbiszewski, R. Złotoszewski, J. Urbanek, J. Kondras i B. Czekajewski pod kierunkiem F. Szubiakiewicza. Łamali zecerzy ręczni: I. Dziąg, K. Kucharski i E. Remiszewski pod kierunkiem K. Glińskiego. Drukowali maszyniści: K. Laskowski, K. Myszowski, Al. Wojciechowski, A. Majewski, A. Drzewiński, T. Bułaciński, W. Burzyński i J. Grzegorek. Ofiarne broszurowała cała załoga introligatorni. Kierownictwo ogólne sprawował kier. W. Ment.

Egzemplarze złożone wykonane zostały z inicjatywy załogi drukarni.

Nakł. 7000 na papierze ilustracyjnym 90 gr. Form. 70 × 100.
Maj 1949.

Druk. „Prasa Demokratyczna“, Warszawa, Śniadeckich 16.
B - 74401.

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI

KOMISJI CENTRALNEJ
ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

ZA OKRES

1945 — 1949

KOMISJA CENTRALNA ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

WARSZAWA 1949

314

CM 314891

149

Wpisano do Księgi Akcesji

Akc. D1 nr 166 /2011/ CM

Prezydent R. P. Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów J ó z e f C y r a n k i e w i c z

SŁOWO WSTĘPNE

S Ł O W O W S T Ę P N E

SPRAWOZDANIE z działalności KCZZ ilustruje drogę rozwojową odrodzonego polskiego ruchu zawodowego od I/VII do II/VIII Kongresu Związków Zawodowych.

Na jakąkolwiek spojrzymy dziedzinę działalności odrodzonego ruchu zawodowego, ujrzymy olbrzymie osiągnięcia. Polski ruch zawodowy systematycznie troszczył się o podniesienie poziomu materialnego i kulturalnego mas pracujących i przychodzi na II/VIII Kongres z poważnymi wynikami. Polski ruch zawodowy stał się potężnym narzędziem walki mas pracujących o umocnienie państwa ludowego na polu odbudowy i rozbudowy gospodarki, w dźwiganiu przemysłu, komunikacji, łączności, w walce z wrogiem klasowym, spekulacją, lichwą, pasażernictwem, w realizowaniu planu trzyletniego, systemu oszczędnościowego, w dziedzinie rozwoju plac robotniczych i pracowniczych oraz akcji socjalnej.

Odrodzony ruch zawodowy stał się obecnie jednolitą, potężną organizacją zawodową klasy robotniczej, walczącą — pod politycznym przewodnictwem PZPR — o dobrobyt mas pracujących, o szczęście dla naszego narodu, o pokój, o socjalizm.

Czemu odrodzony ruch zawodowy zawdzięcza tak wspaniały rozwój?

Po pierwsze temu, że rządy w kraju sprawuje od 4 lat klasa robotnicza w sojuszu z chłopstwem, w rezultacie historycznego zwycięstwa Armii Radzieckiej nad faszystowską armią hitlerowską, co z kolei uniemożliwiło burżuazji polskiej utworzenie aparatu państwa kapitalistycznego.

Po drugie temu, że wraz z klęską burżuazji, klęskę ponieśli również reformiści i agenci piłsudczykowski w ruchu zawodowym, co dało możliwość oparcia ruchu zawodowego o zasady ideologiczne lewicy związkowej.

Spójrzmy z perspektywy na historię polskiego ruchu zawodowego z przed 1939 r. a uprzytomnimy sobie wielkość drogi, którą przeszliśmy.

* * *

Na terenie ruchu zawodowego przed 1939 rokiem mieliśmy kilka różnych ośrodków krajowych ze związkami ześrodkowanymi w Komisji Centralnej Związków Zawodowych, związkami NPR-owskimi i chadeckimi oraz sanacyjnymi. Wszystkie one razem posiadały przed 1939 r. zaledwie 900 tysięcy zorganizowanych robotników.

Komisja Centralna Związków Zawodowych powstała na I Kongresie Związków Zawodowych w maju 1920 r. w wyniku połączenia ugrupowań związków z trzech byłych zaborów. Jeszcze przed I Kongresem nastąpiło w lipcu 1919 roku połączenie dwóch central, działających na terenie b. Kongresówki, tj. „Centralnej Komisji Związków Zawodowych” — kierowanej przez SDKPiL i „Komisji Organizacyjnej Związków Zawodowych” — kierowanej przez PPS. Protokół połączeniowy tych dwóch central związkowych stanowił deklarację programową I Kongresu Związków Zawodowych (1920). W uchwałach I Kongresu czytamy, że „klasowy ruch zawodowy, jako cel stawia sobie przygotowanie klasy robotniczej do stoczenia walki o nowy porządek społeczny i do objęcia przez nią kierownictwa gospodarki w nowym ustroju”.

Ośrodków związkowych o kierunku chrześcijańskim było kilka. W okresie od 1919 do 1939 r. kilkakrotnie związki te łączyły się i rozpadały, nie tworząc nigdzie, z wyjątkiem Górnego Śląska i Poznańskiego, poważniejszych związków. Ideologia tych ugrupowań była zasadniczo jednakowa: uznanie podstaw ustroju kapitalistycznego oraz prawa kapitalistycznej własności, przeciwstawianie się rewolucji społecznej i walce klas, poszerzanie współpracy pomiędzy kapitalistami a robotnikami.

Trzecią grupę związków stanowiły sanacyjne organizacje związkowe, powstałe w wyniku dywersji sanacyjnej w ruchu

zawodowym, kierowanej przez Moraczewskiego, Jaworowskiego i innych. Były to piłsudczykowski, bojówkarskie organizacje, wyznające solidaryzm klasowy i faszyzm typu hitlerowskiego, a przykrywające swoje zdradzieckie oblicze radykalnym frazesem.

Czwartą grupę związków stanowiły związki zawodowe żydowskie i niemieckie, kierowane przez bundowców i nacjonalistów scheidemanowskich

Po I Kongresie w 1920 r. większość kierownictwa KCZZ znalazła się w rękach reformistów i zdrajców klasy robotniczej: Żuławskiego, Kwapińskiego, Szczerkowskiego, Zdanowskiego i innych. Nie brzydzili się oni żadnym środkiem, stosowali szykany, represje, rozwiązywali lewicowe związki, wydalali lewicowych działaczy, denuncjowali ich przed policją, fałszowali wybory do ciał związkowych, organizowali Kongresy drogą mianowania delegatów, brutalnie i bezwstydnie deptali elementarne zasady demokracji związkowej — aby utrzymać kierownictwo w swych rękach i nie dopuścić do jedności i do walk rewolucyjnych.

Macka piłsudczykowska w ówczesnej KCZZ postawiła sobie za najgłówniejszy cel — walkę z komunistami, lewicowymi socjalistami i walkę przeciwko państwu radzieckiemu.

Już w 1920 r., reformiści z Żuławskim na czele szykanują komunistów (lewicę związkową) za ich stanowisko wobec wojny polsko-sowieckiej w 1920 r. W deklaracji związków, kierowanych przez komunistów, czytamy, że „wojna przeciwko rosyjskiej Republice Sowieatów służy wyłącznie międzynarodowemu kapitałowi, kresowym obszarom... a polskiemu ludowi przynosi jedynie śmierć, głód, choroby i drożyznę, utrudniając mu jednocześnie walkę o obalenie panowania własnej burżuazji...“ Temu stanowisku przeciwstawiła się większość KCZZ, wzywając klasę robotniczą do podporządkowania się rządowi wojny

i używając przytym nikczemnego argumentu, jakoby państwo radzieckie zagraża zdobyczom polskiej klasy robotniczej, tj. 8 godz. dniu pracy...

W latach 1921 — 1923 Żuławski i spółka przeprowadzają „czystkę“ w centralach poszczególnych związków zawodowych. W listopadzie 1923 r., w okresie wielkiego napięcia strajkowego, Żuławski, Kwapiński i spółka zmuszeni byli pod naciskiem mas proklamować strajk powszechny, ale równocześnie zastosowali wyrefinowaną taktykę szybkiej likwidacji tego strajku. W Krakowie, w czasie powstania listopadowego, przywódcy reformistyczni wzywali robotników do złożenia broni i powrotu do pracy, „albowiem walkę wygraliśmy całkowicie... rząd skapitulował“, a w Warszawie i Zagłębiu zaprzeczali, że w Krakowie jest powstanie robotników.

Na początku roku 1924 reformiści zaniepokojeni nowym wzrostem wpływów lewicy związkowej, przeprowadzają na plenum KCZZ wniosek, przypominający treść uchwały II Kongresu Związków Zawodowych — o stosunku do partii komunistycznej. Uchwała głosi, „że wszyscy członkowie związków zawodowych obowiązani są zwalczać partię komunistyczną, jako wroga interesom klasy robotniczej i jej organizacji zawodowej“...

Dnia 6 maja 1924 roku Prezydium KCZZ z oburzeniem stwierdza, że bardzo wiele oddziałów związkowych w Warszawie i w centrach przymysłowych — brało oficjalnie udział w pierwszomajowych pochodach komunistycznych. Fakt ten uznali reformiści za naruszenie dyscypliny organizacyjnej i wezwali wszystkie zarządy główne do przeprowadzenia dochodzenia i pociągnięcia do odpowiedzialności winne zarządy oddziałów.

III Kongres związków zawodowych w 1925 roku był również kongresem mianowańców, który za najgłówniejsze swe zadanie uznał walkę z lewicą związkową.

Po III Kongresie — lewica związkowa prowadziła akcję wśród naftowców, robotników tartacznych, włókniarzy itp. Re-

formiści nie tylko odrzucali wszystkie propozycje lewicy związków zawodowych, ale odpowiadali rozwiązaniem oddziałów lewicowych, denuncjowaniem przed policją działaczy lewicowych, stosowaniem terroru fizycznego.

Po przewrocie majowym 1926 r., Żuławski formułuje stanowisko reformistycznego kierownictwa KCZZ wobec Piłsudskiego. W stanowisku tym stwierdza, że „akcja rządu Witosa przedstawiała daleko większe niebezpieczeństwo, aniżeli militarna akcja pod wodzą marszałka Piłsudskiego, którego żadną miarą za wroga klasy robotniczej i jej interesów nie można było uważać...”

Popieranie reżimu sanacyjnego przez prawicowych przywódców KCZZ, później przykrywane frazeologią opozycyjną, utrzymywało się aż do 1939 r. Natomiast za głównego wroga klika Żuławski—Kwapiński uważała nadal komunistów i lewicę związkową.

W okresie dyktatury sanacyjnej lewica związkowa, nie przestaje walczyć o jedność związków zawodowych, organizuje komitety fabryczne, prowadzi walkę przeciwko arbitrażom faszystowskim, organizuje strajki włókiennicze przeciwko faszystowskim regulaminom fabrycznym, prowadzi strajki górników, wiąże walki ekonomiczne z walką polityczną przeciwko całemu systemowi dyktatury faszyzmu, kieruje akcjami bezrobotnych, prowadzi walkę przeciw kapitalistycznej racjonalizacji.

Lata 1933—36 charakteryzuje wzrost rozwoju związków zawodowych. Przywódcy reformistyczni stosują wobec mas taktykę demagogii, mówią o rządzie robotniczo-chłopskim, o potrzebie przebudowy ustroju, ale równocześnie perfidnie chronią dyktaturę faszystowską, nie dopuszczając do tworzonego przez komunistów i uczciwych pepesowców jednolitego frontu.

Przywódcy reformistyczni z KCZZ z nienawiścią zwalczali ZSRR i lewicowe nurty na terenie międzynarodowego ruchu związkowego.

W styczniu 1925 r. KCZZ otrzymała z Prezydium Radzieckich Związków Zawodowych pismo z zaproszeniem do wystąpienia do Związku Radzieckiego delegacji. W piśmie tym radzieckie związki zawodowe mówią: „Nie mamy nic do ukrycia przed delegacją bratnich robotników. Towarzysze robotnicy polscy. Będziemy szczęśliwi, jeśli zdołacie obalić istniejącą dotychczas nieprzeniknioną ścianę i jeśli przyjdziecie do nas poto, by na miejscu zapoznać się z istotnym stanem rzeczy. Wrogowie klasy robotniczej będą zmierzać do tego, aby przeszkodzić nawiązaniu braterskiej więzi...“ Na zaproszenie to KCZZ dała odpowiedź odmowną i wysunęła oszczercze zarzuty pod adresem ZSRR. Na tej pozycji fabrykantów oszczerstw i kalumni przeciw ZSRR pozostali wierni do końca — Żuławski, Kwapiński, Zdanowski i inni.

Reformistyczne kierownictwo KCZZ odrzuciło wniosek lewicy związkowej o współdziałanie z francuską lewicą — Konfederacją Pracy i innymi lewicowymi centralami związków zawodowych w krajach kapitalistycznych. KCZZ przyłączyła się do protestu na terenie międzynarodowym przeciwko powstaniu angielsko-rosyjskiego Komitetu Jedności w roku 1925, nazywając to „niebezpiecznym flirtem z komunizmem“. Natomiast chętnie reformistyczne kierownictwo KCZZ utrzymywało kontakt z reakcyjnymi elementami na terenie międzynarodowym.

**
**

Lewica związkowa w Polsce posiadała bogate tradycje walki. Droga jej była niezwykle ciężka, ale w toku dziesiątek lat zmagañ z reakcją i reformizmem, z mafią piłsudczykowsko-WRN-owską krystalizowała się rewolucyjna linia polskiego ruchu zawodowego.

W odrodzonych polskich związkach zawodowych zwyciężyła ostatecznie marksistowsko - leninowska koncepcja ruchu zawodowego.

Polega ona na tym, że prowadząc walkę o usunięcie lub zmniejszenie konkurencji między robotnikami, walkę o systematyczną poprawę bytu materialnego klasy robotniczej, związki zawodowe muszą stać się zorganizowaną siłą dla usunięcia samego systemu pracy najemnej i władzy kapitału.

Stąd wynika taktyka łączenia walk ekonomicznych z walką polityczną, jak również taktyka budowy struktury związkowej według linii pionowej tj. budowa związków według przemysłu, zawarta w hasle: w jednym zakładzie pracy działa jeden związek zawodowy. Stąd wynika dążenie do jedności w ruchu związkowym.

Ta jasna koncepcja ruchu zawodowego komunistów (lewicy związkowej) w warunkach kapitalistycznych, dała możność działaczom z byłej lewicy związkowej, którzy stanowili trzon kierownictwa ruchu od 1944 roku, przystosowywać koncepcję ruchu zawodowego do nowych warunków państwa demokracji ludowej.

Nowa koncepcja polegała więc na następujących zasadach:

1) Związki zawodowe muszą być odbudowane na podstawie jedności.

2) Związki zawodowe muszą być odbudowane na podstawie struktury pionowej tj. wg. przemysłu i działów pracy.

3) Związki zawodowe muszą radykalnie zmienić swój stosunek do państwa. Do 1944 roku było ono państwem kapitalistycznym tj. państwem, gdzie stosowany był wyzysk kapitalistyczny i ucisk polityczny. W nowych warunkach zw. zaw. popierają państwo i rząd tj. KRN i PKWN jako swoje państwo i swój rząd.

Stąd akcja zabezpieczenia fabryk, kopalń itp. i ich uruchomienia, prowadzona przez związki zawodowe. Stąd poważny udział związków zawodowych w reformie rolnej.

Stąd udział związków zawodowych w kompletowaniu aparatu państwowego przez posyłanie związkowców do szkół

oficerskich, do milicji, sądownictwa. Stąd wysuwanie robotników na stanowiska w administracji gospodarczej i państwowej. Stąd wreszcie propagowanie przez odrodzone związki zawodowe od pierwszej chwili — nowego socjalistycznego stosunku do pracy, a później szeroka akcja współzawodnictwa pracy.

Dążenie do systematycznego podnoszenia poziomu materialnego i kulturalnego robotników i pracowników umysłowych pozostało nadal jednym z głównych zadań związków zawodowych. Było ono realizowane bez porównania szerzej, niż w okresie międzywojennym, sprzyjał mu bowiem i pomagał rząd robotników i pracującego chłopstwa.

Państwo Demokracji ludowej, które buduje fundamenty socjalizmu, stawia sobie zadania bardzo szerokie, w których realizacji ruch związkowy stanowi jedną z najpoważniejszych dźwigni. Te zadania obejmują problem zaspakajania potrzeb mas pracujących i na tej drodze — cele związków zawodowych zbiegają się z celami państwa. Dlatego to państwo przekazało związkom niektóre swoje uprawnienia, wydziela pokaźne fundusze na akcję socjalną, w tej liczbie na działalność kulturalno-oświatową i sport.

Związki zawodowe, dzięki realizacji swych nowych celów i zasięgowi pracy, przez wciąganie szerokich rzesz pracujących do czynnego udziału w pracy związkowej, w radach zakładowych, różnych komisjach i innych instancjach, stały się prawdziwą szkołą rządzenia.

Dzięki prowadzonej na szeroką skalę pracy ideologicznej i kulturalno-oświatowej, stały się one również szkołą socjalizmu.

W swej działalności ruch zawodowy w pełni uznaje polityczne kierownictwo PZPR i w dalszej swej pracy będzie pogłębiał świadomość polityczną wielomilionowych mas, zorganizowanych w związkach, będzie wzmacniał uznanie politycznego kierownictwa PZPR, będzie coraz lepiej spełniał swoją funkcję transmisji do mas.

Na tej drodze rozwoju związków zawodowych — wielkim wydarzeniem będzie II/VIII Kongres Związków Zawodowych.

CZĘŚĆ I

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE
i SOCJALNE

PRZEMIANY GOSPODARCZE POLSKI LUDOWEJ

Z GÓRĄ trzyletni okres, który upłynął od I-go powojennego Kongresu Związków Zawodowych w Polsce, był nie tylko okresem dużego wysiłku całego społeczeństwa, a klasy robotniczej przede wszystkim, ale też i wielkich osiągnięć na polu odbudowy gospodarki i jej rozbudowy, osiągnięć w dziedzinie politycznej i gospodarczej stabilizacji Polski ludowej.

Komisja Centralna Związków Zawodowych, z natury rzeczy, brała aktywny udział w wytyczaniu dróg rozwojowych naszej gospodarki, w wysuwaniu podstawowych zagadnień gospodarczych, stojących przed społeczeństwem na każdym etapie rozwojowym, w mobilizacji milionowych mas robotniczych i inteligencji pracującej do realizacji zadań, do przezwyciężenia przeszkód i trudności, wyrastających na drodze odbudowy i rozbudowy gospodarczej.

Klasa robotnicza uświadamia sobie w pełni, że miarą zdo-
byczy ruchu zawodowego jest nie tylko konkretna poprawa
poziomu życia materialnego i kulturalnego mas pracujących,
ale przede wszystkim decydujący o tej poprawie stopień rozwoju
gospodarki narodowej.

Zdaje ona sobie sprawę z faktu, że realizacja planów gospo-
darczych — to budownictwo nowego gmachu Polski socjali-
stycznej.

*

*

*

Rok 1946 był rokiem zakładania zrębów nowej organizacji
naszego życia gospodarczego. Klasa robotnicza i inteligencja
pracująca świadomą i wyteżoną pracą dźwignęły przemysł, ko-

munikację, łączność, a masy chłopskie, po dokonaniu reformy rolnej, włożyły wielki wysiłek w odbudowę rolnictwa.

Okres rozbudzenia życia gospodarczego, przeprowadzenia reform gospodarczych oraz tworzenia nowych form organizacyjnych produkcji i obrotu, stanowiących dźwignię planowego kierownictwa życiem gospodarczym, poprzedził powstanie ogólnonarodowego planu gospodarczego.

Osiągnięcia gospodarcze w latach 1945 i 1946 stworzyły podstawę, która pozwoliła na dalszy szybki rozwój w latach następnych: w pierwszym i drugim roku planu trzyletniego.

Po podjęciu uchwały przez Krajową Radę Narodową o Planie Odbudowy Gospodarczej — grudniowe Plenum Komisji Centralnej Związków Zawodowych w 1946 roku wysunęło na czoło zadań sprawę mobilizacji mas pracujących do walki o wykonanie planu trzyletniego. Nakreślono też konkretne formy mobilizacji, między innymi w postaci narad technicznych i twórczych, dla wciągnięcia szerokich rzesz pracowniczych do zagadnień organizacji pracy i organizacji procesów technologicznych w przedsiębiorstwach. Narady te miały przygotować grunt pod przyszły masowy ruch współzawodnictwa.

Sprawozdanie z trzech lat pracy KCZZ na polu ekonomicznym — to przegląd czynnego udziału ruchu zawodowego w budownictwie nowej Polski ludowej, udziału mas pracujących w walce z trudnościami, spekulacją, lichwą i pasożytnictwem, przegląd materialnych zdobyczy klasy robotniczej i inteligencji pracującej.

1. ROZWÓJ PRODUKCJI

Obserwując rozwój naszej gospodarki w okresie sprawozdawczym, stwierdzamy stały, nieustający wzrost produkcji, stały postęp na wszystkich odcinkach naszego życia gospodarczego.

A d a m D o l i ń s k i
Honorowy przewodniczący KCZZ

A. Produkcja rolna.

Wzrost produkcji rolnej przedstawia się następująco (zbiory w tys. ton):

Wyszczególnienie	1946	1947	1948
pszenica	618,6	985,6	1.637,9
żyto	2.762,8	4.306,0	6.351,2
buraki cukrowe	2.983,3	3.493,0	4.086,0
ziemniaki	18.709,5	30.820,6	25.770,2

Jak widzimy w przeciągu lat 1947 — 48 zaznaczył się poważny wzrost produkcji zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych.

Powierzchnia zasiewów w roku 1947 osiągnęła 12.910 tys. ha, a w roku 1948 — 14.265 tys. ha.

Pomimo wzrostu produkcji zbożowej dla pokrycia naszych potrzeb aprowizacyjnych musiano importować jeszcze duże ilości zboża, przede wszystkim ze Związku Radzieckiego, który przyszedł nam z pomocą, udzielając go nam w dostawach kredytowych. Wykonanie z nadwyżką planu zbioru buraków cukrowych pozwoliło na poważne przekroczenie w 1948 r. poziomu przedwojennej produkcji cukru.

Dzięki tym wynikom zaopatrzenie rynku wewnętrznego w produkty pochodzenia roślinnego nie nasuwa w okresie 1948/49 r. trudności,

Stan pogłowia zwierząt i wyniki w tej dziedzinie charakteryzują następujące dane (w tys. sztuk):

Wyszczególnienie	1946	Wskaźnik	1947	Wskaźnik	1948	Wskaźnik
konie	1729.5	100	2016.2	116	2307.4	133
bydło	3910.5	100	4745.9	121	5747.8	146
trzoda chlewna	2674.1	100	4700.0	175	5100.0	190

Liczby te świadczą o zgodnym z możliwościami biologicznymi wzroście pogłowia zwierząt. Jedyne plan hodowli trzody chlewnej nie został wykonany.

Porównując stan inwentarza żywego okresu obecnego z okresem przedwojennym, należy stwierdzić, że olbrzymie straty w pogłowie zwierzęcym dalekie są jeszcze od wyrównania.

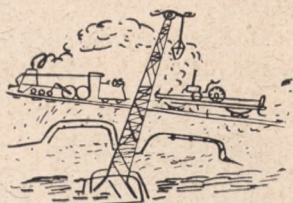
„Przy przyjęciu za 100 produkcji brutto na głowę ludności w roku 1938 okazuje się, że dla mięsa wołowego i wieprzowego wraz z tłuszczem handlowym wynosi ona w r. 1948 zaledwie 91,8 a dla mleka tylko 74,7. W roku 1945 analogiczne liczby wynosiły dla mięsa wołowego i wieprzowego wraz z tłuszczem handlowym tylko 26,1 a dla mleka — 40,7¹⁾).

B. P r o d u k c j a p r z e m y s ł o w a.

Wartość produkcji przemysłowej gospodarki państwowej w cenach z 1937 r. przedstawia się następująco:

1947 r. — 9.988 miln. zł.

1948 r. — 13.165 miln. zł.²⁾

1) Z referatu min. Minca na Kongresie PZL R.

2) Dane tymczasowe.

„Jeżeli przyjąć wartość globalnej produkcji wielkiego i średniego przemysłu w roku 1937 za 100, to rozwój tej produkcji w stosunku do okresu przedwojennego będzie się przedstawiał w latach po wyzwoleniu w sposób następujący: w 1945 r. (w przeliczeniu na cały rok, gdyż jak wiadomo szereg terytoriów w początkach roku 1945 nie był jeszcze wyzwolony) — 38, w 1946 roku — 77, w 1947 — 107, w 1948 (przewidywane wykonanie) — 140,5 „1).

Niemal wszystkie podstawowe gałęzie przemysłowe wykonały plan (1947—48) w wartości produkcji według cen przedwojennych i w głównych asortymentach.

W produkcji ważniejszych artykułach przemysłowych nie tylko wykonano plan, ale też w wielu wypadkach poważnie go przekroczone. I tak np. wydobycie węgla kamiennego wyniosło w 1948 r. ponad 70 miln. ton, co stanowi 104% planu, wydobycie koksu — ponad 4,6 miln. ton — co stanowi 108% planu. W produkcji stali surowej przekroczono plan w 115%, surówki 105%, obrabiarek do metali i drzewa 110% (w szt.), azotniaku 116%, saletrzaku 104%. (Powyższe dane, odnośnie procentów wykonania planu są tymczasowe). Znaczne przekroczenie planu osiągnęliśmy w produkcji takich artykułów jak wagony towarowe, barwniki, maszyny wirujące, kable, aparatura rozdzielcza wysokiego i niskiego napięcia, żarówki, wapno palone, cement, porcelana.

Z artykułów konsumcyjnych wyliczyć należy wszelkie tkaniny, obuwie mechaniczne, sól, zapalki, cukier, olej rafinowany.

Klasa robotnicza i inteligencja pracująca Polski zrealizowały stojące przed nimi zadanie, w pierwszym i drugim roku planu trzyletniego. Z roku na rok rośnie ilość i jakość produktów przemysłowych, wytwarzanych przez gospodarkę narodową, przekraczając poziom przedwojenny. Plan trzyletni — jak świadczą dotychczasowe wyniki i rozwój współzawodnictwa

1) Z referatu min. Minca na Kongresie PZPR.

Kazimierz Witaszewski
Przewodniczący KCZZ (1945—1948)

pracy — będzie wykonany przed terminem i z poważną nadwyżką.

Mobilizacja rezerw naszej gospodarki i wprowadzenie planowego systemu oszczędzania w oparciu o twórczą inicjatywę mas pracujących, dają gwarancję osiągnięcia tych zamierzeń. Wyniki osiągnięte w tej dziedzinie scharakteryzował minister Minc tymi słowami:

„Po pierwsze. Produkcja przemysłowa w latach po wyzwoleniu rozwijała się niezmiernie szybko, w rezultacie czego osiągnięto niemal podwojenie produkcji przemysłowej na głowę ludności.

Po drugie. Zmienił się zdecydowanie stosunek między wartością produkcji rolniczej i przemysłowej na korzyść produkcji przemysłowej, która wyraźnie przewyższała produkcję rolniczą, co świadczy o znacznych postępach, osiągniętych na drodze do uprzemysłowienia Kraju.

Po trzecie. Tempo rozwoju produkcji środków produkcji było wydatnie szybsze od tempa rozwoju produkcji środków spożycia przy czym na szeregu odcinków przemysłu dokonano poważnej rekonstrukcji, co łącznie stwarza bazę dla dalszego procesu industrializacji.

Po czwarte. Socjalistyczny sektor w przemyśle zajął zdecydowanie dominującą pozycję, udział zaś sektora kapitalistycznego w całości produkcji przemysłowej systematycznie spada“.

Takie tempo odbudowy mogła zapewnić tylko planowa gospodarka, oparta o świadomy wysiłek mas pracujących.

W rezultacie ożywienia życia gospodarczego wzmacnia się również działalność w zakresie komunikacji i łączności — osiągając, a często przekraczając — poziom przedwojenny.

Przewóz towarów i osób
przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Jednost. miary	1938	Wskaźnik	1946	Wskaźnik	1947	Wskaźnik	1948	Wskaźnik
I. Koleje normalno-torowe									
przewóz towarów	miliony ton	75,4	100	67,0	88	89,0	118	114,4	151
przewóz towarów	miliardy tonokilometrów	22,4	100	19,4	79	21,6	96	28,6	127
przewóz osób	miliony osób	225,9	100	244,9	108	331,3	147	387,7	171
przewóz osób	miliardy osóbo-kilometrów	7,5	100	15,6	208	17,9	237	19,6	262
II. Przesyłki listowe zwykłe	miliony sztuk	798	100	480,7	60	681,4	85	752,0	94

C. Inwestycje.

Inwestycje stanowią warunek stałego rozwoju gospodarczego i podniesienia poziomu życiowego mas pracujących, szczególnie wobec olbrzymich zniszczeń, spowodowanych wojną i okupacją.

Plan inwestycyjny w latach 1947 i 48 został wykonany w zasadzie z własnych środków finansowych.

Polska nie uzyskała od państw kapitalistycznych kredytów, na które miała pełne prawo liczyć, a z których musiała zrezygnować ze względu na reakcyjny i sprzeczny z naszym interesem narodowym i zasadą suwerenności charakter doktryny Trumana i planu Marshalla.

Po roku 1946 przestała również odgrywać rolę pomoc UNRRA. Wykonanie planów gospodarczych wymagało więc

w latach ubiegłych, jak i w bieżącym, wzmoczonego wysiłku społeczeństwa, wygospodarowania i mobilizacji środków finansowych oraz możliwie pełnego wykorzystania naszych rezerw gospodarczych.

Walka o wprowadzenie w roku bieżącym planowego systemu oszczędzania, o najbardziej oszczędne i celowe gospodarowanie jest podstawowym warunkiem wykonania naszych planów.

Plan 47 roku przewidywał inwestycje na sumę 115 miliardów złotych, na 48 rok — 220 mld. zł, zaś na 49 rok przewiduje 308 miliardów zł.

Plany te są jak dotychczas wykonywane w zasadzie zgodnie z zamierzeniami. Nakłady inwestycyjne przede wszystkim zostały skierowane w dziedzinę produkcji przemysłowej, rolnictwo i leśnictwo oraz komunikację, a to w tym celu, aby przez wzrost wytwórczości zabezpieczyć powiększenie dochodu narodowego, co umożliwiałoby w następnych latach nakłady inwestycyjne w większych rozmiarach, przy jednoczesnym wzroście konsumpcji.

Podkreślić należy stały wzrost inwestycji w zakresie budownictwa mieszkaniowego, które w r. 1947 wynosiły 8.180 miln. zł, w 1948 r. 14.969 miln. zł, a na 1949 r. przewidziano 23 miliardy zł.

2. ZATRUDNIENIE I WYDAJNOŚĆ PRACY

Dzięki planowej gospodarce narodowej i szeroko zakrojonej polityce inwestycyjnej, życie gospodarcze Polski ludowej charakteryzuje ciągły wzrost stanu zatrudnienia.

W zakładach pracy podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu wzrost stanu zatrudnienia ilustruje poniższa tabela:

Edward Ochab
Przewodniczący KCZZ (1948—1949)

Przeciętny stan zatrudnienia w zakładach pracy podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu (w tys. osób).

Wyszczególnienie	1946 XII	Wskaźnik	1947 XII	Wskaźnik	1948 IV kw.	Wskaźnik
O g ó ł e m	978,6	100	1.151,7	117	1.327,6	135
pracownicy fizyczni	868,2	100	1.013,1	117	1.152,1	132
pracownicy umysłowi	110,4	100	138,6	125	175,5	158

— Liczba zatrudnionych w przemyśle od grudnia 1946 r. do grudnia 1948 r. wzrosła o 349,0 tys. osób.

Wszystkie gałęzie przemysłu zwiększyły liczbę zatrudnionych, niektóre podniosły stan zatrudnienia w stosunku do 1946 roku niemal dwukrotnie.

Coraz większe tempo odbudowy przemysłu wciąga coraz to większe masy do produkcji.

Zatrudnienie w tysiącach osób według gałęzi pracy w gospodarce upaństwowionej i aparacie państwa i samorządu przedstawia następująca tabela:

Dział pracy	VI. 1946	Wskaźnik	VI. 1947	Wskaźnik	VI. 1948	Wskaźnik
O g ó ł e m	1869	100	2349	126	2.708	145
rolnictwo i leśnictwo	147	100	211	143	268	182
przemysł i górnictwo	916	100	1226	134	1.416	155
komunikacja i łączność	402	100	451	112	502	125
obróć towarowy						
i pieniężny	37	100	57	154	88	238
admin. Szkolnictwo						
i lecznictwo	353	100	385	109	415	118
różne usługi	14	100	17	121	19	136

Ogólny stan zatrudnienia w gospodarce państwowej przekroczył 2.349 tys. osób w czerwcu 1947 r. W ciągu roku, tj. do czerwca 1948 r. nastąpił dalszy wzrost o 359 tys. osób zatrudnionych.

Masom pracującym w Polsce ludowej nie grozi bezrobocie, czego gwarancją jest planowy charakter gospodarki demokracji ludowej, zabezpieczającej stały wzrost produkcji i zatrudnienia. Tym bardziej konieczna jest likwidacja wszelkich przerostów administracyjnych i nieoszczędnego zużycia siły roboczej, podrażających produkcję i obciążających budżet państwowy.

Podstawową dźwignią i świadectwem prawidłowego rozwoju wytwórczości jest rosnąca wydajność pracy. Jest ona w dużym stopniu zależna od świadomego stosunku robotnika do pracy oraz od stosowania odpowiednich systemów płac.

W tej dziedzinie ruch zawodowy, wspólnie z administracją przedsiębiorstw przemysłowych w przeciągu trzech lat, dokonał dużej pracy, która przyniosła wyniki pozytywne.

Już z początkiem 1946 roku na porządku dziennym stało zagadnienie zmiany obowiązujących wówczas systemów płac, które, przez stosowanie tzw. „punktów towarowych“, oderwanie od procesów produkcyjnych oraz niwelację zarobków i ich dysproporcję międzybranżową, hamowały produkcję i wydajność.

Plenarne posiedzenie Komisji Centralnej Związków Zawodowych z marca 1946 roku, podjęło uchwałę, domagającą się radykalnych kroków w kierunku naprawiania istniejącego stanu rzeczy, występując jednocześnie z postulatem podwyższenia płac dla najmniej zarabiających i zahamowania nieuzasadnionych podwyżek.

W rezultacie tej uchwały została powołana Mieszana Komisja Płac pod kierownictwem przedstawicieli Komisji Centralnej Związków Zawodowych. Aczkolwiek Mieszana Komisja Płac

nie przyniosła natychmiastowej poważniejszej realnej podwyżki płac pracowniczych, przebudowała jednak system płac, dostosowując je do potrzeb produkcyjnych, zmniejszyła dysproporcję w płacach i nadała prawidłowy kierunek ich rozwojowi. Równocześnie zostały podniesione płace najniższe.

W następstwie prac Mieszanej Komisji Płac nastąpiło coraz szersze stosowanie systemu akordowego i premiewego oraz udoskonalenie stosowanych systemów akordowych i premiewych.

Dzięki ulepszeniu systemów płac mógł powstać i rozwinać się w roku 1947 masowy ruch współzawodnictwa, wyrosły na gruncie zmian ustrojowych i nowego stosunku klasy robotniczej do pracy.

W rezultacie ulepszania procesów produkcyjnych i w wyniku współzawodnictwa nastąpiło zwiększenie wydajności pracy w przemyśle, budownictwie i transporcie.

Wydobycie węgla kamiennego przypadające na 1 robotniko-dniówkę w tonach wynosiło:

Rok i miesiąc	Załoga na dole		Dół i powierzchnia	
		wskaźnik		wskaźnik
1946 XII	1,64	100	1,15	100
1947 XII	1,69	103	1,24	107
1948 XII	1,80	109	1,33	115

Wydajność pracy w innych gałęziach przemysłu wykazuje również stały wzrost. Ilustruje to tabela na str. 18.

Aleksander Burski
p.o. przewodniczącego KCZZ

Wacław Żukowski
W-przewodniczący KCZZ

Wydajność w zł/godz. według cen 1937 r.

P. Z. P.	1947 r.		1948 r.	
	I kwartał	IV kwartał	I kwartał	IV kwartał
Naftowy				
robot. prod.	5,94	5,8	6,19	8,96
grupa prod.	4,25	4,6	4,77	6,81
Hutniczy				
robot. prod.	8,24	9,19	11,62	12,94
grupa prod.	6,23	7,55	9,21	10,31
Chemiczny				
robot. prod.	9,35	10,90	13,01	15,08
grupa prod.	6,29	7,39	9,49	10,44
Metalowy				
robot. prod.	4,83	5,78	5,75	6,15
grupa prod.	3,16	3,85	3,70	4,10
Elektrotechn.				
robot. prod.	6,8	9,06	8,70	9,98
grupa prod.	3,9	5,53	5,46	6,22
Mineralny				
robot. prod.	2,87	2,76	2,77	3,09
grupa prod.	1,92	2,13	2,11	2,43
Włókienniczy				
robot. prod.	3,92	4,33	3,91	4,28
grupa prod.	3,07	3,39	3,14	3,43
Papierniczy				
robot. prod.	5,79	5,96	6,15	6,77
grupa prod.	4,18	4,46	4,48	5,08
Skórzany				
robot. prod.	4,52	7,29	6,47	8,30
grupa prod.	3,71	4,67	4,67	6,23
Drzewny				
robot. prod.	2,77	3,43	3,46	4,18
grupa prod.	2,10	2,63	2,64	3,31

Tadeusz Ćwik
Sekretarz Generalny KCZZ

3. MASA TOWAROWA NA RYNKU WEWNĘTRZNYM

Wzrost wytwórczości spowodował zwiększenie masy towarowej na rynku wewnętrznym. Poziom zaopatrzenia w artykuły pierwszej potrzeby staje się coraz wyższy.

Poniżej przedstawiamy stan zaopatrzenia rynku wewnętrznego w ważniejsze artykuły:

Wyszczególnienie	Jednostka miary	1946	Waż- nik	1947	Waż- nik	1948	Waż- nik
tkaniny bawełn.	tys. ton	31,7	100	46,1	145	44,9	141
tkaniny wełniane	" "	13,1	100	16,9	129	19,8	151
tkaniny jedwabne	" "	0,6	100	2,4	400	3,7	616
skóra twarda	" "	4,2	100	5,0	119	7,6	180
skóra miękka	tys. m ²	1.141	100	1.239	108	2.368	207
węgiel opałowy	mln. ton	6,7	100	9,0	137	9,8	147
sól	tys. ton	268,8	100	251,0	93	242,4	90
cukier	" "	240,8	100	305,5	126	350,0	145
wyroby tytoniowe	" "	4,8	100	9,6	200	13,9	289
zapalki	mild. szt.	31,1	100	40,8	131	47,3	151

1) Dane prowizoryczne.

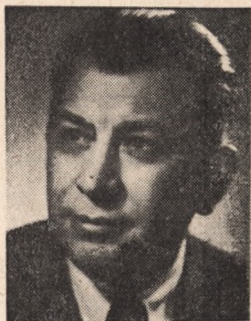
Ilość produktów rolnych dostarczonych na rynki miejskie również poważnie wzrosła.

Ze wsi do miasta wpływają coraz to większe ilości zboża, drobiu, jaj, mleka w latach 1947 i 1948 r.

Plan trzyletni przewidywał deficyt chleba, mięsa i tłuszczu w najbliższych dwu latach, jednakże wzrost produkcji rolnej ułatwił przezwyciężenie trudności aprowizacyjnych. Produkcja zbóż i ziemiołódów pokrywa już w roku 1948 całkowicie wewnętrzne zapotrzebowanie.

W roku 1945 importowano do Polski towarów UNRRA na sumę 141 milionów dolarów, w roku 1946 na sumę 280 milionów. W roku 1947 pomoc ta w zasadzie ustała, co powinno było

Sekretarze KCZZ

Bolesław Gebert

Józef Kofman

Henryk Jędrzejewski

Edward Walaszczyk

Irena Piwowarska

zmniejszyć ogólną ilość towarów w obrocie wewnętrznym. Wzmoczona jednak produkcja pokryła powstałe w związku z tym w porównaniu z 1946 r. niedobory z nadwyżką i pozwoliła nie tylko na niedopuszczenie do spadku płac realnych świata pracy, lecz nawet na wygospodarowanie sum niezbędnych na realne podwyżki płac.

Nowo wytworzona masa towarowa stworzyła podstawę dla stabilizacji cen i stosunków gospodarczych, a w wielu dziedzinach nasyciła rynek. Coraz mniejsza jest lista tzw. „towarów deficytowych“, a okres, gdy spekulacja miała łatwy żer na takich produktach jak cukier, zapalki i materiały włókiennicze, przeszedł do przeszłości. Wzrost obrotu towarowego pozwala na stopniową likwidację systemu aprowizacji reglamentowej w 1948 r. i przejście w roku 1949 na system zaopatrzenia wolnorynkowego.

Trudności na rynku mięsnym i tłuszczowym — są usuwane przez planową akcję hodowlaną, wspartą przez państwo oraz przez lepszą organizację tych rynków.

RUCH WSPÓŁZAWODNICTWA PRACY

RUCH współzawodnictwa zrodził się w Polsce ludowej na podłożu doniosłych reform społecznych, w których wyniku robotnik stał się współgospodarzem zakładu pracy, zainteresowanym bezpośrednio w jego osiągnięciach i rozwoju.

Klasa robotnicza zdała sobie szybko sprawę, że dobrobyt jej zależy od wzrostu produkcji, uwarunkowanego wydajnością i jakością pracy. Dlatego też robotnicy przystąpili do współzawodnictwa pracy, które, ogarniając coraz to nowe rodzaje zatrudnienia, przybrało charakter masowego ruchu. Dzięki współzawodnictwu przekroczyliśmy plany produkcyjne we wszystkich niemal gałęziach przemysłu, przysporzyliśmy krajowi masę nowych dóbr, zaoszczędzając jednocześnie dziesiątki miliardów złotych. Wzrost produkcji pozwolił nam na przeprowadzenie stopniowej podwyżki płac robotniczych i poprawę warunków socjalnych.

Należy tu wspomnieć o szeregu bohaterów pracy, tych, którzy pierwsi stanęli do ciężkiej i żmudnej pracy odbudowy kraju, do stawiania zrębów nowej Polski. To oni jeszcze wtedy, kiedy resztki armii hitlerowskiej stawiały na liniach obronnych Wisły i Odry zaciekły opór, przystąpili do odbudowy mostów, dróg, kolei i fabryk. Praca ich wynikała z tego samego entuzjazmu i nowej socjalistycznej świadomości, które są podstawą masowego ruchu współzawodnictwa.

Współzawodnictwo stało się socjalistyczną metodą odbudowy i rozbudowy gospodarczej Polski ludowej. Jest to ruch oparty o szlachetną rywalizację, o dobrowolne zobowiązanie się robotników do wykonania określonych zadań w dziedzinie produkcji, jakości i oszczędności, zobowiązanie ściśle sprecyzowa-

ne i znane współzawodniczącym. Sprecyzowanie tych zobowiązań w formie umowy, konkretyzuje zadania i ułatwia kontrolę ich wykonania.

Pierwsze wiadomości w prasie o pionierach ruchu współzawodnictwa notujemy już w roku 1945, kiedy to przemysł nasz dźwigał się ze zniszczeń wojennych.

Świadome współzawodnictwo rozpoczęte zostało w sierpniu 1945 r. hasłem rzuconym przez młodych ZWM-owców Jerzego Kupkę, Kazimierza Maciejewskiego i Henryka Kisiela. Był to początek t. zw. młodzieżowego wyścigu pracy, który stopniowo ogarnął szerokie rzesze młodzieży pracującej.

I - s z y e t a p młodzieżowego wyścigu pracy obejmuje Łódź, Tomaszów, Piotrków Fabryczny, Opoczno, Pabianice i Zgierz. Uczestniczyło w nim 3.600 robotników i robotnic z 65 zakładów pracy. W tym etapie szereg młodzieżowców mógł się poszczycić przekroczeniem 230% normy.

W czerwcu 1946 r. młodzież uchwaliła na wiecach i masówkach rozpoczęcie II-go etapu wyścigu pracy w dniu Referendum Ludowego. Rzucono wtedy hasło — nieuprawnieni wiekiem do głosowania, poprzez masowy udział w wyścigu pracy wyrażamy tą drogą swoje „trzy razy tak“. II-gi etap obejmuje teren 4-ch województw: śląsko-dąbrowskiego, dolno-śląskiego, łódzkiego i poznańskiego. Współzawodniczy w nim 40.000 młodych robotników i robotnic z 240 zakładów pracy. Za wszystkie przekroczenia normy, dochodzące nie raz do 300% — nagrodzono wówczas 1000 osób.

Z początkiem listopada 1946 r. rozpoczynają młodzieżowcy III-ci etap wyścigu pracy wezwaniem innych województw, nie biorących dotychczas w nim udziału. Do współzawodnictwa staje 11 województw, a uczestniczy 70.000 młodzieży w przeszło 400 zakładach pracy. Produkcja młodzieży, uczestniczącej w tym etapie, według danych szeregu zjednoczeń przemysłowych — wzrosła od 20 do 30%.

IV-ty etap rozpoczyna się w październiku 1947 r. Uczestniczy już w nim 114.285 młodzieży z 468 zakładów pracy.

W przemyśle węglowym współzawodniczy 33.000 młodych górników w 76 kopalniach. Tu wyróżniają się bracia Bugdółowie, wykonujący ponad 550% normy. Nie ustępują młodzieży górniczej włóknarze, metalowcy, chemicy i inni. Metalowcy mają 33.836 uczestników w 146 hutach i fabrykach. W przemyśle włókienniczym uczestniczy 24.486 młodzieżowców w 75 zakładach pracy. Wyróżnia się między innymi Lipińska Halina, pracująca już wówczas na 8 krosnach i osiągająca 189% normy.

W piątym i ostatnim etapie młodzieżowego wyścigu pracy uczestniczyło 156.000 młodzieży z 652 zakładów pracy. 95% uczestników przekracza wyznaczoną normę, niektórzy nawet pięciokrotnie. Wzrasta ilość współzawodniczącej młodzieży we wszystkich przemysłach.

Młodzieżowy wyścig pracy utorował drogę współzawodnictwu ogółu pracowników, a obecnie włącza się w ogólny nurt współzawodnictwa.

Zaczątki ogólnego ruchu współzawodnictwa pracy obserwujemy już jesienią 1946 roku, kiedy to włóknarze zaczęli przechodzić samorzutnie na obsługę większej ilości krosien tkackich oraz na obsługę kilku stron warsztatów przedziałniczych. Akcja ta nie miała jeszcze w tym czasie charakteru zorganizowanego ruchu wielowarsztatowców. Równocześnie do współzawodnictwa przystąpili również górnicy, dążąc do zwiększenia ilości wydobywania węgla. W okresie tym nieliczni tylko górnicy osiągnęli jedynie 120% normy.

Przełomowym miesiącem w historii ruchu współzawodnictwa jest lipiec 1947 r., kiedy to przodujący górnik kopalni „Jadwiga” Wincenty Pstrowski osiągnął 260% normy i wezwał publicznie wszystkich górników do współzawodnictwa o jej przekroczenie.

Wezwanie Pstrowskiego podjęły ty-
siące górników, nadając współzawodnic-
twu charakter ruchu masowego. Rozwój
współzawodnictwa w górnictwie ilustruje
niżej przytoczona tabela:

Rok i miesiąc	Współzawodnictwo indyw. i małozesp.	Współzawodnictwo zespolowe
1947 — IX	2.183	1.728
1948 — I	11.113	8.945
1948 — IV	20.222	16.082
1948 — XI	61.534	54.105
1948 — XII	67.097	50.005
1949 — I	43.825	47.202

Widać z tego potężny wzrost ruchu szczególnie przed Kon-
gresem Zjednoczeniowym partii robotniczych. Styczeń b. r., po-
mimo pewnego spadku, charakteryzuje się utrzymaniem ilości
współzawodniczących na wysokim poziomie.

W drugiej połowie 1948 r. współzawod-
nictwo nabiera charakteru zorganizo-
wanego. W tym okresie powstają główne komitety współ-
zawodnictwa przy niektórych zarządach głównych związków
zawodowych, dla ujęcia początkowo bezplanowo prowadzonej
akcji w określone ramy i formy organizacyjne.

Współzawodnictwo zatacza coraz szersze kręgi. Poczynają
rywalizować ze sobą nie tylko poszczególni robotnicy, oddziały,
fabryki, lecz również kluczowe gałęzie przemysłu. Dnia 1 wrze-
śnia 1947 r. zawarty zostaje układ o współzawodnictwie po-
między przemysłem węglowym a włókienniczym na okres czte-
rech miesięcy. W układzie tym włókniarze i górnicy zobowią-
zali się do wykonania względnie przekroczenia planu produkcji
na rok 1947, następnie do podniesienia wydajności pracy,

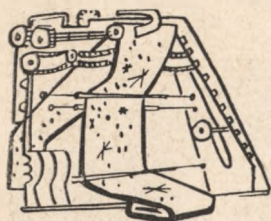
W i n c e n t y P s t r o w s k i
Inicjator ruchu współzawodnictwa pracy

zmniejszenia ilości opuszczonych robotniko-dniówek oraz do obniżenia współczynnika wypadkowości.

Zobowiązania te zostały w całej rozciągłości wypełnione, co pozwoliło na przekroczenie planu roku 1947 w obu gałęziach przemysłu. Zwycięstwo przypadło w udziale górnikom, którzy w pierwszym okresie osiągnęli 221 punktów. Włókniarze, mający do nadrobienia poważne zaległości z poprzedniego okresu, uzyskali 193 punkty. Wzrost produkcji włókienniczej wyniósł w tym czasie 21%, w górnictwie zaś 8,6%. Plan na rok 1947 został w obu gałęziach przemysłu znacznie przekroczony. Za udział w tym współzawodnictwie górnicy otrzymali tytułem nagród 160 milionów złotych, a włókniarze 140 milionów zł.

W czasie trwania współzawodnictwa odbyła się w Katowicach I-sza narada przodujących górników, na której opracowano konkretne formy organizacyjne i techniczne współzawodnictwa pracy w przemyśle węglowym. W wyniku jej powołano Główny Komitet Współzawodnictwa, a obok niego komitety rejonowe i zakładowe.

W przemyśle włókienniczym ruch współzawodnictwa przybrał masowe rozmiary już od września 1947 r.; wtedy ogarnął on 92 zakłady pracy, 46.660 osób. W ciągu roku 1948 w międzyzakładowym współzawodnictwie uczestniczy ok. 80.000 osób miesięcznie.

Szczególony wzrost obserwuje się w okresie „Czynu Kongresowego”, kiedy to powstają nowe formy zespołowego współzawodnictwa. We współzawodnictwie zespołowym brało udział w grudniu 1948 r. — 30.414 osób w/g nowych form.

Wyjątkowe znaczenie w przemyśle włókienniczym ma ruch wielowarsztatowy — przechodzenie robotników na obsługiwanie większej ilości krosien i stron. W styczniu 1947 r. ilość tkaczek, obsługujących 8 krosien wynosiła ~ 122, zaś w gru-

dniu tego roku wzrosła do 189. Coraz większa ilość robotnic przechodzi na obsługę 12 krosien. Są nawet wypadki obsługiwania 16 warsztatów.

W listopadzie 1947 r. odbyła się w Łodzi I-sza narada wielowarsztatowców. Obecni na niej przodownicy pracy i wielowarsztatowcy omawiali stosowane przez siebie metody pracy i wezwali inżynierów i techników do usuwania trudności natury technicznej. W kwietniu 1948 r. odbyła się w Łodzi konferencja, poświęcona t.zw. „małej racjonalizacji“, która postawiła przed ogółem pracowników zagadnienia współzawodnictwa w zakresie racjonalizacji, wynalazczości i usprawnień technicznych.

Współzawodnictwo, oprócz górnictwa i włókiennictwa, ogarnęło w krótkim czasie wiele innych gałęzi przemysłu.

W przemyśle hutniczym robotnicy przystąpili do współzawodnictwa w listopadzie 1947. W lutym 1948 r. w ruchu tym brało udział 12.366 osób z 20 hut, w kwietniu 1948 r. 33.298 osób z 35 hut, zaś w grudniu tego roku w ramach czynu kongresowego — 53.000 osób.

Przemysł metalowy bierze poważny udział w ruchu współzawodnictwa. Fakt ten ilustrują poniższe cyfry:

Rok i miesiąc	Liczba zakładów pracy biorących udział we współzawodnictwie	Liczba uczestników
1948 — V	60	11.762
1948 — IX	90	13.073
1948 — XI	115	26.296
1948 — XII	124	30.947

Z większych zakładów pracy wyróżniły się załogi fabryk: Cegielskiego w Poznaniu, Ursus k. Warszawy, fabryka wagonów w Chorzowie i PAFAWAG we Wrocławiu.

Znacznymi osiągnięciami w dziedzinie współzawodnictwa poszczycić się może również przemysł cukrowniczy. Akcja współzawodnictwa, w której wzięły udział wszystkie cukrownie, w czasie kampanii 1947 r. przyczyniła się do wzrostu produkcji cukru, wyrażającego się wyprodukowaniem 496.000 ton zamiast przewidzianych 438.000 ton przy jednoczesnym polepszeniu się jego jakości. W kampanii 1948 r. wyprodukowano ponad 600.000 ton zamiast planowanych 520.000 ton. Poza tym cukrownictwo może się poszczycić znacznymi oszczędnościami w zużyciu węgla, zwiększoną wydajnością i skróconą kampanią o 7 dni.

W przemyśle papierniczym współzawodnictwo objęło 211 papierni, w chemicznym współzawodniczy obecnie 26.728 osób, a na czoło wysunęły się fabryki związków azotowych: Mościce i Chorzów.

Robotnicy budowlani, przemysłu mineralnego, spożywczego, kolejarzy, pocztowcy, pracownicy zakładów użyteczności publicznej włączyli się do tego ruchu. Ruch współzawodnictwa ogarnął w ten sposób wszystkie dziedziny naszej produkcji.

Poważnymi osiągnięciami poszczycić się mogą również kolejarze, gdyż na 344.000 zatrudnionych — we współzawodnictwie bierze udział ok. 200.000.

38.000 pracowników poczty i telegrafów włączyło się do tego ruchu.

Biorą w nim również udział pracownicy zrzeszeni w związkach zawodowych państwowych, samorządowych, skarbowych i innych podobnych, szukając form współzawodnictwa, odpowiadających charakterowi ich pracy.

Na Zjeździe Robotników i Pracowników Rolnych w Szczecinie podjęto uchwałę, wzywającą robotników rolnych do podniesienia wydajności z 1 ha o 20%, do wzrostu hodowli o 10%, do likwidacji ugorów i przejścia na system norm w gospodarstwach państwowych. Współzawodnictwo rozpoczęli robotnicy folwarków, zachęcając do tej akcji właścicieli drobnych i średnich gospodarstw rolnych.

Poszczególne folwarki i wsie współzawodniczą ze sobą w dziedzinie produkcji rolnej i hodowlanej, w elektryfikacji, radiofonizacji, rozwoju spółdzielczości oraz budowie świetlic i domów ludowych.

Umasowienie współzawodnictwa natrafiło początkowo na trudności. Przeszkodę w jego rozwoju stanowiły: brak równego startu w postaci różnych norm na te same prace, system płac niedostosowany do potrzeb współzawodnictwa, małe rozpowszechnienie akordów i stosowanie t. zw. „pułapów premiovania“.

Przez cały więc okres czasu, t. j. od początku r. 1947, dokonywano zmian w systemach płac, przystosowując je do potrzeb współzawodnictwa. Pomyślne przeprowadzenie ogromnej pracy, związanej z nowym systemem płac, nowymi normami i nowymi układami zbiorowymi, wprowadzonymi z dniem 1.I br., stanowi obecnie podstawę do dalszego rozwoju współzawodnictwa.

W rezultacie rozwijającego się ruchu współzawodnictwa we wszystkich gałęziach przemysłu nastąpił poważny wzrost wydajności pracy, (odnośne cyfry w tej sprawie zostały podane w części omawiającej zatrudnienie i płacę). Z miesiąca na miesiąc rosło średnie przekroczenie norm w górnictwie, włókiennictwie, przemyśle odzieżowym, metalowym itd.

Ruch współzawodnictwa pracy zrodził t y s i ą c e p r z o -
d o w n i k ó w p r a c y, ludzi, których cechuje nowy, socjali-
styczny stosunek do pracy, którzy prowadzą uporczywą walkę
o lepsze wyniki i wysokie przekroczenie dotychczasowych norm.

Śladem Pstrowskiego podążyli: bracia Bugdołowie, Cyroń,
Magiera, Apryas i wielu innych, którzy systematycznie przekra-
czali w górnictwie dawne normy powyżej 300%. We włókienn-
nictwie Korzeniowska, Pyziakowa, Rybakowa, Michalak, Se-
weryniak. W hutnictwie — Kawka, w metalu — Łykowski
i Michałek. Oto tylko niektóre nazwiska z licznej rzeszy przo-
dujących w pracy.

Współzawodnictwo pracy spowodowało wzrost zarobków
ogółu zatrudnionych, w pierwszym rzędzie znaczne powiększe-
nie się płac przodowników. Na popieranie ruchu współzawod-
nictwa pracy przemysł nasz przeznacza poważne sumy, sięga-
jące kilku miliardów złotych. Pozwala to na stosowanie syste-
mu nagród i otoczenie opieką przodujących pracowników. Za-
znaczyć należy, że przodownicy uzyskali obniżenie podatku od
wynagrodzeń o 30%.

Ruch współzawodnictwa pracy odznacza się b o g a c -
t w e m i r ó ż n o r o d n o ś c i ą f o r m. Tak więc obok
indywidualnego, rozwija się coraz bardziej współzawodnictwo
zespołowe, świadczące o tym, że całe zespoły i brygady robot-
ników uświadamiają sobie, iż wyniki walki o plan zależą zarów-
no od ich wysiłku indywidualnego, jak i od zorganizowanej
i przemyślanej pracy zespołów.

Niewyczerpanym źródłem wzrostu wydajności i olbrzy-
mich możliwości oszczędzania — są wynalazki i usprawnienia,
wprowadzane przez szeroką rzeszę robotników, techników i in-
żynierów-racjonalizatorów.

W tej dziedzinie, należy stwierdzić, że ani nasz aparat prze-
mysłowy, ani związki zawodowe nie stały dotychczas na wy-
sokości zadania. 6.000 wynalazków i usprawnień, zarejestrowa-
nych i wprowadzonych w życie w naszym przemyśle w r. 1948
przyniosło gospodarce setki milionów złotych oszczędności.

Liczba ta jest jednak, w stosunku do istniejących możliwości, bardzo mała i świadczy o biurokratycznym podejściu do tej sprawy tak przez administrację, jak i przez związki zawodowe. Notowane są liczne fakty nie rozpatrywania zgłaszanych wniosków, bagatelizowania ich, względnie nie stosowania ich w praktyce.

Nazwiska Zielińskiego, Kuderskiego, Krajewskiego, Trzcńskiego, Mola, Michałka świadczą o tym, jakie można osiągnąć wyniki w oparciu o twórczą inicjatywę mas. Brygady remontowe tworzone przez Kuderskiego, nowa organizacja pracy wprowadzona przez Krajewskiego i Trzcńskiego do naszego budownictwa, przeniesienie metod pracy radzieckiego racjonalizatora, Matrosowa do naszego przemysłu skórzanego—świadczą o niewyczerpanej różnorodności form współzawodnictwa, o rezerwach, drżących w polskim robotniku i techniku, w ich kwalifikacjach, pomysłowości, zdolnościach i gospodarczości.

„Czyn Kongresowy“ w związku z I-ym Kongresem PZPR, który przyniósł naszej gospodarce dodatkową produkcję wartości 6 miliardów złotych i ogarnął olbrzymią większość zatrudnionych w przemyśle, transporcie i łączności, stanowi potwierdzenie ogromnych możliwości, ukrytych w ruchu współzawodnictwa.

„Czyn Kongresowy“ wzniosł współzawodnictwo na wyższy poziom. Charakteryzuje go większa niż poprzednio masowość, konkretność i jasność zobowiązań, powiązanych z określonymi terminami, łączenie zadań produkcyjnych z zobowiązaniami z dziedziny przyspieszenia budownictwa mieszkaniowego dla robotników oraz rozbudowy akcji socjalnej.

Uderza w nim uporczywość w walce o realizację zobowiązań, dążenie do ulepszenia organizacji pracy. Cechy te dominowały we współzawodnictwie, prowadzonym przez kopalnię „Zabrze-Wschód“, przy budowie trasy „W-Z“ i w wielu innych wypadkach.

Krajowa Narada Oszczędnościowa zorganizowana w marcu r. b. z inicjatywy KCZZ miała na celu mobilizację mas pracujących i wytyczenie dróg wiodących do przedterminowego wykonania planów gospodarczych i zrealizowania zadania postawionego przez rząd, jakim jest zaoszczędzenie w ciągu r. 1949 — 115 miliardów złotych.

Rozmach „Czynu Kongresowego“ przerósł przewidywania i przygotowania organizacyjne związków zawodowych. Powołane przez KCZZ i związki zawodowe Centralny Komitet Współzawodnictwa Pracy i Główne Komitety Współzawodnictwa, a także sieć zakładowych komitetów—nie wykonały w pełni swoich zadań. Słaba jest jeszcze kierownicza rola tych komitetów. Ewidencja i kontrola wyników ze strony związków zawodowych nie potrafiły jeszcze ogarnąć długofalowego współzawodnictwa pracy, konkretyzować go na określonych etapach. Dużo jeszcze istnieje formalizmu w podejściu do współzawodnictwa pracy, deklaratywności zamiast rzeczowej i systematycznej pracy. Niedostatecznie działają wciąż komitety współzawodnictwa, a plany często nie są doprowadzane do oddziałów i brygad. Narady wytwórcze są najczęściej nieodpowiednio przygotowane i rzadko mają miejsce, zobowiązania nie są opracowywane i rejestrowane.

Po pewnym osłabieniu ruchu współzawodnictwa w styczniu r. b. obserwuje się ostatnio jego poważny wzrost. Wkroczyło ono na nowy, wyższy etap, w którym na czoło, obok zadań produkcyjnych, wysuwają się z a g a d n i e n i a o s z c z ę d n o ś c i o w e, walki z marnotrawstwem, rozrzutnością, brakami i złą jakością produkcji. Rośnie liczba racjonalizatorów i wynalazców, a jednocześnie obok przodowników pracy rodzi się nowy typ — mistrzów oszczędności.

Z A G A D N I E N I E P Ł A C

1. PŁACE REALNE

Równoległe z osiągnięciami w dziedzinie produkcji przemysłowej i rolniej na gruncie rozwijającego się współzawodnictwa pracy, rosła płace realne klasy robotniczej. Fakt ten trzeba rozpatrzeć na tle poszczególnych elementów składowych płac realnych.

O realnej wartości płac w poprzednim okresie decydowały: ilość produktów, otrzymywanych przez rodzinę pracowniczą po cenach tzw. „sztywnych“, następnie ilość otrzymywanych naturaliów i wreszcie wysokość płac gotówkowych oraz ukształtowanie się cen na wolnym rynku.

W niektórych gałęziach przemysłu państwowego oraz w kolejniectwie pracownicy korzystali z tzw. g w a r a n c j i a p r o w i z a c y j n e j. To też należy przyjąć, że podstawowe produkty aprowizacji reglamentowanej były w tych gałęziach w zasadzie realizowane.

Równocześnie polepszył się przeciętny poziom zaopatrzenia reglamentowanego, a pracownicy zatrudnieni w przemyśle prywatnym i spółdzielczości, po zniesieniu w stosunku do nich systemu kartkowego, uzyskali odpowiedni ekwiwalent gotówkowy.

W roku 1947 przeciętny procent wykonania planu realizacji artykułów reglamentowanych, rozprowadzanych systemem kartkowym przedstawiał się następująco:

chleb	84,2
mąka pszenna	84,3
cukier	100,0
mięso	94,2
tłuszcze	76,0
tkaniny bawełniane	87,5
tkaniny wełniane	102,0

W związku ze stałym zwiększaniem się obrotu towarowego następuje stabilizacja zaopatrzenia na wolnym rynku. Stabilizacja ta stworzyła podstawę do częściowego zlikwidowania zaopatrzenia reglamentowanego w 1948 roku, z zastosowaniem zwrotu ekwiwalentów za utracone artykuły.

Procentowe wykonanie artykułów wydawanych na karty w 1948 roku nie odbiegało w zasadzie od 1947 r.

Należy więc przyjąć bez obawy popełnienia omyłki, że jeśli idzie o część płacy realnej otrzymywanej przez rodzinę pracowniczą w drodze systemu kartkowego po cenach sztywnych (doliczając ekwiwalenty za artykuły wyłączone), to pozostała ona na jednakowym poziomie w trzech latach ubiegłych.

*

* *

System p ł a c w n a t u r z e, który w roku 1945 odgrywał poważną rolę, został zaniechany już z początkiem roku 1946 we wszystkich zasadniczych gałęziach produkcyjnych, oprócz takich jak przemysł spożywczy, skórzaný, częściowo chemiczny oraz monopole, gdzie w zasadzie płace w naturze istniały stosunkowo w poważniejszym stopniu do okresu działania Mieszanej Komisji Płac, a w pewnej ograniczonej postaci istnieją gdzieśgdzie na niezmiennym poziomie do niedawna.

Poziom deputatów węglowych, od czerwca 1946 roku również się nie zmienił. Można więc stwierdzić, że od czerwca 1946 r. do końca 1947 r. część produktów, otrzymywana przez pracowników zatrudnionych w gospodarce i administracji państwowej w tej czy innej postaci w naturze, z pewnymi, nie mogącymi odegrać poważniejszej roli wyjątkami, pozostawała w zasadzie bez zmian. Ponieważ w miejsce wycofanych w 1948 roku artykułów reglamentowanych klasa pracująca otrzymała ekwiwalenty gotówkowe, należy przyjąć, że wartość produktów otrzymywanych w naturze w jakiejkolwiek formie po doliczeniu sum za utracone artykuły — pozostawała na poziomie z czerwca 1946 również w latach 1947 i 1948.

Przejdźmy z kolei do porównania p ł a c g o t ó w k o w y c h, nie uwzględniając w tabelach porównawczych takich grup jak pracownicy przemysłów cukrowniczego, spożywczego, skórzanego, budowlanego itp., w których wzrost płac gotówkowych mógłby w tym okresie być rekompensatą za utracone naturalia.

W stosunku do administracji państwowej, samorządu, użyteczności publicznej, Polskich Kolei Państwowych, Państwowego Przedsiębiorstwa Poczty i Telegrafów oprzemy się na wynikach dwóch ankiet: Mieszanej Komisji Płac z czerwca 1946 roku i Podkomitetu Płac z listopada 1947 roku.

W stosunku do pracowników w zakładach podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu oprzemy się na danych centralnych zarządów przemysłów państwowych.

Poniżej przedstawiamy rozwój płac dla wymienionych grup.

A. PRZECIĘTNE PŁACE GOTÓWKOWE DLA PRACOWNIKÓW ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ (w zł)

Grupa pracownicza	czerwiec 1946 r.	listopad 1947 r.	czerwiec 1948 r. *)
Administracja państwowa	2.850	8.287	9.228
wskaźnik	100	290	323
Samorząd	1.800	5.920	6.886
wskaźnik	100	328	382
Użyteczność publiczna	3.150	6.047	7.460
wskaźnik	100	191	236
P. K. P	2.900	5.725	8.218
wskaźnik	100	197	283
P. P. P. i T.	3.450	7.466	7.638
wskaźnik	100	216	221

*) Bez ekwiwalentu za karty żywnościowe.

**B. PRZECIĘTNE PŁACE GOTÓWKOWE W POSZCZEGÓLNYCH
PRZEMYSŁACH (w zł)**

PRZEMYSŁY	1946 czerwiec	Wskaźnik	1947 listopad	Wskaźnik	1948 *) czerwiec	Wskaźnik
Energetyka						
fizyczni	3.086	100	6.435	208	8.354	270
umysłowi	5.180	100	9.563	184	12.851	248
Węglowy						
fizyczni	3.280	100	8.772	267	9.085	277
umysłowi	5.155	100	14.148	274	17.561	340
Hutniczy						
fizyczni	3.455	100	6.543	189	8.193	237
umysłowi	5.925	100	11.506	193	14.468	244
Paliw płynnych						
fizyczni	2.940	100	5.962	202	7.501	255
umysłowi	5.945	100	12.562	210	13.577	228
Metalowy						
fizyczni	3.345	100	5.983	178	8.191	244
umysłowi	5.996	100	11.385	180	12.996	216
Elektrotechniczny						
fizyczni	3.460	100	6.473	187	8.363	241
umysłowi	5.722	100	12.612	220	14.535	254
Chemiczny						
fizyczni	3.123	100	6.680	213	8.788	281
umysłowi	6.657	100	12.330	186	13.914	209
Włókienniczy						
fizyczni	3.266	100	6.587	201	8.759	268
umysłowi	6.763	100	13.033	192	15.299	226
Papierniczy						
fizyczni	2.840	100	6.480	228	7.402	260
umysłowi	4.755	100	11.906	249	12.587	263
Drzewny						
fizyczni	2.771	100	6.112	220	7.889	284
umysłowi	4.875	100	13.015	269	14.539	298
Mat. budowlanych						
fizyczni	3.095	100	6.639	214	7.854	253
umysłowi	5.250	100	12.219	232	13.140	250

*) Bez ekwiwalentu za karty żywnościowe

Jak widzimy płace gotówkowe pracownicze przeciętnie wzrosły od czerwca 1946 r. do czerwca 1948 roku bardzo poważnie.

Wzrost ten w grupach pracowniczych objętych tablicą A utrzymuje się w granicach 221 — 382%.

Stosunkowo niski poziom płac (pomimo największego wzrostu) w samorządzie tłumaczy się większą ilością pracowników zaszeregowanych do niższych grup.

Od czerwca 1946 do czerwca 1948 roku wzrost przeciętnych płac gotówkowych w przemyśle utrzymuje się w granicach od 223 — 284% dla pracowników fizycznych, od 209 — 298 dla pracowników umysłowych. Nie ma ani jednej gałęzi produkcji, w której płace nie wzrosłyby co najmniej o 109% w stosunku do 1946 roku. Płace rosły nie tylko wskutek zawierania nowych umów zbiorowych, ale też dzięki rozpowszechnieniu akordów i premii równolegle do wzrostu wydajności.

Przy tym ukształtowaniu się poziomu płac gotówkowych, wskaźniki kosztów utrzymania przedstawiały się według danych GUS następująco:

WSKAŹNIK CEN DETALICZNYCH WOLNORYNKOWYCH
ARTYKUŁÓW I USŁUG
NABYWANYCH PRZEZ RODZINĘ ROBOTNICZĄ W WARSZAWIE
 1947 = 100

Miesiące	1945	1946	1947	1948
III	81.9	77.0	97.9	106.5
VI	67.1	82.7	105.1	103.6
IX	52.7	69.6	96.7	104.8
XII	69.3	88.0	104.0	110.6

Jeśli przyjąć poziom kosztów utrzymania w Warszawie w czerwcu 1946 r. za 100, to wzrost kosztów utrzymania do czerwca 1948 r. na podstawie wyżej podanej tablicy GUS wyniósł w Warszawie 25%.

Przeciętny wzrost kosztów utrzymania w kraju można ocenić w przybliżeniu na około 25%. Ponieważ w grupach badanych przeciętne płace gotówkowe w tym czasie zwiększyły się więcej niż 109%, a produkty otrzymywane na karty oraz naturalia pozostały co najmniej na tym poziomie, ilość produktów, które rodzina pracownicza mogła nabyć na wolnym rynku w czerwcu 1948 r. w porównaniu z czerwcem 1946 r. zwiększyła się co najmniej o 67%.

Jasne, że zwiększenie możliwości nabycia produktów na wolnym rynku o 67% nie jest równoznaczne z podwyżką płac realnych o 67%, gdyż w stosunku do całkowitego, a nie tylko gotówkowego zarobku, procent ten odpowiednio się zmniejszy.

Przyjmujemy na podstawie wyników ankiety Komisji Mieszanej Płac, że całkowita przeciętna płaca gotówkowa w czerwcu 1946 r. pokrywała połowę zaopatrzenia (po cenach wolnorynkowych). Natomiast na pozostałą część składały się świadczenia w naturze oraz zaopatrzenie reglamentowane. Wobec tego procent realnej podwyżki zmniejszy się, kształtując się na poziomie co najmniej 33,5%.

Rekapitulując należy zaznaczyć, że w tej analizie wzięliśmy pod uwagę najniższy wzrost płac gotówkowych. W rzeczywistości płace gotówkowe wzrosły o wiele więcej niż o 109%. Jak wynika z podanych tabel płace gotówkowe wzrosły przeciętnie o 150% i więcej. Wobec powyższego przeciętny wzrost płac realnych za dwa lata przekracza 50%.

Dla uzupełnienia całości świadczeń, które otrzymuje pracownik, a które nie wchodzą do funduszu płac należy wspomnieć o świadczeniach z tytułu wczasów, ubezpieczeń społecznych oraz akcji socjalnej. Świadczenia te podnoszą jeszcze bardziej poziom płac realnych. Płace robotników przemysłowych osiągnęły i przekroczyły w połowie 1948 r. poziom zarobków tych grup z okresu przedwojennego.

Od stycznia 1949 r. została przeprowadzona reforma płac, która, obok uporządkowania uposażeń i systemów płac, przyniosła realny ich wzrost, przeciętnie o 10%, co oznacza dalszy krok na drodze poprawy bytu mas pracujących.

2. ROZWÓJ PŁAC W PRZEMYŚLE PAŃSTWOWYM I BUDOWNICTWIE

W Polsce przedwrześniowej masy pracujące zdobywały polepszenie bytu materialnego w ciężkich walkach strajkowych.

W Polsce ludowej po upaństwowieniu wielkiego i średniego przemysłu, kluczowe pozycje gospodarcze przeszły w ręce zorganizowanego w państwo ludu pracującego — a ruch zawodowy ma możliwość współdecydowania przy ustalaniu rozdziału dochodu społecznego, a zwłaszcza tej jego części, która w postaci płac przypada klasie robotniczej i inteligencji pracującej. W walce toczonej przeciw elementom spekulacyjno-kapitalistycznym — masy pracujące mają po swojej stronie aparat państwa ludowego. Sprawy polityki płac rozstrzygają się obecnie nie na płaszczyźnie zaciętej walki klasowej, lecz na drodze regulacji, przy współudziale ruchu zawodowego. Komisja Centralna Związków Zawodowych posiada swoich przedstawicieli w Komitecie Ekonomicznym Rady Ministrów i Podkomitecie Płac. W powołanej, dla regulacji płac w połowie 1946 r. Mieszanej Komisji — kierownictwo znalazło się w rękach ruchu zawodowego, a w pracach Podkomitetu Płac i Komisji, powołanych w końcu 1948 roku dla przeprowadzenia reformy uposażeń i płac, udział związków zawodowych był szczególnie duży.

Rozwój płac w przemyśle państwowym, ze względu na jego wagę w naszej gospodarce, ma decydujące znaczenie dla ustalenia systemów i poziomu płac innych grup pracowniczych.

Dotychczasowy rozwój płac pracowników, zatrudnionych w zakładach przemysłu państwowego, można podzielić na pięć etapów. Pierwszy — od odzyskania niepodległości do końca 1945 roku; drugi — od końca 1945 roku do czerwca 1946 roku; trzeci — okres działalności Mieszanej Komisji Płac i wprowadzenia jej uchwał w życie; czwarty etap — od połowy 1947 roku — to okres zmian w systemach premiowania i dostosowania ich do potrzeb rozwijającego się współzawodnictwa; piąty wreszcie etap — nastąpił w końcu roku 1948, a związany jest z likwidacją systemu kartkowego oraz z koniecznością dokonania głębokich reform w normach i płacach.

Pierwszy etap charakteryzuje tzw. „lubelska“ tabela płac o rozpiętości od 2 zł do 5 zł 60 gr i później „warszawska“ od 2 zł do 8 zł 80 gr. lub 10 zł za godzinę, które wobec ograniczonego obrotu pieniężnego, opartego na niskiej początkowo zdolności produkcyjnej naszej gospodarki, stanowiły sztywne granice, przeszkadzające wzrostowi płacy zasadniczej.

Stąd obok zasadniczej płacy wielką rolę odegrały tzw. premie produkcyjne, a przede wszystkim punkty towarowe, wydawane w naturze i sprzedawane przez pracowników po rozmaitych cenach na wolnym rynku. W ten sposób faktyczny poziom płac pracownika zależał często od atrakcyjności otrzymywanych punktów i cen wolnorynkowych. Płace pracownicze rosły raczej żywiołowo, złościąc sobie rozmaite drogi. W większości gałęzi przemysłowych — płace były ustalane nie na podstawie umów zbiorowych, lecz na podstawie zarządzeń administracyjnych.

Pierwsze umowy zbiorowe zosiły zawarte w budownictwie w maju 1945 roku, (oparte jeszcze na tabeli płac od 2 zł do 5 zł 60 gr.) i włókiennictwie w lipcu 1945 r. (płace zasadnicze od 2 zł do 8 zł 80 gr.). Następne, zawarte od sierpnia do końca 1945 r., objęły hutnictwo, górnictwo, przemysł metalowy, chemiczny, papierniczy i drzewny. Wszystkie te umowy obok płacy zasadniczej w ramach od 2 do 8 zł 80 gr., lub 10 zł prze-

widywały premie produkcyjne i punkty towarowe w różnej wysokości. System pracy akordowej przewidziany był umową w górnictwie dla górników, pracujących na dole. Większość innych umów opierała się na systemie premiowym.

W drugim etapie nastąpiło zniesienie punktów towarowych i zamiana ich na punkty pieniężne, przeważnie w wysokości 100 zł za jeden punkt. Zmiany te, zostały wprowadzone przez umowy zbiorowe zawarte w pierwszej połowie roku 1946.

Okres ten odegrał poważną rolę w uporządkowaniu płac, gdyż zlikwidował w zasadzie płynność płac pracowniczych, uzależnionych od wolnego rynku.

Struktura płac pracowników umysłowych była podobna do struktury płac robotniczych. Płace tych pracowników kształtowały się na poziomie od 1.200 do 6.400 zł przy czym przyznawane były również premie i punkty towarowe w różnej wysokości. Uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 1946 r. płace pracowników umysłowych w przemyśle ustalone zostały w wysokości od 1.200 do 6.400 zł dla 10 grup pracowniczych, przy czym ujednolicone premie mogły sięgać dla pracowników technicznych do wysokości 100% płac zasadniczych, a dla administracyjnych do 75%.

W rezultacie często żywiołowego rozwoju płac pracowniczych — powstały dysproporcje między poszczególnymi działami gospodarki narodowej, a także w płacach pracowników, zatrudnionych w jednej i tej samej gałęzi przemysłowej. Udział płacy zasadniczej w ogólnym zarobku pracownika stał się zbyt mały, co miało szczególnie ujemny wpływ na rozwój wydajności pracy. Zagadnienie to wiązało się z koniecznością rozpowszechnienia systemu akordowego lub akordowo-premiowego w przemyśle na podstawie opracowanych norm produkcyjnych, oraz z koniecznością uproszczenia systemów płac.

Strukturę płacy godzinowej robotników fizycznych w przemyśle podległym Ministerstwu Przemysłu i Handlu (przecięt-

ne dla całego przemysłu) w czerwcu 1946 r. charakteryzuje poniższa tabela.

	Zasadnicza	Nadwyżka akordowa	Premia za wydajność	Punkty	Inne premie	Razem premie punkty i nadwyżka akordowa	Ogółem	Inne dopłaty				Ogólny zarobek na godzinę
								nadliczbo- we	przestój	różne	dopłaty branżowe (bez węgiel)	
Zł.	6,32	1,30	2,41	5,13	0,70	9,54	15,86	0,84	0,23	1,00	0,81	18,74
% do płacy zasadniczej	100	21	39	82	11	153	253	13	3	14	12	297

Same premie, punkty i nadwyżka akordowa stanowiły 153% płacy zasadniczej, a łącznie z innymi dopłatami — 297%. Płaca zatem zasadnicza równała się nieco więcej niż trzeciej części całkowitej płacy gotówkowej. Ponadto robotnik i jego rodzina otrzymywali poważną część płacy, bo sięgającą podówczas 50% całkowitej płacy, w postaci aprowizacji reglamentowanej.

W następstwie uchwały Komisji Centralnej Związków Zawodowych powołano w III kwartale 1946 r. Komisję Mieszaną Płac, pod kierownictwem przedstawicieli ruchu zawodowego, której działalność zapoczątkowała trzeci etap w rozwoju płac pracowniczych.

Na wniosek Mieszanej Komisji Płac został ustawowo określony czas pracy w przemyśle i handlu na 46 godzin tygodniowo, przy czym w górnictwie, gdzie praca na powierzchni trwająca 48 godzin na tydzień była koniecznością, dwie godziny są opłacane jako nadliczbowe. 46-cio godzinny tydzień pracy i opłata za godziny nadliczbowe zostały również wprowadzone dla pracowników PKP i PTT.

W okresie działania Mieszanej Komisji, w drugiej połowie 1946 r. została zawarta największa ilość ogólnokrajowych układów zbiorowych płacy (ogółem w roku 1946 — sześćdziesiąt dwie umowy), regulujących na nowych podstawach stosunki

pracy i płacy w całym przemyśle, transporcie, budownictwie i handlu.

Taryfa płac zasadniczych na ogół wszędzie w przemyśle, poza gałęziami, korzystającymi z płac w naturze (jak np. cukrownictwo), została ustalona w granicach od 8 zł. do 20 zł. Do tego dochodzą dodatki zachodni i morski (od 1,70 zł. do 5 zł.), stołeczny (od 1 do 3 zł.) i dodatki za szczególnie dla zdrowia szkodliwą pracę w przemyśle chemicznym, sięgające od 2 do 10 zł. na godzinę. Ustalono następujące systemy płac pracowników fizycznych: dniówkowy, akordowy, akordowo-premiowy, akordu progresywnego oraz dniówkowo-premiowy.

Systemy płac wprowadzone w poszczególnych przemysłach nie zawsze były dla nich najodpowiedniejsze. Często uzależnione były od stanu dotychczasowego. Rozpowszechnienie systemów opartych na płacy za wyniki pracy pracownika, dokonane tymi umowami, stanowiło dźwignię wzrostu płac i wydajności w następnym okresie.

Przyznane przez Mieszana Komisję Płac podwyżki w przeciętnej wysokości 20% ówczesnego ogólnonarodowego funduszu płac pracowniczych zostały rozproszowane w ten sposób, aby zgodnie z uchwałą KCZZ zmniejszyć dysproporcję, istniejącą między kategorią pracowników, których materialne położenie uległo poprawie, a kategorią, która pozostała w tyle. Jeśli najwyższa rozpiętość płac pomiędzy poszczególnymi działami gospodarki narodowej wynosiła przed podwyżką 40%, to po podwyżce zmniejszyła się ona do 29,4%. Podwyższone też zostały najniższe płace pracownicze.

Dla pracowników umysłowych w przemyśle ustalono nową tabelę płac w wysokości od 2 do 13 tys. złotych. W niektórych gałęziach przemysłu dochodzi do tego dodatek wyrównawczy. Premie określono do wysokości 60% płacy zasadniczej dla pracowników związanych z produkcją, dodatek stołeczny wynosił od 350 do 1.900 zł., zachodni od 300 do 1.600 zł.

Wielka praca, dokonana szczególnie w roku 1946 w dziedzinie uporządkowania systemów płac, likwidacji płac w na-

turze i opracowania norm produkcyjnych, stworzyła możliwość powstania i rozwoju masowego ruchu współzawodnictwa.

C z w a r t y e t a p w rozwoju płac cechuje szereg podpisanych w drugiej połowie 1947 roku dodatkowych protokółów do umów zbiorowych, mających na celu dostosowanie systemów premiowych do potrzeb rozwijającego się ruchu współzawodnictwa pracy.

W różnych gałęziach dokonano zmian w obowiązujących systemach płac. Zmiany te polegały na wprowadzeniu i zwiększeniu progresji, zniesieniu mechanicznych „pułapów“, ograniczających wzrost płac, zależny od wydajności, przyznaniu szeregu zachęt dla wielowarsztatowców, ustaleniu tak zwanych „baz produkcyjnych“ (po wykonaniu normy ponad te bazy przyznano progresywnie rosnące płace za jednostkę) itp.

W wyniku rozwijającego się współzawodnictwa na nowo zarysowała się dysproporcja pomiędzy płacami robotników dniówkowych i akordowych. Podczas gdy płace pracowników dniówkowych nie mogły wzrastać automatycznie, płace akordowców wzrosły w związku z rosnącą wydajnością, a także wskutek zwiększenia zachęt w postaci progresji, zniesienia pułapów premiowania itd.

W związku z tym protokoły dodatkowe wprowadziły stałe dodatki wyrównawcze w wysokości od 7 zł. (dla grup najniższych) do 15 zł. Przyznanie podwyżki dla mniej zarabiających przy sposobności wprowadzenia dodatków aprowizacyjnych również zmierzało do zmniejszenia tej dysproporcji. Jednakże zagadnienie płac niewykwalifikowanych pracowników dniówkowych oraz rzemieślników, pracujących na dniówkę — nie zostało jeszcze w tym czasie rozwiązane.

Wskutek wyżej opisanych zmian i wzrostu wydajności pracy nastąpił w przemyśle państwowym poważny wzrost płac gotówkowych oraz dość znaczne wyrównanie ich poziomu, co pozwoliło w następnym etapie na stworzenie bardziej prawidłowej hierarchii płac.

W końcu roku 1948 stanęliśmy wobec konieczności przeprowadzenia nowej reformy płac. Reforma ta okazała się niezbędna z powodu niedostosowania starych systemów płac do osiągniętego poziomu płac realnych i gotówkowych, konieczności rewizji norm, a także z powodu likwidacji od 1 stycznia 1949 r. systemu kartkowego oraz zmiany poziomu niektórych cen. Istniejące systemy płac w ostatnim okresie straciły w dużym stopniu właściwości, które by pobudzały do podniesienia wydajności i kwalifikacji fachowych.

Coraz wyraźniej znowu zarysowała się dysproporcja między płacą zasadniczą i częścią uzyskaną z tytułu nadwyżki akordowej i premii. Około 30% płacy gotówkowej w postaci ekwiwalentów i dodatków nie wchodziło do płacy, stanowiącej podstawę do obliczania premii i akordu. Skutkiem tego — zainteresowanie robotników płacą gotówkową, uzależnioną od jego wysiłku, odpowiednio się zmniejszało.

Niska płaca podstawowa i wynikająca z niej stawka akordowa utrudniały stosowanie prawidłowych norm technicznych i sprzyjały tendencjom do ich obniżenia. W rezultacie często stosowane były normy poważnie obniżone, nie posiadające wartości będących bodźcem do dalszej pracy. Skomplikowana premia przedstawiała być narzędziem, zachęcającym do wzrostu wydajności, reagującym sprawnie na zmiany wyników osiąganych przez pracownika. Pracownik często nie rozumiał za jakie konkretne osiągnięcia płaca ulega zwwyżce, lub też z jakich przyczyn jest niższą od poprzednio otrzymywanej.

Dokonana od 1 stycznia rb. reforma płac objęła 3 miliony osób. Przeciętna realna podwyżka wyniosła 10% w stosunku do poziomu z grudnia 1948 r. Suma ta nie została podzielona mechanicznie. Podwyższone zostały przede wszystkim płace najniższe do poziomu 42 zł 50 gr za godzinę dla robotników niewykwalifikowanych i 8,500 zł dla miesięcznie płatnych.

Reforma płac w przemyśle dała w konsekwencji:

- 1) Podniesienie podstawowej płacy, ustalenie prawidłowego

stosunku między częścią płacy ruchomą a podstawową i uproszczenie systemów płac.

- 2) Ustalenie bardziej prawidłowych norm, mobilizujących pracownika. Zmiana norm możliwa była do przeprowadzenia na obecnym etapie bez obniżenia zarobków pracowników, lecz wprost przeciwnie z uzyskaniem zamierzonej podwyżki, będącej wynikiem wzrostu płacy podstawowej i stawki akordowej.
- 3) Zlikwidowanie w miarę możliwości wszystkich dawnych dodatków, powstałych na gruncie kasowania systemu kartkowego. Właśnie likwidacja systemu kartkowego i stałych dodatków pozwoliła na poważne podniesienie płac zasadniczych.
- 4) Zmniejszenie dysproporcji, istniejących w płacach.
- 5) Rozpowszechnienie systemu akordowego.

Należy podkreślić, że dokonana reforma płac w gałęziach produkcyjnych była wyjątkowo głęboka i wszechstronna. Zmienione zostały równocześnie: tabele płac, ilość grup pracowników w tabelach i stawki, kryteria i zasady zaszeregowania, wreszcie obowiązujące normy i systemy płac. Przy stworzeniu nowych warunków możliwie równego startu dla całych gałęzi produkcji — nieuchronnie ujawniły się dotychczasowe nierówności w płacach. W związku z tym, często zachodziła konieczność wyrównywania na drodze protokołów dodatkowych ewentualnych strat, grożących poszczególnym grupom pracowniczym.

W rezultacie reformy, około 80% ogółu objętych nią pracowników, uzyskało realną podwyżkę płac, reszta w zasadzie otrzymała ekwiwalenty za zniesione kartki i wzrost cen niektórych towarów i usług.

Oceniając dotychczasowe umowy zbiorowe należy jednak stwierdzić, że rozpiętość w płacach nie jest dostateczna oraz że umowy zbiorowe często nie tworzą jeszcze właściwych podstaw premiowania za osiągnięcia w dziedzinie jakości produkcji, oszczędności opału, surowców i energii elektrycznej.

Ponieważ nie zawsze da się to osiągnąć w powszechnych układach zbiorowych (tym bardziej, że brak jeszcze często dowiadzenia i norm zużycia surowców, opału itp.), nasuwa się wnioski o konieczności zastosowania w tych sprawach większej decentralizacji i elastyczności, która w ramach z góry określonego, kilkuprocentowego funduszu premiewego, pozwoliłaby na opracowanie regulaminów premiewania za określone konkretne wyniki w dziedzinie oszczędności, jakości i nauczania.

3. ROZWÓJ UPOSAŻEŃ PRACOWNIKÓW PAŃSTWOWYCH I SAMORZĄDOWYCH

Uposażenia zasadnicze pracowników państwowych, a więc: pracowników administracji państwowej, skarbowej, nauczycielstwa, służby zdrowia, administracji lasów państwowych, pracowników kolejowych i pocztowych oraz samorządowych w końcu 1945 r. wynosiły od 600 do 2.900 zł miesięcznie, w zależności od posiadanej grupy uposażenia. Uposażenia te normowane były kilkoma różnymi ustawami i dekrétami.

Niezależnie od uposażeń zasadniczych pracownicy otrzymywali dodatki jak np.: rodzinny, stołówkowy, służbowy lub funkcyjny oraz lokalne (stołeczny, morski i zachodni). Pracownicy skarbowi otrzymywali ponadto, stosownie do uchwały Rady Ministrów z dnia 29 maja 1945 r., dodatki w postaci premii, zamienionej uchwałą Rady Ministrów z dnia 12.IX.1946 r. na dodatki wyrównawcze i nagrody okresowe.

W latach 1946, 1947 i 1948 przeprowadzono kilka podwyżek różnego typu w postaci podwyższenia uposażenia zasadniczego, dodatku wyrównawczego, zwiększonych dodatków służbowych i funkcyjnych oraz odszkodowań za stopniowo kasowane reglamentowane zaopatrzenie żywnościowe i odzieżowe.

Pierwszym poważnym krokiem naprzód na drodze regulacji płac pracowników państwowych i samorządowych — były wyniki prac Mieszanej Komisji Płac.

Ustalono wówczas (we wrześniu 1946 r.), płace zasadnicze pracowników państwowych, samorządowych, PKP, Lasów, Poczty na nowym poziomie, znacznie wyższym od dotychczasowego. W r. 1947 wprowadzono wyższe dodatki wyrównawcze. W r. 1948 nastąpiły znaczne podwyżki dodatków funkcyjnych i służbowych. W czwartym zaś etapie regulacji płac na odcinku pracowników państwowych i samorządowych — dokonano gruntownej reformy z dniem 1.I.49 r.

Dnia 4.II.49 r. uchwalona została przez Sejm nowa ustawa o uposażeniu pracowników państwowych i samorządowych oraz przewodniczących organów wykonawczych gmin miejskich i wiejskich.

Istniejące różnice do 1.I.49 r. w uposażeniach pracowników administracji państwowej i samorządowej, sprawujących niemal jednokowe funkcje, były sprzeczne nie tylko z założeniami równorzędności administracji państwowej i samorządowej, ale także z zasadą równości praw przy równości obowiązków. Nowa ustawa uposażeniowa wprowadziła na tym odcinku zagadnień pracowniczych normalizację stosunków. Art. 37 tej ustawy przewiduje, że rozporządzenia i uchwały Rady Min. w sprawach najistotniejszych będą wydawane po uprzednim zasięgnięciu opinii Komisji Centralnej Zw. Zaw.

Dla jasnego przedstawienia różnicy w płacach zasadniczych pracowników państwowych i samorządowych, między rokiem 1945 a 1949, podajemy poniższe zestawienie (w zł):

	Grudzień 1945 r.	Styczeń 1949 r.
Adm. państwowe	600 — 3.900	8.800 — 37.000
Nauczyciele	675 — 1.450	11.300 — 21.500
Adm. Samorząd.	600 — 2.800	8.800 — 37.000
Służba Zdrowia	jak prac. państw. i sam.	8.800 — 35.000
PKP	1.000 — 3.000	7.600 — 37.000
Poczta	1.000 — 3.000	8.800 — 34.000
Lasry	350 — 2.400 (bez dep.)	8.800 — 34.000

Do podstawowego uposażenia w grudniu 1945 r. dochodziły dodatki: rodzinny (100 zł), stołeczny (315 — 1150 zł), zachodni lub morski (50% uposażenia zasadniczego), stołówkowy (600 — 800 zł) i służbowy lub funkcyjny (105 — 3.600 zł).

Do płac zasadniczych dochodzą od 1.1.49 r. w administracji państwowej i samorządowej dodatki funkcyjne (do 15.000 zł), służbowe (do 4.000), lokalne z wyrównawczym (do 8.000).

Pracownicy Służby Zdrowia korzystają z dodatków specjalnych w wysokości do 40% pobieranego uposażenia zasadniczego miesięcznego, lub godzinowego.

Pracownicy PKP, Poczty i Lasów oprócz dodatków służbowych i funkcyjnych korzystają z premii, opartych o regulaminy.

W związku z nowym systemem płac dla pracowników PKP, Poczty i Lasów przepracowano gruntownie normy, które przyjęto za podstawę w nowych regulaminach premiowania.

Wzrost płac realnych został już omówiony poprzednio. Przeciętne płace nominalne pracowników państwowych i samorządowych w okresie od czerwca 1946 r. zwyżkowały systematycznie, kształtując się następująco (w zł):

	VI/46	XI/47	VI/48
Admin. państw.	2.850	8.287	9.228
Samorz. (Adm.)	1.800	5.920	6.886
PKP	2.900	5.725	8.218
Poczta	3.450	7.466	7.638

W ostatniej regulacji specjalnie wyróżniono płace nauczycieli, wyodrębniając je z ogólnego systemu, obowiązującego pracowników administracji państwowej. Nominalna podwyżka płac nauczycieli przeciętnie wynosi 22,3%, w poszczególnych grupach nawet do 36,3%. W ten sposób podkreślono, że w Polsce ludowej praca nauczyciela jest wysoko ceniona.

Poważnym osiągnięciem jest podwyższenie uposażeń pracowników służby zdrowia i ustanowienie jednolitych płac dla całej służby zdrowia, niezależnie od tego, gdzie pracownik jest zatrudniony. Płace pracowników służby zdrowia zostały wyodrębnione.

Reforma płac pracowników państwowych i samorządowych od 1.I.49 r. zmniejszyła poważnie różnice między I i II instancją a III, włączając różnego typu dodatki do zasadniczego uposażenia i dając jasny system płac.

Należy podkreślić, że prace przygotowawcze w związku z dokonanymi regulacjami płac pracowników państwowych i samorządowych — kontynuowane były w ścisłym powiązaniu ze związkami zawodowymi.

NORMOWANIE WARUNKÓW PRACY i PŁACY

1. UKŁADY ZBIOROWE PRACY W SEKTORZE USPOŁECZNIONYM

Ilość ogólnokrajowych układów zbiorowych i protokółów dodatkowych, zawartych w sektorze uspołecznionym, według posiadanych przez KCZZ danych od roku 1945 do chwili obecnej, wyniosła: w 1945 r. — 20 układów i 2 protokoły dodatkowe, w 1946 — 62 układy i 40 protokółów dodatkowych, w 1947 — 33 układy i 160 protokółów dodatkowych, w 1948 — 10 układów i 142 protokoły dodatkowe i 122 regulaminy premiowania.

Na początku roku 1949 zostały zawarte nowe układy zbiorowe niemal we wszystkich gałęziach produkcji. Dokładnej statystyki co do ich ilości Dział Ekonomiczny KCZZ jeszcze nie posiada. Liczby obowiązujących układów i protokółów dodatkowych w poszczególnych latach przedstawia poniższa tabela:

1945		1946		1947		1948	
Układy	Protokoły	Układy	Protokoły	Układy	Protokoły	Układy	Protokoły
20	2	70	40	75	162	81	192

Rząd tych cyfr świadczy z jednej strony o krzepnięciu naszego organizmu gospodarczego i stopniowym stabilizowaniu się warunków ekonomicznych, co umożliwiało konkretyzowanie warunków pracy i płacy, z drugiej zaś strony dowodzi dużej aktywności związków zawodowych w dziedzinie porządkowania tych zagadnień, gdyż dokonały one wspólnie z aparatem go-

spodarczym państwa w tym czasie olbrzymiej pracy o doniosłym znaczeniu dla państwa i całego świata pracy.

Skromna cyfra 20 układów zbiorowych, zawartych w roku 1945 przywołuje w pamięci pierwszy, najcięższy okres dźwignia się z ruin i zniszczeń wojennych naszego przemysłu. Mówi ona ponadto o słabej jeszcze w tym czasie pracy organów ruchu zawodowego i administracji gospodarczej.

Nasilenie zawierania umów zbiorowych w roku 1946, wyrażające się cyfrą 62 układów, przypomina z kolei drugi etap odbudowy przemysłu i życia gospodarczego, zapoczątkowany odcinkowym planowaniem w przemyśle. W roku 1946 i 47 wszystkie podstawowe grupy pracownicze, zatrudnione w sektorze uspołecznionym, objęte zostały układami zbiorowymi.

Przez zawieranie dodatkowych protokółów i ustalanie regulaminów premiovania, dostosowano stopniowo układy w latach 1947 i 1948 do nowych warunków, do nowych potrzeb i do rozwijającego się współzawodnictwa pracy. Początkowo układy zbiorowe nie miały jednolitego charakteru, różniły się między sobą, opracowania były chaotyczne i rozstrzygały często te same zagadnienia w różny sposób. Dopiero opracowanie przez KCZZ, a następnie przez Mieszana Komisję Płac w roku 1946 jednolitego wzorcowego układu zbiorowego — pozwoliło na stopniowe ujednolicenie ich brzmienia.

Układ zbiorowy posiada doniosłe znaczenie dla świata pracy. Nadanie temu dobrowolnemu aktowi sankcji prawnych pozwala często na regulowanie spraw, które nie znalazły dotychczas uwzględnienia w ustawodawstwie państwowym. Z tego względu, związki zawodowe poświęcają temu zagadnieniu wiele uwagi.

Z kolei przystąpimy do omówienia obowiązujących związków w chwili obecnej układów zbiorowych, dając jednocześnie porównawczy przegląd poszczególnych zagadnień w nich zawartych.

Układ zostaje zawarty pomiędzy związkiem zawodowym danej gałęzi a odpowiednią jednostką administracji gospodar-

czej i dotyczy wszystkich zatrudnionych w tym przemyśle robotników i pracowników na terenie całego kraju. Układ zostaje zawarty na okres zgóry określony, względnie na czas nieograniczony. Większość obecnie obowiązujących układów jest zawierana na czas nieograniczony, z prawem wypowiedzenia układu w całości, lub w jego części. Każdy układ zbiorowy jest podzielony na szereg rozdziałów, uwzględniających takie zagadnienia jak przyjmowanie i zwalnianie pracowników, płace, zapatrzenie dodatkowe, czas pracy, miejsce pracy, narzędzia, ubrania ochronne i robocze, urlopy, kultura i oświata, bezpieczeństwo i higiena pracy, ubezpieczenia, zwolnienie do prac społecznych, dyscyplina pracy.

Przyjmowanie i zwalnianie pracowników

Układy zbiorowe pracy regulują przyjmowanie i zwalnianie pracowników w myśl dekretu o radach zakładowych. W przypadkach spornych, w razie niemożliwości uzgodnienia danej sprawy między dyrekcją zakładu a radą zakładową, decyzja należy do komisji pojednawczo-rozjemczych.

Pracownik, będący członkiem zarządu związku lub powołany przez związek do pełnienia zadań o znaczeniu społecznym, może być zwolniony z pracy tylko z ważnych przyczyn lub z własnej winy.

Czas pracy.

Jednym z najważniejszych zagadnień, poruszanych przez umowy zbiorowe, jest kwestia czasu pracy. Sprawę tę reguluje dekret o zmianie ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu z dnia 19 września 1946 r. Czas pracy na podstawie tego dekretu ma wynosić w zasadzie 8 godzin na dobę, a w sobotę 6 godzin, bez zaliczenia przerw wypoczynkowych i nie może przekraczać 46 godzin na tydzień. W zakładach o ciągłym ruchu dozwolona jest w sobotę praca 8 godzin na zmianę, jednak w tym przypadku pracownicy muszą otrzymywać osobną zapłatę za 2 godziny nadliczbowe.

Umowa w górnictwie przewiduje czas pracy na powierzchni nadal 48 godzin, z czego 2 godziny sobotnie traktuje się jako nadliczbowe, zaś pod ziemią $7\frac{1}{2}$ godzin płatne — za 8 godzin. W pracy pod ziemią w warunkach szkodliwych dla zdrowia czas pracy wynosi 7 godz. płatnych — za 8 godzin, w temperaturze ponad 28°C — 6 godzin płatnych — za 8 godzin.

Umowa dla pracowników rolnych ze względu na charakter pracy ustala czas pracy od 6 godz. w grudniu i styczniu do 11 godz. (od połowy kwietnia do 1 września) z większymi przerwami obiadowymi.

Przedłużenie czasu pracy może nastąpić tylko w przypadkach nagłych lub ze względu na konieczność państwową i niezależnie od uzyskania zezwolenia właściwych władz winno być uzgodnione z radą zakładową. W przypadku przedłużenia czasu pracy na okres powyżej 4 dni konieczna jest zgoda związku lub zawarcie w tej sprawie odrębnej umowy ze związkiem.

Za pracę w godzinach nadliczbowych normalne stawki płacy ulegają podwyżce zgodnie z ustawą. Za pracę nocną od 22-giej do 6-tej przysługuje dodatek nocny, wynoszący 10% podstawowej stawki. Wyjątkiem w tym przypadku jest umowa Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Poligraficznego, zawarta z Centralnym Zarządem Państwowych Zakładów Graficznych, która ustala podwyżkę normalnej stawki płacy przy wynagrodzeniu za zwykłą pracę nocną na 30%, podczas gdy w innych układach dodatek ten wynosi 10%.

Za czas stracony w zakładzie pracy, z przyczyn niezależnych od pracownika, odpowiedzialność ponosi dyrekcja zakładu pracy. Robotnik pracujący w akordzie za czas stracony (niezawiniony) otrzymuje normalną płacę dniówkową, lub godzinową bez zachęty akordowej.

N o r m y , z a s z e r e g o w a n i a .

Nowe układy zbiorowe z 1949 r. w związku ze zmianą ilości grup i sprecyzowaniem zasad zaszeregowania — przewidują bezpośredni udział rad zakładowych, bądź powołanie specjal-

nych tymczasowych komisji do spraw zaszeregowień. Praca ta niewątpliwie przez dłuższy czas będzie wymagała troskliwego i obiektywnego stanowiska ze strony związków zawodowych przy rozstrzygnięciu spraw wątpliwych, względnie spornych.

Wszystkie układy zbiorowe określają współudział związków zawodowych i rad zakładowych w pracy nad ustaleniem nowych prawidłowych norm. Szereg z nich zakłada istnienie Głównych Komisji Norm z udziałem przedstawicieli związków, które opracowują nowe normy, wprowadzone następnie w życie przez administrację zakładu pracy, po uzgodnieniu z odnosnym Zarządem Głównym Związku Zawodowego.

Układy przewidują czynny udział rad zakładowych przy ustalaniu norm w zakładach pracy. Uchwałą ścisłego Prezydium Kom. Ekonomicznego Rady Ministrów z dn. 31.III.49 r: powołane zostały Zakładowe Komisje Norm Pracy, złożone z przedstawicieli administracji i Rad Zakładowych w równej ilości. Zadaniem ich jest rozstrzyganie wszelkich sporów, wynikłych na tle stosowania norm pracy.

Opieka nad racjonalizatorstwem i wynalazczością.

Nowe układy zbiorowe zobowiązują administrację do roztoczenia opieki nad racjonalizatorstwem i wynalazcami oraz do udzielenia im pomocy i premiovania za wynalazki oraz usprawnienia.

Ponadto układy: hutniczy, metalowy i elektrotechniczny gwarantują pracownikowi, który zgłosi wynalazek, względnie usprawnienie, prawo do otrzymywania przez 6 miesięcy zapłaty za każdą jednostkę produkcji według stawki jednostkowej, obowiązującej w okresie przed wprowadzeniem usprawnień.

Urlopy.

Następnym zagadnieniem, nie mniej istotnym, jest sprawa urlopów pracowniczych.

Dla pracowników fizycznych przewiduje się 8-dniowy urlop płatny po jednym roku nieprzerwanej pracy w danym przed-

siębiorstwie. Prawo do 15-dniowego urlopu nabywają robotnicy po 3-letniej, nieprzerwanej pracy w danym zawodzie.

Pracowników umysłowych dotyczy przedwojenna zasada 14-dniowego urlopu po półrocznej nieprzerwanej pracy i 1 miesiąca po roku pracy. Poza tym, na mocy uzgodnienia między KCZZ i właściwymi władzami, wszystkie umowy zbiorowe przewidują przyznawanie pracownikom fizycznym urlopu miesięcznego po przepracowaniu 10 lat w jednym zakładzie pracy (w górnictwie i przemyśle poligraficznym kumuluje się czas przepracowany ogólnie w tej gałęzi produkcji).

Ostatnio zawarte układy zbiorowe pozostawiły dwutygodniowe urlopy dla pracowników fizycznych po roku pracy wszędzie tam, gdzie były one stosowane w praktyce, względnie przewidziane były w poprzednich układach zbiorowych.

Do końca 1948 roku niektóre układy zbiorowe zapewniały pracownikom płatne urlopy okolicznościowe. Sprawa ta różnie była traktowana w rozmaitych układach. Obecnie nowe układy, które zostały zawarte w styczniu 1949 roku regulują powyższą kwestię generalnie dla całego kraju. Nowe umowy zapewniają pracownikom płatne urlopy okolicznościowe w następujących przypadkach: 2 dni w razie własnego ślubu, urodzenia się dziecka, pogrzebu małżonka, dziecka, rodziców; 1 dzień w przypadku ślubu dziecka, stawiennictwa się przed komisją wojskową, a po przedstawieniu świadectwa z Wojskowej Komisji Lekarskiej w razie potrzeby na dalsze dni.

W c z a s y.

Do końca roku 1948 stosunkowo w niewielu układach zbiorowych spotykamy się z zagadnieniem wczasów tj. omówienia obowiązku ponoszenia przez pracodawcę części opłat, pobieranych przez domy wypoczynkowe od pracowników. Nie znaczy to jednak, że w innych gałęziach pracy punkt ten nie obowiązywał, gdyż sprawa powyższa została uregulowana przez KCZZ w sposób jednolity dla wszystkich pracowników w ramach działalności Funduszu Wczasów Pracowniczych.

Układy zbiorowe na rok 1949 regulują sprawę wczasów pracowniczych generalnie dla całego kraju. Nakładają one na pracodawcę obowiązek pokrywania za pracowników korzystających z wczasów części opłat, za wczasy pracownicze. Ponadto pracodawca obowiązany został do wypłacania pracownikowi, wyjeżdżającemu na wczasy, a odpłacanemu z dołu, zaliczki w wysokości 60% przeciętnego wynagrodzenia, przypadającego mu za okres urlopowy.

Deputaty opałowe.

Zagadnienie to zostało omówione w rozdziale „zaopatrzenia”. Większość układów zbiorowych gwarantuje pracownikom otrzymywanie od zakładu pracy określonej ilości opału przeważnie węgla. Pracownicy leśni i cukrownicy mogą w zamian węgla otrzymywać drzewo, a pracownicy rolni, drzewo lub torf.

Wielkość deputatów przewidzianych układami jest różna w zależności od gałęzi pracy. Największe deputaty węglowe są w przemyśle bezpośrednio związanym z wydobywaniem węgla (górnictwo), a także w hutnictwie. Wyższy poziom deputatów przyznaje się dla przemysłu metalowego, chemicznego i hutniczego na terenie zagłębia węglowego. W zasadzie deputat rodzinny sięga dwu ton na rok, na samotnego 0.8 tony. Niektóre przemysły (włókienniczy, transport, monopole, spożywczy) nie otrzymują deputatów węglowych.

Dodatkowe deputaty branżowe.

Część umów przyznaje pracownikom dodatkowe deputaty, występujące w różnych postaciach, jak np. cukier w przemyśle cukrowniczym, olej w przemyśle olejarskim itp. Początkowo, gdy płace były jeszcze stosunkowo niskie, deputaty stanowiły bardzo często podstawę wynagrodzenia, natomiast obecnie zawierane umowy i protokoły dodatkowe doprowadziły do poziomu usprawiedliwionego w zasadzie warunkami pracy, lub

długotrwałą tradycją. Tym należy tłumaczyć to, że zaledwie kilka obecnie obowiązujących układów przewiduje dodatkowe deputaty.

Obecnie pewne ilości swoich wytworów otrzymują pracownicy Monopolu Spirytusowego, Tytoniowego, przemysłu fermentacyjnego, skórzanego, olejarskiego. Najpoważniejszy jest przydział w przemyśle cukrowniczym.

Ordynaria.

Zgodnie z umową dla pracowników rolnych ordynaria, tj. przydziały w naturze, stanowią w dalszym ciągu podstawę ich wynagrodzenia. W 1945, 1946 i 1947 roku wysokość tych przydziałów była różna dla pracowników fizycznych i umysłowych. Umowa zawarta w 1948 r. zniósła te różnice. Ten stan został utrzymany w ostatnio zawartym układzie w r. 1949 r.

Stółówki.

Prawie wszystkie układy zbiorowe zobowiązywały dyrekcje zakładów pracy do urządzenia na terenie zakładu stołówki i do wydawania pracownikom obiadów.

Układy zbiorowe na rok 1949 nie przewidują prowadzenia stołówek przez dyrekcje. Przeciętny ekwiwalent za stołówkę w wysokości 670 zł. został włączony do płac podstawowych. Stołówki są obecnie dobrowolne i zostaną zbudowane na zasadach spółdzielczych. Pracodawca zobowiązany jest w zakładzie, gdzie jest 100 pracowników, korzystających z obiadów — dostarczyć pomieszczenia i pokrywać nadal koszty administracyjne. W mniejszych zakładach, zatrudniających do 200 ludzi, stołówka winna być prowadzona, jeżeli zgłosi chęć stołowania się połowa pracujących, ale nie mniej niż 50 osób.

Opłaty szkolne za dzieci.

W dawniej obowiązujących układach zbiorowych figurował przepis, zobowiązujący dyrekcje zakładów pracy do zwrotu określonej wysokości kosztów opłat, pobieranych zarówno w szkołach podstawowych jak i prywatnych.

Sprawa pobierania opłat w szkołach państwowych została załatwiona w początkach roku 1947, gdy w związku z przyznaną nauczycielstwu szkół państwowych podwyżką płac, został wydany zakaz pobierania od dzieci pracowników jakichkolwiek opłat za nauczanie. Pomimo to — komitety rodzicielskie pobierały opłaty od dzieci pracowniczych. Nowa reforma płac nauczycielskich ze stycznia 1949 roku — winna tę sprawę załatwić. Obecnie dokonywany jest jedynie zwrot za dzieci pracowników, uczęszczających do szkół prywatnych, w wypadku niemożności umieszczenia ich w szkołach państwowych.

Należy tu przypomnieć, że KCZZ zwróciła się do rządu o uporządkowanie sprawy bezpłatnego nauczania ludzi pracy.

D o d a t k i r o d z i n n e.

Poza zwrotem opłat szkolnych, pracownicy — żywicieli rodzin otrzymali na mocy układów zbiorowych dodatki rodzinne, których wysokość w latach 1945 — 1948 chociaż była niewielka, to jednak stopniowo wzrastała.

W kwietniu 1948 roku — w związku z wyłączeniem niektórych artykułów z kart rodzinnych — wprowadzono w ramach ubezpieczenia społecznego zasiłki rodzinne. Dlatego też w ostatnio zawartych układach dodatki rodzinne nie figurują.

U b r a n i a o c h r o n n e i r o b o c z e.

Osobnym zagadnieniem w umowach zbiorowych jest kwestia ubrań roboczych, ochronnych i narzędzi pracy. Kwestia ta jest rozstrzygnięta w ten sposób, że dyrekcje zakładów pracy są obowiązane na własny koszt wydać odpowiednim kategoriom robotników ubrania robocze i ubrania ochronne z tym, że pranie i reperacja tych ubrań odbywa się na koszt dyrekcji. Wykazy odzieży ochronnej i roboczej stanowią obecnie załącznik do nowych układów zbiorowych.

Bezpieczeństwo i higiena pracy.

Układy zbiorowe zajęły się również tak bardzo ważną, szczególnie dla pracowników fizycznych, sprawą bezpieczeństwa i higieny pracy. Mając na względzie ochronę życia i zdrowia pracowników, umowy gwarantują wszelkie środki, zapewniające bezpieczeństwo pracy. Zobowiązują one zakłady pracy do utworzenia na swych terenach punktów sanitarnych, obsługiwanych przez wykwalifikowany personel sanitarny albo przynajmniej przez specjalnie w tym kierunku przeszkolonych pracowników.

Obowiązkiem zakładów pracy jest dopilnowanie, aby we wszystkich oddziałach znajdowały się umywalnie, zaopatrzone w środki do mycia oraz naczynia z wodą do picia. Jeżeli zakłady nie posiadają łaźni, obowiązane są do dostarczenia pracownikowi bezpłatnego biletu do łaźni miejskiej. W nowych układach zbiorowych zostały opracowane spisy prac szkodliwych i uciążliwych, przy których przysługują pracownikom określone dodatki pieniężne oraz mleko, lub inne środki odżywcze.

Swiadczenia socjalne.

W układach zbiorowych na rok 1949 szeroko omówiona została „akcja socjalna”. Zastrzeżony w nich jest wyraźny obowiązek wykorzystania przez pracodawcę w pełni sum przydzielonych w ramach planu na ten cel, co dotychczas nie miało miejsca, a także współudział zarządów głównych związków zawodowych w planowaniu akcji socjalnej.

Rada zakładowa upoważniona jest do przeprowadzania kontroli sum, wydatkowanych na akcję socjalną, do opracowania wspólnie z dyrekcją zakładu planu tej akcji oraz kontroli jej wykonania.

Układy przewidują utworzenie kas pożyczkowo - zapomogowych na zasadach ustalonych przez KCZZ i zainteresowane ministerstwa. Do prowadzenia kasy dyrekcja zakładu dostarcza bezpłatnie personelu i pomocy technicznej. Część sum, przewi-

dziana na zapomogi z akcji socjalnej, będzie przelana do tych kas samopomocowych.

Jak widać z powyższych przepisów akcja socjalna, obejmująca szeroki wachlarz różnych zagadnień, będących wyrazem troski o człowieka pracy, została poddana bezpośredniemu wpływowi i kontroli rad zakładowych oraz związków zawodowych.

Zw o l n i e n i e d o p r a c s p o ł e c z n y c h .

Umowy zbiorowe zabezpieczają, zwolnionym do prac społecznych pracownikom, zachowanie pełnych praw pracowniczych nabytych w zakładzie. Pracownicy, zwolnieni przez dyrekcję do wypełniania obowiązków państwowych, (ławnicy w sądach, członkowie komisji wyborczych itd.) lub społecznych, otrzymują w czasie zwolnienia wynagrodzenie obliczone tak, jak przy zapłacie za okres urlopowy.

Zakłady pracy w umotywowanych przypadkach mogą zwolnić pracowników dla pełnienia obowiązków społecznych, jednak na okres nie dłuższy niż trzy dni. Zwolnienia na okres dłuższy, poza przypadkami uregulowanymi ustawami i zarządzeniami władz państwowych, wymagają uzgodnienia między władzą zakładu a odnośnym związkiem zawodowym.

K u l t u r a i o ś w i a t a .

Dla zapewnienia warunków szerzenia kultury i oświaty wśród najszerszych mas pracowników, zobowiązano w umowach zbiorowych pracodawców do zakładania świetlic na terenie zakładów. Zakłady pracy na mocy tych postanowień zobowiązane są oddać do dyspozycji rad zakładowych lokale na świetlice dla pracowników. Ponadto umowy obowiązujące obecnie nakładają na dyrekcję większych zakładów pracy (ponad 200 pracowników), obowiązek zaangażowania na własny koszt kierownika świetlicy.

S w i a d c z e n i a c h o r o b o w e i p o ś m i e r t n e .

Umowy zbiorowe zastrzegają, że czas zużyty przez pracownika w godzinach pracy na leczenie w zakładowym punkcie

sanitarnym będzie wynagrodzany na równi z czasem, przepracowanym według stawki dniówkowej lub godzinowej.

Nieliczne umowy zbiorowe zawierają postanowienia specjalne, dotyczące odpraw na wypadek śmierci pracownika i odszkodowań na wypadek kalectwa, spowodowanego nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy.

Nowością, uregulowaną w układach na rok 1949, są odprawy dla pracowników powołanych do czynnej służby wojskowej. Odprawa pieniężna jest zależna od przepracowanego okresu; po 6 miesiącach pracy 2-tygodniowa odprawa, po 1 roku — 1-miesięczna.

2. UKŁADY ZBIOROWE PRACY W ZAKŁADACH UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ.

Ze względu na brak danych, dotyczących ilości układów dla pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach podległych samorządowi, (których nie posiada zarówno Komisja Centralna Związków Zawodowych jak i Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej), możemy tu podać jedynie niepełne dane Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Samorządowych i Użyteczności Publicznej. Wynika z nich, że w roku 1945 zawartych zostało 10 układów, w 1946 — 49 układów, w 1947 — 123 układy i w 1948 — 10 układów zbiorowych.

W wyniku działalności Mieszanej Komisji Płac z roku 1946, rozesłany został do samorządów ramowy schemat układu zbiorowego, regulujący płace oraz warunki pracy, zatrudnionych w zakładach użyteczności publicznej w sposób analogiczny do przyjętego w przemyśle upaństwowionym.

Nie mając możliwości — z podanych poprzednio przyczyn — scharakteryzowania obowiązujących w użyteczności publicznej układów zbiorowych, można jedynie ogólnie stwierdzić, że ze względu na tradycje przedwojenne poszczególne samorządy rozmaicie regulowały warunki pracy swych pracowników.

Uprawnienia te niejednokrotnie, jak np. w dziedzinie socjalnej, były bardziej rozbudowane w samorządzie niż w przemyśle państwowym (niektóre świadczenia rzeczowe, długość urlopów itd), poziom zaś płac w zakładach użyteczności publicznej na poszczególnych terenach kraju — był niejednorodny. W 1948 roku zostały zawarte układy zbiorowe dla Krakowa, Poznania, Częstochowy i protokół dodatkowy dla Wałbrzycha.

Nowe układy podpisane w 1949 roku w zakładach użyteczności publicznej tworzą bardziej jednolite płace i warunki pracy w całym kraju na poziomie płac w przemyśle państwowym. Również część ogólna układu została zbudowana na wzór układów przemysłowych.

Protokoły dodatkowe zastosowano przeważnie dla większych miast, które posiadały płace wyższe, względnie niektóre dodatkowe uprawnienia.

3. UKŁADY ZBIOROWE W PRZEMYŚLE I HANDLU PRYWATNYM.

Komisja Centralna Związków Zawodowych jest w posiadaniu 175 odpisów układów zbiorowych i 25 protokółów dodatkowych do nich, zawartych w przemyśle prywatnym, nadesłanych przez okręgowe komisje związków zawodowych.

Niewątpliwie cyfry te nie odpowiadają rzeczywistej ilości zawartych układów i sądzić należy, że istnieje ich dużo więcej, z konieczności jednak w rozważaniach swoich ograniczymy się do tej cyfry, którą można uważać za dostatecznie ilustrującą stan faktyczny.

Biorąc pod uwagę, że ze względu na znaczne rozdrobnienie przemysłu prywatnego, większość zawartych w nim układów obejmuje jedynie niewielkie grupy pracownicze i ma charakter wybitnie regionalny, musimy dojść do wniosku, że duża liczba zatrudnionych nie jest objęta umowami zbiorowymi.

Dane dotyczące układów w poszczególnych branżach przemysłu prywatnego dają się ująć w następujące zestawienie:

Przemysł spożywczy ogółem . . .	87	układów
„ chemiczny	21	„
„ drogiści	1	„
„ metalowy	17	„
„ budowlany	16	„
„ gastronomiczny	8	„
„ drzewny	13	„
„ graficzny (drukarnie) . .	1	„
„ konfekcyjno-odzieżowy .	1	„
„ skórzany (szewcy) . . .	3	„
Branża opałowa	4	„
Transport	3	„
	175	układów

Powyższe zestawienie jeszcze raz potwierdza naszą tezę o panującym w zakładach pracy gospodarki prywatnej — chaosie, pod względem stosunków pracy. Nie jest bowiem rzeczą normalną, że w poszczególnych jego gałęziach zawierano jednocześnie po kilkanaście układów, a w spożywczym 87. Jeżeli nawet weźmie się pod uwagę wspomniane rozdrobnienie przemysłu prywatnego na całym terenie kraju, to nasuwa się wniosek, że ruch zawodowy dotychczas nie zwrócił należytej uwagi na odpowiednie zorganizowanie pracowników przemysłu, handlu i rzemiosła prywatnego. Związki zawodowe powinny się jak najprędzej zająć sprawą objęcia układami zbiorowymi jak największej liczby pracowników, zatrudnionych w gospodarce prywatnej.

W związku z tym KCZZ postawiła sobie za zadanie uregulowanie stosunków płacy i pracy w przemyśle prywatnym, drogą jak najszybszego zawarcia ogólnokrajowych i terenowych układów zbiorowych. Powołany w ramach Działu Ekonomiczno-Socjalnego — Referat Przemysłu Prywatnego opracował projekt wzorcowego układu pracy dla zakładów pracy przemysłu,

handlu i rzemiosła prywatnego, który został przesłany do naszych organizacji związkowych. Rozciąga on na sektor prywatny obowiązek opłacania świadczeń z dziedziny akcji socjalnej, oraz inne warunki, przewidziane układami obowiązującymi w sektorze uspołecznionym.

Zawarcie układów zbiorowych na nowych warunkach w sektorze prywatnym winno nastąpić w pierwszej połowie 1949 roku i objąć ogół pracowników tego sektora.

4. ZAGADNIENIA PRAGMATYKI PRACOWNIKÓW PAŃSTWOWYCH I SAMORZĄDOWYCH.

Stosunek służbowy funkcjonariuszów państwowych reguluje ustawa o państwowej służbie cywilnej z dn. 17.II.1922 r. wraz z późniejszymi nowelizacjami.

Dwa dekrety: z dnia 27 grudnia 1944 r. i 14 marca 1945 r. unormowały fragmentarycznie, na okres przejściowy, pewne zagadnienia, dotyczące stosunku służbowego funkcjonariuszów państwowych.

Na tle przemian ustrojowych, ustawa o państwowej służbie cywilnej z roku 1922 wraz z jej późniejszymi zmianami, nie odpowiada dzisiejszym potrzebom zarówno pracowników, jak i administracji. Po dłuższych studiach i wypowiedzeniu się zainteresowanych związków zawodowych jak i Komisji Centralnej Związków Zawodowych, dekretem z dnia 25 października 1948 r. wprowadzono szereg zmian do ustawy o państwowej służbie cywilnej z 17 lutego 1922 r. Zmiany te zniosły podział na urzędników i niższych funkcjonariuszy państwowych, wprowadzając jednolitą nomenklaturę „pracownik państwowy”. Zniesiony również został podział pracowników na trzy kategorie, w zależności od posiadanego cenzusu naukowego. Kobiętom, zatrudnionym w służbie państwowej dekret nadał prawo korzystania z 12 tygodniowego urlopu w okresie ciąży i po porodzie. Nowe przepisy zabraniają zatrudniania kobiet od czwar-

tego miesiąca ciąży oraz kobiet mających dzieci w wieku do 18 miesięcy poza przepisowymi godzinami zajęć służbowych i w godzinach nocnych oraz poza stałym miejscem pracy.

Wprowadzono nowy przepis, zawarty w artykule 88 ustawy, zapewniający Związkowi Zawodowemu Pracowników Państwowych współudział z głosem doradczym w sprawach:

- 1) ustalania ocen kwalifikacyjnych pracowników,
- 2) przenoszenia pracowników z urzędu dla dobra służby bez ich zgody na inne stanowiska,
- 3) zwolnienia i przenoszenia w stan nieczynny.

Rada Ministrów została upoważniona do określania w drodze rozporządzenia szczegółowego zakresu i sposobu wykonywania współudziału związków zawodowych w powyższych sprawach. Na mocy tego upoważnienia został już opracowany, przy współudziale związków zawodowych, odpowiedni projekt rozporządzenia Rady Ministrów, normujący to ważne zagadnienie.

Wspominając o reformie pragmatyki służbowej pracowników państwowych, podkreślić należy, że Komisja Centralna Związków Zawodowych utrzymuje stały kontakt z Biurem Organizacji i Spraw Osobowych przy Prezydium Rady Ministrów oraz bierze udział w pracach Komisji Prawniczej Ministerstwa Sprawiedliwości i opiniuje lub inicjuje wydawanie nie tylko zasadniczych dekretów lub rozporządzeń, lecz również okólników, normujących żywotne sprawy pracownicze, nie objęte przepisami pragmatycznymi.

Stosunki służbowe pracowników PKP zostały unormowane rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 listopada 1945 roku. Pragmatyka ta ustala w sposób wyraźny pozycję Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych w stosunku do władz PKP. Nowa pragmatyka usunęła różnicowanie pracowników i uzależnienie ich stopnia służbowego od posiadanego wykształcenia. W ten sposób każdy z pracowników uzyskał możliwość zajmowania nawet najwyższych stanowisk służbowych,

jeżeli pracą swą i systematycznym pogłębianiem wiedzy fachowej wykaże się praktycznym przygotowaniem do zajęcia wyższego stanowiska.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 stycznia 1934 r. o stosunku służbowym pracowników państwowego przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“, zwane popularnie pragmatyką służbową pocztowców, wymaga zmian zasadniczych. Wydane w okresie rządów sanacyjnych, oparte na zasadzie elitaryzmu i korporacjonizmu, nosi ono na sobie piętno tego reżimu. Pracownicy pocztowi zostali pozbawieni pewnych dobrodziejstw, wynikających z „tymczasowych przepisów służbowych“ z dnia 11 czerwca 1918 r. oraz ustawy o państwowej służbie cywilnej z roku 1922 i podporządkowani przepisom, które krzywdziły ich w stosunku do innych grup pracowników państwowych, pogłębiając różnice między pracownikiem fizycznym a umysłowym. Nowy projekt pragmatyki dla pocztowców został już opracowany i stał się przedmiotem studiów, zainteresowanych czynników.

Jeśli idzie o przepisy służbowe, normujące prawa i obowiązki pozostałych grup pracowników państwowych, to podkreślić należy, że wymagają one daleko idących zmian.

Na odcinku samorządowym, tylko niektóre związki samorządu posiadają lokalne przepisy służbowe, normujące prawa i obowiązki pracowników samorządowych. Jednolite unormowanie tych przepisów jest sprawą pilną, wiąże się to bowiem z dobrem służby, jak i z interesem pracowników.

Związki zawodowe pracowników państwowych i samorządowych, w okresie od 1945 r. do chwili obecnej, uzyskiwały stopniowo, w aktach prawnych, szereg przepisów, określających pozycję, rolę i zadania ruchu zawodowego.

Stwierdzić należy, że w dziedzinie pragmatycznej pracowników państwowych i samorządowych stoi przed zainteresowanymi związkami zawodowymi, jak i przed Komisją Centralną Związków Zawodowych bardzo poważna praca.

ZAOPATRZENIE LUDNOŚCI PRACUJĄCEJ I KONTROLA SPOŁECZNA NAD OBROTEM TOWAROWYM

1. ZAOPATRZENIE.

a) Ż y w n o ś c i o w e .

Zaopatrzenie żywnościowe ludności pracującej nastroczało w okresie lat 1946 i 1947 trudności zarówno powołanym do tego czynnikom państwowym, jak i związkom zawodowym.

Zniszczenia wojenne z czasów okupacji, dokonane w gospodarce rolnej na ziemiach dawnych, trudności w zagospodarowaniu odlogów i niedostatecznie zaludnionych terenów Ziemi Odzyskanych oraz olbrzymie straty w pogłowiu zwierząt domowych, ciążyły poważnie na sytuacji. Konieczność racjonalnej i oszczędnej gospodarki własnymi zasobami spowodowała ograniczenie spożycia mięsa i tłuszczów do 3-ch dni w tygodniu. Jednocześnie na wniosek Nadzwyczajnej Komisji do Spraw Aproprowizacji zarządzone zostało unormowanie przemianu zbóż chlebowych, a mianowicie żyta na 90% oraz pszenicy na 80%.

W celu sprawiedliwego podziału ograniczonych zasobów żywności i zapewnienia jej dla potrzeb pracujących — związki zawodowe wprowadziły do układów zbiorowych postanowienie, zobowiązujące pracodawcę do wyrównania pracownikom zaległości ewentualnie powstałych w rozdzielnictwie reglamentowym (gwarancja zaopatrzenia).

Wspomniane zobowiązanie gwarancyjne przyjęte przez największego pracodawcę, jakim jest państwo, pociągnęło za sobą konieczność powołania do życia F u n d u s z u A p r o w i -

z a c y j n e g o. Utworzone w następstwie Zjednoczone Centrale Apropowizacyjne objęły swoją działalnością najważniejsze gałęzie przemysłu jak — węglowy, hutniczy, oraz resort komunikacyjny. Na zakup produktów, przydzielanych w ramach aproowizacji reglamentowanej, przeznaczono w budżecie 1947 r. 50 miliardów złotych, na 1948 r. preliminowano — 90 miliardów złotych. Te olbrzymie sumy stanowiły faktycznie część składową funduszu płac pracowniczych.

Ze względu na konieczność sprawnego zaopatrywania w żywność reszty gałęzi przemysłu, Ministerstwo Apropowizacji powołało w następstwie rejonowe centrale aproowizacyjne, których zadaniem było dostarczenie produktów, przydzielonych w ramach zaopatrzenia reglamentowanego w przemysłach: metalowym, materiałów budowlanych, energetycznym, elektrotechnicznym, drzewnym, cukrowniczym, chemicznym, paliw płynnych, włókienniczym, papierniczym i skórzanym.

W roku 1947 działalność rejonowych central aproowizacyjnych została rozszerzona na niektóre zakłady pracy, podległe Ministerstwu Odbudowy (Okręgowe Wytwórnice Materiałów Budowlanych), Ministerstwu Żeglugi (Stocznie) oraz Ministerstwu Rolnictwa (Techniczna Obsługa Rolnictwa) itd. W ten sposób objęto gwarancją żywnościową pracowników podstawowych gałęzi przemysłu.

Ze względu na konieczność odciążenia państwa od nadmiernych obowiązków finansowych, powodowanych przez system zaopatrzenia reglamentowanego (skup żywności po cenach wolnorynkowych i przydzielanie jej pracownikom po cenach sztywnych) w stosunku do sektora prywatnego i spółdzielczego oraz grup pracowniczych lepiej uposażonych — w pierwszej połowie roku 1947, przeprowadzona została rewizja dotychczasowego systemu rozdzielnictwa, pozbawiająca pracowników tych sektorów kart zaopatrzenia. Z uwagi na to, że krok ten miał jedynie na celu przerzucenie obowiązków, ponoszonych dotąd przez państwo, na właściwego pracodawcę, dokonana została jednocześnie rewizja płac w kierunku wyrównania pracownikom

powstałych z tego tytułu strat. Pracownikom budowlanym, po pozbawieniu ich kart żywnościowych, pozostawiono jednak zaopatrzenie rodzinne.

Należy też podkreślić ujawniające się już samorzutne zrzekanie się przez pracowników prawa do zaopatrzenia reglamentowanego w zamian za uzyskanie odpowiedniego ekwiwalentu pieniężnego, jak to np. miało miejsce w całym przemyśle cukrowniczym, gdzie pozostawiono jedynie karty odzieżowe, co świadczyło o stopniowej stabilizacji życia gospodarczego.

Zaopatrzenie kartkowe obejmowało jednak wszystkie podstawowe działy gospodarki państwowej aż do końca roku 1948.

W okresie sprawozdawczym zaobserwowaliśmy dwukrotnie t. j. na wiosnę r. 1946 i wiosnę 1947 przejściowe trudności w zaopatrzeniu kraju w podstawowy artykuł żywnościowy, jakim jest c h l e b. Energiczna akcja Funduszu Apropowizacyjnego pozwoliła jednak na zaopatrzenie w chleb posiadaczy kart I kategorii w podstawowych gałęziach przemysłu.

Ze względu na ograniczoną ilość jęczmienia oraz zbyt małą ilość posiadanych w kraju zakładów przetwórczych (kaszarń), odczuwaliśmy braki w zaopatrzeniu rynku w k a s z ę. Trudności te stopniowo całkowicie zostały przezwyciężone, co pozwoliło na stworzenie rezerw i zniesienie systemu reglamentacji tych produktów.

Również wiele kłopotów przysporzyło organom rozdzielczym, jak i związkowi zawodowym, zaopatrzenie pracowników w z i e m n i a k i. Do jesieni 1946 r. przydział ich nie był realizowany. Przeprowadzona przez Fundusz Apropowizacyjny w okresie jesienno - zimowym 1946/47 t. zw. „akcja ziemniaczana“, polegająca na dostarczeniu pracownikom na terenach przemysłowych ziemniaków w nautrze, w innych zaś na wypłaceniu ekwiwalentu gotówkowego (wszystko w stosunku do grup korzystających z omówionej na wstępie—gwarancji aprowizacyjnej) posiadała duże braki. Mrozy i niezabezpieczenie transportów spowodowały przemarznienie części ziemniaków i w konsekwencji uszkodzenie odbiorców. Braki te zostały usu-

nięte dzięki uprzedniemu doświadczeniu i większym zbiorom ziemniaków w 1947 r., co jednocześnie pozwoliło w roku następnym na wyłączenie ziemniaków z zaopatrzenia reglamentowanego.

Zaopatrzenie w m y d ł o — jeden z produktów najbardziej deficytowych ze względu na brak surowców — napotykało na bardzo poważne trudności. Normalnie zaopatrywani byli pracownicy korzystający z kart „PZ” i „NZ”, a więc w górnictwie, hutnictwie i częściowo w innych przemysłach. Ponadto pracownicy przedsiębiorstw chemicznych i skórzanых. Inni pracownicy otrzymali zmniejszone przydziały mydła w miarę posiadanych przez Ministerstwo Apropowizacji zapasów.

Omawiając stan zaopatrzenia reglamentowanego, należy również wspomnieć o stosowanych w okresie sprawozdawczym z a m i e n n i k a c h: ż y w n o ś c i o w y c h. Ze względu na zanotowane braki podstawowych artykułów żywnościowych zachodziła konieczność — zresztą stosowana w wielu krajach Europy — wydawania artykułów zamiennych w miejsce brakujących w danym okresie produktów. Wydawanie zamienników było przyjmowane często nieprzychylnie i dawało powód do licznych interwencji. Licząc się jednak z trudnościami gospodarczymi kraju (wyniszczenie pogłowia rogacizny i trzody chlewnej), stosowanie zamienników należało traktować jako nieuniknioną konieczność.

Wyrazem tendencji do znormalizowania naszego życia gospodarczego, były dokonane z dniem 1 kwietnia 1948 r. wyłączenia z zaopatrzenia kartkowego dla rodzin pracowniczych kilku produktów podstawowych (cukier, ziemniaki i kasza) z jednoczesnym wprowadzeniem tzw. ubezpieczenia rodzinnego.

Z dniem 1 kwietnia 1948 r., po wyłączeniu tych produktów oraz wyrobów dziewiarsko - pończoszniczych z kart I kat., przyznany został pracownikom tzw. d o d a t e k a p r o w i z a c y j n y w wysokości 650 zł. miesięcznie w całym kraju i zł. 735 w stolicy. Te same produkty i artykuły zostały wyłą-

czone z kart dodatkowych specjalnych jak „NZ“, „PZ“ i „C“, wobec czego wysokość dodatku wypłacanego ich posiadaczom wzrosła tu w odpowiedni sposób.

W celu jednoczesnego przyścia z pomocą pracownikom mniej zarabiającym — opracowana została w porozumieniu z Komisją Centralną Związków Zawodowych tabela, przewidująca przyznawanie wyższych kwot dodatku (do 150% podanej wyżej sumy podstawowej) zależnie od wysokości zarobku godzinowego, lub miesięcznego.

W związku z dobrymi zbiorami Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów na posiedzeniu w dniu 28.IX.48 r. wyeliminował z zaopatrzenia reglamentowanego od dnia 1.XI.48 r. chleb i mąkę, przyznając za te artykuły pełny ekwiwalent pieniężny. Jednocześnie w związku z tym powiększone zostały zasiłki rodzinne. Z dalszych uchwał Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów w sprawach żywnościowych należy wymienić obniżenie stopnia przemiału żyta do 60% oraz pszenicy do 50%. Z dniem 1.I.49 r. zniesiono całkowicie reglamentację, włączając ekwiwalent do zarobków pracowniczych. Ze względu na trudności w zaopatrzeniu rynku wewnętrznego w tłuszcze — wprowadzono bony tłuszczowe w okręgach bardziej uprzemysłowionych.

W celu lepszego zaopatrzenia dzieci w mleko, w wielu miejscowościach przemysłowych wprowadzono od 1.I.49 r. k a r t y m l e c z n e, wydawane przez ZUS po potrąceniu 200 zł. zasiłku rodzinnego. Na karty te wydaje się mleko od 7 do 14 litrów, zależnie od wieku dziecka.

b) K a r t y o d z i e ż o w e.

W roku 1945 i w pierwszym kwartale 1946 zaopatrzenie odzieżowe nie było unormowane. Poszczególne grupy pracownicze uzyskiwały przydziały rozmaitych artykułów odzieżowych i obuwia w sposób nieskoordynowany i nie gwarantujący sprawiedliwego podziału. Dopiero z dniem 1.IV.46 r. wprowadzone zostały karty odzieżowe.

Dzięki wzmoczeniu produkcji i wzrostowi importu surowców powstała z początkiem roku 1947 możliwość polepszenia jakości materiałów wełnianych, wydawanych na karty odzieżowe. Zawartość wełny w tych materiałach została ustalona na minimum 60%, co z jednej strony podniosło wartość realną tego przydziału, z drugiej zaś — ukróciło nadużycia, obserwowane do tej chwili przy rozdzielnictwie.

Na większe trudności napotykało rozdzielnictwo obuwia z produkcji krajowej. Z konieczności wydawane było często obuwie brezentowe, co budziło niezadowolenie wśród odbiorców. W ostatnim okresie reglamentacji zaczęto przydzielać jedynie obuwie skórzane z tym, że wobec jego większej trwałości wydawane ono było na okres półtora roku.

Z dniem 1.I.49 r. zniesiono całkowicie reglamentację towarów przemysłowych, włączając ekwiwalent do zarobków pracowników.

c) Z a o p a t r z e n i e w o l n o r y n k o w e (specjalne).

Poza omówionym zaopatrzeniem reglamentowanym, pracownicy zrzeszeni w związkach zawodowych korzystali sporadycznie z przydziałów tzw. deficytowych i pochodzących z ograniczonej produkcji krajowej, lub importu zagranicznego, przyznawanych do podziału instytucjom związkowym po cenach tzw. komercyjnych, znacznie niższych od cen spekulacyjnych. W tej dziedzinie została dokonana przez związki zawodowe, przy pomocy i pod kontrolą Komisji Centralnej Związków Zawodowych, poważna praca, przyczyniająca się do bardziej równomiernego rozprowadzenia szeregu artykułów pierwszej potrzeby wśród ogółu zatrudnionych.

Sporadycznie, z pewnych okazji, wydawane dla świata pracy przydziały, jak np. pozostałości z dostaw UNRRA, były rozdysponowane przez Komisję Centralną Związków Zawodowych. Deficytowe w pewnych okresach artykuły żywnościowe, jak np. masło i mięso, dysponowano i przerzucano na poszczególne tereny lub większe zakłady pracy w porozumieniu z Działem

Ekonomicznym KCZZ. Rozprowadzono także w porozumieniu z KCZZ w roku 1947 około 1-go miliona sztuk żarówek, a w roku 1948 — 2.340.000 żarówek.

Pod kontrolą związków zawodowych sprzedano przez sklepy państwowe obuwie z importu czeskiego, z którego w I-szym kwartale 1947 r. przeznaczono dla świata pracy przeszło 900.000 par. Poza powyższą sprzedażą obuwia tańszego, należy wspomnieć o rozprowadzeniu 250.000 par obuwia tzw. roboczego, pochodzącego z demobilu, rozprowadzeniu dokonywanym przez niektóre zarządy główne związków zawodowych.

Poszczególne OKZZ prowadziły poza tym akcję obniżenia cenników za szycie odzieży, bielizny i obuwia oraz naprawę tego ostatniego.

Należy podkreślić, że dzięki omówionej powyżej kontroli rozprowadzenia niektórych artykułów deficytowych — uniknęło się przenikania ich na niedostępny dla świata pracy rynek spekulacyjny.

Z innych zagadnień, związanych z zaopatrzeniem, należy wymienić podwyżkę norm zużycia prądu elektrycznego dla świata pracy na okres 1948/49 r., uzgodnioną z KCZZ w związku z ograniczeniami używania energii elektrycznej, wprowadzanymi na ten czas przez Centralny Zarząd Energetyki.

d) O p a ł.

Polska w chwili obecnej jest jednym z najważniejszych dostawców węgla na rynki europejskie. Między innymi, dzięki temu naturalnemu naszemu bogactwu, mogliśmy w ramach stosunków handlowych i dokonywanej wymiany z innymi państwami, tak szybko dźwignąć się gospodarczo, odbudować i uruchomić nasz przemysł.

Rozpatrując pod tym kątem widzenia zagadnienie opalu w kraju, zrozumiałe się stanie, dlaczego mimo posiadanych poważnych zasobów węgla, konieczna była w pierwszych latach odbudowy reglamentacja jego zużycia wewnętrznego.

W roku 1947 na zaopatrzenie ludności kraju zużytkowano około 9 milionów ton węgla, z czego 5 milionów ton wydatkowano na deputaty pracownicze, 2 miliony ton na sprzedaż drobnicową i wolnorynkową, resztę na karty węglowe i sprzedaż przez instytucje dla pracowników, nie mających kart ani deputatów.

Trudności transportowe, które miały miejsce zimą roku 1946, spowodowały, że zaopatrzenie w węgiel kartkowy natrafiło na poważne przeszkody. Rok 1947 przyniósł już poprawę tego stanu rzeczy i dzięki temu, w większych ośrodkach przemysłowych i miastach, wydawano na kartki, w sposób do pewnego stopnia systematyczny, po 1 m. węgla miesięcznie. Od czerwca 1947 r. miało to już miejsce w stosunku do wszystkich, korzystających z zaopatrzenia reglamentowanego.

W roku 1947 na wniosek KCZZ wyłączona została z ogólnej ilości węgla przeznaczonego na obsługę wolnego rynku część, która w postaci tzw. węgla interwencyjnego została rozprowadzona pod kontrolą związków zawodowych między pracowników, nie posiadających kart zaopatrzenia ani deputatów.

Wobec tego, że sytuacja opałowa w roku 1948 polepszała się z każdym miesiącem i następowało coraz pełniejsze nasylenie rynku węglem oraz ustabilizowana została jego cena (4.000 zł. za tonę), zniesiono z dniem 1.VII.1948 r. w porozumieniu z Komisją Centralną Związków Zawodowych, karty węglowe. Pracownicy w zamian otrzymali pełny ekwiwalent gotówkowy.

e) S t o ł ó w k i.

W okresie początkowym stołówki odgrywały dużą rolę ze względu na trudności aprowizacyjne i o wiele niższy niż obecnie poziom płac realnych. Budżet stołówek składał się z 2-ch części: z dotacji zakładów pracy, przeznaczonej na cele administracyjne oraz dotacji z tego samego źródła na cele wyżywienia.

W pierwszym okresie działalności stołówek, to jest w roku 1945, stołówki otrzymywały z Ministerstwa Aproprowiacji zapasy

żywności w naturze. Pod koniec roku 1946, uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów, zaniechano zaopatrywania stołówek w naturalia, zobowiązując Fundusz Apropowizacyjny do wypłacania, w zamian dostarczonych produktów, po 300 zł. na każdego pracownika na terenie całego kraju. Poza tym zakład pracy winien był uzupełnić resztę kosztów wyżywienia do kwoty 600 zł na pracownika na terenach dawnych i 800 zł na Ziemiach Odzyskanych. W ten sposób pozostawiono stołówkom możliwość samodzielnego gospodarowania i dokonywania zakupu żywności według uznania.

W początkach roku 1947 Fundusz Apropowizacyjny został zwolniony z ciężącego na nim obowiązku opłacania po 300 zł. na pracownika korzystającego ze stołówki. Z tą chwilą całkowity koszt wyżywienia w stołówkach — 600 zł., względnie na Ziemiach Odzyskanych 800 zł. — obciążył poszczególne zakłady pracy.

W związku z postępującą normalizacją gospodarczą i coraz częstszymi żądaniami robotników wprowadzenia zasady dobrowolności stołówek — nowe układy zbiorowe przewidują stołówki organizowane dobrowolnie na zasadach spółdzielczych.

**

Związki zawodowe czynnie współpracowały i współpracują z organami państwowymi i organizacjami, zajmującymi się zaopatrzeniem ludności pracującej.

Przedstawiciele OKZZ i PRZZ są w stałym kontakcie z wydziałami apro wizacji i wchodzi w skład komisji usprawnienia zaopatrzenia. Przedstawiciele KCZZ biorą udział w komisjach, powoływanych w tych sprawach przez odpowiednie ministerstwa i w pracach Polskiego Komitetu Żywnościowego. Ponadto związki zawodowe delegują swych przedstawicieli do terenowych komisji kontroli cen.

Czynny udział ruchu zawodowego w sprawach związanych z obrotem wewnętrznym, zaopatrzeniem i kontrolą cen — jest dowodem codziennej troski o poziom życiowy mas pracujących.

2. SPÓŁDZIELCZOŚĆ.

Ustosunkowanie się ruchu zawodowego do spółdzielczości znalazło swój wyraz w deklaracji ideowej Zrzeszenia Pracowniczych Związków Zawodowych KCZZ, która w punkcie 9 mówi o „popieraniu spółdzielczości w jak najszerszych rozmiarach i formach”.

I Kongres Związków Zawodowych w swych uchwałach postanowił pomagać w rozbudowie ruchu spółdzielczego, prowadzić w tym kierunku ustawiczną propagandę i nakładać na swych członków obowiązek należenia do spółdzielni spożywców.

Do pracy na odcinku spółdzielczym KCZZ powołała z dniem 1 marca 1946 r. Wydział Spółdzielczy. Zorganizowano 15 referatów spółdzielczych przy OKZZ oraz 29 wydziałów spółdzielczych przy zarządach głównych związków zawodowych.

Z biegiem czasu zaszła potrzeba utworzenia komisji spółdzielczych na szczeblu wojewódzkim, które miały za zadanie koordynować prace związków zawodowych i poszczególnych terenowych central spółdzielczych. Komisje spółdzielcze, składające się z przedstawicieli związków zawodowych i terenowych przedstawicieli spółdzielczości, zbierały się przy OKZZ.

Związki zawodowe były szczególnie zainteresowane w rozwoju spółdzielczości spożywców. W początkowym okresie, z powodu trudności aprowizacyjnych, organizowane były masowo przy zakładach pracy spółdzielnie zamknięte. Staraly się one uzyskać potrzebne towary dla pracowników danego zakładu pracy i ich rodzin po cenach przystępnych, drogą zmniejszenia kosztów manipulacyjnych przy obrotach towarowych oraz ograniczania marży zarobkowej. Istniejące, przy wielkich ośrodkach przemysłowych, spółdzielnie zamknięte łączyły się, tworząc zrzeszenie spółdzielni robotniczych jak: Zrzeszenie Spółdzielni Spożywców Przemysłu Węglowego,

Hutniczego i innych. Oprócz powyższych zrzeszeń istniały spółdzielnie zamknięte w zasięgu krajowym — Skarbowców, Bankowców, Kolarzy, Pocztcwów i Polskiego Radia.

Spółdzielnie zamknięte, w związku z akcją unifikacyjną i akcją planowego pokrycia całego kraju siecią spółdzielczości spożywczej - otwartej, uległy już w zasadzie likwidacji. Napływ związkowców do spółdzielni spożywców w okresie sprawozdawczym był masowy. Jeśli w roku 1946 liczba związkowców-członków spółdzielni wynosiła 231.723, to w roku 1948 na podstawie danych szacunkowych można ustalić, że stan ten uległ co najmniej trzykrotnemu zwiększeniu.

Przeprowadzona w maju 1948 r. zmiana struktury spółdzielczości oraz sprecyzowanie przez KCZZ zadań związków zawodowych — stworzyło właściwe warunki do pogłębienia współpracy związków zawodowych ze spółdzielczością. Dla ustalenia zasad współpracy i praktycznego ich urzeczywistnienia, Wydział Spółdzielczy KCZZ opracował tezy współpracy z związków zawodowych ze spółdzielczością, w których została szczegółowo omówiona rola związków zawodowych w spółdzielczości wszelkich typów.

Uaktywniono wszystkie referaty spółdzielcze w OKZZ i nadano im właściwy kierunek pracy. Delegowano do wszystkich central spółdzielczych i państwowo - spółdzielczych po jednym przedstawicieli KCZZ. Przedstawiciele ci weszli do rad nadzorczych poszczególnych central jako pełnomocni ich członkowie. Jednocześnie wytypowano przedstawicieli ruchu zawodowego, którzy weszli jako członkowie do wszystkich rad okręgowych OSS „Społem“.

Delegowano również po trzech przedstawicieli ruchu zawodowego do wszystkich rad nadzorczych spółdzielni spożywców. Obecnie w radach nadzorczych bierze udział około 2.500 aktywistów związkowych, którzy mają mandaty z poszczególnych komórek ruchu zawodowego. Poza tym wszystkie rady nadzor-

cze spółdzielni spożywców składają się w 95% z członków związków zawodowych, wybranych przez zgromadzenia.

Opracowano szczegółową instrukcję i plan pracy dla komitetów członkowskich. W każdym Komitecie członkowskim ruch zawodowy jest reprezentowany przez 2 przedstawicieli. Obecnie na terenie całego kraju jest zorganizowanych około 70% komitetów członkowskich przy sklepach spółdzielczych.

Opracowano również system rozdziału mleka na karty U.S. i jednocześnie delegowano do wszystkich spółdzielni mleczarsko-jajczarskich przedstawicieli ruchu zawodowego, w celu sprawowania kontroli nad rozdziałem tego mleka.

Prowadzone przez zakłady pracy stołówki pracownicze zostają stopniowo, od stycznia 1949 r., zreorganizowane na zasadach spółdzielczych. Jednocześnie powołuje się komitety stołówekowe, których zadaniem jest czuwanie nad działalnością stołówek.

Przedstawiciele zw. zawodowych brali również udział w weryfikacji spółdzielni pracy i spółdzielni rzemieślniczych. Ogółem w całym kraju zweryfikowano około 50% tych spółdzielni.

W okresie sprawozdawczym Wydział Spółdzielczy KCZZ, wspólnie z Centralą Spółdzielni Spożywców, zorganizował cztery kursy dla działaczy spółdzielczych w związkach zawodowych, które odbywają się w ośrodku szkoleniowym „Społem” w Otwocku. Ogółem przeszkolono 200 osób.

Obecnie wydział spółdzielczy przystąpił do masowego szkolenia członków zw. zaw. delegowanych do rad nadzorczych spółdzielni spożywców i zarządów tych spółdzielni. Pierwszy kurs odbył się w kwietniu br. w Poznaniu. Wzięło w nim udział 40 osób z województwa poznańskiego. Kursy takie odbędą się we wszystkich województwach.

Ostatnio, w ramach współzawodnictwa pracy między Polską a Czechosłowacją, została zorganizowana akcja werbunko-

wa pod hasłem: „Każdy członek związku zawodowego — członkiem spółdzielni spożywców”. Akcja miała charakter ogólnokrajowy i zasięgiem swoim objęła szerokie rzesze pracowników. Do dnia 15.III.49 r. na terenie całego kraju odbyło się ponad 5.000 zebrań. W okresie tym zwербowano ponad 180.000 nowych członków zw. zaw. do spółdzielni spożywców.

3. KONTROLA SPOŁECZNA NAD OBROTEM TOWAROWYM.

Jeszcze w związku z rezolucją I-go Kongresu Zw. Zaw. w odrodzonej Polsce, wzywającą rząd do wydania przepisów wykonawczych do dekretu o walce z lichwą i spekulacją oraz w związku z uchwałą rozszerzonego Plenum Komisji Centralnej Związków Zawodowych z dnia 1 września 1945 r., została powołana dekretem z dnia 7 grudnia 1945 r. Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym, w której skład wszedł jako dyrektor jej Biura Wykonawczego — przedstawiciel Komisji Centralnej Związków Zawodowych.

Od tego czasu współpraca związków zawodowych z Komisją Specjalną przebiega w dwóch kierunkach. Z jednej strony — dostarczają one wspólnie z radami zakładowymi materiałów, dotyczących nadużyć na terenie zakładów pracy, z drugiej zaś, delegują swych członków do przeprowadzania akcji specjalnych, szczególnie w walce z drożyzną i spekulacją, jako członków komisji kontrolnych. Jednakowoż związki zawodowe i rady zakładowe wciąż jeszcze niedostatecznie sygnalizują Komisji Specjalnej wypadki nadużyć.

Udział członków związków zawodowych w akcji kontroli cen, prowadzonej przez Komisję Specjalną oraz wyniki tej kontroli przedstawiają się następująco:

Okres	liczba akcji kontrolnych	liczba osób biorących udział w akcji	liczba skontrolowanych punktów sprzedaży	Liczba protokółów karnych			
				Ogółem	za po biernie nadmiernych cen	za odmowę sprzedaży towarów	za nieuważenie cen i inne
1947 VI — XII	9.468	77.010	213.353	45.294	18.812	2.330	24 152
1948 I — XII	17.800	108.984	329.090	55.995	22.576	2.570	30.849
razem	27.268	185.994	542 443	101.289	41.388	4.900	55.001

Cyfry te mówią o poważnym wkładzie ruchu zawodowego w prace Komisji Specjalnej, szczególnie w dziedzinie walki z drożyzną.

W wyniku sporządzenia przez delegatury Komisji Specjalnej 101.289 protokółów karnych, wymierzono, w podanym na tabeli okresie, grzywnien na łączną sumę 1.203 milionów złotych.

W celu zapobieżenia zakłóceniom życia gospodarczego kraju przez nieusprawiedliwione wyższości cen, o charakterze spekulacyjnym, zaszła konieczność uregulowania zarówno podstawowego zagadnienia marż zarobkowych, jak i ujęcia w określone ramy całości akcji regulowania cen.

Wyrazem tych poczynań są: ustawa z dnia 2.VI.1947 r. o zwalczaniu drożyzny i nadmiernych zysków w obrocie handlowym, omawiająca tryb ustalania cen hurtowych i detalicznych, jak i sposoby walki ze spekulacją oraz trzy rozporządzenia ogłoszone w Dzienniku Ustaw R. P. Nr 44, z dn. 14 czerwca 1947 r., a mianowicie w sprawie powołania i organizacji Społecznych Komisji Kontroli Cen, następnie w sprawie organizacji i zakresu działania Komisji Notowań oraz organizacji i zakresu działania Komisji Cennikowych.

W pracach wojewódzkich Komisji Cennikowych bierze udział 16 przedstawicieli związków zawodowych, a w powiatowych 317.

W związku z brakiem mieszkań oraz koniecznością uregulowania sprawy sprawiedliwego przydzielania mieszkań dla świata pracy, powołano na wniosek Komisji Centralnej Związków Zawodowych w dniu 26.VIII.46 r. Nadzwyczajną Komisję Mieszkaniową przy Prezydium Rady Ministrów.

W myśl normującego to zagadnienie dekretu, na wniosek miejscowych OKZZ, ustanowiono 70 komisji mieszkaniowych na terenie kraju, przeważnie w miejscowościach uprzemysłowionych, w których głód mieszkaniowy, ze względu na większe zbiorowiska ludzi pracy, dawał się szczególnie odczuć. Do komisji tych zostali delegowani najaktywniejsi przedstawiciele związków zawodowych. W wyniku akcji Nadzwyczajnej Komisji Mieszkaniowej — przydzielono światu pracy łącznie 99.832 izby mieszkalne na terenie całego kraju.

Związki zawodowe mają również wpływ na ustalenie składu osobowego organów kontroli społecznej w dziedzinie podatkowej. Tak więc członkowie ruchu zawodowego wchodzi w skład obywatelskich komisji podatkowych, powoływanych do orzekania o wysokości podstawy opodatkowania w zakresie podatków bezpośrednich i danin, pobieranych na rzecz Skarbu Państwa. Ponadto wyznacza się członków związków zawodowych na lustratorów społecznych tej akcji. Lustratorzy ci współpracują z urzędami skarbowymi w zwalczaniu nadużyć podatkowych na szkodę Skarbu Państwa.

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

1. ROZWÓJ ŚWIADCZEŃ UBEZPIECZENIOWYCH

Jedną z najistotniejszych zdobyczy klasy pracującej w Polsce stanowią ubezpieczenia społeczne. Katastrofalne skutki minionej wojny oraz długotrwałej okupacji dały się dotkliwie we znaki instytucjom ubezpieczeń społecznych. Zniszczone rezerwy gotówkowe, dezorganizacja lecznictwa ubezpieczeniowego — oto co charakteryzowało stan ubezpieczeń społecznych. Według dokładnych obliczeń straty wynoszą około 2,5 miliarda złotych przedwojennych, to też odbudowa ubezpieczeń i postawienie ich na właściwym poziomie wymagały dużego nakładu pracy i środków finansowych.

Ubezpieczenia społeczne, pomimo krótkiego czasu ich odbudowy, do której w niemałym stopniu przyczyniło się żywe poparcie ze strony ruchu zawodowego, mogą poszczycić się poważnymi osiągnięciami. Jednakże organizacja ubezpieczeń daleka jest jeszcze od doskonałości i niedomaga nieraz bardzo poważnie.

Wyliczając dotychczasowe osiągnięcia, wymienić należy wprowadzenie samorządu do ubezpieczeń przez powołanie rad tymczasowych w ubezpieczalniach i ZUS-ie. Rady te, w których skład w $\frac{2}{3}$ częściach wchodzi przedstawiciele związków zawodowych, stanowią czynnik kontroli społecznej. Jak wiemy, w Polsce przedwrześniowej instytucje ubezpieczeniowe były kierowane przez komisarzy rządowych.

Realizując ideę powszechności ubezpieczeń, rozciągnięto ubezpieczenie chorobowe na pracowników państwowych, objęto pomocą leczniczą emerytów i rencistów, rozszerzono ubez-

pieczenie wypadkowe na gospodarstwa rolne poniżej 30 ha oraz wprowadzono ubezpieczenie chorobowe dla wszystkich robotników rolnych, pozbawionych dotąd zupełnie opieki lekarskiej.

Poważne znaczenie ma fakt zniesienia wszelkich dopłat za pomoc leczniczą, tj. za porady lekarskie, zabiegi, lekarstwa, środki opatrunkowe itp.

Przed wojną, ubezpieczony mógł leczyć się przez okres nie dłuższy niż 26 tygodni. Niesłuszne ograniczenie tego świadczenia zostało w styczniu 1949 r. zniesione i chory (korzysta obecnie z opieki lekarskiej aż do zupełnego wyzdrowienia.

Po ustaniu stosunku pracy—pomoc lecznicza udzielana jest mu nadal przez okres 26 tygodni. Obecnie z a s i ł e k c h o r o b o w y wynosi 70% zarobku dziennego (przed wojną 50%) z jednoczesnym przyznaniem 5% dodatku na każde dziecko. Zasiłek wypłacany jest już od 1 dnia choroby, jeżeli niezdolność do pracy trwa co najmniej 3 dni. Pobieranie zasiłku chorobowego, domowego lub szpitalnego — może być obecnie przedłużone poza okres 26 tygodni w przypadkach, gdy równocześnie przeprowadzane leczenie rokuje przywrócenie ubezpieczonemu zdolności do pracy. W styczniu 1949 r. podwyższono zasiłki szpitalne z 35% do wysokości 50% podstawy wymiaru zasiłku chorobowego. Zasiłek pogrzebowy w razie śmierci ubezpieczonego został jednocześnie podwyższony do wysokości 7-tygodniowego ostatniego zarobku.

Aby ułatwić pracownikom fizycznym leczenie sanatoryjne i zdrojowiskowe, podwyższono pieniężny zasiłek przysługujący w tym wypadku osobom, mającym na utrzymaniu rodziny, do wysokości 70% (poprzednio 35%), zaś dla samotnych — do 35% (poprzednio 14%). Podwyżka ta wydatnie wpłynie na zwiększenie liczby robotników, korzystających z leczenia zapobiegawczego.

W dziedzinie opieki nad kobietą pracującą uczyniono również wiele. Zasiłek połogowy został podwyższony do wysokości

100% zarobku dziennego (przed wojną 50%), przy czym prawo do pobierania tego zasiłku przedłużono do 12 tygodni (poprzednio 8 tygodni).

Przejęcie od dnia 1 stycznia 1948 r. przez ubezpieczalnie społeczne rozdawnictwa wyprawek niemowlących—przyczyniło się do unormowania i usprawnienia poprzednio dorywczego ich rozdziału, co ma wielkie znaczenie dla rodzin pracowniczych.

Podwyższono renty i zaopatrzenia. Co prawda, ich wysokość nie może jeszcze zaspokoić wszystkich potrzeb inwalidów pracy, dokonano jednak poważnego kroku naprzód w porównaniu z początkiem roku 1946, kiedy to np. renta starcza wynosiła miesięcznie zaledwie 400 zł. Od kwietnia 1947 r. do końca grudnia 1948 r. (po wycofaniu kart żywnościowych emerytom) renta zarówno dla pracowników fizycznych, jak i umysłowych wynosiła 2.000 zł, a w ubezpieczeniu wypadkowym do 3.600 zł. W planach finansowych ubezpieczeń społecznych na rok 1949 uwzględniono dalszą podwyżkę rent i emerytur. Od dnia 1 stycznia 1949 r. renta z tytułu ubezpieczenia emerytalnego wynosi 3.000 zł. miesięcznie, a renta wdowia 2.100 zł, przy czym dla osób, które były zatrudnione po wyzwoleniu przynajmniej 18 miesięcy, renta ubezpieczonego wynosi od 3.200 zł do 6.000 zł (w zależności od wysokości zarobku), a renta wdowia od 2.250 zł do 4.200 złotych. Wysokość pełnej renty wypadkowej podwyższono na 5.400 zł, renty wdowiej na 2.400. Również i te renty z tytułu ubezpieczenia od wypadków zaszyły po wyzwoleniu, wzrosły do wysokości od 6.000 zł do 10.000 zł (dla wdów od 2.800 zł do 5.000 zł) i są wyznaczane od przeciętnego zarobku.

Dodatkowe ubezpieczenie pensyjne górników, obowiązujące dotychczas tylko w zagłębiach śląskich, rozciągnięto w roku 1948 na wszystkie zagłębia węglowe, przy czym podwyższono pobierane z tego tytułu pensje do wysokości około 2.000 zł miesięcznie. W ten sam sposób uregulowano również sprawę dodatkowego ubezpieczenia, wykonywanego przez czynne kasy hutnicze.

Od dnia 1 stycznia 1949 r. pensje inwalidzkie i wdowie z dodatkowego ubezpieczenia górniczego—podwyższone zostały o 50%, a zapomogi pogrzebowe o 100%. Pensje te są wypłacane niezależnie od rent z ubezpieczenia powszechnego.

W Dzienniku Ustaw z dnia 30 października 1947 r. ogłoszony został dekret o ubezpieczeniu rodzinnym, który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1948 r. i ma dla klasy robotniczej, na obecnym etapie, szczególnie wielkie znaczenie.

Po likwidacji zaopatrzenia reglamentowanego zasiłek rodzinny został podwyższony i wynosi obecnie miesięcznie:

a) na jedno dziecko	1.650 zł
b) na dwoje dzieci	3.600 zł
c) na każde następne dziecko, poczynając od trzeciego	2.250 zł
d) na żonę lub niezdolnego do zarobkowania męża, jeżeli przysługuje zasiłek na dzieci	1.250 zł
e) jeżeli zasiłek na dzieci nie przysługuje — na żonę niezdolną do zarobkowania, bądź będącą w wieku ponad 50 lat, bądź kształcącą się w szkołach — lub na męża niezdolnego do zarobkowania	1.000 zł

Pracownicy, zatrudnieni w niektórych miejscowościach typu przemysłowego, uprawnieni do pobierania zasiłków rodzinnych, otrzymywać będą mleko dla dzieci.

Powołano do życia sądy ubezpieczeń społecznych z udziałem ławników, delegowanych przez związki zawodowe, rozstrzygające o uprawnieniach ubezpieczonych pracowników. Przed sądami tymi występują przedstawiciele związków zawodowych, jako doradcy i zastępcy prawni w sporach ubezpieczonych z instytucjami ubezpieczeń społecznych.

Od chwili wyzwolenia, obowiązek opłaty całości składek ubezpieczeniowych został przerzucony na pracodawcę. Wszystko to świadczy o zasadniczych zmianach, jakie zaszły na korzyść świata pracy w Polsce ludowej na odcinku ubezpieczeń społecznych.

2. STATYSTYKA UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.

A. Ubezpieczeni i zakłady pracy.

Dla scharakteryzowania dotychczasowej działalności ubezpieczeń społecznych w Polsce, przytaczamy cyfrowe dane za lata 1946 — 1948. W chwili oddawania do druku niniejszego sprawozdania brak jest jeszcze ostatecznych danych za rok 1948; jednak już z przytoczonych niżej cyfr wynika, że działalność ubezpieczeń społecznych poprawia się systematycznie.

Ogólna liczba ubezpieczonych na wypadek choroby i macierzyństwa, wraz z członkami rodzin, wynosi obecnie przeszło 8 milionów, co stanowi $\frac{1}{3}$ ogółu ludności w Polsce. Liczba samych ubezpieczonych w tym rodzaju ubezpieczenia wyniosła w listopadzie 1948 r. 3.722.600 ubezpieczonych, zatrudnionych w 234.900 zakładach pracy (w styczniu 1946 r. — 1 miln. 876 tys. w 99 tysiącach zakładów pracy).

Rencistów i emerytów uprawnionych do leczenia było w dniu 1 listopada 1948 r. 539.800 (w styczniu 1946 r. — 218.300).

Ubezpieczenie emerytalne robotników obejmowało w tym czasie 2.603.160 ubezpieczonych; w tym 317.600 robotników, zatrudnionych w górnictwie i hutnictwie. W początkach roku 1946 ubezpieczeniu temu podlegało zaledwie 1.228.000 osób. Ubezpieczenie emerytalne pracowników umysłowych osiągnęło na koniec 1948 r. cyfrę 743.000 ubezpieczonych.

B. Podstawa wymiaru i przypis składek.

Przeciętna podstawa wymiaru składek w ubezpieczeniu chorobowym, dla robotników i pracowników umysłowych łącznie, wyniosła w styczniu 1947 r. 4.770 zł miesięcznie, a w listopadzie 1948 r. 11.775 zł. Przewidywana podstawa wymiaru składek na rok 1949 wynosić będzie około 16.500 zł miesięcznie.

Jeżeli idzie o wysokość przypisu składek na wszystkie rodzaje ubezpieczenia, to w roku 1946 wymierzono ich na kwotę 10 miliardów 321 milionów zł, a w roku 1948 (za 11 miesięcy)

48 miliardów 697 milionów zł. Kwota ta nie obejmuje przypisu na Fundusz Zasiłków Rodzinnych, który wyniósł za ten okres 29 miliardów 628 milionów zł. Jak z tego wynika, wydajemy na ubezpieczenia społeczne olbrzymie sumy.

C. Lecznictwo ubezpieczeniowe.

W listopadzie 1948 r. ubezpieczalnie społeczne zatrudniały 4.059 lekarzy domowych i specjalistów oraz 1.198 lekarzy dentystów. Liczba porad lekarskich udzielonych ubezpieczonym i członkom ich rodzin wyniosła ogółem za 11 miesięcy roku 1948 — 26 milionów.

Ogółem w ciągu 1948 r. ubezpieczalnie społeczne wydały na świadczenia chorobowe 13 miliardów 500 milionów złotych, tj. przeszło czterokrotnie więcej niż w roku 1946 (3 miliardy 237 milionów zł).

Ubezpieczalnie posiadają obecnie 33 szpitale własne z 6.367 łózkami, korzystają ponadto ze szpitali państwowych i samorządowych. Zakład Ubezpieczeń Społecznych i ubezpieczalnie społeczne uruchomiły łącznie 24 sanatoria dla dorosłych i dzieci z 4.890 łózkami, niezależnie zaś od tego mają 3.415 łózek, zakontraktowanych w 35 obcych sanatoriach.

Należy stwierdzić, że pomimo włożenia dużego wysiłku i środków finansowych w odbudowę lecznictwa ubezpieczeniowego, nie wywiązuje się ono jeszcze dostatecznie z zadań, nałożonych nań przez Państwo ludowe, dążące do należytego zabezpieczenia zdrowia szerokich rzesz pracowniczych.

Uchwalona przez Sejm w październiku 1948 r. ustawa o zakładach społecznych służby zdrowia i planowej gospodarce w służbie zdrowia, przewidująca między innymi przymusowe rozmieszczenie lekarzy, dentystów i farmaceutów, jest wstępem do właściwej reformy lecznictwa i niewątpliwie przyczyni się do poprawy istniejących dziś jeszcze niedomagań w tej dziedzinie.

D. Świadczenia rentowe.

Świadczenia ubezpieczeń rentowych w budżecie ubezpieczeń społecznych zajmują również ważną pozycję. Rok 1948 wykazuje dalszy wzrost liczby rencistów, przy czym liczba rent, wypłaconych w listopadzie tego roku, wyniosła 530.000, w tym 17.300 rent zleconych. (W styczniu 1946 r. — 204.400).

Z ubezpieczenia emerytalnego robotników wypłacono 382.400 rent; z ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych — 44.500 i wypadkowego — 85.800. Jak z tego wynika, z poszczególnych rodzajów ubezpieczenia — największy wzrost ilościowy wypłaconych rent wykazuje ubezpieczenie emerytalne robotników.

W ciągu 11 miesięcy 1948 r. wypłacono tytułem rent i zaopatrzeń na ogólną sumę 13 miliardów 322 miliony zł, z czego tylko na samo ubezpieczenie robotników wydatkowano 10 miliardów 409 milionów zł. Wobec wydatkowania na ten cel w roku 1946 zaledwie 2 miliardów 457 milionów zł, wypłacona kwota w roku 1948 stanowi przeszło pięciokrotny wzrost wypłat na świadczenia rentowe.

Przytoczone wyżej liczby wskazują, że odbudowa ubezpieczeń społecznych w Polsce postępuje szybko naprzód.

3. ZWIĄZKI ZAWODOWE A UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE.

Komisja Centralna Związków Zawodowych, biorąc pod uwagę, że normalne i sprawne funkcjonowanie instytucji ubezpieczeń społecznych zapewnione może być tylko przez czynne i harmonijne współdziałanie organów związków zawodowych, na wszystkich szczeblach hierarchii organizacyjnej z tymi instytucjami, powołała u siebie od dnia 1 marca 1947 r. Referat do Spraw Ubezpieczeń Społecznych, który ze względu na wagę zagadnienia ubezpieczeń, został następnie przekształcony, w ramach Działu Ekonomiczno-Socjalnego, na Wydział U-

bezpieczeń Społecznych. Do zadań tego Wydziału należy koordynacja współdziałania wszystkich związków zawodowych z instytucjami ubezpieczeń społecznych, usprawnienie pracy samorządu ubezpieczeniowego i organizacja kontroli społecznej nad ubezpieczeniami.

Wydział czuwa nad działalnością przedstawicieli związkowych w samorządzie ubezpieczeniowym 61 ubezpieczalni społecznych na terenie kraju i w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie. Wydział posiada stałego przedstawiciela w Międzyministerialnej Komisji Farmaceutycznej przy Biurze Cen w Ministerstwie Przemysłu i Handlu oraz w Komisji Priorytetów Towarowych w Ministerstwie Zdrowia. Komisje te mają na celu kontrolę cen leków oraz właściwy rozdział sprzętu sanitarnego i leków pochodzenia zagranicznego. Ponadto przedstawiciele KCZZ są przewodniczącymi komisji rewizyjnych: Centrali Zaopatrywania Instytucyj Ubezpieczeń Społecznych oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W grudniu 1947 roku KCZZ zawarła z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych umowę o współdziałaniu związków zawodowych, na wszystkich szczeblach hierarchii organizacyjnej, z instytucjami ubezpieczeń społecznych. Z umowy tej wynika, że zadaniem ruchu zawodowego w tej dziedzinie jest: z jednej strony takie oddziaływanie w kierunku usprawnienia ubezpieczalni społecznych, aby należne ubezpieczonym świadczenia były realizowane w pełni i szybko; z drugiej zaś strony zapewnienie tym instytucjom warunków, koniecznych do wykonywania ich ustawowych czynności.

Dla realizowania tych zadań, w każdej OKZZ od dnia 1 stycznia 1948 r., powołano specjalnych i n s p e k t o r ó w u b e z p i e c z e ń s p o ł e c z n y c h, obowiązkem których między innymi jest popularyzacja zagadnień ubezpieczeniowych oraz zaznajamianie członków związków zawodowych z ich uprawnieniami i obowiązkami. Inspektorzy utrzymują stały kontakt z kierownictwem ubezpieczalni społecznych i samorządem ubezpieczeniowym, w którego skład wchodzi przedstawiciele

związków zawodowych, jako rzecznicy interesu ubezpieczonych. W wielu zakładach pracy powołali oni mężów zaufania ubezpieczeń społecznych. Zadaniem ich jest m. in. opieka (w domu, lub w szpitalu) nad chorymi robotnikami, udzielanie porad w sprawach ubezpieczeń, zbieranie zażaleń na ubezpieczalnie oraz pomoc w uzyskiwaniu świadczeń itp. Jak dotychczas, związki zawodowe nie potrafiły wykorzystać w pełni swoich uprawnień. Samorządy nie stoją na ogół na wysokości zadania i nie spełniają swojej roli czynnika kontroli społecznej.

W wielu PRZZ i w niektórych większych zakładach pracy na terenie kraju — odbywają się, organizowane przez inspektorów ubezpieczeń, odprawy z udziałem rad zakładowych, względnie wszystkich pracowników zakładu, dyrekcji ubezpieczalni, samorządu ubezpieczeniowego, partii i prasy. Odprawy te mają na celu zaznajomienie świata pracy z działalnością ubezpieczalni społecznych na danym terenie oraz usunięcie braków, szczególnie w lecznictwie.

Współdziałanie związków zawodowych z instytucjami ubezpieczeń społecznych daje pozytywne wyniki. Ruch zawodowy jednak ciągle jeszcze poświęca niewiele uwagi zagadnieniu ubezpieczeń, niedostatecznie kontroluje ich działalność i wpływa na ich rozwój.

Zgodnie z zapowiedzią Manifestu PKWN, ubezpieczenia społeczne zostały po zniszczeniach wojennych już odbudowane, jednak zmiany w ustroju politycznym, gospodarczym i społecznym naszego państwa wymagają dalszej ich reorganizacji mimo, że częściowo została już ona przeprowadzona. Ostatnio została powołana specjalna komisja rzeczoznawców, która opracowuje podstawowe tezy projektowanej reformy ubezpieczeń. W pracach tej komisji bierze udział również przedstawiciel KCZZ.

Jako bardzo ważne zasady reformy — wymienić należy upowszechnienie i scentralizowanie ubezpieczeń oraz związaną

z tym przebudowę ich struktury organizacyjnej, dalsze ujednolicenie systemu składek ubezpieczeniowych i świadczeń, ściślejsze powiązanie instytucji ubezpieczeń społecznych z masami ubezpieczonych i ruchem zawodowym, poprzez stworzenie odpowiednich form organizacyjnych, a wreszcie reformę dotychczasowego samorządu ubezpieczeniowego w kierunku poddania tych instytucji ściślejszej kontroli i dyspozycji ruchu zawodowego.

Dokonane w styczniu 1949 r. doniosłe zmiany obowiązujących przepisów ubezpieczeniowych w zakresie finansów oraz świadczeń we wszystkich rodzajach ubezpieczeń społecznych, są wstępem do wspomnianej wyżej zasadniczej reformy.

4. ZAOPATRZENIE EMERYTALNE PRACOWNIKÓW PAŃSTWOWYCH I SAMORZĄDOWYCH.

Zaopatrzenie emerytalne pracowników państwowych normowane jest ustawą z 11 grudnia 1923 r. wraz z późniejszymi zmianami. Po wyzwoleniu, dekretem z dnia 10 grudnia 1946 r. wprowadzono zmiany w tej ustawie. Uchylony został artykuł 6-ty ustawy emerytalnej, uzależniający wysokość emerytur od wysokości uposażenia czynnych pracowników państwowych oraz zawieszony przepis art. 25, dzięki czemu wszyscy emeryci uzyskali prawo zarobkowania bez groźby utraty całości lub części pobieranego zaopatrzenia emerytalnego.

Do zaopatrzeń emerytalnych, wypłacanych na podstawie ustawy emerytalnej z 1923 r., ustanowiono w latach 1945 — 1947 dodatki przejściowe.

Rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 26 marca 1947 r. ustalono wysokość emerytur od 2.000 — 3.600 zł., pensji wdowich od 1.400 — 2.200 zł. oraz pensji sierocych od 700 — 1.200 zł. miesięcznie. Na każde dziecko, pozostające na utrzymaniu emeryta, przyznano dodatek w wysokości 500 zł. miesięcznie.

W dniu 15 marca 1949 r. Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów uchwalił projekt ustawy o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników państwowych i zawodowych wojskowych. Jedną z zasadniczych zmian, w odniesieniu do emerytów, jest przywrócenie mocy obowiązującej art. 6 ustawy, a tym samym przywrócenie podstawy wymiaru zaopatrzenia emerytalnego w oparciu o zasadnicze uposażenie czynnych pracowników państwowych. Następną, również doniosłą zmianą jest uzupełnienie ust. 7, art. 37 ustawy emerytalnej przepisem o zaliczaniu do wysługi emerytalnej pracowników państwowych okresów ubezpieczenia robotniczego. Z dalszych zmian wymienić należy dostosowanie przepisów ustawy emerytalnej w odniesieniu do pensji wdowich, do zasad stosowanych w ubezpieczeniu społecznym, stworzenie podstawy prawnej do przyznania zaopatrzeń (zasiłków) tym obywatelom polskim, którzy wskutek zmiany granic państwowych, oraz wskutek repatriacji, utracili obywatelstwo państw obcych i nabyte w tych państwach prawa emerytalne, a nie są zdolni do pracy i nie posiadają środków egzystencji.

Zmiany powyższe po ich uchwaleniu przez Sejm wejdą w życie z dniem 1 stycznia 1949 r. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów przewiduje, że od tego terminu wysokość zaopatrzeń emerytalnych, pensji wdowich i sierocych wynosić będzie 50% kwoty przypadającej w myśl przepisów ustawy emerytalnej. Projekt tego rozporządzenia przewiduje również, iż uposażenie emerytalne nie może wynosić mniej niż 3.000 zł. i więcej niż 10.000 zł. miesięcznie. Pensja wdowia wynosić będzie: najniższa 2.100 zł., najwyższa 5.000 zł. Maksymalne zaopatrzenie emerytalne państwowego pracownika nauki nie może wynosić więcej niż 15.000 zł., a wdowy po nim nie więcej niż 7.500 zł. Pensje sieroce wynosić będą od 1.250 zł. do 5.000 zł. miesięcznie. Reforma ta przyniesie dalszą poprawę warunków zaopatrzenia dla rzesz emerytów, wdów i sierot.

Zaopatrzenie emerytalne pracowników PKP normowane jest na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów

z dnia 25 lipca 1946 r. Na podstawie tego rozporządzenia prze-
liczono i dostosowano emerytury do wysokości płacy zasadni-
czej pracowników czynnych. Emerytura zasadnicza wynosi
od 2.000 do 8.000 zł. miesięcznie. Od lipca 1947 r. przy-
znano emerytom PKP dodatki rodzinne w wysokości 500 zł.
miesięcznie oraz dodatki przejściowe dla emerytów, wdów
i sierot. Nowe przepisy emerytalne przyniosły emerytom sze-
reg korzyści jak np. bezpłatną opiekę lekarską, bezpłatne oraz
ulgowe przejazdy itp. Zwiększeniu również uległy renty powy-
padkowe, dochodzące do 5400 zł.

Ostatnio opracowano projekt zmian przepisów emerytal-
nych dla pracowników PKP, idący w kierunku zamierzonej re-
formy w ustawie emerytalnej pracowników państwowych.

Sieroty i dzieci emerytów, uprawnione do świadczeń eme-
rytalnych względnie dodatków rodzinnych otrzymują zasiłki
(zamiast zaopatrzeń) znacznie wyższe i wypłacane bez ograni-
czeń co do ilości osób. Wysokość tych zasiłków wynosi: dla
1 sieroty lub dziecka 1.650 zł., dla 2 sierot lub 2 dzieci 3.600 zł.
i na każdą następną sierotę lub dziecko po 2.250 zł.

Pracownicy samorządowi ubezpieczeni
są w ZUS oraz w lokalnych funduszach lub kasach emerytal-
nych. Zagadnienie ujednolicenia podstaw prawnych, normują-
cych zaopatrzenie emerytalne pracowników samorządowych
jest przedmiotem prac władz państwowych oraz związków za-
wodowych.

Problem scentralizowania spraw emerytalnych i ustalenia
ogólnych zasad wymiaru emerytur dotychczas nie został roz-
wiązany. Wyraźny plan w tej dziedzinie, — podobnie jak w po-
lityce płac — winien być realizowany etapami.

BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY

W POLSCE ludowej zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy, w miarę odbudowy naszej gospodarki, odgrywają coraz poważniejszą rolę. W resortach przemysłu i handlu, pracy i opieki społecznej oraz zdrowia, powstały specjalne ośrodki, działające w tym zakresie. W podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu centralnych zarządach przemysłowych, zjednoczeniach i zakładach pracy zorganizowano wydziały, względnie referaty bezpieczeństwa i higieny pracy. W zakładach, zatrudniających ponad 50 pracowników, powstały koła bezpieczeństwa i higieny pracy, w skład których obok przedstawicieli administracji, weszli członkowie rad zakładowych. Do zadań tych kół, które stanowią czynnik doradczy dla referentów zakładowych bhp, należy m. in. uświadamianie w tym zakresie jak największej ilości robotników i współpraca z dyrekcją w rozwiązywaniu aktualnych zagadnień z tej dziedziny.

Na ogólną liczbę 1.618 zakładów pracy, podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu, zatrudniających ponad 50 pracowników (bez górnictwa), zorganizowano do końca roku ubiegłego 1.376 referatów oraz 1.433 koła bhp. Podkreślić należy, że w przemyśle węglowym organizacja tych ośrodków została już całkowicie zakończona.

Na podstawie przytoczonych liczb nie można jednak wyprowadzić zbyt optymistycznych wniosków, gdyż większość kół nie wykazała dostatecznej aktywności i raczej odgrywa rolę organu pomocniczego administracji fabrycznej. Dlatego też KCZZ opracowuje wniosek o reorganizację tych komórek i powołanie na ich miejsce przy radach zakładowych komisji bhp,

w których skład weszliby przedstawiciele załogi, przodownicy pracy, wybrani robotnicy, technicy i inżynierowie. Komisje te winny stać się organami kontroli społecznej nad działalnością administracji na odcinku bhp oraz inicjatorem i organizatorem pracy, zmierzającej do polepszenia stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach pracy.

W celu zapewnienia robotnikom należytych warunków pracy pod względem higieny, zorganizowana została sieć lekarzy przemysłowych i sanitariuszy. Lekarze ci w liczbie 1.500 obsługują większe zakłady przemysłowe.

Naczelnym zadaniem akcji bezpieczeństwa i higieny pracy jest walka z nieszczęśliwymi wypadkami i chorobami zawodowymi. Według danych statystycznych Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, w roku 1947 zgłoszono około 90.000 wypadków, w roku zaś 1948 około 120.000. Z przytoczonych liczb trudno jednak wyprowadzić jakiegokolwiek wnioski, gdyż w roku 1947 zgłaszalność wypadków była znacznie słabsza niż w roku poprzednim.

Całokształtem akcji kieruje Międzyministerialna Centralna Komisja Bezpieczeństwa Pracy. W skład jej prezydium wchodzi przedstawiciele Komisji Centralnej Związków Zawodowych oraz Ministerstw: Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu i Zdrowia. Zorganizowano również komisje branżowe bhp we wszystkich gałęziach przemysłu. Uczestniczą w nich przedstawiciele zainteresowanych związków zawodowych.

Stałą działalnością w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy objęte zostały dotąd tylko zakłady podległe Ministerstwu Przemysłu i Handlu. Inne natomiast ministerstwa, prowadzące działalność przemysłową, nie przejawiały dotąd większego zainteresowania tymi zagadnieniami. Podobnie przedstawia się sytuacja w sektorze spółdzielczym i prywatnym. W chwili obecnej Międzyministerialna Centralna Komisja Bezpieczeństwa i Higieny Pracy podjęła już odpowiednie kroki w celu roz-

ciągnięcia akcji bezpieczeństwa i higieny pracy w pełnym zakresie i na inne resorty.

W zakresie u s t a w o d a w s t w a z omawianej dziedziny największym osiągnięciem było opracowanie i ogłoszenie w październiku 1946 r. ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. 62, poz. 344), obowiązujących we wszystkich gałęziach przemysłu. Całokształt tych przepisów obowiązuje już obecnie, realizacja ich wymaga jednak systematycznej pracy. Oprócz tych przepisów o charakterze ogólnym, wydano po wojnie szereg przepisów branżowych, normujących warunki pracy pod względem bezpieczeństwa i higieny w przemyśle włókienniczym, budowlanym i spożywczym. Ponadto opracowano przepisy o higienie pracy w zakładach wytwarzających ołów, w hutach szkła oraz przy cięciu i spawaniu metali. W opracowaniu tych przepisów wzięli czynny udział przedstawiciele zainteresowanych związków zawodowych.

Popularyzacją tych przepisów oraz zagadnień bezpieczeństwa i higieny pracy wśród szerokich mas robotniczych zajęło się Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej przy współudziale związków zawodowych. Wydano dotąd kilkanaście popularnych broszur z tej dziedziny. Ponadto Instytut Naukowy Organizacji i Kierownictwa przystąpił w czerwcu ubiegłego roku do wydawania miesięcznika „Bezpieczeństwo i Higiena Pracy“, przeznaczanego dla kierowników akcji bhp w terenie. Komisja Centralna Związków Zawodowych, doceniając znaczenie popularyzacji zagadnień bezpieczeństwa i higieny pracy wśród najszerszych mas robotniczych, przystąpiła do wydania popularnego czasopisma z tej dziedziny. Pierwszy numer ukaże się w najbliższym czasie.

Przystąpiono również do s z k o l e n i a w zakresie bhp referentów związkowych i załóg fabrycznych. Związki Zawodowe przeszkoliły w roku ubiegłym ponad 3.000 robotników. W I kwartale 1949 r. liczba przeszkolonych na kursach związkowych przekroczyła już 2.500 robotników.

Nad przestrzeganiem i wykonywaniem ustawodawstwa ochronnego pracy czuwa Inspekcja Pracy, której podlegają wszystkie zakłady i przedsiębiorstwa, stosujące pracę najemną. Organami inspekcji są: okręgowi i obwodowi inspektorzy pracy, inspektorzy specjalni, lekarze inspekcji oraz podinspektorzy.

Według danych Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w roku ubiegłym personel inspekcyjny składał się z 104 inspektorów, 14 lekarzy inspekcji i 74 podinspektorów. Dokonali oni 21.813 wizytacji i wydali 18.188 nakazów.

Ponieważ, inspekcja państwowa nie jest w mocy objąć swoją kontrolą wszystkich zakładów przemysłowych i nosi charakter dorywczy i urzędowy — w celu rozszerzenia kontroli nad stanem bezpieczeństwa i higieny pracy, a także wykorzystania inicjatywy mas pracujących w tym kierunku, Komisja Centralna Związków Zawodowych występuje z projektem powołania Społecznej Inspekcji Pracy i powiązania jej z działalnością projektowanych komisji bhp w zakładach. Strukturę Społecznej Inspekcji Pracy, jej usprawnienia i zakres działania — określi odrębna ustawa, opracowywana obecnie przez Związki Zawodowe.

Wykonanie nakazów inspekcyjnych i realizacja przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy nastęrcza trudności, wskutek niezapreliminowania kredytów w odpowiedniej wysokości na ten cel. Dlatego też Komisja Centralna Związków Zawodowych poleciła radom zakładowym wziąć czynny udział w opracowywaniu preliminarzy budżetowych i czuwać nad tym, aby wydatki na polepszenie stanu bhp zostały w nich uwzględnione.

Do poważniejszych braków w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy zaliczyć musimy również niedostateczne jeszcze zaopatrzenie robotników w obuwie oraz odzież ochronną.

W związku z wprowadzeniem nowych układów zbiorowych, zarządy główne związków zawodowych opracowały w poro-

zumieniu z właściwymi centralnymi zarządami przemysłowymi, wykazy norm odzieży roboczej i ochronnej oraz prac szkodliwych dla zdrowia. Wykazy te, po komisyjnym ich zatwierdzeniu, są obecnie załączone do układów zbiorowych. Stanowią one podstawę do przydziału robotnikom sprzętu ochronnego, odzieży oraz dodatków pieniężnych, względnie żywności, dla zatrudnionych w warunkach szkodliwych dla zdrowia. Jednocześnie opracowuje się normy, którym powinna odpowiadać ta odzież i obuwie. Ustala się więc krój, fason i materiał.

Akcją bezpieczeństwa i higieny pracy w związkach zawodowych kieruje Wydział Bezpieczeństwa i Higieny Pracy, zorganizowany w lipcu 1946 r. (początkowo jako referat), w ramach Działu Ekonomicznego Komisji Centralnej Związków Zawodowych. Wydział organizuje w związkach zawodowych i Okręgowych Komisjach Związków Zawodowych referaty bezpieczeństwa i higieny pracy, instruując je oraz kontrolując ich pracę w terenie. Akcja ta napotyka na trudności, zwłaszcza w związkach zawodowych, które tłumaczą się brakiem odpowiednich funduszy na zorganizowanie aparatu terenowego bezpieczeństwa i higieny pracy.

W początkach trzeciego kwartału 1948 r. zakończono prace organizacyjne i uruchomiono referaty bezpieczeństwa i higieny pracy we wszystkich Okręgowych Komisjach Związków Zawodowych, które współdziałają z Inspekcją Pracy w kontroli zakładów, prowadzą akcję propagandową, instrukcyjną, szkoleniową itp.

Wydział Bezpieczeństwa i Higieny Pracy dzięki uzyskanej dotacji z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w wysokości 1 miln. złotych — założył biblioteki fachowe z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy dla referentów zarządów głównych związków zawodowych i OKZZ.

W ramach działalności związkowej na odcinku bezpieczeństwa i higieny pracy, przeprowadzono akcję poprawy oświetlenia, która objęła ponad 17.000 zakładów. Ponadto zorganizowa-

no akcję zbadania przyczyn niewykonywania nakazów inspekcji pracy oraz akcję czystości.

Przechodząc do oceny rezultatów dotychczasowej pracy związków zawodowych w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, stwierdzić należy, że większość z nich nie przejawiała dotąd szerszej działalności w tym kierunku.

Najlepsze rezultaty w tej pracy osiągnął Związek Zawodowy Górników, który w swej centrali oraz we wszystkich oddziałach — powołał referaty bhp i prowadzi planową pracę.

Referat Bezpieczeństwa i Higieny Pracy Związku Zawodowego Górników dokonuje systematycznych lustracji kopalń, a radcy zakładowi ze swej strony dokonują na terenie kopalń kontrolę stanu bezpieczeństwa pracy.

Związek Zawodowy Pracowników Budowlanych powołał do życia Referat Bezpieczeństwa i Higieny Pracy w Zarządzie Głównym oraz w zarządach okręgowych w Poznaniu, Katowicach, Wrocławiu, Olsztynie i Bydgoszczy. Praca referentów natrafia na szczególne trudności w zakładach podległych Ministerstwu Odbudowy, które na odcinku bhp nie przejawiają jeszcze dostatecznej działalności.

Związek Zawodowy Metalowców wykazał również dość duże zainteresowanie omawianymi zagadnieniami, organizując referaty bezpieczeństwa i higieny pracy w Zarządzie Głównym oraz w oddziałach w Katowicach, Bytomiu, Chorzowie, Sosnowcu i Będzinie. Najlepiej rozwija się współpraca z Centralnym Zarządem Przemysłu Hutniczego, który o wszelkich poczynaniach w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy zawiadamia Związek Zawodowy Metalowców i uzgadnia je z nim.

Zarząd Główny Związku Zawodowego Włóknarzy posiada dobrze zorganizowane referaty bezpieczeństwa i higieny pracy zarówno w Centrali, jak i oddziałach. Referaty te utrzymują ścisły kontakt z kołami bhp w zakładach pracy, kontrolując ich działalność.

Dużą aktywność wykazują również referaty bhp w Zarządzie Gł. Zw. Zaw. Pracowników Przemysłu Chemicznego i Skórzanego. Niektóre zaś związki, zrzeszające między innymi pracowników przemysłowych, nie zainteresowały się dotąd w dostateczny sposób omawianymi zagadnieniami.

Należy stwierdzić, że akcja związków zawodowych w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, nie odpowiada wymaganiom i ruch zawodowy winien zrobić duży wysiłek w kierunku polepszenia istniejącego stanu.

A K C J A S O C J A L N A

1. ROZWÓJ AKCJI SOCJALNEJ

W okresie przedwrześniowym opieka nad matką i dzieckiem (żłobki, kolonie, prewentoria itp.) miała charakter sporadyczny i przypadkowy, a ogólne jej wyniki były niezmiernie niskie. Tak więc liczba żłobków wynosiła zaledwie 32 i obejmowała 540 dzieci. Inne formy akcji socjalnej niemal nie istniały.

W zmienionych radykalnie warunkach politycznych i społecznych obecnego ustroju, akcja socjalna rozszerzyła swój zasięg i przybiera charakter coraz to bardziej powszechny i planowy.

Najszerzej rozumiał i prowadził ją nasz przemysł, podległy Ministerstwu Przemysłu i Handlu. Rozpoczęta w 1945 r. na tym terenie akcja socjalna rozwinęła się szybko. Widać to z zestawienia rozwoju akcji opieki nad matką i dzieckiem.

OPIEKA NAD MATKĄ I DZIECKIEM W ZAKŁADACH PRACY PODLEGŁYCH MIN. PRZEMYSŁU I HANDLU

Lata	Żłobki		Stacja opieki nad matką i dzieckiem		Przedszkola		Kolonie i półkolonie		Świetlice dziecięce		Prewentoria	
	liczba plac. ulas.	liczba dzieci	liczba plac. ulas.	liczba dzieci	liczba plac. ulas.	liczba dzieci	liczba plac. ulas.	liczba dzieci	liczba plac. ulas.	liczba dzieci	liczba plac. ulas.	liczba dzieci
1945	21	654	11	952	67	6.501		14.500				
1946	63	1850	21	17.605	176	11.850	218	85.010			11	830
1947	125	5304	100	60.572	300	35.843	240	155.252			17	2.050
1948	159	6867	148	70.507	380	39.171	684	176.724	65	4.000	29	13.600
1948*)	220	10700	200	98.000	450	49.100	721	266.200			35	20.700

*) cyfry planowane

**FUNDUSZ AKCJI SOCJALNEJ NA R. 1949 W ZAKŁADACH PRACY,
PODLEGŁYCH MINISTERSTWU PRZEMYSŁU I HANDLU**

	C. Z. P. Instytucje i Biura	Handel zagraniczny i wewnętrzny	Ogółem
I. Żłobki	1.126.998.000	68.094.000	1.195.092.000
Stacje opieki nad matką i dzieckiem z dożyw.	2.180.196.500	151.309.000	2.331.505.500
Stacje opieki nad matką i dzieckiem bez dożyw.	19.078.000	—	19.078.000
Półkolonie	333.569.750	13.302.120	346.871.870
Kolonie	1.227.626.300	84.240.550	1.311.866.850
Ogrody Jordanowskie i Świątlice	367.660.500	18.525.100	386.185.600
Przedszkola	2.317.016.700	136.759.088	2.453.777.788
Prewentoria	505.918.840	21.845.400	527.764.240
II. Wczasy doroczne	444.996.320	32.751.734	477.748.054
„ świąteczne	303.670.000	21.041.860	324.711.860
Higiena	682.781.800	26.978.500	709.760.300
Sport i W. F.	512.381.000	7.469.000	519.850.000
III. Zapomogi	1.375.491.420	141.553.418	1.517.044.838
Adm. Stołówek	2.561.752.750	182.896.500	2.744.649.250
Prac. Ogrody Dział.	61.674.000	1.986.000	63.660.000
IV. Akcja Kulturalno- Oświatowa	1.135.702.000	58.982.543	1.194.684.543
V. Szkolenie	73.700.000	9.930.000	83.630.000
VI. Wydatki	35.739.000	—	35.739.000
R a z e m	15.265.952.880	977.664.813	16.243.617.693

Ogółem na opiekę nad matką i dzieckiem wydano w ramach akcji socjalnej

w r. 1947 — 2.340.000.000
 w r. 1948 — 3.604.534.148
 zaplanowano na r. 1949 — 8.866.770.462

Na wszystkie rodzaje akcji socjalnej w Ministerstwie Przemysłu i Handlu

wydano w r. 1947 — 4.200.000.000 zł
 w r. 1948 — 7.013.205.175 „
 zaplanowano na r. 1949 — przeszło 16,5 miliarda.

Doświadczenia nagromadzone w ciągu 2 lat doprowadziły do oparcia akcji socjalnej na starannie przepracowanych podstawach, jednakowych dla wszystkich gałęzi przemysłu upaństwowionego, podległych Min. Przem. i Handlu. Znalazło to wyraz w utworzeniu w 1947 roku, w porozumieniu ze związkami zawodowymi, Funduszu Akcji Socjalnej, którego podstawę finansową stanowi 5% Funduszu Płacy, który obciąża całkowicie pracodawcę. Otrzymane z tego źródła fundusze i sposób ich zużytkowania zaplanowano na rok 1949 według podanego obok zestawienia.

Akcja socjalna na terenie administracji państwowej i samorządowej oraz przedsiębiorstw podległych innym ministerstwom, poza Ministerstwem Przemysłu i Handlu, była prowadzona w mniejszych rozmiarach i miała charakter bezplanowy i nieskoordynowany. W budżecie państwowym akcja ta była uwzględniona rozmaicie, zarówno co do rozmiaru, jak i zakresu. W niektórych budżetach w ogóle nie przewidywano sum na ten cel.

Na wniosek KCZZ, uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów, przeznaczono w budżecie państwowym sumy na akcję socjalną w wysokości sięgającej 3,15% Funduszu Płac.

40% tej sumy pozostaje do dyspozycji odnośnych ministerstw na nagrody i zapomogi. Pozostała część funduszu zostanie przekazana utworzonej przy KCZZ, międzyzwiązkowej Głównej Komisji Akcji Socjalnej, łączącej 7 związków pracowniczych, a mianowicie: Związek Zawodowy Pracowników Państwowych, Samorządowych, Skarbowych, Sądowych i Prokuratorskich, Służby Zdrowia, Bankowych, Związku Nauczycielstwa Polskiego — na prowadzenie, we własnym zakresie, akcji opieki nad matką i dzieckiem, turystyki, kas pracowniczych, ogrodów działkowych itp. Ponadto na cele prowadzenia akcji kulturalno-oświatowej, wychowania fizycznego i sportu, prowadzonych przez KCZZ, przyznano KCZZ na rok 1949 — 200 milionów zł oraz odrębne sumy przyznano w budżecie państwowym na opłatę części, przypadającej na pracodawcę, za pobyt pracowników na wczasach (160 zł na pracownika za dzień pobytu w domu wczasowym) oraz administrację stołówek (175 zł. miesięcznie na zatrudnionego).

Na podstawie uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów w podobny sposób uregulowano podstawy Akcji Socjalnej w budżecie samorządowym, a także w niektórych innych budżetowych przedsiębiorstwach państwowych.

KCZZ przejmuje sumy przeznaczone na prace kulturalno-oświatową i sportową oraz pracownicze ogrody działkowe, które częściowo sama prowadzi.

Przewidziane są też w budżecie państwowym subsydia w wysokości 1.102.500.000 zł na rok 1949 na Akcję Wczasów Pracowniczych. Na wniosek KCZZ, w budżetach spółdzielczości na rok 1949, umieszczono sumy w wysokości 5% Funduszu Płac na te same cele. W ten sposób w roku 1948 i 1949 stopniowo rozszerzony został zakres akcji socjalnej na wszystkich pracowników w mieście i na wsi, zatrudnionych w sektorze społecznym.

W sektorze prywatnym sprawa ta jest w końcowym stadium realizacji. Nowe układy zbiorowe, które dotychczas zo-

stały zawarte, przewidują przekazywanie od dnia 1.IV 1949 r. przez prywatnych pracodawców 8% funduszu płac związkom zawodowym na cele akcji socjalnej.

Rok 1948 był pierwszym rokiem planowej akcji socjalnej w przemyśle podległym Min. Przem. i Handlu i jednocześnie rokiem, w którym polski ruch zawodowy wziął udział w akcji socjalnej, czuwając nad celowością i oszczędnością zużycia funduszy.

W samym sektorze uspołecznionym w r. 1949 wydatki na akcję socjalną sięgać będą ogólnie około 25 miliardów złotych, a w sektorze prywatnym około 6 miliardów złotych. Uchwylenie wydatków tej akcji w ścisłe i przejrzyste ramy dobrze opracowanych budżetów, celowe i oszczędne zużycie przeznaczonych sum oraz stworzenie warunków dla planowej akcji rozbudowy urządzeń socjalnych, służących wypoczynkowi i ochronie zdrowia pracowników i członków ich rodzin — oto zadania, stojące w chwili obecnej przed związkami zawodowymi.

Szczególnie pilnym i ważnym zagadnieniem jest pełne wykorzystanie sum, przeznaczonych na akcję socjalną i zorganizowanie kolonii i półkolonii, żłobków, przedszkoli, a także wczasów turystycznych.

Sumy przewidziane na zapomogi w ramach akcji socjalnej, winny być przełane do pracowniczych k a s z a p o m o g o w o - p o ż y c z k o w y c h, organizowanych przez związki zawodowe przy zakładach pracy, kołach związkowych, względnie oddziałach związków. Organizacja tych kas, na podstawie zatwierdzonego przez KCZZ regulaminu, jest jednym z centralnych zagadnień, stojących obecnie przed ruchem zawodowym.

Prawidłowy rozwój tych akcji wymaga dużego wysiłku organizacyjnego, wciągnięcia do pracy wszystkich ogniw związków zawodowych, a przede wszystkim rad zakładowych i najszerszego aktywu związkowego, także kobiet i młodzieży.

Związki zawodowe mają uprawnienia do współudziału przy opracowywaniu planów inwestycyjnych i bieżących pla-

nów akcji socjalnej, do kontroli wydatkowania sum, przeznaczonych na tę akcję i inspekcji urządzeń socjalnych. Mają one obowiązek brać czynny udział w organizacji wszelkich form pracy w tej dziedzinie.

W kwietniu 1948 r. został utworzony — w ramach Działu Ekonomicznego — Wydział Socjalny, zaś w poszczególnych zarządach głównych zw. zaw. powołano referaty socjalne. Te jednostki organizacyjne, niedoceniane dotychczas przez związki zawodowe, winny być postawione jak najszybciej na odpowiednim poziomie, tak, aby potrafiły pokierować olbrzymią pracą, narastającą z miesiąca na miesiąc i zorganizować dołowe ogniwa związkowe, komisje socjalne przy radach zakładowych i zarządach kół, mające spełnić te zadania.

2. OGRODY DZIAŁKOWE

Dekret o ogrodach działkowych z dnia 25.VI.1946 r., który podniósł je do roli instytucji użyteczności publicznej, zagwarantował im zaopatrzenie w środki produkcji i zapewnił subwencje na cele inwestycyjne i organizacyjne — świadczy o znaczeniu, jakie czynniki urzędowe ogrodom tym przypisywały. Do wykonania tego dekretu została powołana specjalna Komisja Międzyministerialna, w skład której weszli przedstawiciele zainteresowanych ministerstw. W posiedzeniach tej Komisji brał udział przedstawiciel KCZZ.

Akcja zakładania i prowadzenia ogródków działkowych, posiadająca u nas dawną tradycję, nabrała w okresie powojennym specjalnego znaczenia. Dowodem tego były liczne uchwały plenarnych posiedzeń KCZZ, zalecające szerzenie jej wśród najszerszych mas pracujących, ze względu na znaczenie ogrodów działkowych, jako uzupełniającego źródła zaopatrzenia świata pracy. Nie należy również zapominać o niedocenianej dotąd korzyści, wynikającej z pracy na świeżym powietrzu, która regeneruje siły fizyczne i psychiczne pracownika — działkowca.

Mimo, że według danych KCZZ około 80% użytkowników działek stanowią ludzie pracy, ruch zawodowy nie wywierał w sposób zorganizowany i celowy wpływu na kierowanie całością akcji ogrodów działkowych, która znajdowała się dotychczas w ręku władz Związku Towarzystw Ogrodów i Osiedli Działkowych. Związek ten nie objął organizacyjnie tak ważnego odcinka, jakim są przyfabryczne ogrody działkowe oraz nie wykorzystywał wszystkich źródeł finansowych, z których akcja ta mogłaby być subsydiowana. Związek nie przeprowadził również centralizacji.

Dane Zarządu Centralnego Związku Towarzystw Ogrodów i Osiedli Działkowych, pozwalają na stwierdzenie, że przodujące w rozwoju akcji ogrodów działkowych jest województwo śląsko-dąbrowskie, gdzie ogrody działkowe, mając prawie półwiekową tradycję, są wykorzystywane w sposób zadawalający przez ludność pracującą. Na szarym końcu, bo z najmniejszą ilością działkowców—pozostało województwo łódzkie, co należy uważać za objaw ujemny, wskazujący na konieczność ożywienia propagandy ogrodów działkowych, na tym, tak wybitnie robotniczym, terenie. Podobnego wzmożenia pracy organizacyjnej i propagandowej, wymagają tereny Ziemi Odzyskanych (województwa: gdańskie, olsztyńskie, szczecińskie), gdzie istnieją sprzyjające warunki terenowe i gdzie odczuwa się jedynie brak zainteresowania samym zagadnieniem.

Według posiadanych przez nas informacji, w roku 1948 poszczególne ministerstwa preliminowały na akcję ogrodów działkowych następujące kwoty: Ministerstwo Przemysłu i Handlu — 26 milionów zł, Ministerstwo Odbudowy — 9 milionów zł, Ministerstwo Komunikacji — 5 milionów zł, Ministerstwo Administracji Publicznej — 10 milionów zł. Dodatkowo Ministerstwo Przemysłu i Handlu, poza wkładem gotówkowym udzielało pomocy działkowcom — swoim pracownikom w materiałach budowlanych, robociznie i ochronie (straż).

Inne instytucje również łożyły większe lub mniejsze sumy na prowadzenie akcji ogródków działkowych dla swoich pracowników. Naprzykład Zakład Ubezpieczeń Społecznych i Monopol Spirytusowy wypłacały pewne kwoty swoim urzędnikom, posiadającym działki.

Dotychczasowa działalność związków w zakresie propagandy i opieki nad ogrodami działkowymi, przedstawiała się następująco:

Referat Ogrodów Działkowych przy Dziale Ekonomicznym KCZZ prowadził akcję propagandową za pośrednictwem związków zawodowych, drogą wydawania odpowiednich instrukcji, omawiania zagadnień na łamach „Związkowca“, oraz w pogadankach radiowych. Przeprowadzano również lustracje działalności referentów w OKZZ. Referat w latach 1946 — 1947 zajmował się rozdziałem i dostarczaniem nasion i nawozów sztucznych dla działkowców.

W pracy swej, referenci spółdzielczy (jedynie w Katowicach i Krakowie wyznaczeni zostali specjalni referenci ogrodów działkowych) współdziałali z miejscowymi zarządami Towarzystwa Ogrodów Działkowych. Referenci brali udział w posiedzeniach towarzystw, interweniowali w zarządach miejskich i zakładach pracy w sprawach przydziału ziemi oraz w wypadkach innych trudności, napotykanym przez działkowców. Pomagali oni również w uzyskiwaniu i rozdziale nasion, nawozów sztucznych itd.

W konsekwencji omówionego wyżej niezadawalającego stanu, nasunęła się konieczność dokonania zasadniczej reformy akcji ogrodów działkowych. Komisja Centralna Związków Zawodowych przystąpiła już do prac w tym kierunku.

W marcu 1949 r. uchwalona została przez Sejm nowa ustawa o pracowniczych ogrodach działkowych. Ustawa ta powierza KCZZ prowadzenie całości prac w tej dziedzinie i likwiduje istniejące dotychczas Towarzystwa Ogrodów i Osiedli Działkowych, przekazuje ich majątek i agendy Zrzeszeniu Pracowniczych Związków Zawodowych.

W ramach akcji socjalnej przewidywane są sumy na prowadzenie ogrodów działkowych, a ustawa nakłada na zakłady pracy i gminy obowiązek — zakładania ogrodów działkowych. Zainteresowane ministerstwa winny przewidzieć w swoich budżetach sumy na wydatki inwestycyjne.

Fundusze na prowadzenie akcji zostaną scentralizowane w KCZZ. Składać się na nie będą, obok wyżej wspomnianych sum z akcji socjalnej, sumy, płynące dotychczas z pobieranych składek od działkowców, przeznaczone na utrzymanie aparatu administracyjnego. Ogród działkowy będzie kierowany przez samorząd działkowców. Całokształtem pracy kierować będą referaty Pracowniczych Ogródów Działkowych przy Okręgowych Komisjach Związków Zawodowych, zaś w skali krajowej odpowiedni wydział przy KCZZ. Przy referatach zostaną powołane Rady Ogródów Działkowych, jako organy opiniotwórcze.

Reforma ogrodnictwa działkowego w Polsce, przekazując pracę na tym polu w ręce szerokich rzesz pracowniczych, skupionych w związkach zawodowych, pozwala decydować o tych sprawach radom zakładowym i zarządom kół związkowych i równocześnie umożliwić stworzenie scentralizowanego aparatu przy Komisji Centralnej Związków Zawodowych i Okręgowych Komisjach Związków Zawodowych, obejmującego całokształt pracy na tym polu.

Wszystko to daje gwarancję, że po likwidacji Związku Towarzystw Ogródów i Osiedli Działkowych, praca w tym zakresie zostanie przeprowadzona w sposób celowy i sprawny.

AWANS SPOŁECZNY ROBOTNIKÓW

ZWIĄZKI zawodowe są szkołą gospodarowania i rządzenia, szkołą socjalistycznego wychowania mas pracujących. Od ich pracy, w dużej mierze, zależy tempo wzrostu nowych kadr kierowniczych, ilość wysuniętych robotników na kierownicze stanowiska w przemyśle, transporcie, handlu i administracji państwowej i samorządzie. Możliwości, jakie powstały dla klasy robotniczej w ustroju demokracji ludowej, charakteryzuje awans społeczny pracowników fizycznych, którzy dzięki nabytemu doświadczeniu i zdolnościom, uzyskali warunki dla przejścia na kierownicze stanowiska.

Gdy w sprawozdaniu na I-szy Kongres mogliśmy podać liczbę robotników wysuniętych tylko w przemyśle na stanowiska kierownicze — 1967 osób, to w roku 1946 (stan na 31 grudnia) wynosiła ona 6.803 osoby, zaś w 1948 (stan na 31 grudnia) — 13.791 osób.

Liczyby robotników, wysuniętych na stanowiska kierownicze w poszczególnych gałęziach przemysłu, według danych Ministerstwa Przemysłu i Handlu, przedstawia tabela zamieszczona na następnej stronie.

Cyfry obrazujące wzrost liczby robotników, wysuniętych na stanowiska kierownicze, świadczą zarówno o określonej linii postępowania władz państwowych w tym względzie, jak również o wciąż istniejących i zwiększających się możliwościach wykorzystania tego źródła, jakim są kadry robotnicze dla uzupełnienia braku fachowych kierowników w przemyśle. Podobnie jak w przemyśle, tak w innych dziedzinach życia gospodarczego i politycznego w aparacie państwa i samorządu, w instytucjach społecznych, odbywa się ten proces wysuwania na kierownicze stanowiska robotników.

Związki zawodowe całą swoją pracę winny przyspieszać ten proces, pomagać w wysuwaniu zdolnych pracowników, przełamywać opory na tym polu i nieść pomoc wyrosłym z klasy robotniczej kierownikom technicznym i administratorom szczególnie w pierwszym okresie ich pracy.

Centralny Zarząd Przemysłu	Ogółem robotników usunę- tych na sta- now. kier.	I. grupa Dyrektora Kier. f-ki	II. grupa mniejsz. do- zór techn.	III. grupa średni do- zór techn.	IV. grupa niższy do- zór techn.
Węglowy	2925	4	81	732	2108
Hutniczy	1185	6	9	95	1075
Konserwowy	99	2	6	38	53
Naftowy	151	—	10	69	72
Mineralny	657	47	46	156	408
Metalowy	2066	46	42	428	1550
Elektrotechniczny	brak danych				
Chemiczny	754	20	19	185	530
Włókienniczy	3206	61	113	479	2553
Skórzany	253	7	19	71	156
Drzewny	214	34	9	16	155
Papierniczy	214	21	14	126	53
Cukierniczy	438	3	10	228	197
Energetyki	688	2	17	390	279
Fermentacyjny	108	23	6	32	47
Spożywczy	202	11	4	103	84
Budown.	—	—	—	—	—
Odzieżowy	440	16	11	98	315
Państw. Zakł. Graf.	191	10	66	38	77
R a z e m	13791	313	482	3.84	9712

CZĘŚĆ II

SPRAWY ORGANIZACYJNE

SPRAWY ORGANIZACYJNE

1. ZAGADNIENIA GOSPODARCZO-ADMINISTRACYJNE

Zagadnienia gospodarczo-organizacyjne w ruchu zawodowym w pierwszych latach powojennych, rozwiązywane były dorywczo i przez komórki doraźnie w tym celu wyłaniane. Rzadko wówczas powoływano w różnych instancjach i agendach związkowych, stałe komórki gospodarczo-administracyjne. A jeśli gdziekolwiek zostały one wyłonione, to działalność ich ograniczała się do rozdziału deficytowych artykułów żywnościowych i wyrobów przemysłowych. W tym okresie Centralna Komisja Związków Zawodowych w Polsce pod tym względem nie była wyjątkiem.

W miarę krzepnięcia organizacyjnego ruchu zawodowego i stabilizacji politycznej, doraźne komórki aprowizacyjne, przekształcały się w gospodarczo - administracyjne, a istniejące już ogniwa o tej nazwie, zaczęły coraz wyraźniej sterować w kierunku swych właściwych zadań. Wciąż jednak ograniczały swą działalność do usługowych czynności w postaci organizacji dostaw artykułów piśmiennych, materiałów biurowych i przyborów gospodarczych. W nielicznych wypadkach, stawały się one właściwymi organami, kierującymi całokształt polityki gospodarczo-administracyjnej danego związku.

Uchwały czerwcowego plenum KCZZ z roku 1948, zmierzające do dalszego usprawnienia pracy związkowej, zainicjowały poważny przełom w dotychczasowych pracach związków zawodowych. Po raz pierwszy w odrodzonym ruchu zawodowym po wojnie zagadnienia organizacyjne, zasady planowej gospodarki finansami związko-

wymi i kontrola nad nimi — wysunęła się na zagadnienia pierwszoplanowe.

Przystępując do ich realizacji stwierdzono potrzebę innego, nowego i lepszego stylu pracy we wszystkich działach pracy związkowej. To też po uchwałach czerwcowych Dział Ogólno-Administracyjny KCZZ w pracy swej przestał ograniczać się jak dotychczas do roli usługowej komórki administracyjno-gospodarczej KCZZ, lecz zaczął pracować nad stworzeniem baz, wyposażających cały ruch zawodowy w niezbędne środki techniczne i zaopatrzeniowe, umożliwiające w pełni dalsze doskonalenie pracy związkowej. Czerwcowe uchwały plenum KCZZ wpłynęły również na pracę Działu Ogólno-Administracyjnego w dziedzinie wypracowania ram związkowej działalności gospodarczo-administracyjnej, w kierunku usuwania przypadkowości i dowolności, a oparcia całej działalności w tym zakresie na planowaniu i kontroli.

W realizacji tych ważnych dla wyników działalności gospodarczej założeń napotykalśmy poważne przeszkody i zahamowania, które wynikały z braku jednolitej jasności organizacyjnej w zakresie strukturalnym na wszystkich szczeblach i we wszystkich instancjach związkowych. Ustalenie jednolitych norm organizacyjno-strukturalnych i wprowadzenie jednolitej nomenklatury dla tych samych instancji i agend związkowych w całym ruchu, staje się pilnym zadaniem najbliższego okresu, ponieważ w obecnej sytuacji nieda się w pełni jednolicie i planowo poprowadzić działalności gospodarczo - administracyjnej związków zawodowych.

Jednym z najpoważniejszych zagadnień typu gospodarczego, wymagającym centralizacji zasobów finansowych, centralnego ustalenia hierarchii potrzeb i programu — jest sprawa odpowiednich siedzib związkowych.

Palące to zagadnienie wymaga w najbliższym okresie szybkiego rozwiązania, w minimalnym choćby zakresie, najpilniejszych potrzeb. Wypracowanie planu i programów budowy siedzib związkowych dla władz centralnych, ustalenie

konceptyjne charakteru siedzib OKZZ i PRZZ, opracowanie planu finansowego, opiniowanie i inicjowanie budownictwa socjalnego i kulturalnego — oto zadania powołanego przez KCZZ Funduszu Budowy Siedzib Związkowych.

Funduszem tym zostaną objęte:

1. Sumy, które wpływać będą z podziału składki członkowskiej na ogólno-związkowy fundusz oszczędnościowo - inwestycyjny.
2. Sumy, które figurują w bilansach związków zawodowych i w bilansie KCZZ na koniec roku 1948 na cele inwestycyjno-budowlane, jeżeli sumy te nie zostały wydatkowane w I kwartale 1949 r.
3. Sumy, które przewidziane zostały na związkową akcję budowlaną w budżecie KCZZ i w budżetach związków zawodowych na rok 1949 i które zapreliminuje się w budżetach związkowych na lata następne.

Siedziba KCZZ w Warszawie

4. Przelewy z Funduszu Budowlanego Związku Zawodowego Pracowników Budowlanych z tytułu stałej składki pracowników budowlanych na odbudowę Warszawy.
5. Przelewy z SFOS na cele budownictwa związkowego z tytułu świadczeń świata pracy na rzecz odbudowy Warszawy.
6. Subwencje rządowe na budownictwo związkowe.
7. Darowizny i ofiary.

Organem planującym właściwe użycie środków finansowych, zgromadzonych w Funduszu Budowy Siedzib Związkowych, będzie Rada Funduszu, składająca się z 15-tu członków, tj. 8 przedstawicieli zarządów głównych zw. zaw. i 6 osób, desygnowanych przez Prezydium KCZZ. W skład Rady wchodzić będzie również przedstawiciel SFOS.

Plany związkowej akcji budowlanej, opracowane przez Radę Funduszu winny być przedkładane do aprobaty Prezydium KCZZ. Organem administracyjno - wykonawczym dla przeprowadzenia akcji budownictwa związkowego, będzie Wydział Majątkowo-Budowlany KCZZ.

W skład powołanej Rady Funduszu Budowy Siedzib Związkowych weszli tow. tow.: przewodniczący — Burski Aleksander, wiceprzewodniczący — Baryła Waclaw i Madej Ignacy, sekretarz — Jędrzejewski Henryk, członkowie: Garnkowski Zygmunt, Kowalski Ignacy, Kubik Julian, Kuryłowicz Adam, Łazuchewicz Waclaw, Nieszporek Ryszard, Pratkowski Janusz, Rustecki Jan, Sarnecki Wiktor, Walaszczyk Edward i Żukowski Waclaw.

Z ducha uchwał czerwcowego plenum KCZZ wynika również potrzeba uregulowania centralnie gospodarki materiałami, stanowiącymi przedmiot z a o p a t r z e n i a w ł a d z i b i u r z w i ą z k o w y c h. Dotychczasowe gospodarowanie materiałami bez określenia czasokresu i norm używalności oraz zużycia ich — uniemożliwiało jakiegokolwiek planowanie i kontrolę. Gospodarka w tym zakresie była czę-

sto nieekonomiczna i powodowała nawet marnotrawstwo. Wprowadzenie więc we wszystkich ogniwach i instancjach całego ruchu zawodowego czasokresów oraz norm używalności i zużycia materiałów i przedmiotów — umożliwiło kierownictwu komórek gospodarczych i kontrolnych w całym ruchu zawodowym właściwe planowanie, racjonalne gospodarowanie oraz skuteczną kontrolę.

Rozpoczęto również pracę w kierunku ustanowienia właściwych źródeł zaopatrywania i zakupów oraz przy zakupach sprzętu technicznego stosowania polityki, zmierzającej do wyzbywania się starych modeli i zastępowania ich nowymi modelami typowymi, znormalizowanymi.

Poważnym osiągnięciem w pracy Działu Ogólno-Administracyjnego było opracowanie i wprowadzenie w życie we wszystkich instancjach i agendach związków zawodowych jednolitych zasad o gospodarowaniu taborem samochodowym.

W specjalnej instrukcji wydanej w tej sprawie ustalono jednolite postępowanie przy nabywaniu, dysponowaniu, naprawie i wyzbywaniu się pojazdów mechanicznych i sprzętu samochodowego. Określono również jednolicie i w sprecyzowany sposób obowiązki kierowców, ewidencję pojazdów, ich kontrolę i dokumentację sprawozdawczą. Unormowano również maksymalne granice etatów samochodowych osobowych dla poszczególnych instancji i agend związkowych.

W ten sposób uczyniliśmy pierwszy poważny krok w kierunku uporządkowania dość skomplikowanego działu naszej gospodarki związkowej. Przeprowadzanie kontroli jej wykonania — oto dalsze zadania naszego Działu.

W dalszych pracach zakresu nie usługowego będzie dążenie Działu Ogólno - Administracyjnego do propagowania i do ustanawiania organizacji oraz norm, regulujących sprawy czystości i estetyki lokali związkowych. Najwyższy już czas wydać bezwzględna walkę szpetocie i niechlujstwu w naszych siedzibach związkowych. Ruch

zawodowy, jako ruch przebudowy społecznej — nie może tego tolerować w swych siedzibach.

Toteż będziemy ustanawiać i propagować postanowienia, zmierzające do tego, by we wszystkich instancjach i agendach związkowych zrodziła się potrzeba i znalazły się środki ludzkie i materialne na zachowanie czystości, na konserwację budynków, ich otoczenia i wnętrza oraz stwarzanie takich urządzeń estetycznych, które by przykładem swym wzbudzały u poje- dyńczego i masowego użytkownika — wolę ładu i piękna.

W okresie sprawozdawczym KCZZ wybudowała nową swą siedzibę w Warszawie przy ul. Kopernika 36/40 i Sewerynow 3/5. W ten sposób zostały zaspokojone w minimalnych granicach potrzeby KCZZ w tym zakresie. Nowa siedziba składa się z dwóch bliźniaczo położonych gmachów przy ul. Kopernika 36/40 i Sewerynow 3/5. Łączna kubatura budynków wynosi 49.514 m³, a składa się z 215 izb biurowych o łącznej powierzchni 10.625 m². W gmachu głównym znajduje się na parterze stołówka i sala parterowa z 200 miejscami; na drugim piętrze sala obrad Prezydium i sala kolumnowa. W podziemiach gmachu znajdują się pomieszczenia na teatr z 200 miejscami,

Gmach Zarządu Głównego
Zw. Zaw. Górników w Kato-
wicach

a w skrzydle od ul. Karasia pomieszczenia dwupoziome na świetlicę pracowniczą.

W okresie sprawozdawczym ukończono przebudowę dawnego gmachu KCZZ przy Al. Przyjaciół 9 na mieszkania dla 20 pracowników oraz przystąpiono do budowy domu przy ul. Sewerynów 10/12 dla pracowników KCZZ o kubaturze 19.500 m³ i 200 izbach mieszkalnych.

2. METODY PRACY ORGANIZACYJNEJ KCZZ

W pracach Wydziału Organizacyjnego KCZZ położono wielki nacisk na przełamywanie i usuwanie tych wszystkich pozostałości okresu przedwrześniowego, które stały na przeszkodzie pełnemu rozwojowi ruchu zawodowego, hamowały i uniemożliwiały branie współudziału w pracach Związku wszystkim jego członkom, a tym samym mogłyby spowodować odrywanie się kierownictwa od mas.

Podstawowym dokumentem, na którym opiera się działalność związków, jest statut, określający cele i zadania Związku oraz prawa i obowiązki jego członków. Statut i podjęte w oparciu o niego uchwały walnych zjazdów, mają decydujący wpływ na kierunek i zakres pracy związku. Ma również wielki wpływ na wyniki tej pracy odpowiedni dobór kierowniczego aktywu związkowego, aktywu, który by wyrósłszy z mas, we właściwy sposób potrafił ich interesy reprezentować.

Wydział Organizacyjny KCZZ brał udział w przygotowaniach do wszystkich zjazdów krajowych poszczególnych związków i doprowadził do zmian statutów, idących po linii obecnych zadań ruchu zawodowego. W okresie sprawozdawczym na 44 zjazdach krajowych, dokonano zmian statutów, które miały za zadanie określić w sposób wyraźny cele i zadania związków na obecnym etapie oraz zapewnić demokrację wewnątrz-związkową, tj. pełne uprawnienie uczestniczenia wszystkim członkom w pracach związku, i tym samym możliwość brania współodpowiedzialności za pracę związku i jego kierownictwo.

Dopilnowanie przez Wydział Organizacyjny KCZZ zasad pełnej demokracji przy wyborach delegatów na zjazdy krajowe i przy wyborach władz związkowych, pozwoliło na wysunięcie do tych władz towarzyszy, cieszących się największym zaufaniem mas i najbardziej odpowiednich do wykonywania kierowniczych funkcji w ruchu zawodowym.

Dla zapewnienia demokracji wewnątrz-związkowej, oprócz zmian organizacyjnych, wynikających ze statutów oraz zmian w doborze kierowniczego aktywu związkowego, konieczna była zmiana metod pracy i takie ich wypracowanie, które by umożliwiły pełny udział ogółu członków w pracach związku oraz kontrolowanie przez członków pracy organów związkowych.

Pierwszym etapem tej pracy było dopilnowanie przez Wydział Organizacyjny KCZZ wykonania, wynikającego ze statutów, obowiązku terminowości w zwoływaniu zjazdów i regularnego odbywania posiedzeń zarządów i prezydiów wszystkich instancji związkowych oraz dopilnowanie terminowego zwoływania ogólnych zebrań członków poszczególnych ogniw związkowych.

Były jednak i niedociągnięcia na tym odcinku. Zebrania sprawozdawcze bardzo często traktowano jako formalność, nie nadając im charakteru kontroli działalności danego ogniw związku przez ogół jego członków. Również posiedzenia zarządów instancji związkowych bardzo często nie były należycie przygotowywane i nie doprowadzały do konkretnych uchwał, a następnie nie zaznajamiano ogółu z ich treścią.

Bardzo powszechnym objawem był brak zainteresowania działaczy hierarchicznie wyższych organów związkowych — pracą podstawowych ogniw ruchu zawodowego, tj. pracami rady zakładowej i koła związkowego. Zaostrzona kontrola pracy organizacyjnej ze strony KCZZ oraz wzrastająca świadomość praw i obowiązków wśród członków związku — prowadzi do likwidacji tych niedociągnięć.

Udział w zjazdach krajowych zw. zaw.

Niosąc pomoc związkom zawodowym, KCZZ szczególną uwagę zwracała na przygotowanie i obsłużenie krajowych zjazdów.

Dział Organizacyjny uczestniczył w przygotowywaniu Zjazdów Krajowych poszczególnych związków, pomagając układać statuty, regulaminy, dobierać odpowiednie kierownictwo związkowe oraz służył radą i pomocą przy zwalczaniu wypaczeń ideologicznych, lub organizacyjnych.

W początkowym okresie, wobec braku wyrobionego aktywu związkowego, wielka część prac przygotowawczych spadała na KCZZ, co powodowało stałe natężenie pracy Działu Organizacyjnego KCZZ.

I Narada prądujących górników przemysłu węglowego 19.X.1947 r.
w Katowicach

ZJAZDY KRAJOWE ZW. ZAWODOWYCH

L.p.	Nazwa Związku	1946 r.	1947 r.	1948 r.
		w miesiącu		
1	Zw. Zaw. Kolejarzy	—	—	I
2	„ „ Metalowców	—	—	—
3	„ „ Górników	—	—	XI
4	Zw. Zaw. Przemysłu Włókienniczego	—	XII	—
5	Zw. Zaw. Prac. Samorz. Teryt.	—	VII	—
6	„ „ „ Budownictwa	—	—	XI
7	„ „ „ Spółdzielczych	—	—	—
8	„ „ „ Państwowych	II	—	IX
9	„ „ „ Przem. Chemicznego	—	—	I
10	„ „ Transportowców	—	—	II
11	„ „ Rob. Rolnych	III	—	V
12	Zw. Nauczycielstwa Polskiego	—	—	V
13	Zw. Zaw. Pracown. Pocz. i Telekom.	—	VI	—
14	„ „ „ Leśnych i Przem. Drz.	—	VIII	—
15	„ „ „ Przem. Spożywczego	—	—	II
16	„ „ „ „ Odzieżowego	IV	—	IX
17	„ „ Dozorców Domowych	IV	—	—
18	„ „ Prac. Przem. Skórzanego	—	X	—
19	„ „ „ „ Cukrowniczego	—	VI	—
20	„ „ „ Drogowych	—	III	—
21	„ „ „ Przem. Poligraficznego	—	VI	—
22	„ „ „ Skarbowych	—	VI	IX
23	„ „ „ Przem. Naftowego	—	XI	—
24	„ „ „ Inst. Wojskowych	—	—	IV
25	„ „ „ Ubezp. Społecznych	—	IX	—
26	„ „ „ Gastronom. Hotelowych	—	X	—
27	„ „ „ Inst. Społecznych	VIII	—	XI
28	„ „ „ Bankowych i Kas Oszcz.	II	—	VI
29	„ „ „ Stoczni	III	—	—
30	„ „ „ Sądowych i Prokurat.	VII	VII	—
31	„ „ „ Filmowych	—	VII	—
32	„ „ „ Polskiego Radia	II	VIII	V
33	„ „ Dziennikarzy	—	XI	—
34	„ „ Prac. Handl. i Biurow.	—	XI	IV
35	„ „ „ Fryzjerskich	XI	—	—
36	„ „ „ Służby Zdrowia	XII	—	—
Ogółem		11	17	16

Wszystkie zjazdy krajowe zw. zaw. spełniły bardzo poważną rolę w życiu poszczególnych zw. zaw. Można powiedzieć, że były szkołą dla aktywu związkowego.

Udział w plenarnych posiedzeniach zw. zaw.

Kierując pracą i współdziałając ze związkami, KCZZ przez swych przedstawicieli brała udział w plenarnych posiedzeniach, czuwając nad całokształtem działalności poszczególnych zw. zaw. oraz przenosząc na te posiedzenia ogólnozwiązkową problematykę.

Udział KCZZ w plenarnych posiedzeniach zarządów głównych ilustrują cyfry:

	1 9 4 6		1 9 4 7		1 9 4 8	
	odbyto	obsłużono	odbyto	obsłużono	odbyto	obsłużono
Plenarne posiedzenia	47	28	106	32	102	68

Konferencje, narady z przedstawicielami zw. zaw.

Często stosowaną formą w pracach organizacyjnych KCZZ było zwoływanie konferencji i narad.

Niżej podana tablica ilustruje ilość odbytych poważniejszych narad oraz konferencji Działu Organizacyjnego w czasie ostatniej kadencji KCZZ.

Cel narad i konferencji	1946	1947	1948
Sprawy organizacyjne	32	9	44
Sprawy zjazdów krajowych i statutów	23	7	12
Sprawy rozgraniczenia kompetencji i przynależności związkowej	13	19	48

Dla wyjaśnienia ostatniej pozycji powyższej tablicy dodać trzeba, że w związku z ciągłym rozwojem przemysłu i zacho-

dzącymi w jego łonie zmianami strukturalnymi, powstaje niekiedy wątpliwość co do przynależności związkowej. Utrzymanie przyjętej zasady organizacyjnej o pionowej budowie związków zawodowych, wymagało poświęcenia dużej ilości czasu na wspólne z zarządami głównymi — konferencje, rozpatrujące przynależność związkową pracowników tego, czy innego działu pracy. W okresie sprawozdawczym w sprawach ustalenia przynależności związkowej odbyło się 80 konferencji.

Lustracje zw. zaw., OKZZ i PRZZ

W działalności KCZZ stosowano jako jedną z form pracy organizacyjnej — lustrowanie poszczególnych zw. zaw., OKZZ i PRZZ.

Lustracje te mają na celu stwierdzenie pozytywnych osiągnięć w działalności oraz niedociągnięć i braków, z jednoczesnym wyciąganiem wniosków i dawaniem zaleceń, które winny naprawić niedomagania i podnieść dotychczasową działalność na wyższy poziom.

Instancje związkowe, w których przeprowadzono lustracje:	1946	1947	1948	I kwartał 1949
Zw. Zawod.	26	39	123	64
O.K.Z.Z.	14	6	12	5
P.R.Z.Z.	5	5	17	8

(Omówieniu sprawy kontroli, lustracji i sprawozdań poświęcony jest oddzielny rozdział).

Sprawozdania zw. zaw. OKZZ i PRZZ

W dalszym rozwoju działalności organizacyjnej KCZZ uznała, że przeprowadzone lustracje i wyciągane wnioski polustracyjne nie wyczerpują zagadnień związkowych. Zastosowała więc, jako rozszerzoną formę pracy lustracyjnej, zapraszanie prezydiów związków zawodowych, OKZZ i PRZZ na posiedzenia Prezydium KCZZ, gdzie składają one sprawozdania ustne.

Po wszechstronnej dyskusji i wyjaśnieniach, Prezydium KCZZ podejmowało rezolucję, w której stwierdzało strony pozytywne działalności, wykazywało niedociągnięcia i braki oraz wyciągało wnioski personalne w stosunku do działaczy związkowych.

Dla pogłębienia oceny zapraszano ostatnio na takie posiedzenia, oprócz prezydiów zarządów głównych, również przedstawicieli dwóch lub trzech terenowych instancji związkowych (w tym i rad zakładowych) oraz po jednym przedstawicielu z OKZZ i PRZZ. System ten okazał się bardzo słuszny i przybliżający KCZZ do mas członkowskich.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono także składanie sprawozdań polustracyjnych:

	Rok 1947	Rok 1948	Rok 1949 I kwartał
Zarząd Gł. Zw. Zaw.	—	2	4
OKZZ	1	4	1

3. STAN LICZEBNY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

Pierwsze dane o stanie liczbowym członków związków zawodowych mamy z kwietnia 1945 r., a mianowicie: liczbę 470.884. W końcu 1945 r. liczba ta wzrasta do 1.291.616, t. j. o 174%. Na koniec roku 1946 ilość członków wzrasta do 2.272.799, czyli o 77% w stosunku do końca 1945 r. Na koniec 1947 r. mamy już zorganizowanych 2.919.507 czyli o 28% więcej w stosunku do końca 1947 r. W końcu 1948 r. liczba zorganizowanych wynosi 3.566.811, czyli wzrost wynosi o 22,1% w stosunku do końca 1947 r.

Jak widzimy więc, liczbowo ilość członków wciąż jeszcze wzrasta, natomiast procent wzrostu, co jest rzeczą zupełnie naturalną, systematycznie maleje. Wynika z tego, że w niektórych przemysłach lub gałęziach pracy zbliżamy się już do końcowej fazy organizowania wszystkich pracujących w związkach zawodowych.

STAN LICZEBNY CZŁONKÓW ZW. ZAW. OD

L. p.	Zarząd Główny Zw. Zawodowych	1 9 4 5			1 9 4 6 31.X.II		
		X	XI	XII	Ogółem	w t y m	
						kobiet	młod.
	Zw. Niescentralizowane	175.325	169.915	159.336			
1	Kolejarze	225.000	225.000	225.000	346.100		
2	Metalowcy	106.945	111.407	128.490	237.666		
3	Prac. Przem. Włókien.	77.607	83.861	93.658	201.427	65.675	19.157
4	Górników	112.030	120.968	135.798	227.366	24.173	13.489
5	Prac. Przem. Budow.	52.115	61.942	70.083	140.352	9.000	
6	Prac. Sam. Ter. i Użytk. Publicz.	91.262	99.170	99.170	164.114		
7	Robotników i Prac. Rol.	5.998	6.760	9.183	65.408		
8	Prac. Spółdzielczych	19.210	21.861	26.547	82.920	27.764	
9	„ Przem. Chemicz.	28.000	34.814	39.184	73.250	19.758	
10	Prac. leśnych i Przem. Drz.	32.200	32.500	32.500	64.161		
11	Prac. Przem. Spoż.	31.158	14.908	15.984	49.215	10.454	498
12	Transportowców		38.752	38.752	63.250	453	1.195
13	Prac. Państwowych				83.454		
14	Nauczycielstwa Pol.	70.000	70.000	70.000	64.459	32.800	
15	Prac. Służby Zdrowia				50.000		
16	„ Poczty i Telekomunikacji	32.984	34.383	35.981	49.012	9.604	76
17	Prac. Przem. Konf. - Odzieżowego				35.244	22.498	2.596
18	Prac. Handlu i Biur.				30.000		
19	Prac. Instytucji Społ.				17.500		
20	Prac. Drogowych	8.840	11.661	13.085	22.300	710	
21	Dozorców Domowych				26.117		
22	Prac. Przem. Poligraficznego	7.567	8.633	9.367	19.691	6.532	1.315
23	Prac. Przem. Cukrow.	13.980	13.980	13.988	21.930	2.218	2.960
24	Prac. Przem. Skórzan.		12.418	12.418	18.075	4.000	900
25	Prac. Inst. Ubezpiecz. Społecznych	9.125	9.153	10.060	16.113		
26	Prac. Skarbowych	14.707	14.760	14.000	17.000		
27	„ Bankowych				11.880	3.850	
28	„ Przem. Naftowego	9.458	9.326	10.472	15.720	1.012	154
29	„ Inst. Wojskowych				17.000		
30	„ Przem. Gastr. - Hotelowego	12.000	12.000	12.000	6.921		
31	Prac. Sądowych i Prokuratorii		7.570	7.570	9.669	1.868	
32	Prac. Stocznianowych				9.993		1.075
33	„ Filmowych			5.443	6.900	1.795	359
34	„ Fryzjerskich				3.423		
35	„ Polskiego Radia	2.500	3.480	3.547	4.473		
36	Dziennikarzy				869	180	
Razem . . .		1.138.011	1.229.222	1.291.616	2.272.972	244.344	43.774
wzrost w % .			8%	5%	75,5%		

PAŹDZIERNIKA 1945 DO 1 LUTEGO 1949 R.

1 9 4 7 31.XII			1 9 4 8 31.XII			1 9 4 9 31 I		
Ogółem	w t u m		Ogółem	w t u m		Ogółem	w t u m	
	kobiet	młod.		kobiet	młod.		kobiet	młod.
365.443			395.124	27.665	9.364	388.984	27.665	9.364
329.513	51.080	27.254	345.234	55.234	20.762	347.745	56.551	22.343
264.829	130.056	13.635	302.038	180.000	60.432	305.895	180.000	60.432
265.346	26.167	19.874	282.580	26.678	41.034	286.550	26.529	40.740
222.390	27.042	5.844	332.093	31.578	11.663	335.522	33.004	15.623
181.034	34.654	2.722	221.190	53.775	3.356	221.190	53.775	3.356
147.672	31.676	4.719	188.463	48.092	28.762	191.458	48.346	28.697
117.966	30.592		168.246	60.168		175.967	61.503	
111.141	22.185	17.294	136.642	38.619	29.453	136.345	39.773	29.622
93.570	2.600	1.700	124.231	11.945	3.341	139.275	14.863	3.804
83.727	28.737	2.202	109.811	34.608	4.733	113.045	33.942	10.533
89.903	2.609	998	98.772	4.777	6.333	100.927	3.398	6.904
78.628	22.000		74.953	25.915		74.896	26.515	
70.000	40.800		99.780	59.868		102.592	61.551	
63.000	31.500	3.150	69.886	48.920	3.494	73.965	44.379	2.959
50.104	15.110	1.038	62.706	17.813	677	60.660	16.165	
44.885	33.125	4.058	60.425	46.574	2.969	61.562	44.243	2.995
29.200	10.100	850	70.169	26.076	1.924	73.761	26.652	1.924
37.305	11.421	792	54.866	21.844	2.486	55.503	21.991	2.354
28.262	1.200		40.571	710	490	38.721	513	490
27.060	13.000		28.135	13.095		28.135	13.095	
26.847	12.093	1.726	29.745	13.707	1.552	30.203	13.982	1.582
27.700	4.015	3.950	25.550	2.700	2.500	25.550	2.700	2.500
20.535	2.610	762	28.077	6.509	2.914	28.077	6.925	3.227
22.832	11.141	351	25.585	13.081	299	25.585	13.081	299
21.203	5.392		24.834	6.752		24.893	6.806	
17.867	5.257	83	23.684	9.304	422	23.767	9.308	417
14.703	1.116	350	17.732	1.252	208	17.752	1.252	208
14.249	7.428	178	19.315	9.144	297	19.569	9.227	429
11.320	5.473	279	15.240	8.146	296	14.639	7.928	272
10.549	2.398		11.483	2.816	10	11.162	2.816	10
9.403	864	784	10.073	931	628	10.505	973	447
8.011	2.468	1.299	8.521	2.775	1.299	8.521	2.775	1.299
4.170	1.110	272	7.040	2.387	788	7.040	2.387	788
4.078	955	51	5.255	1.166	30	5.456	1.202	31
1.122			1.356	278		1.394	278	
2.917.507	627.974	116.215	3.519.425	914.895	242.516	3.566.811	916.093	253.649
28,3%			20,6%			1,3%		

Z przytoczonej tabeli widać, że obok ogólnego wzrostu liczby członków wzrasta systematycznie liczba zorganizowanej młodzieży, która w końcu 1948 r. wynosiła 242.516 i liczba zorganizowanych kobiet, która w tym samym okresie wynosiła 918.895.

W sumie można stwierdzić, że wzrost liczby członków był imponujący, ostateczne zaś cyfry zorganizowanych bardzo poważne.

**WYKAZ STANU ZATRUDNIENIA W LATACH 1945 — 1948
NA PODSTAWIE DANYCH, POSIADANYCH PRZEZ G. U. S. I LICZBA
ZORGANIZOWANYCH PRACOWNIKÓW W ZW. ZAW.**

Rok miesiąc	Ogólna liczba zatrudnionych pracowników			Ogólna liczba zorganizowanych w zw. zaw.	% zorganizowanych w zw. zaw. do zatrudnionych
	Ubezpieczonych w Zakł. Ubezpiec. Społ.	Korzystających z innych ubezpieczeń i nieubezpieczonych	Razem zatrudnionych		
1945.IX	1.706.834	448.900	2.155.734	1.084.900	53.16
1946.IX	2.632.843	495.400	3.128.243	2.055.709	65.71
1947.IX	3.232.700	237.200	3.459.900	2.759.244	79.80
1948.IX	3.633.800	242.400	3.876.200	3.382.516	87.29

U w a g a. W grupie korzystających z innych ubezpieczeń uwzględniono:

- 1) pracowników etatowych P K P w liczbie 175.000
- 2) pracowników zarządów miejskich m. st. Warszawy, m. Lublina i pracowników PKO w ogólnej liczbie 29.000
- 3) górników ubezpieczonych w Spółce Brackiej:
 - a) w 1947 r. w liczbie 33.200
 - b) w 1948 r. w liczbie 38.400

W grupie pracowników zatrudnionych, a nie ubezpieczonych, uwzględniono najemnych pracowników rolnych w liczbie:

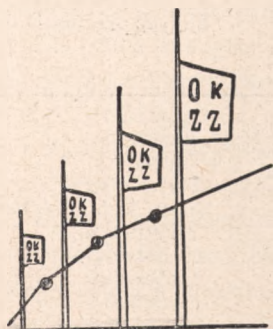
w 1945 r.	244.900
w 1946 r.	291.400

Jak wynika z wykazu stanu zatrudnienia, procentowe objęcie pracujących wynosiło w 1945 r. — 53,16, w 1946 wzrosło do 65,71%, w 1947 osiągnęło — 79,80%, a we wrześniu 1948 r. dochodzi do 87,29%.

Świadczy to o tym, że jeszcze blisko 13% zatrudnionych nie należy do zw. zawodowych.

Te 13% stanowią robotnicy i pracownicy prywatnych przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych, robotnicy rolni zatrudnieni u zamożnych chłopów, służba domowa i chałupnicy, nie zatrudniający sił na-jemnych.

W ciągu 3 i pół roku poszczególne związki wyrosły w potęgę, którą ilustruje tablica na stronie następnej.

4. STAN ORGANIZACYJNY

A. Stan organizacyjny przed I Kongresem

Według sprawozdania KCZZ za listopad 1944 — listopad 1945, w końcu września 1945 r. funkcjonowało 18 zarządów głównych zw. zaw., które przysyłały sprawozdania do KCZZ. W październiku KCZZ otrzymała już informacje od 19 zarządów głównych, w listopadzie od 23, w grudniu od 24 i tak stopniowo, w miarę centralizowania ruchu, ilość funkcjonujących i nadsyłających sprawozdania zarządów głównych — wciąż wzrastała. We wrześniu 1946 ilość zarządów głównych ustabilizowała się na cyfrze 36 i stan taki przetrwał do chwili rozpoczęcia fuzji poszczególnych związków, o czym piszemy w innym miejscu.

W 1946 roku powstała myśl zbliżenia związków, zrzeszających wolne zawody, jak Zw. Literatów, Zw. Plastyków, Stowarzyszenie Architektów itp. do KCZZ. Formy organizacyjne tego kontaktu polegały na stworzeniu przy Prezydium KCZZ samodzielnego wydziału związków twórczych i odtwórczych (do związków odtwórczych zaliczał się ZASP i Zw. Muzyków). Instancją koordynującą działalność tych związków została Komisja Porozumiewawcza Związków Twórczych i Odtwórczych, przekształcona następnie na Radę Artystyczną Zw. Twórczych

Rodzaj przemysłu lub pracy	Ilość zw. zaw.	Ogółem zorgani- zowanych w końcu 1935 r.	Zorganizowani w zjednoczo- nych związkach zawodowych w końcu stycz- nia 1949 r.
Prac. Kolejowi	13	118.840	388.984
„ Górniczy	7	69.923	286.550
„ Metalowcy	9	62.659	347.745
„ Sam. Ter. i Użytecz. Publ.	21	66.447	221.190
„ Włókniarze	16	72.377	305.895
„ Nauczyciele	21	61.217	102.592
„ Budowlani	18	46.390	335.522
„ Pocztowi	4	23.894	60.660
„ Chemiczni	8	20.181	136.345
„ Leśni i Drzewni	8	15.279	139.275
„ Spółdzielcy	2	1.887	175.967
„ Przem. Cukrowniczego	2	2.756	25.550
„ Skarbowi	1	14.410	24.893
„ Przem. Naftowego	3	3.597	17.752
„ „ Gastromomicznego	3	3.809	14.639
„ Ubezpie. Społecznych	8	12.572	25.585
„ Drogowi	2	2.896	38.721
„ Rolni	13	112.434	191.458
„ Transportowi	17	15.420	100.927
„ Przem. Poligraficznego	6	6.678	30.203
„ „ Spożywczego	16	20.270	113.045
„ Radia	1	—	5.456
„ Filmowi	4	975	8.521
„ Przem. Skórzanego	9	11.744	28.077
„ Sadowi	4	7.135	11.162
„ Dziennikarze	1	63	1.394
„ Państwowi	10	11.362	74.896
„ Bankowi	8	7.661	23.767
„ Stoczní	—	—	10.505
„ Dezorecy Domowi	16	31.257	28.135
„ Przem. Konfekc. Odzieżowego	10	18.774	61.562
„ Inst. Społecznych	2	93	55.503
„ Administracji Wojskowej	2	4.613	19.569
„ Zw. Artystycznych	17	4.719	—
„ Handlowi i Biurowi	32	38.966	73.761
„ Służby Zdrowia	16	11.763	73.965
„ Fryzjerscy	2	1.857	7.040
„ inni	—	36.245	—
	332	941.163	3.566.811

i Odtwórczych. Koncepcja luźnej nawet przynależności do KCZZ organizacji, zrzeszających zawody wolne—nie wytrzymała próby życia. Problematyka rozwiązywana przez nie jest na ogół inna i stąd wzięła się nierealność koncepcji i niedomagania organizacyjne tego wydziału przy KCZZ oraz niedomagania organizacyjne Komisji Porozumiewawczej i Rady Artystycznej.

W połowie 1948 r. sytuacja została wyjaśniona i związki, zrzeszające zawody wolne, przystąpiły do stworzenia odrębnej organizacji na podstawie własnego statutu, zaś ZASP oraz Zw. Muzyków, jako związki pracownicze, zostają obecnie włączone do Zw. Zaw. Prac. Kultury i Sztuki, wchodzącego w skład Zrzeszenia Prac. Zw. Zaw. (KCZZ).

Oczywista rzecz, że naczelna organizacja ruchu zawodowego w Polsce będzie nadal utrzymywała braterski kontakt ze zrzeszeniami zawodów wolnych i będzie z nimi współpracowała na tych odcinkach, gdzie styka się działalność związków robotniczych i pracowniczych z działalnością tych zrzeszeń.

B. Centralizacja związków zawodowych

W końcu października 1945 r. były scentralizowane 23 związki zawodowe, skupiające robotników głównych przemysłów, transportu, robotników rolnych oraz spółdzielczości i kilka związków, zrzeszających część pracowników administracji państwowej i pracowników kultury i sztuki.

Dla scentralizowania pozostałych 13-tu związków zawodowych: 1) pracowników państwowych, 2) służby zdrowia, 3) przemysłu konfekcyjno - odzieżowego, 4) handlowych i biurowych, 5) instytucji społecznych, 6) dozorców domowych, 7) pracowników bankowych, 8) przemysłu skórzanego, 9) instytucji wojskowych, 10) sądowych i prokuratorskich, 11) stoczniowych, 12) fryzjerskich i 13) dziennikarzy, powołano komisje organizacyjne, które przystąpiły do pracy, zgodnie z nakreślonymi przez KCZZ zadaniami.

Największa trudność w centralizowaniu tych, mniejszych przeważnie pod względem liczebnym, związków polegała na

odszukaniu istniejących luźnych ogniw terenowych lub na organizowaniu setek nowych takich ogniw, na łączeniu ich w jedną całość, celem zbudowania organizacji pionowej od podstaw, po przez oddziały powiatowe i okręgowe, aż do zarządów głównych włącznie.

Zadania te Komisje Organizacyjne wypełniły dobrze.

Niescentralizowane w 1945 r. związki — stanowiły w okresie przedwojennym żerowisko reakcyjnych ugrupowań politycznych, które podsycali wśród mas członkowskich poczucie różnicy między robotnikami fizycznymi i umysłowymi, różnice narodowościowe, religijne itp. Najlepszym tego przykładem mogą służyć pracownicy handlowi. W okresie przedwojennym funkcjonowały na terenie Polski 32 związki pracowników biurowych i handlowych (oddzielnie zw. księgowych, sprzedawców sklepowych, maszynistek itp., Polaków, Żydów itd.).

Toteż przełamanie tych kapitalistycznych tradycji, przy braku wyrobionego politycznie aktywu związkowego i przy małych liczebnie, a gęsto rozsianych po kraju, ośrodkach pracowniczych, było bardzo utrudnione i przetrwało przez rok 1946 oraz część roku 1947.

Pewne trudności były spowodowane odstępstwem od ogólnie wytyczonej linii przy organizowaniu Zw. Służby Zdrowia. Analizując pracę służby zdrowia w Polsce stwierdzono, że aczkolwiek jej organizacja biegnie po wielu torach i podlega kilku działom pracy, to jednakże rozwój jej wymaga, aby akcja, zmierzająca do podniesienia stanu zdrowia ludności pracującej miast i wsi, była scentralizowana. Procesowi centralizacji kierownictwa służby zdrowia winien towarzyszyć proces centralizacji pracowników tej służby, w myśl ogólnie przyjętych zasad. Powołanie związku zawodowego, skupiającego pracowników służby zdrowia, niezależnie od tego, w jakim sektorze pracują, miało na celu podniesienie zakresu opieki nad rozrzuconymi w terenie pracownikami służby zdrowia oraz umożliwienie ruchowi zawodowemu wzięcia wydatnego udziału w roz-

wiązywaniu podstawowego dla ludności miast i wsi problemu — podniesienia stanu zdrowia ludności.

Koncepcja stworzenia Zw. Służby Zdrowia została urzeczywistniona dzięki uchwalonej przez Sejm ustawie z dnia 28 października 1948 r. o zakładach społecznych służby zdrowia i planowej gospodarce w służbie zdrowia. Pracowników służby zdrowia wyłączono z innych związków, w pierwszym rzędzie ze Zw. Zaw. Prac. Samorz. Terytorialnego i Użyteczności Publicznej, gdzie przeważnie do owego czasu byli zorganizowani.

Na marginesie sprawy centralizacji zw. zawodowych, której podstawą była zasada jednolitości związków zawodowych, zbudowanych według przemysłów i działów pracy oraz konieczność likwidacji starych, cechowych nawyków, pokutujących jeszcze w związkach, — trzeba dodać, że szczątki elementów reakcyjnych nie zaniebdywały prób podważania zasady tej jednolitości.

Należy tu przede wszystkim wymienić rozłamową robotę elementów mikołajczykowskich ze Zw. Zaw. Prac. Samorządu Terytorialnego R. P.

Próby rozbicia Związku Zawodowego Pracowników Poczty i Telekomunikacji podjął b. minister Kapeliński, który wyasygnował nawet środki pieniężne na tę rozbijacką robotę i rozsyłał po kraju swoich zauszników w celu stworzenia rozłamowego związku. Były czynione próby podważenia jednolitości Zw. Zaw. Pracowników Poczty i Telekomunikacji przez założenie zw. zaw. teletechników oraz próby założenia małego związku radiospecjalistów

Pewne elementy pracowników technicznych podjęły próbę stworzenia w Krakowie i innych miastach — Zw. Zaw. Prac. Technicznych, t. j. związku typowo branżowego, a nie przemysłowego. Na kilku konferencjach w KCZZ wyjaśniono inicjatorom całą błędność ich postępowania, aż w końcu zrozumieli niesłuszność swej koncepcji.

Gdy próby stworzenia związków na wzór przedwojennych spaliły na panewce, elementy zacofane zastosowały taktykę

tworzenia odrębnych sekcji fachowych o bardzo szerokich kompetencjach. Według ich zamierzeń poszczególne związki stałyby się faktycznie federacją samodzielnych sekcji. Takie tendencje istnieją, poza wymienionymi wyżej teletechnikami, również w wielu sekcjach Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia.

Jednakże tendencje te występujące jeszcze do niedawna w ruchu związkowym, nie były w stanie wstrzymać procesu centralizacji i są drobnym fragmentem wobec dokonanego dzieła. Centralizacja ruchu związkowego została zakończona na zdrowych podstawach.

C. Struktura związków zawodowych

Analizując strukturę poszczególnych związków zawodowych w okresie kadencji KCZZ między I a II Kongresem Związków Zawodowych dostrzegamy dużą różnorodność, którą ilustruje tablica zamieszczona na str. 140 — 141.

Niektóre związki, jak: górnicy, włóknarze, chemicy, handlowcy, naftowcy, sędownicy mają tylko 3-stopniowe instancje związkowe — rady zakładowe, zarząd oddziałów i zarządy główne; chociaż metalowcy mają załączki ogniwa okręgowego w formie 6 sekretariatów okręgowych, a włóknarze mają już jeden okręg (na Ziemiach Odzyskanych).

Związki zaś kolejarzy, budowlanych i ceramicznych, samorządowców i użyteczności publicznej, robotników rolnych, spółdzielców, leśnych i drzewnych, spożywców (częściowo), transportowców, pracowników państwowych, nauczycieli, służby zdrowia, pocztowcy, drogowcy, skarbowcy i inni mają 4-stopniowe instancje związkowe — rady zakładowe lub zarządy kół, zarządy oddziałów, zarządy okręgów i zarządy główne. O mniejszych liczebnie związkach mówić tu nie będziemy.

Zagadnienie ilości instancji w związkach zawodowych było niejednokrotnie omawiane na naradach lub nawet na plenarnych posiedzeniach KCZZ. Krystalizuje się myśl, że wobec po-

wstania rad zakładowych, funkcjonowanie aż 4 instancji związkowych jest rzeczą przestarzałą, przeniesioną w sposób mechaniczny z okresu przedwojennego, kiedy na ogół nie było reprezentacji robotniczej lub pracowniczej w zakładach pracy. Istnienie aż 4-ch instancji jest zbędne, gdyż 3 ogniwa, które oddzielają Zarząd Główny od członków związku, zbytnio go od masy członkowskiej odsuwają. Sprawa ta nie została jednak ostatecznie rozstrzygnięta i odpowiedniej uchwały KCZZ nie ma.

Również nomenklatura instancji związkowych, ich uprawnienia oraz zakres pracy — nie zostały do tej pory ściśle określone. Np.: nazwa okręgu u sędowników odpowiada oddziałowi we wszystkich innych związkach. We wszystkich związkach okręg pokrywa się terytorialnie z województwem, lecz okręgi w ZZK pokrywają się z okręgowymi dyrekcjami PKP.

Mamy więc dla najniższego ogniwa związkowego w zakładach produkcyjnych, w handlu i transporcie nazwę „rada zakładowa“, dla najniższej zaś instancji związkowej w urzędach oraz instytucjach nazwę „zarząd koła związkowego“. Nazwa „ognisko“ jest odpowiednikiem do nazwy „zarząd koła związkowego“ na terenie szkolnictwa; nazwa „komitet folwarczny“ jest odpowiednikiem do nazwy „rada zakładowa“ na terenie państwowego gospodarstwa rolnego; „komitety zespołowe“ są odpowiednikiem zarządu oddziału dla zespołu gospodarstw rolnych itd. Taka nazwa, jak „sekcja fachowa“ na terenie kolejnictwa jest w pewnym tylko zakresie odpowiednikiem rady zakładowej, nie obejmuje bowiem całego zakresu jej pracy, lecz tylko pewien odcinek i nie posiada jej uprawnień.

Ten stan rzeczy, jest wynikiem specyficzności rozmaitych działów pracy oraz pewnych pozostałości okresu przedwojennego.

Ostatnio opracowany przez KCZZ projekt ustawy o przedstawicielstwie robotników i pracowników w zakładach pracy — jest próbą ścisłego określenia uprawnień i kompetencji poszczególnych instancji związkowych.

**WYKAZ OGNIW I INSTANCJI ZWIĄZKOWYCH
W POSZCZEGÓLNYCH ZWIĄZKACH ZAWODOWYCH NA DZIEŃ 31.I.49 R.**

Zarząd Główny Zw. Zaw.	L i c z b a				U w a g i
	Rad zakładowych i odpowiedzialnych na zakł. pracy	Oddziałów i od- powied. jako pierwszych nad- rzędnych inst. związkowych	Zarządów i Se- kretar. Okręgow.		
Kolejarze	1.407	263	10		Funkcje Rady Zakł. w przeważającej czę- ści spełnia sekcja fachowa, Oddz. — Koło, Okręgi — Okręgowym Dyrekcjom Kolei Państwowych
Metalowcy	864	62	9		Sekretariaty Okręgowe
Prac. Przem. Włókienniczego	630	42	1		
Górników	229	24	—		W Radz. Zakł. 2 Zarządy Kół Zw.
Prac. Przem. Budowlanego	988	244	14		
„ Sam. Ter. i Użyt. Publ.	580	388	17		
Robotników i Prac. Rolnych	3.405	767	16		Rada Zakł. Komitet folwarczny, Oddz. Komitet zespołowy.
Prac. Spółdzielczych	438	290	14		
Prac. Przem. Chemicznego	638	44	—		
„ Leśnych i Przem. Drzew.	722	244	16		
„ Przem. Spożywczego	614	167	14		Oddz., Pododdz., Okręg, Oddział.
Transportowcy	223	108	14		W rad. Zakł. 54 Zarz. Kół Związkowych
Prac. Państwowych	—	454	14		Nie wykazują ogniów na Zakł. pracy

Nauczycielstwa Polskiego	2.105	289	15	Rada Zakł. Ogniska, Oddz. Koło
Prac. Służby Zdrowia	124	278	14	
„ Poczty i Telekomunikacji	356	—	10	Rada Zakł. Koło Miejsk. i Specjalne
„ Przem. Konf. Odzież.	255	44	5	
„ Handlowych i Biurowych	363	90	6	Sekretariaty Okręgowe
„ Inst. Społecznych	—	242	14	niewykazano ilości Kół. Zw. na zakł. pracy
„ Drogowych	34	277	14	brak danych o dalszych ogniwach w zakł. pracy
Dozorców Domowych	—	60	1	Sekretariat Okręgowy
Prac. Przem. Poligraficznego	220	• 113	14	
„ „ Cukrowniczego	84	—	6	
„ „ Skórzanego	142	67	9	W Radach Zakł. 8 kół Związkowych
„ Inst. Ubezpiecz. Społecznych	50	82	—	
„ Skarbowych	—	297	15	Oddz., Koła przy Urzędach Skarbow. pełn. funkcje ogniw zw. i pierw. nadrzędn. instancji
„ Bankowych	146	172	15	
„ Przem. Naftowego	—	54	—	Brak danych o innych ogniwach Zw.
„ Inst. Wojskowych	—	14	7	
„ Przem. Gastr. Hotel.	41	38	5	Sekretariat Okręgowy
„ Sądowych i Prokurat.	—	59	—	Zarządy Okręgowe przy Sądach Okręg.
„ Stoczniowych	12	5	—	
„ Filmowych	25	57	11	W Oddz. włączn. 47 Kół terenowych
„ Fryzjerskich	—	82	11	
„ Polskiego Radia	—	8	9	
Dziennikarzy	—	—	11	

D. Działalność organizacyjna Zarz. Gł. i OKZZ w cyfrach.

Porównanie liczby posiedzeń instancji związkowych i plenarnych posiedzeń zarządów głównych, wydziałów wykonawczych i prezydium, świadczy o systematycznym wzroście tej liczby.

OGÓLNE ZESTAWIENIE POSIEDZEŃ.

KCZZ	1945	1946	1947	1948	I. kwartał 1949
Plenum	1*)	2	2	2	1
Wydz. Wykonawczy	3**)	3	1	—	—
Prezydium	16***)	10	7	10	5
Sekretariat (zweżone prezyd.)		2	15	38	20
Zarząd Główny					
Plenum	9	97	106	104	—
Wydz. Wykonawczy	10	109	104	73	—
Prezydium	131	497	708	853	—
O. K. Z. Z.					
Plenum	8	18	59	49	—
Prezydium	144	447	371	323	—
Instruktorów w Zarz. Gł.		24	58	55	—
Wyjazdów w Zarz. Gł.		4.519	6.228	7.818	—
Instruktorów w O. K. Z. Z.	16	18	29	25	—
Wyjazdów w O. K. Z. Z.	557	2 206	3.436	6,281	—

Z tablicy tej widzimy, że w r. 1945 odbyło się zaledwie 9 posiedzeń plenarnych zarz. głównych, w 1946 r. liczba ta wzrosła do 97, w 1947 r. — do 106, by w 1948 r. ustabilizować się na 104. Średnio wypada na 1 zarząd główny po 3 posiedzenia plenarne na rok, gdy zwyczajowo i według większości statutów w ciągu roku winny odbywać się 4 plenarne posiedzenia.

*) przed I Kongresem

**) przed I Kongresem

***) przed I Kongresem

Wydziały wykonawcze zarz. głównych odbywały swoje posiedzenia: w 1946 r. — 109 razy, w 1947 — 104 razy, a w 1948 jedynie 73 razy, co wskazuje na kurczenie się działalności tej instancji związkowej.

Natomiast wzrost liczby posiedzeń prezydium zarz. głównych: 497, 708 i 848 — wskazuje na ożywienie i bardziej systematyczną pracę tej ważnej instancji związkowej.

Zestawienie liczby odbytych plenarnych posiedzeń OKZZ: w 1946 — 18, w 1947 — 59 i w 1948 — 49, wskazuje na pewien wzrost liczby plenarnych posiedzeń OKZZ w 1947 w stosunku do 1946 r. Ale spadek w 1948 r. do liczby 49 jest pewnym cofnięciem się w stosunku do r. 1947.

Również ogólne liczby posiedzeń prezydium OKZZ, które wskazują tendencje spadku, dowodzą, że Prezydium OKZZ zbiera się rzadziej niż raz na 2 tygodnie

Liczbę instruktorów w zarządach głównych (w 1948 r. — 55) należy uważać stanowczo za niewystarczającą, gdyż na 1 zarząd główny wypada zaledwie półtora instruktora. Jeśli uwzględnić, że Zarząd Główny Zw. Górników posiada 10 instruktorów, to średnia liczba instruktorów jest jeszcze niższa od wymienionej.

Ilość wyjazdów natomiast w teren działaczy poszczególnych Zarządów Głównych — znacznie się poprawiła i wzrosła w 1948 roku do liczby 7.818.

Liczbę instruktorów w OKZZ również należy uznać za niedostateczną, natomiast znacznie powiększyły się wyjazdy w teren, osiągając w 1948 roku liczbę 6.281.

E. Kontrola i lustracje instancji związkowych

W trosce o właściwe funkcjonowanie zarządów głównych i OKZZ-tów, Wydział Organizacyjny, jeszcze przed I Kongresem — powołał referat instruktorski, na razie 1-osobowy, który miał na celu:

- 1) instruowanie;
- 2) przeprowadzanie kontroli działalności związkowej i ujawnianie niedomagań i nadużyć;
- 3) przenoszenie doświadczeń jednej instancji związkowej do drugiej;
- 4) przeprowadzanie kontroli wykonywania uchwał i wytycznych KCZZ.

Mimo tak szczupłego aparatu instruktorskiego, przeprowadzono w 1946 roku 46 lustracji w zarządach głównych związków zawodowych i OKZZ. Lustracje te jednak z powodu zbyt szczupłego i niedostatecznie wyszkolonego aparatu instruktorskiego — nie naświetlały jeszcze należycie działalności lustrowanego terenu, co nie dawało Komisji Centralnej Związków Zawodowych możliwości przeprowadzenia odpowiednich wniosków o działalności poszczególnych instancji związkowych.

W 1947 roku, przy dwuosobowym referacie, przeprowadzono 50 lustracji, ale już o głębszym znaczeniu. Na podstawie zebranego materiału można było wyciągnąć odpowiednie wnioski, zmierzające do usunięcia niedomagań.

Dopiero rok 1948 był okresem wzmożonej działalności lustracyjnej. W maju 1948 r., w ramach Działu Organizacyjnego, powołano Wydział Instrukcyjno-Lustracyjny na razie z aparatem sześć-osobowym. Toteż w tym okresie notujemy 152 lustracje w różnych instancjach związkowych.

Dzięki temu, że instruktorzy Wydziału zdobyli w 1948 roku praktyczne przeszkolenie — prace Wydziału Instrukcyjno-Lustracyjnego znacznie się wzmogły, co ujawniło się w przeprowadzeniu 77 lustracji w I kwartale 49 roku.

Następujące tabele wykazują systematyczny wzrost przeprowadzanych lustracji wszystkich instancji związkowych od roku 1946 do 31 marca 1949 r.

ROK 1946.

Zarządy główne	Zarządy okręgowe	Oddziały	Rady zakładowe	OKZZ	PRZZ	Razem
13	4	3	6	14	5	45

ROK 1947.

Zarządy główne	Zarządy okręgowe	Oddziały	Rady zakładowe	OKZZ	PRZZ	Razem
18	5	8	8	6	5	50

ROK 1948.

Zarządy główne	Zarządy okręgowe	Oddziały	Rady zakładowe	OKZZ	PRZZ	Razem
47	18	24	34	12	17	152

ROK 1949 (do końca marca 1949).

Zarządy główne	Zarządy okręgowe	Oddziały	Rady zakładowe	OKZZ	PRZZ	Razem
18	9	15	25	5	8	77

Ogólnie przeprowadzono lustracji do dnia 31 marca 49 r.
— 324.

Lustratorzy, po przeprowadzeniu lustracji, mając dokładny obraz działalności lustrowanego związku, wysuwają w protokółach odpowiednie wnioski i zalecenia, zmierzające do zlikwidowania usterek i niedociągnięć w pracach organizacyjnych. Protokoły te przegląda kierownik Wydziału Lustracyjnego, zwracając szczególną uwagę, by wnioski, stawiane przez lustra-

torów, były właściwe oraz by protokoły jasno obrazowały przyczyny i źródła pozytywnych osiągnięć oraz braki.

Następnie, na podstawie protokołów, kierownik opracowuje charakterystykę działalności lustrowanych instancji, przedkładając ją Kierownikowi Działu Organizacyjnego — członkowi Prezydium KCZZ.

W celu dalszego podniesienia poziomu prac Wydziału:

- 1) opracowano wytyczne dla prac instruktorów,
- 2) szczegółowe wzorcowe schematy polustracyjne działalności oddziałów zw. zaw. i rad zakładowych,
- 3) rozplanowano podział zarządów głównych i OKZZ między instruktorów w celu stałego obsługiwanie i kontrolowania ich działalności,
- 4) przeszkolono 5 instruktorów na 1-miesięcznym kursie w szkole wojewódzkiej.

Niezależnie od tego wprowadzono zbiorowe miesięczne odprawy instruktorów, na których poddaje się krytyce i samokrytyce protokoły przeprowadzonych lustracji i prace instruktorów.

W celu zapoznania Działów i Wydziałów KCZZ z materiałami lustracyjnymi, dotyczącymi ich zainteresowań, Wydział Lustracyjno-Instrukcyjny przesyła z każdej lustracji wyciągi z protokołów, dotyczące zakresu ich pracy.

Lustracje pozwoliły Działowi Organizacyjnemu na szerszy wgląd w wewnętrzne sprawy poszczególnych związków zawodowych. Na podstawie lustracji, Dział Organizacyjny mógł drogą korespondencyjną, lub w bezpośrednich konsultacjach z członkami prezydium tych instancji związkowych wypowiedzieć swoje uwagi, wpływając na usprawnienie działalności związkowej. W wypadkach poważniejszych niedomagań, Dział Organizacyjny przedkłada wnioski na Prezydium KCZZ w celu wezwania prezydium poszczególnych zarządów głównych lub OKZZ do złożenia osobiście sprawozdań na posiedzeniach Pre-

zydium KCZZ i przyjęcia odpowiednich uchwał. W okresie od roku 1947 do 31 marca 1949 r. sprawozdania ze swej działalności złożyło 6 zarządów głównych i 6 Okręgowych Komisji Zw. Zawodowych.

Stwierdzono, że prace zarządów głównych takich związków, jak Centralny Zw. Górników, Zw. Zaw. Kolejarzy, Zw. Zaw. Rob. Przemysłu Włókienniczego i inne i niektórych OKZZ, jak OKZZ — Kraków, Wrocław i inne, na wielu odcinkach pracy stały na odpowiednim poziomie, a mianowicie:

- 1) zorganizowano w związkach prawie wszystkich pracowników, zatrudnionych w danym przemyśle;
- 2) przeprowadzano częste lustracje terenowe. OKZZ i zarządy główne brały intensywny udział w akcji współzawodnictwa pracy, dbały o podniesienie poziomu materialnego i kulturalno-oświatowego członków itp.;
- 3) planowano pracę, odbywano systematycznie posiedzenia prezydium i plenum, realizowano uchwały przyjęte na posiedzeniach;
- 4) wykazywano inicjatywę w kierunku nawiązania współpracy ze wsią, jak organizowanie dla wsi imprez artystycznych, kursów dla analfabetów, odczytów itp.

Obok tych pozytywnych prac, stwierdzono w szeregu zarządów głównych i OKZZ poważne braki i niedociągnięcia, a przede wszystkim brak kolektywnej pracy członków prezydium, brak podziału pracy i odpowiedzialności poszczególnych członków prezydium, brak przemyślanego realizowania podejmowanych uchwał, niedostateczne powiązanie aktywu z masami pracującymi, niedostateczne wykorzystywanie kadr związkowych przeszkolonych na kursach związkowych, brak wglądu i poczucia odpowiedzialności w wykonywaniu zadań produkcyjnych, niedostateczna troska o warunki materialne członków związku oraz niewłaściwa gospodarka funduszami związkowymi, prowadząca w niektórych wypadkach nawet do nadużyć.

Prezydium KCZZ w trosce o podniesienie poziomu prac związkowych, o dobro interesów mas pracowniczych, o moralny

i ideowy poziom aktywu związkowego, musiało w 4 wypadkach zastosować bardzo ostre sankcje, aż do natychmiastowego zawieszenia działalności urzędującego prezydium.

Należy stwierdzić, że prace lustracyjne przyczyniły się wydatnie, choć jeszcze niedostatecznie, do usprawnienia działalności zarządów głównych i OKZZ, oraz do nawiązania ściślejszej współpracy wszystkich ogniw związkowych z masami związkowymi.

Dotychczas osiągnięte rezultaty nie są jeszcze zadawalniające, lecz droga, obrana przez Dział Organizacyjny w prowadzeniu systematycznej kontroli rokuje nadzieję usprawnienia działalności związków zawodowych.

F. Fuzje liczebnie małych związków i stworzenie Zw. Robotników Przemysłu Hutniczego.

Analiza działalności szeregu mniejszych związków doprowadziła do wniosku, że niedomagania w ich pracy pochodzą ze słabości liczebnej oraz rozproszenia małych grup członkowskich w terenie.

Ostatecznie sprawa została wykrystalizowana w 1948 r. na czerwcowym plenum KCZZ, na którym postanowiono przeprowadzić fuzje takich związków.

a. Do Zw. Pracowników Samorządu Terytorialnego i Użyteczności Publicznej zostały, włączone, zbudowane według przestarzałej zasady: Zw. Dozorców Domowych oraz Związek Pracowników Fryzjerskich.

b. Do Związku Pracowników Służby Zdrowia zostali włączeni pracownicy medyczni ze Zw. Pracowników Instytucji Ubezpieczeń Społecznych.

c. Do Zw. Pracowników Instytucji Społecznych zostali włączeni pracownicy administracyjni Zw. Zaw. Prac. Inst. Ubezpieczeń Społecznych.

d. Do Zw. Pracowników Przemysłu Spożywczego został włączony Zw. Prac. Przem. Gastronomicznego.

e. Do Centralnego Związku Metalowców został włączony Zw. Pracowników Stoczni.

f. W procesie łączenia się jest Zw. Pracowników Bankowych i Ubezpieczeniowych ze Zw. Pracowników Skarbowych, ze względu na to, że wszystkie te instytucje podlegają Ministerstwu Skarbu.

g. W dniach 15 i 16 kwietnia 1949 r. odbył się krajowy zjazd połączeniowy 6 związków zawodowych pracowników sztuki i kultury: Zw. Artystów Scen Polskich, Zw. Prac. Polskiego Radia, Zw. Prac. Filmowych, Zw. Muzyków, Zw. Prac. Teatralno-Widowiskowych, Zw. Aktorów Scen Żydowskich.

KCZZ już w 1945 r. wysuwała koncepcję utworzenia takiego związku. Niestety na przeszkodzie w realizowaniu tych zamierzeń stanęli niektórzy działacze z Zarz. Gł. ZASP i Zw. Muzyków. Trzeba było 4 lat praktyki drobnych związków, borykających się z trudnościami finansowymi, organizacyjnymi, brakami kadr, trudnościami lokalnymi, trudnościami w uruchomieniu pracy kult.-oświat., by przekonać opornych o nieśłuszności prób utrzymania starych, przedwojennych form życia związkowego.

Dokonane fuzje w znacznym stopniu usprawniły działalność wszystkich tych związków, a przede wszystkim rozwiązały zagadnienie trudności finansowych i kadr.

W Centralnym Związku Metalowców byli zorganizowani robotnicy i pracownicy zatrudnieni w przemyśle metalowym oraz hutniczym.

W roku 1947, a szczególnie w roku 1948, ujawniły się niedomagania organizacyjne w Związku Metalowców. Przyczyną ich m. in. był fakt, że przemysł metalowy jest rozrzucony po całym kraju, podczas gdy przemysł hutniczy, mający swą specyfikę i zatrudniający ponad 100 tys. robotników, jest skupiony w kilku okręgach. Zasadniczą przyczyną wyodrębnienia Zw.

Robotników Przem. Hutniczego jest perspektywa znacznego wzrostu liczebnego jego członków w wyniku realizacji 6-letniego planu przemysłowego i konieczność przystosowania budowy związku do pomocy w realizowaniu gigantycznych zadań przemysłu hutniczego.

Różnice te oraz szereg innych przyczyn spowodowały konieczność rozdzielenia tego związku na Centralny Związek Metalowców oraz Związek Robotników Przemysłu Hutniczego.

G. Likwidacja dublowania instancji związkowych na szczeblach zakładu pracy.

Do anomalii organizacyjnych w latach 1946 — 48 należy zaliczyć funkcjonowanie na terenie niektórych zakładów pracy 2-ch instancji związkowych, a mianowicie: rady zakładowej i zarządu oddziału. Takie anomalie zdarzały się na terenie Zw. Prac. Samorządu Terytorialnego, Zw. Pracowników Bankowych, a już powszechnie w Zw. Pracowników Przemysłu Cukrowniczego.

Przyczyną takiego stanu był fakt, że związki te w okresie przedwojennym posiadały oddziały, funkcjonujące na terenie poszczególnych zakładów pracy. Oddziały te zostały reaktywowane po wojnie i zaczęły swoją pracę związkową — niezależnie od powstałych na podstawie dekretu z dn. 6.II.1945 r. rad zakładowych.

Brak wyrobienia społecznego i politycznego niektórych działaczy związkowych, niezrozumienie zaszłych w kraju zmian, pewne interesy lokalne, były przyczyną powstania tych anomalii. Ten stan rzeczy komplikował działalność związków i był podłożem niedomagań całokształtu ich pracy.

Akcja KCZZ, zmierzająca do zlikwidowania tych anomalii, natrafiała na opór niektórych działaczy terenowych, w tej liczbie i Zw. Zaw. Prac. Samorządu Terytorialnego i Użyteczności Publ. w Warszawie. W 1948 r. sprawa ta została uregulowana.

5. FUNKCJONOWANIE RAD ZAKŁADOWYCH

Od chwili powstania — rady zakładowe były komórką, która spełniała zasadnicze funkcje organizacji związkowej w zakładzie pracy. KCZZ zdawała sobie sprawę z tego, że dekret z 6 lutego 1945 r. o radach zakładowych jest jednym z najważniejszych osiągnięć klasy robotniczej w Polsce demokratycznej i systematycznie śledziła przebieg działalności rad.

W celu ujawnienia pozytywnych i negatywnych stron tej działalności po rocznym funkcjonowaniu rad zakładowych — przeprowadzono ankietę. Dowodem wielkiego zainteresowania tą ankietą oraz wysokiego uświadomienia członków rad zakładowych jest fakt, że rozesłano tylko 420 ankiet, otrzymano zaś odpowiedzi od 897 rad zakładowych z zakładów, zatrudniających 212,373 pracowników. Jak wynika z tego — 467 rad zakładowych odpowiedziało spontanicznie na poruszone, bardzo aktualne dla nich zagadnienia, pragnąc przyczynić się od ich wyjaśnienia oraz usprawnienia niedołęgań w pracy.

Rezultaty ankiety były szczegółowo omówione w artykułach „Robotniczego Przeglądu Gospodarczego“ i posłużyły na posiedzeniu KCZZ jako materiał do rozpatrzenia sprawy funkcjonowania rad zakładowych oraz dla nowelizacji dekretu o radach zakładowych z dnia 6 lutego 1945 roku i innych rozporządzeń, regulujących funkcjonowanie rad zakładowych.

Wystąpienie KCZZ z projektem zmian do dekretu miało na celu usprawnienie funkcjonowania rad zakładowych i ściśle ich powiązanie ze związkami zawodowymi.

Zasadnicza zmiana dekretu — to potraktowanie rad zakładowych jako o r g a n ó w p r a c o w n i c z y c h z w i ą z k ó w z a w o d o w y c h. W dekreście z lutego 1945 r. nie było to jasno sprecyzowane. Tym też w znacznej mierze tłumaczy się fakt, że w niektórych zakładach pracy, np. w szeregu cukrowni, powstały równocześnie rady zakładowe i oddziały związkowe.

Nowością w znowelizowaniu dekretu jest wprowadzenie w zakładach pracy mężów zaufania, pozbawienie biernego pra-

wa wyborczego ludzi, zajmujących kierownicze stanowiska w administrowaniu zakładem, t. zn. kierowników, sprawujących funkcje zastępcze pracodawcy. Do ważniejszych zmian należy zaliczyć powierzenie Okręgowym Komisjom Zw. Zaw. zarządzania pierwszych wyborów w zakładach pracy, a wszystkich następnych — poszczególnym oddziałom związków zawodowych, po uprzednim zawiadomieniu OKZZ. Czynności więc przedtem spełniane przez obwodowy inspektorat pracy, zostały przelane na związki zawodowe. Została też powiększona liczba radców, zwolnionych od czynności służbowych, gdyż obecnie przy 250-ciu zatrudnionych w przedsiębiorstwie, jeden z radców zwolniony jest od pracy.

Regulamin wyborów do rad zakładowych i wyborów delegata.

Nowy regulamin wyborczy, opracowany przez KCZZ, został wydany w formie rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 29 kwietnia 1947 roku. Równocześnie przestał obowiązywać stary regulamin, wydany na tej samej drodze dnia 7 maja i 31 lipca 1945 roku. Istotna różnica między starym a obecnie obowiązującym regulaminem — sprowadza się do głosowania na nazwiska kandydatów zamiast na poszczególne listy wyborcze, jak to było dotąd. Wprawdzie sposób obliczania głosów jest nieco trudniejszy, lecz ma tę zaletę, że eliminuje niezdrowe licytowanie się odrębnych grup wyborczych. Jest to więc krok naprzód, a raczej dostosowanie się do jedności klasy robotniczej, przy zachowaniu zupełnej swobody w indywidualnym wyborze ludzi, cieszących się zaufaniem załogi.

Regulamin wyborów mężów zaufania

Regulamin wyborczy rad zakładowych i delegatów, wydany w drodze rozporządzenia przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 29.IV.1947 r. nie obejmuje mężów zaufania, gdyż

KCZZ postanowiła wydać sama oddzielny regulamin wyborów mężów zaufania.

Dekret o radach zakładowych (par. 2) mówi, że wybór mężów zaufania dokonuje się na ogólnych zebraniach pracowników w głosowaniu jawnym i bezpośrednim, zwykłą większością głosów. Dla uniknięcia dowolności w przeprowadzaniu wyborów, szczególnie w dużych zakładach pracy, gdzie przy dowolnej technice wyborczej, wybory mogłyby się ciągnąć tygodniami, a mężowie zaufania mogliby być niewłaściwie (wg. 25-tek) wybierani, — Wydział Organizacyjny opracował zwięzły i jasny regulamin wyborów mężów zaufania.

Mimo, że w okresie sprawozdawczym wygasaly kadencje rad zakładowych — nawał prac organizacyjnych absorbujący cały ruch zawodowy, nie pozwolił na wykonanie prac przygotowawczych do przeprowadzenia nowych wyborów we wszystkich przemysłach.

W niżej wymienionych związkach wybory do rad zakładowych zostały w 1948 roku przygotowane i przeprowadzone przez zarządy główne przy czynnym współudziale KCZZ. Są to:

Zw. Zaw. Górników

„	„	Prac. Przem. Włókienniczego		
„	„	„	„	Cukrowniczego
„	„	„	„	Konfekcyjno-Odzieżowego
„	„	„	„	Skórzanego
„	„	„	„	Poligraficznego
„	„	„	„	Samorządu Terytorialn.
				i Użyteczn. Publicznej.

Oprócz zgody na przeprowadzenie wyborów w poszczególnych przemysłach — KCZZ udzieliła indywidualnych zezwoleń na przeprowadzenie wyborów do rad w poszczególnych zakła-

dach pracy na wnioski zarządów głównych, lub OKZZ. Wnioski te najczęściej motywowane były zdekompletowaniem, wadliwym funkcjonowaniem rady dotychczasowej. Mimo tej taktyki wiele związków nie zgłasza wniosków, chociaż stan ich rad zakładowych pozostawiał wiele do życzenia. Świadczy to o niedocenianiu roli rad zakładowych, o lekceważeniu tego zagadnienia w pracach organizacyjnych związku. Wymienić tu musimy Zw. Zaw. Rob. Przem. Budowlanego, gdzie na odcinku rad zakładowych panował chaos, nie mówiąc już o fakcie, że w wielu zakładach pracy w ogóle nie zostały one powołane, a mimo to ze strony tego związku nie wpłynął ani jeden wniosek w tych sprawach.

Przeprowadzone wybory do rad zakładowych w 1948 r. w przemyśle, o których piszemy wyżej, w znacznym stopniu podniosły aktywność tych rad, usuwając z nich czynniki zbiurokratyzowane, a czasem skorumpowane.

KCZZ w końcu 1948 roku wyraziła zgodę na przeprowadzenie wyborów do rad zakładowych w następujących przemyśle: metalowym, budowlanym, drzewno-leśnym, chemicznym, naftowym, spożywczym oraz w transporcie i spółdzielczości.

Zarządy główne winny wprowadzić kontrolę kadencji rad zakładowych i dopilnować, by wszędzie, gdzie kadencja upłynęła lub upływa, zostały wyznaczone nowe wybory.

Rady zakładowe są nie tylko podstawową, ale i najczulszą komórką organizmu związkowego. Realizacja większości zadań ruchu związkowego odbywa się za pośrednictwem tej właśnie niewielkiej komórki, obciążonej ogromną pracą codzienną. Błędy, które ciążyły na najwyższej instancji związkowej, a szczególnie brak w początkowym okresie wypracowanych metod pracy, odbiły się również na działalności rad zakładowych.

Spostrzegamy z jednej strony dążenie pewnych rad zakładowych do objęcia kierownictwa nad zakładami pracy, tj. spełniania funkcji dyrekcji. Były to fałszywe tendencje syndykalistyczne, którym kres położył, uzgodniony z KCZZ, okólnik ministra Minca z dnia 1.VI.1946 r. W wielu wypadkach dawała

się spostrzegać tendencja odwrotna — spychania rad zakładowych do roli narzędzia w rękach dyrekcji, do majoryzowania rady zakładowej przez dyrekcję.

Przeprowadzenie nowych wyborów do rad zakładowych, oparte na imiennych kandydatach, wybieranych w tajnym głosowaniu, daje gwarancję usunięcia pozostałych elementów biurokratycznych.

Instancje związkowe często nie rozumiały konieczności utrzymania stałej więzi z radami zakładowymi — odrywały się więc od mas członkowskich, od ich potrzeb i codziennych bolączek. Błąd ten był powtarzany w pewnej mierze przez rady zakładowe. Temu stanowi rzeczy miała zaradzić nowelizacja dekretu o radach zakładowych, wprowadzając instytucję mężów zaufania do zakładów pracy, zatrudniających ponad 101 robotników. W chwili obecnej zasada głębszego i organizacyjnego dotarcia do mas — będzie realizowana przez utworzenie tzw. grup związkowych, o czym powiedziano w rozdziale poświęconym grupom związkowym.

Zdając sobie sprawę z tego, że rady zakładowe stanowią podstawę budowy związkowej i chcąc ustawowo uregulować sprawę przedstawicielstwa pracowniczego w zakładach pracy, w których rady zakładowe nie funkcjonują, jak urzędy, instytucje, kolej itp. — KCZZ przystąpiła do opracowania nowego projektu ustawy o przedstawicielstwie robotników i pracowników we wszystkich bez wyjątku zakładach pracy.

6. GRUPY ZWIĄZKOWE.

Pomimo stałego podnoszenia poziomu pracy ideologiczno-wychowawczej i organizacyjnej w ruchu zawodowym, pomimo stałego wzrostu członków oraz siły i znaczenia związków zawodowych — odczuwaliśmy konieczność silniejszego powiązania działaczy z masami członkowskimi.

Dobitnie wyraził to w jednej z wypowiedzi tow. Bolesław Bierut:

„Aby zwalczać coraz skuteczniej odziedziczone jeszcze z poprzedniego okresu upośledzenie mas pracujących, trzeba bliżej, konkretniej wnikać w codzienne troski robotnika, jego rodziny, trzeba wykrywać źródła jego bolączek i w bliższym codziennym obcowaniu z nim ustalić jego potrzeby i zainteresowania“.

Ruch zawodowy wskutek żywiołowego rozwoju, miał w swej działalności luki organizacyjne, które odbijały się na pracach związkowych. Brak było w strukturze organizacyjnej związków zawodowych ogniwa, którego nie mogło zastąpić nawet istnienie rad zakładowych, lub kół związkowych. W ruchu zawodowym dała się zauważyć słabość stałych, codziennych więzów, łączących ogniwa związkowe z masami członkowskimi, jak również stałego i szerokiego udziału mas członkowskich w codziennym realizowaniu zadań związkowych. Dla wypełnienia tej luki organizacyjnej i zrealizowania wspomnianych wyżej zadań, jako też w celu aktywizacji wszystkich członków związku w zagadnieniach produkcji i poprawy warunków bytu — powołane zostały, jako podstawowe ogniwa ruchu zawodowego — g r u p y z w i ą z k o w e.

Do zadań grup związkowych według projektu KCZZ należy:

1. Organizowanie i stałe usprawnianie współzawodnictwa indywidualnego i zespołowego wśród członków grupy. Wypełnianie i przekraczanie planów produkcyjnych przez przyjmowanie zobowiązań indywidualnych i zespołowych. Podnoszenie jakości i obniżanie kosztów własnych produkcji. Krzewienie racjonalizatorstwa i nowatorstwa. Zwalczanie marnotrawstwa, nieróbstwa i biurokratyzmu. Wzorowe utrzymanie miejsca pracy, sprzętu i narzędzi. Przeprowadzanie narad produkcyjnych.
2. Wychowywanie członków grupy w duchu poszanowania własności społecznej i planowego oszczędzania,

wpajanie socjalistycznego stosunku do pracy, oraz systematyczne podnoszenie dyscypliny pracy.

3. Troska o stałe i systematyczne podnoszenie warunków materialnych i kulturalnych członków grupy, racjonalne wykorzystywanie zdobyczy socjalnych oraz ulepszanie warunków bezpieczeństwa i higieny pracy.
4. Proponowanie pracowników danej grupy na członków związku zawodowego oraz wysuwanie wniosków o wykluczenie ze związku zawodowego.

W świetle tych zadań niewątpliwie wysuwa się rola m ę ż ó w z a u f a n i a, jako powierników i kierowników grup związkowych oraz łączników z radami zakładowymi lub kołami związkowymi.

Do stałych obowiązków mężów zaufania należy:

1. Czuwanie nad wykonywaniem zadań wynikających z § 1.
2. Zbieranie składek członkowskich.
3. Uświadamianie członków grupy o celach i zadaniach związku zawodowego, o prawach i obowiązkach członka związku oraz popularyzowanie i czuwanie nad realizowaniem uchwał władz związkowych.
4. Omawianie z członkami grupy treści układu zbiorowego i czuwanie nad prawidłowym jego wykonywaniem.
5. Czuwanie nad stosowaniem ustawodawstwa pracy, a w szczególności przepisów, dotyczących czasu pracy, bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony pracy młodocianych i kobiet.
6. Otaczanie opieką członków grupy, interesowanie się ich warunkami zdrowotnymi i mieszkaniowymi oraz dbanie o doksztalcanie się ogólnokształcące i zawodowe. Dbałość o przodowników pracy.
7. Pomoc analfabetom przez kierowanie ich na odpowiednie kursy.
8. Kolportaż prasy związkowej.

9. Pomoc członkom grupy w uzyskaniu miejsc w sanatoriach, domach wypoczynkowych, skierowań dla dzieci do przedszkoli, prewentoriów i na kolonie.
10. Organizowanie dla członków grupy — zbiorowego i indywidualnego uczęszczania na odczyty, referaty, do kin i teatrów.
11. Urządzanie lotnych 10 minutówek informacji politycznej i zawodowej po zakończeniu pracy.

Uruchomienie więc grup związkowych i mężów zaufania to wzmocnienie i rozszerzenie więzów organów związkowych z masami członkowskimi i codziennego wpływu mas na działalność ruchu zawodowego. Uruchomienie grup związkowych i mężów zaufania — to stała działalność 3.500.000 członków, realizujących codzienne zadania związkowe, to 175.000 towarzyszy, nowych aktywistów — działaczy ruchu zawodowego.

7. SKŁADKI CZŁONKOWSKIE.

Podstawą finansowej działalności związków zawodowych są składki członkowskie.

Największą bolączką działalności finansowej ruchu związkowego jest inkasowanie składki członkowskiej przez administrację zakładów pracy, co powoduje odrywanie się działaczy od mas członkowskich i jest jedną z poważnych przyczyn biurokratyzowania się aparatu związkowego.

W zasadzie ustalono wysokość składki członkowskiej na 1% miesięcznie od pobrań brutto.

Wewnętrzny podział składki członkowskiej między instancje związkowe kształtował się w zależności od ich ilości oraz uchwał zjazdów krajowych poszczególnych związków zawodowych. Źródłem tej niejednorodności był wybujały autonomizm poszczególnych związków zawodowych, a w tych związkach z kolei — wybujały autonomizm instancji związkowych. Jest to jaskrawy przykład odziedziczonego, niezdrowego stanu

z okresu dalszego rozbitcia. Podział składki członkowskiej dokonywany był nie według potrzeb i celowości, lecz rozdrabniany mechanicznie.

Życie jednak wykazało, że:

1. zdecentralizowana składka członkowska powoduje rozluźnienie więzów między instancjami związkowymi;
2. że w niektórych ogniwach związkowych, wskutek słabej i niekontrolowanej działalności finansowej, następuje gromadzenie składek;
3. wskutek braku planów finansowych i braku kontroli finansowej były liczne wypadki naruszania dyscypliny finansowej, jako wynik wybujałego autonomizmu i rozrzutności — np. w Związku Zawodowym Cukrowników i Związku Zawodowym Pracowników Leśnych;
4. nierzadkie były również wypadki przeznaczania składki członkowskiej wyłącznie na cele samopomocowe (zwłaszcza w związkach pracowniczych).

Dla naprawienia i uzdrowienia stanu finansowo - organizacyjnego ustalono zasady, że:

1. gospodarka finansowa wszystkich ogniw związkowych winna być oparta na zasadach budżetowania;
2. winno następować systematyczne przechodzenie na indywidualne zbieranie składek członkowskich, zamiast pobierania ich administracyjnie;
3. należy powołać w zarządach głównych — biura kontroli gospodarki finansowej i instruktorów finansowych.

Dla całkowitego zlikwidowania mechanicznego dzielenia składki członkowskiej oraz dla zaprowadzenia jednolitego systemu finansowego w całym ruchu, przeprowadzono szereg zmian.

- I. Zamiast stosowanego dotychczas systemu pobierania składki członkowskiej w wysokości 1% od poborów brutto, obo-

wiązuje w całym ruchu zawodowym nowa miesięczna tabela składek członkowskich, a mianowicie:

1)	Praktykanci i pracownicy zarabiający do 8.000 zł. zatrudnieni sezonowo (dla utrzymania ciągłości członkostwa) i emeryci płacą składki	30 zł
2)	prac. zarab. od 8.000 — 10.000 zł płacą składki	100 zł
3)	„ „ „ 10.000 — 12.000 zł „ „	120 zł
4)	„ „ „ 12.000 — 14.000 zł „ „	140 zł
5)	„ „ „ 14.000 — 16.000 zł „ „	160 zł
6)	„ „ „ 16.000 — 18.000 zł „ „	180 zł
7)	„ „ „ 18.000 — 20.000 zł „ „	200 zł
8)	„ „ „ 20.000 — 25.000 zł „ „	250 zł
9)	„ „ „ 25.000 — 30.000 zł „ „	300 zł
10)	„ „ „ 30.000 — 35.000 zł „ „	350 zł
11)	„ „ „ 35.000 — 40.000 zł „ „	400 zł
12)	„ „ „ 40.000 — 50.000 zł „ „	500 zł
13)	„ „ „ 50.000 — 60.000 zł „ „	600 zł
14)	„ „ „ 60.000 — 80.000 zł „ „	800 zł
15)	„ „ „ ponad 80.000 zł „ „	1.000 zł

II. Zaprowadzono nowy wewnętrzny podział składki członkowskiej, a mianowicie:

1. Rady zakładowe, koła związkowe (odpowiednik rad zakładowych) zatrzymują z zebranych składek członkowskich 5% wpływów na potrzeby związkowe własne, z tym, że nie więcej jak 2% może być przeznaczone na ewentualną wypłatę dla poborców (mężów zaufania) z tytułu zryczałtowanego manka, które może powstać przy inkasowaniu składek członkowskich, rozprowadzaniu znaczków związkowych (składkowych).
2. Zarządy główne otrzymują 70% wpływów ze składek członkowskich z tym, że:
 - a) 5% przekazują do dyspozycji pierwszych nadrzędnych instancji związkowych nad zakładami pracy —

oddziałów, okręgów, które z tych sum powinny finansować akcje specjalne, prowadzone przez rady zakładowe, koła związkowe.

- b) pozostałe 65% wpływów ze składek członkowskich zarządy główne zużyją na pokrycie kosztów własnej działalności oraz działalności zarządów okręgowych i oddziałów, według potrzeb i zatwierdzonych budżetów przez zarządy główne.
3. KCZZ otrzymuje 25% wpływów składek członkowskich z tym że:
- a) 20% wpływów ze składek członkowskich—KCZZ zużyje na pokrycie kosztów działalności własnej, OKZZ i PRZZ oraz na pokrycie kosztów instytucji finansowej (PKO), której powierzono rozprowadzenie znaczków związkowych (składkowych) oraz kosztów druku znaczków;
 - b) 5% wpływów ze składek członkowskich (w celu zamianifestowania solidarności z ogólnokrajową akcją oszczędnościową) zostaje odprowadzonych na specjalne konto zablokowane. Suma pozostała z tego tytułu będzie zużyta na cele inwestycyjne, wskazane i uchwalone przez Kongres Zw. Zaw.

III. W całym ruchu zawodowym obowiązuje zasada, że:

1. wszystkie obroty finansowe winny być dokonywane za pośrednictwem jednej instytucji bankowej;
2. pobór składki członkowskiej winien być kwitowany jednolitym znaczkiem związkowym;
3. finansowania działalności związkowej niższych instancji związkowych dokonują w całym ruchu zawodowym zarządy główne, na podstawie przedłożonych im planów pracy i budżetów;
4. rok 1949 winien być rokiem całkowitego przejścia na indywidualny system pobierania składki członkowskiej.

8. EWIDENCJA, STATYSTYKA I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Jednym z zasadniczych niedomagań w codziennej praktyce naszego życia związkowego — jest niedocenywanie ewidencji, statystyki i sprawozdawczości. W nawale działalności, wobec ogromu naglących i palących zadań codziennych, po wielkich i zasadniczych osiągnięciach i zwycięstwach politycznych, gospodarczych i organizacyjnych, niektórzy działacze związkowi — nie doceniali znaczenia ewidencji, statystyki i sprawozdawczości. Brak właściwego stosunku do dokumentacji i cyfr był dowodem braku wyrobienia organizacyjnego.

Ewidencję, statystykę i sprawozdawczość należy traktować nie jako działalność marginesową, ale odwrotnie, jako działalność zasadniczą, porządkującą całość pracy związkowej, pozwalającą na każdym odcinku dokonywać regularnej analizy rozwoju organizacji związkowej oraz śledzić aktywność i rozwój każdego ogniwia związkowego, jako też i całości ruchu związkowego. Zadaniem więc ewidencji, statystyki i sprawozdawczości jest „wymierzyć na gorąco“ — aktualną siłę ruchu zawodowego, wskazując osiągnięcia i braki, które należy usunąć.

Wypracowane w pierwszym okresie formy statystyki i sprawozdawczości spełniły niewątpliwie poważną rolę w ruchu zawodowym, pozwalając na analizę i wysuwanie właściwych wniosków. Jednakże wobec szerokiego rozwoju ruchu związkowego i ciągłego wzrostu liczby zagadnień, wymagających ujęcia w cyfrach i sprawozdaniach, zachodzi obecnie paląca potrzeba zmiany i udoskonalenia sprawozdawczości i dostosowania jej do nowego okresu rozwojowego — budowania fundamentów socjalizmu.

Wyszczególnimy główne niedomaganie ewidencji, statystyki i sprawozdawczości związków zawodowych:

1. sporadyczność sporządzania statystyki i sprawozdawczości, co jest zaprzeczeniem jej zasady; dokumentacja

złożona raz na kilka miesięcy ma tylko wartość historyczną,

2. brak jednolitej sprawozdawczości powoduje brak więzi organizacyjnej; tylko jednolita ewidencja, statystyka i sprawozdawczość jest spójną organizacyjną i daje możliwość oceny działalności.

Dla usunięcia tych braków KCZZ opracowała już dla całego ruchu zawodowego:

1. jednolitą deklarację członkowską,
2. jednolitą kartę ewidencyjną,
3. jednolity arkusz statystyczny,
4. jednolite zeszyty ewidencyjne dla rejestrowania druków ścisłego zarachowania—legitymacji członkowskiej.

Jest to niewątpliwie poważny krok w ujednoliceniu dokumentacji ruchu zawodowego, ale niestety nie wyczerpuje potrzeb ewidencji związkowej. Jednolita, aktualna, systematyczna, sporządzona według potrzeb ewidencja, statystyka i sprawozdawczość — to miernik dobrej lub złej działalności organizacyjnej ruchu zawodowego w służbie klasy robotniczej.

9. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA OKZZ I PRZZ.

Komisja Centralna Związków Zawodowych zbudowała w terenie aparat dla wypełnienia zleceń oraz sprawowania w jej imieniu roli kierowniczej i kontroli, jako też dla instruowania i koordynowania działalności terenowych instancji związkowych. Rolę tę w skali wojewódzkiej wypełniają OKZZ, a w skali powiatowej PRZZ.

W czasie I (VII) Kongresu Zw. Zaw. podniosły się, co prawda nieliczne głosy, że OKZZ względnie PRZZ są w zasadzie zbędnym ogniwem związkowym. Ale dziś już, z krótkiej perspektywy, stwierdzamy konieczność i słuszność istnienia

OKZZ i PRZZ, a nawet dalszej ich rozbudowy, co znalazło wyraz w uchwałach lutowego plenum KCZZ w 1949 r.

Dziś można w całej rozciągłości potwierdzić, że OKZZ i PRZZ wytrzymały próbę życia, wypełniając wiele bardzo poważnych zadań w służbie klasy robotniczej, chociaż w pracy swej nie uniknęły szeregu błędów.

Nie analizując szczegółowo działalności organizacyjnej OKZZ i PRZZ, trzeba podnieść, że w okresie sprawozdawczym przeprowadziły one:

1. Organizowanie oddziałów związków zawodowych i okazały pomoc w centralizowaniu związków zawodowych.
2. Masowe akcje ideowo-wychowawcze przez zwoływanie konferencji, odpraw, narad, masówek i rozszerzonych plenarnych posiedzeń.
3. Wysuwanie (w początkowym okresie) robotników na kierownicze stanowiska do aparatu gospodarczego i administracyjnego oraz do odrodzonego Wojska Polskiego, MO, ORMO itd., dzięki czemu przyczyniły się do cementowania jedności klasy robotniczej, ugruntowania władzy ludowej i pogłębienia sojuszu robotniczo-chłopskiego.

Oto zestawienie ilustrujące udział przedstawicieli OKZZ w różnych instytucjach:

radę narodowe	5.744 tow. związkowców
sądy pracy	1.076 „ „
„ doraźne	419 „ „
radę ubezpiecz. społ.	493 „ „

Do ORMO — OKZZ i PRZZ zwerbowały około 84.000 tow. związkowców.

Trzeba podnieść, że w okresie sprawozdawczym, w okresie narastającej walki klasowej z kapitalistami, obszarnikami oraz ich sługusami spod znaku WRN, NSZ itd., — OKZZ ostro reago-

wały i mobilizowały klasę robotniczą pod kierownictwem KCZZ do walki przeciwko:

1. spekulacji mieszkaniowej;
2. spekulacji i niedostarczaniu kontyngentów ze wsi dla zaopatrywania klasy robotniczej w artykuły żywnościowe;
3. spekulacji i niewłaściwie prowadzonej akcji zaopatrywania wsi w artykuły przemysłowe;
4. sztucznie wywoływanej drożyznie przez elementy spekulacyjne;
5. niewłaściwym wymiarom podatków itd.

To właśnie OKZZ i PRZZ przy współudziale aktywu terenowych związków zawodowych, przez różnego rodzaju komisje kontroli społecznej, prowadziły zdecydowaną walkę z elementami wrogimi i pasożytniczymi, walkę z wyzyskiem, który narzucili klasie robotniczej bogacze-kapitaliści i wszelkiego rodzaju spekulanci.

Trzeba również podnieść, że w okresie sprawozdawczym OKZZ i PRZZ przeprowadzały akcje społeczne i ogólnopństwowe, jak:

1. Premiowa Pożyczka Odbudowy Kraju,
2. Danina Narodowa na zagospodarowanie Z. O.
3. Zbiórki na odbudowę Warszawy.
4. Zbiórki na Centralny Dom Związkowy

oraz akcje społeczne o charakterze międzynarodowym, jak:

1. solidarność i pomoc klasie robotniczej walczącej Hiszpanii;
2. solidarność i pomoc klasie robotniczej walczącej Grecji;
3. solidarność i pomoc klasie robotniczej walczącej Francji i in.

organizując odczyty, akademie, zebrania fabryczne, protestując i przeprowadzając dobrowolne zbiórki pieniędzy.

OKZZ i PRZZ brały aktywny udział w mobilizowaniu klasy robotniczej i mas pracujących w referendum i w wyborach do Sejmu Ustawodawczego (o czym piszemy obszerniej w innym miejscu).

Zasługą w działalności organizacyjnej OKZZ jest pomoc w zorganizowaniu PRZZ, których rozwój najlepiej przedstawią nam cyfry, a mianowicie:

w roku 1946 zorganizowano	191 PRZZ
w roku 1947 było zorganiz.	241 „
w roku 1948 było zorganiz.	265 „

Dla niesienia pomocy i czuwania nad całokształtem działalności związków zawodowych — OKZZ w okresie 1946—1948 dokonały 11.923 wyjazdów terenowych.

W okresie sprawozdawczym OKZZ odbyły posiedzeń: prezydya 1.141, plenum 136 (szczegółowa tablica na str. 178).

OKZZ i PRZZ nie powinny zajmować się tymi sprawami, które z powodzeniem mogą samodzielnie rozstrzygać dołowe instancje związkowe i rady zakładowe, przyczyniając się tym samym do budzenia inicjatywy, opierając swą pracę jednocześnie o szeroki aktyw związkowy, który należy troskliwie wychowywać i umiejętnie wykorzystywać pracy.

10. UDZIAŁ KCZZ W OGÓLNYCH AKCJACH POLITYCZNYCH.

Komisja Centralna Związków Zawodowych brała czynny udział we wszystkich większych akcjach państwowych i międzynarodowych. Przytoczymy tylko niektóre z nich: głosowanie ludowe, wybory do Sejmu Ustawodawczego, zwalczanie band reakcyjnych, pomoc ofiarom terroru, udział w organizacji świąt 1 maja, jak również w akcji pomocy walczącej klasie robotniczej w krajach kapitalistycznych oraz koloniach,

A. Akcja związkowa w referendum ludowym.

W głosowaniu ludowym — 30 czerwca 1946 r. KCZZ brała czynny udział, współdziałając z Ogólnopolskim Komitetem Stronnictw Demokratycznych. KCZZ wydała w milionowym nakładzie i rozkolportowała, przy pomocy poszczególnych związków, manifest do ogółu mas pracujących z wezwaniem do trzykrotnej odpowiedzi „tak“.

Przy Prezydium KCZZ stworzony był specjalny komitet dla pokierowania akcją głosowania ludowego, w skład którego weszli tow. tow. Sokorski, Cieślikowska i Marek.

KCZZ zainicjowała omówienie sprawy głosowania ludowego na wszystkich plenarnych posiedzeniach zarządów głównych i Okręgowych Komisji Zw. Zaw., na których przyjęte były rezolucje, wzywające do 3-krotnego głosowania „tak“. We wszystkich plenarnych posiedzeniach brali czynny udział przedstawiciele KCZZ, którzy stwierdzili solidarną postawę kierowników związków zawodowych.

Związki przeprowadziły podczas głosowania ogromną pracę wśród mas robotniczych, wyjaśniając historyczne znaczenie czynnego udziału w głosowaniu. W ten sposób przyczyniły się aktywnie do utrwalenia ustroju Demokracji ludowej.

B. Akcja przedwyborcza do Sejmu Ustawodawczego.

Po wydaniu dwóch zasadniczych okólników, ustalających podstawowe wytyczne akcji, wysłano w teren 69 działaczy i pracowników KCZZ, jako instruktorów terenowych ogniw związkowych (OKZZ i PRZZ). Również członkowie Prezydium KCZZ przebywali przez ostatnie dwa tygodnie przed wyborami na terenach swych okręgów wyborczych.

Opublikowano: a) odezwę wyborczą KCZZ w ilości 1-go miliona egzemplarzy, b) afisze w 50,000 egzemplarzy, plakat

barwny w 25.000 sztuk, c) wydano 3 specjalne numery „Związkowca“ o łącznym nakładzie 305.000, d) dodatek nadzwyczajny „Związkowca“ w 250.000 egzemplarzy oraz e) 6 konspektów do referatów o nakładzie 60.000 egzemplarzy. Ponadto wraz ze Zw. Samopomocy Chłopskiej wydano broszurę ilustrowaną pod tytułem „Od wyzwolenia do Planu Odbudowy“. Rozprowadzono około 75.000 sztuk różnych innych wydawnictw, rozsprzedano cegielki wyborcze na sumę zł 11.260.080.— oraz zorganizowano 8 centralnych audycji radiowych, jako też dostarczono aktualnego materiału scenicznego dla zespołów artystycznych.

Olbrzymią pracę przedwyborczą do Sejmu Ustawodawczego przeprowadziły w terenie Okręgowe Komisje Zw. Zawodowych.

Dla zobrazowania podajemy kilka cyfr z akcji przedwyborczej, w której przeprowadzono:

- 1) 7.205 konferencji i zgromadzeń z udziałem 2.300.000 osób,
- 2) 2.813 imprez artystycznych z udziałem 584.000 osób,
- 3) 350 audycji radiowych.

Równocześnie zarządy główne związków zawodowych własnym staraniem wydały:

- 1) 20 specjalnych numerów czasopism związkowych o łącznym nakładzie 758.900 egzemplarzy,
- 2) 12 odez w związkowych — razem 726.000 egzemplarzy,
- 3) 4 afisze o nakładzie 150.000 egzemplarzy,
- 4) jednodniówkę o nakładzie 200.000 sztuk.

Związki zawodowe urządziły 475 konferencji, 2.490 różnych imprez artystycznych z udziałem około 400.000 uczestników oraz dziesiątki tysięcy zebrań, masówek i pogadanek w zakładach pracy.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje planowo pomyślana akcja przedwyborcza ze strony związków zawodowych Górników, Prac. Przem. Chemicznego, Kolejarzy, Prac. Spółdziel-

czych, Prac. Sądowych i Prokuratorskich, Rob. i Prac. Leśnych i Drzewnych oraz Prac. Przemysłu Włókienniczego.

Ruch zawodowy jest reprezentowany w Sejmie Ustawodawczym przez 51 posłów.

C. Komitet Pomocy Rodzinom Ofiar Terroru Wyborczego Reakcji.

Od rozpoczęcia kampanii wyborczej, rozbitki reakcji z podziemia, w sojuszu z legalną opozycją spod znaku Mikołajczyka, wzmożły napady na działaczy demokratycznych. Przy pomocy skrytobójczych mordów próbowała reakcja przeszkodzić w przeprowadzeniu wyborów do Sejmu Ustawodawczego.

Prezydium KCZZ postanowiło przyjąć z pomocą osieroconym rodzinom poległych. W tym celu wyasygnowało doraźnie 200.000.— zł na Fundusz Pomocy Rodzinom Ofiar Terroru. Wezwano wszystkie instancje związkowe do rozpoczęcia akcji zbiorkowej wśród najszerszych mas pracujących na rzecz rodzin poległych towarzyszy oraz powołano Ogólnopolski Komitet Pomocy Rodzinom Ofiar Terroru Wyborczego Reakcji przy Komisji Centralnej Związków Zawodowych.

Na czele Komitetu stali: tow. Witaszewski Kazimierz (do chwili przejścia do Min. Pracy i Op. Społ.) i tow. Marek Lucjan, jako sekretarz. Funkcję przewodniczącego Komitetu po tow. Witaszewskim przejął tow. Burski Aleksander.

Najważniejszym zadaniem Komitetu była oczywiście opieka nad rodzinami zamordowanych. Komitet zbierał informacje o stanie materialnym rodzin, opiniował przy udzielaniu doraźnej pomocy, dopilnowywał, aby rodziny pomordowanych otrzymywały pomoc (zagwarantowaną dekretem z dnia 13.XI. 1945 r. o zasiłkach i pomocy dla wdów i sierot po ofiarach wrogów demokratycznego ustroju Polski oraz mocą rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 17.I.1946 r.), organizował w terenie województw patronaty poszczególnych za-

kładów pracy, związków zawodowych i organizacji społecznych nad poszkodowanymi rodzinami.

Komitet wydał odezwę, wzywającą społeczeństwo do przyścia z pomocą rodzinom, których opiekunowie polegli, stojąc na straży ustroju demokratycznego Polski. Gorący ten apel znalazł oddźwięk w społeczeństwie. Apelem tym została poruszona również Polonia Zagraniczna.

Dla zwiększenia funduszu Komitetu Pomocy wydrukowano znaczki, które rozprowadzono do wojewódzkich komitetów pomocy przy OKZZ.

Ogółem z ofiar poszczególnych osób i związków, z kwot, które wpłynęły z Polonii Zagranicznej i ze sprzedaży znaczków, otrzymano 16.071.282.89 zł. Z pieniędzy tych wypłacono do 31.III.1949 r. zapomóg na ogólną sumę zł 13.028.000.— w zależności od stanu rodziny zamordowanego. Poza jednorazowymi zapomogami każda rodzina otrzymała specjalne zapomogi świąteczne z okazji świąt i z okazji Kongresu PZPR.

D. Akcja po Kongresie Zjednoczeniowym.

Dla utrwalenia wielkiego dorobku Kongresu Jedności Klasy Robotniczej, Komisja Centralna Związków Zawodowych przeprowadziła szeroko zakrojoną masową akcję pokongresową.

W styczniu zorganizowano rozszerzone plenarne posiedzenia wszystkich zarządów głównych, OKZZ, PRZZ i rad zakładowych, w których brali udział przedstawiciele KCZZ. Ponadto przeprowadzono zebrania w kilkuset większych zakładach pracy, w których uczestniczyło około miliona robotników.

Zebrania te były obsługiwane przez terenowy aktyw związkowy.

E. Akcje społeczne o charakterze międzynarodowym.

Dział Organizacyjny przeprowadził szereg akcji solidarności z klasą robotniczą innych krajów oraz zbiórki pieniężne na rzecz walczącej Grecji, Hiszpanii i strajkujących robotni-

ków francuskich (dwukrotnie). Przeprowadzono akcję protestacyjną przeciw rozbijaczom solidarności międzynarodowej robotników, w obronie Światowej Federacji Związków Zawodowych oraz akcję w obronie pokoju światowego.

Akcje te przeprowadzane były z dużym rozmachem, w formie tysięcy zebrań i masówek w zakładach pracy, w formie wielkich zgromadzeń robotniczych i demonstracyj. Szczegółowe wyniki tej akcji podane są w sprawozdaniu Wydziału Łączności Międzynarodowej.

F. Inne akcje społeczne.

Dział Organizacyjny przeprowadził również szereg innych akcji społecznych ogólnopństwowych:

1. Premiowa Pożyczka Odbudowy Kraju.
2. Danina Narodowa na zagospodarowanie Z. O.
3. Zbiórki na odbudowę Warszawy.
4. Zbiórki na Centralny Dom Związkowy oraz szereg innych.

11. STATUT.

Jak wiadomo, statut nowopowstałego na I/VII Kongresie Zrzeszenia Prac. Zw. Zaw., którego instancją wykonawczą jest KCZZ — został uchwalony przez ten Kongres. Cele i zadania ideologiczne Związków Zawodowych zostały uchwalone przez Kongres jako „Deklaracja ideowa Zrzeszenia Pracowniczych Związków Zawodowych“, która stanowi część statutu.

Doświadczenie zdobyte w ciągu 3 i pół lat pracy związków zawodowych i rozwój ruchu zawodowego są podstawą do krytycznej oceny zarówno Deklaracji ideowej Zrzeszenia, jako też samego statutu.

Oceną przyjętej w 1945 roku na Kongresie deklaracji ideowej — zajmie się II Kongres, ale niedomaganiom statutu należy poświęcić trochę miejsca.

- 1) Według paragrafu 19 Prezydium KCZZ winno składać się z 11-tu członków, w tej liczbie sekretarza generalnego i dwóch sekretarzy. Działalność KCZZ wykazała, że zarówno liczba członków Prezydium, jak i liczba sekretarzy były zbyt małe i winny być powiększone do 15-tu członków Prezydium, w tej liczbie 4-ch sekretarzy.
- 2) Według paragrafu 25 i 26, poza Plenum działa także Wydział Wykonawczy KCZZ, który przez całą kadencję KCZZ był zwołany jedynie na początku trzy razy i tym samym wykazał swoją nieżywołność.
- 3) Paragrafy od 34 do 41, omawiające działalność tak poważnych organów, jak Okręgowe Komisje Związków Zawodowych i Powiatowe Rady Związków Zawodowych, okazały się już w roku 1946 zbyt wąskie i zmusiły KCZZ do wydania obszernego regulaminu dla OKZZ i PRZZ.
- 4) Paragraf 44, który ustalił, że „wszystkie pisma, wydane w imieniu Zrzeszenia, podpisane być muszą przez przewodniczącego lub jego zastępcę, oraz sekretarza generalnego i opatrzone pieczęcią Zrzeszenia“, nie uwzględnia rozmiaru wysyłanej korespondencji i w praktyce już w roku 1947 nie mógł być przestrzegany.
- 5) Statut nie przewidywał wyboru naczelnego sądu związkowego, podczas gdy w statutach poszczególnych związków — sąd związkowy (koleżeński) istnieje i jest ogniwem życiowo uzasadnionym. Brak instancji, do której członkowie poszczególnych związków mogliby odwoływać się od wyroków, wydawanych przez te związki, winien być w nowym statucie uzupełniony.

Trzeba stwierdzić, że z obowiązującego statutu niedostatecznie jasno wynikała kierownicza rola KCZZ w stosunku do poszczególnych związków zawodowych. W czasie obecnej kadencji było to wykorzystywane przez elementy prawicowe do zakwestionowania praw KCZZ. O tym wybujałym autonomiz-

mie — pozostałości okresu przedwojennego rozbitcia ruchu związkowego — piszemy w innym miejscu.

II-gi Kongres Związków Zawodowych rozpatrzy przygotowany już nowy projekt statutu Zrzeszenia, oparty na nowej ustawie o związkach zawodowych, uwzględniający znacznie szerszy zakres pracy związkowej. W projekcie tym rola KCZZ, jako kierowniczego ośrodka całego ruchu związkowego w Polsce, została należycie podkreślona.

W czasie obecnej kadencji KCZZ przeprowadziła znaczną robotę organizacyjną i przychodzi na II-gi Kongres z bardzo poważnymi rezultatami w tej pracy.

Po linii ustawodawczej, a w szczególności ustawodawstwa pracy, zostały dokonane następujące prace:

- 1) Znowelizowano dekret o radach zakładowych oraz rozporządzenie o nowej ordynacji wyborczej do rad zakładowych.
- 2) Opracowano regulamin funkcjonowania sekcji fachowych.
- 3) Systematycznie pracowano nad nowym projektem ustawy o związkach zawodowych, prace nad tym ostatecznie zakończono, a projekt w czasie, kiedy piszemy to sprawozdanie, ma być wniesiony pod obrady Sejmu.
- 4) Opracowano w pierwszej wersji projekt nowego ramowego statutu związków zawodowych.
- 5) Opracowano projekt rozporządzenia o funkcjonowaniu rad zakładowych i złożono go w Ministerstwie Pracy.
- 6) Opracowano nowy projekt ustawy o przedstawicielstwie robotniczym i pracowniczym w zakładach pracy, rozszerzając ustawowe prawo tworzenia przedstawicielstwa robotniczego i pracowniczego na zakłady pracy nieprodukcyjne, jak urzędy i instytucje, zakłady służby zdrowia itp.
- 7) Opracowano projekt ustawy, zatwierdzony przez Sejm o centralizacji czasów pracowniczych.

- 8) Opracowano projekt ustawy, który został przeprowadzony przez Sejm, o przyznaniu obecnie działającym związkom mienia nieruchomego, dawnych przedwojennych związków i zrzeszeń związkowych.
- 9) Opracowano projekt ustawy, który został przeprowadzony przez Sejm o centralizacji akcji ogrodów działkowych przy KCZZ.
- 10) Opracowano projekt regulaminu funkcjonowania grup związkowych, o czym pisze się szczegółowo na innym miejscu.
- 11) Przeprowadzono szereg ustaw z dziedziny socjalnej, o czym pisze się szczegółowo w części ekonomicznej sprawozdania.
- 12) Opracowano szczegółowy regulamin funkcjonowania OKZZ i PRZZ.

12. DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USTAWODAWCZYM I OGÓLNYM

KCZZ oparła swoją gospodarkę finansową na budżetach rozpatrywanych i zatwierdzanych przez Prezydium, a zamknięcia finansowe były dokonywane przy zachowaniu ustalonych terminów.

W poważnej mierze uporządkowano finanse i gospodarkę poszczególnych związków i zorganizowano systematyczną kontrolę ich działalności finansowej, walcząc z nadużyciami i marnotrawstwem.

Rozbudowano agendy Komisji Centralnej, przekształcając niektóre wydziały na działy, wewnątrz których utworzono wydziały. Reorganizacja ta świadczy o tym, że KCZZ pogłębia swoją pracę, że poszczególne zagadnienia życia związkowego są traktowane coraz poważniej, rozpracowywane w szczegółach, poddawane głębszej analizie. Rozbudowany został szczególnie dział ekonomiczny i kulturalno-oświatowy. Ten ostatni został nawet przekształcony na dwa samodzielne działy, z których każdy ma szereg wydziałów i referatów.

KCZZ scentralizowała kierownictwo ruchem współzawodnictwa pracy i rozwinęła szeroką propagandę tego ruchu w zakładach pracy, nadając mu szeroki rozmach.

Podkreślić również trzeba całkowitą reorganizację sportu związkowego, szczegółowe opracowanie celów, metod i form pracy, jak i zatwierdzenie form organizacyjnych.

Wielkim sukcesem ruchu zawodowego jest uzyskanie podstaw finansowych dla działalności kulturalno-oświatowej, sportu i wychowania fizycznego, oraz Komitetu Współzawodnictwa Pracy, zatwierdzonych uchwałą Komitetu Ekonomicznego. Wielkim również sukcesem jest to, że w dniu dzisiejszym ruch związkowy rozporządza już licznymi, aczkolwiek niedostatecznie jeszcze przeszkolonymi kadrami, dzięki którym praca organizacyjna na wszystkich prawie odcinkach może być odpowiednio postawiona.

Walka z resztkami reakcji, a także z elementami prawicowymi, działającymi na terenie ruchu związkowego, rozegrana z powodzeniem dla odrodzonego ruchu i zakończona klęską reakcji mikołajczykowsko-wuenerowskiej oraz szybki, żywiołowy wzrost liczebny i znaczne rozszerzenie zakresu działania KCZZ, spowodowały, — że KCZZ szereg prac wykonała z opóźnieniem, a niektóre, bardzo pilne zadania, aczkolwiek opracowane i zapoczątkowane, nie zostały jeszcze zrealizowane.

W innym miejscu piszemy szczegółowo o przeprowadzeniu reformy ewidencji członków, wprowadzeniu nowych jednolitych legitymacji, a także reformy zbierania składek przy pomocy jednolitych znaczków członkowskich itd.

Słabą stroną pracy organizacyjnej KCZZ było:

- a) Zbyt słaby aparat lustracyjno-instruktorski,
- b) Niedostateczny kontakt, kontrola i pomoc organizacyjna zarządom głównym i instancjom terenowym. Prezydium

KCZZ w bardzo małym stopniu rozpatrywała działalność poszczególnych zarządów głównych związków zawodowych, a działalność niektórych zarządów głównych, między innymi Zarządu Głównego tak poważnego związku, jak ZZK lub Związek Górników, ani razu nie była omawiana na Prezydium. W ten sposób, jedno z głównych zadań, jakie stoi przed KCZZ — przencszenie doświadczeń jednego związku do innych związków — nie było realizowane.

c) Wadliwa ewidencja, statystyka i sprawozdawczość.

13. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA KCZZ.

Działalność organizacyjna ruchu zawodowego, wykonywana przez poszczególne instancje związkowe i wydziały KCZZ, opierała się na obowiązujących statutach, a linię pracy wytyczało kierownictwo ruchu zawodowego — Komisja Centralna Związków Zawodowych.

W zależności od wagi zagadnień były one rozpatrywane i decydowane na posiedzeniach plenarnych, względnie posiedzeniach Prezydium. Statut KCZZ przewiduje również, jako jedną z hierarchicznych władz związkowych — Wydział Wykonaw-

Plenum KCZZ
w roku 1945

czy KCZZ. Praktyka jednak wykazała niezyciowość zwolywania posiedzeń Wydziału Wykonawczego, gdyż w praktyce obrady Wydziału okazały się dublowaniem posiedzeń Prezydium. Prowadzone w pierwszym okresie systematyczne obrady Wydziału Wykonawczego zostały zaniechane, rozszerzono natomiast Prezydium do 15 osób, uzyskując tym samym możliwość szerszego przedyskutowania i naświetlenia rozpatrywanych problemów. Dla podejmowania uchwał o wyjątkowej wadze zwolywano rozszerzone posiedzenia plenarne, na które zapraszano również aktyw związkowy z zarządów głównych i terenowych instancji związkowych, spośród członków nie wchodzących w skład plenum.

Dla podejmowania decyzji w sprawach pilnych mniejszej wagi spośród członków Prezydium powołano — Sekretariat. Ta forma pracy, aczkolwiek nie oparta na statucie, przez dłuższy okres czasu była stosowana i przyczyniła się do usprawnienia bieżących prac. Wprowadzenie pracy Sekretariatu prowadziło jednak do odsuwania Prezydium od roli bezpośredniego kierownika pracami KCZZ, dlatego też zaniechano tej formy pracy z końcem 1948 roku i wprowadzono zasadę stałych, okresowych posiedzeń Prezydium KCZZ.

Dla przygotowania materiałów na posiedzenia Prezydium, kontroli wykonania uchwał i koordynowania pracy Wydziałów, powołano Wydział Prezydialny. Do podejmowania decyzji w imieniu Prezydium w sprawach bieżących między posiedzeniami—upoważniono zwężone Prezydium w składzie: przewodniczący, sekretarz generalny i członek Prezydium — referent sprawy. Uchwały zwężonego Prezydium są zatwierdzane na posiedzeniach pełnego Prezydium i wówczas nabierają mocy obowiązującej. Wprowadzono również zasadę, iż członkowie Prezydium kierują i odpowiadają za przydzielone im działy pracy.

Na stronie następnej podajemy szczegółowy wykaz posiedzeń plenarnych, Wydz. Wykonawczego i Prezydium KCZZ.

**WYKAZ POSIEDZEŃ KOMISJI CENTRALNEJ ZWIĄZKÓW
ZAWODOWYCH W LATACH 1946—1947—1948 I W I. KWARTALE
1949 R.**

Posiedzenia plenarne KCZZ:

1946 r. 1) 26 — 28.III. 2) 2 — 4.XII.

1947 r. 1) 3 — 4.VI. 2) 19 — 21.XI.

1948 r. 1) 23 — 25.VI. 2) 23.XI.

1949 r. 1) 21 — 22.II.

Posiedzenia Wydziału Wykonawczego KCZZ:

1946 r. 1) 20 — 22.I. 2) 22 — 24.V. 3) 9 — 10.VII.

1947 r. 1) 25.VI.

Posiedzenia Prezydium KCZZ

1946 r. 1) 4 — 5.I. 2) 6.II. 3) 9.III. 4) 25.III. 5) 24.IV.
6) 11.II. 7) 18.II. 8) 26.II. 9) 22.III. 10) 17.III. 11) 7.IV. 12) 14.IV.
13) 26.IV. 14) 19.V. 15) 26.V. 16) 28.V. 17) 31.V. 18) 2.VI. 19) 5.VI.
20) 9.VI. 21) 22.VI. 22) 30.VI. 23) 9.VII. 24) 16—17.VII. 25) 27.VII.
26) 23.VII. 28) 8.IX. 29) 29.IX. 30) 6.X. 31) 12.X. 33) 5.XI. 34) 13.XI.
35) 6.XII. 36) 11.XII. 37) 22.XII. 38) 31.XII.

Posiedzenie Sekretariatu KCZZ

(zwołanego Prezydium)

1946 r. 1) 6.VI. 2) 3.VII.

1947 r. 1) 13.II. 2) 7.III. 3) 12.IV. 4) 5.V. 5) 14.V.
6) 18.IX. 7) 3 — 4.X. 8) 8 — 9.X. 9) 17.X. 10) 28.X. 11) 31.X.
12) 26.XI. 13) 5.XII. 14) 12.XII. 15) 19.XII.

1948 r. 1) 3.I. 2) 8.I. 3) 17.I. 4) 21.I. 5) 29.I. 6) 11.II. 7) 18.II.
8) 26.II. 9) 2.III. 10) 17.III. 11) 7.IV. 12) 14.IV. 13) 26.IV. 14) 19.V. 15) 26.V.
16) 28.V. 17) 31.V. 18) 2.VI. 19) 5.VI. 20) 9.VI. 21) 22.VI. 22) 30.VI. 23) 9.VII.
24) 16—17.VII. 25) 27.VII. 26) 23.VIII. 27) 24.VIII. 28) 8.IX. 29) 29.IX.
30) 6.X. 31) 12.X. 32) 29.X. 33) 5.XI. 34) 13.XI. 35) 6.XII. 36) 11.XII.
37) 22.XII. 38) 31.XII.

1949 r. 1) 7.I. 2) 19.I. 3) 22.I. 4) 24.I. 5) 28.I. 6) 1.II.
7) 7.II. 8) 12.II. 9) 14.II. 10) 18.II. 11) 1.III. 12) 2.III.
13) 4.III. 14) 8.III. 15) 12.III. 16) 17.III. 17) 19.III. 18) 22.III.
19) 29.III. 20) 30.III.

Ogółem odbyło się:

Posiedzeń Plenarnych KCZZ.	7
„ Wydziału Wykonawczego KCZZ	4
„ Prezydium KCZZ.	32
„ Sekretariatu (zwołanego Prezydium).	75

Plenum czerwcowe KCZZ z r. 1948

Na specjalną uwagę zasługują uchwały Plenum KCZZ z czerwca 1948 r. Czerwcowe Plenum KCZZ bardzo szeroko zajęło się sprawami organizacyjnymi zw. zaw. i ożywiło działalność ruchu zawodowego. Plenum określiło zmianę dotychczasowego systemu zbierania składek członkowskich, jako

Plenum lutowe
KCZZ z r. 1949

jedno z pilnych zadań ruchu zawodowego i jako wstęp do wykonania tego zadania zaleciło opracowanie i wprowadzenie jednolitej legitymacji związkowej, jednolitej członkowskiej karty ewidencyjnej. Przy rozpatrywaniu osiągnięć i niedociągnięć organizacyjnych ruchu zawodowego, plenum stwierdziło, że zagadnienia te na obecnym etapie nabrały wyjątkowego znaczenia, i uchwaliło Prezydium KCZZ do powołania specjalnej Komisji Organizacyjnej, która by współdziałała z Działem Organizacyjnym nad rozpracowaniem nakreślonych zadań.

W wykonaniu uchwał Czerwcowego Plenum, Sekretariat KCZZ na posiedzeniu swym dnia 30.VI.48 r. powołał Komisję Organizacyjną w składzie 7-miu osób, delegując ze swego grona w skład Komisji tow. tow.: Szczęśniaka J., Żukowskiego W. i Geberta B. Poza tym do Komisji weszli tow. tow.: Kratko Zygmunt, Marek Lucjan, Leszczyński Jan, Rajner Marian. Komisja Organizacyjna odbyła w czasie swego istnienia 5 posiedzeń. Komisja Organizacyjna w okresie swej pracy rozpatrywała szczegółowo projekty karty ewidencyjnej i legitymacji członkowskiej, zagadnienie rad zakładowych, kas samopomocowych, przynależności związkowej członków spółdzielni pracy. Prace Komisji Organizacyjnej nie ograniczały się tylko do rozpatrywania spraw, związanych z Działem Organizacyjnym KCZZ, ale objęły zagadnienia organizacyjne całego ruchu zawodowego.

Czerwcowe Plenum KCZZ osiągnęło zamierzony cel w terenie. Zostały zwołane liczne konferencje plenarne dla omówienia uchwał tegoż plenum, przez zarządy główne zw. zaw., jak i OKZZ w okresie od 1.VII. do 31.VIII.

Konferencje te, popularyzujące w masach związkowych uchwały Plenum KCZZ, odbywały się z udziałem przedstawicieli KCZZ, jak i aktywistów związkowych, którzy z tytułu swych kierowniczych stanowisk w ruchu zawodowym, brali bezpośredni udział w Plenum KCZZ.

W celu skontrolowania realizacji uchwał Czerwcowego Plenum KCZZ przez zastosowanie ich w codziennej pracy,

zwołana została dnia 18.VIII.1948 r. narada z sekretarzami generalnymi wszystkich zarządów głównych i OKZZ. Narada wykazała jak szerokim echem odbiły się uchwały plenum KCZZ w terenie i z jakim zrozumieniem odniósł się do nich świat pracy. Narada wykazała również braki i niedociągnięcia w działalności organizacyjnej poszczególnych związków. Zwróciła uwagę na brak planowości w pracy związkowej, na zbyt małe osiągnięcia w organizowaniu pracowników sektora prywatnego, na fakt nie istnienia Wydziałów Organizacyjnych w niektórych zarządach głównych.

14. WĘZŁOWE ZADANIA W DZIEDZINIE PRACY ORGANIZACYJNEJ.

Ze sprawozdania z prac organizacyjnych wynika, iż ruch zawodowy zdobył się na wielki wysiłek pokonania trudności organizacyjnych w okresie budowania jednolitych zw. zawodowych; potrafił wypracować podstawowe wytyczne tych prac, znalazł dosyć siły dla przezwyciężenia i usunięcia szkodliwych pozostałości organizacyjnych okresu przedwrześniowego i dla rozbicia prób dywersji czynionych przez rodzimą reakcję w oparciu o te pozostałości. Zebrano przy tym olbrzymie doświadczenie organizacyjne i wychowano nowych aktywistów związkowych, ujmujących swe zadania w nowy sposób.

Jest to olbrzymi dorobek wniesiony do ogólnych osiągnięć ruchu zawodowego w okresie sprawozdawczym i umożliwiający dalszy jego rozwój. Dla wypełnienia zadań, wynikających ze wzrastającej roli związków zawodowych, jako masowej organizacji klasy robotniczej i podstawowej transmisji partii robotniczej do mas, konieczne jest dalsze pogłębianie i rozszerzanie zakresu prac organizacyjnych ruchu zawodowego. Konieczne jest wypracowanie coraz to doskonalszych form łączności kierownictwa ruchu z masami, coraz to lepszych metod pracy, które by pozwalały na pełną mobilizację wszystkich twórczych sił klasy robotniczej dla przyspieszenia procesu budowania nowego ustroju i dalszej poprawy bytu mas pracu-

jących. Metody, które by mobilizowały całą klasę robotniczą do walki z reakcją, do walki o utrwalenie pokoju i umożliwiły wychowanie mas związkowych w duchu międzynarodowej solidarności.

Zadania, stojące przed związkami na obecnym etapie wymagają od pracy organizacyjnej ześrodkowania uwagi na węzłowych zagadnieniach, wynikających z obecnego okresu rozwoju ruchu zawodowego.

Na czoło tych zadań wysuwa się sprawa pełnego upowszechnienia ruchu zawodowego. Ze sprawozdania wynika, że w dalszym ciągu duży procent robotników i pracowników nie znajduje się w szeregach zw. zaw. Przy dokładniejszej analizie widzimy, że wzrost liczby członków związków szedł w ślad za wzrostem stanu zatrudnienia w gospodarce społecznej, że aktyw związkowy nie zrobił skutecznego wysiłku celem dotarcia i zorganizowania tych robotników i pracowników, którzy w pierwszym rzędzie wymagają opieki i pomocy ze strony ruchu zawodowego, tj. do pracowników gospodarki kapitalistycznej. Pozostali poza organizacją ruchu zawodowego przeważnie ci pracownicy, do których było najtrudniej trafić. Są to pracownicy rozrzućeni po drobnych przedsiębiorstwach, handelkach; są w tych szeregach tysiączne rzesze pracowników domowych i olbrzymia liczba sił najemnych, pracujących u bogaczy wiejskich. Są to więc pracownicy najbardziej narażeni na wyzysk pracodawcy i przeważnie również najmniej uświadomieni. Stan ten stawia przed Wydziałami Organizacyjnymi KCZZ i Zarządów Głównych pilne zadanie zorganizowania tych pracowników, zapewnienia łączności z nimi oraz opieki przed wyzyskiem ich pracy przez pracodawcę. Zorganizowanie tych licznych rzesz, rozrzuconych po kraju pracowników, winno zapewnić te wszystkie uprawnienia i zdobycze, jakie posiadają pracownicy gospodarki społecznej, winno jednak przede wszystkim powiązać ich mocną więzią świadomości zadań i roli klasy robotniczej z całym ru-

chem zawodowym i zmobilizować drżmjące w nich siły i energię dla wykonania zadań przy budowie nowego ustroju.

Z problemem tym wiążą się ściśle zadania organizacyjne na najbliższy okres: zagadnienie zorganizowania w szeregach związków zawodowych nie zatrudniających sił najemnych chałupników oraz ostateczne rozwiązanie problemu przynależności do związków zawodowych — członków spółdzielni pracy. Wskutek błędnych koncepcji pierwszego okresu pracy organizacyjnej, w szeregach ruchu zawodowego znaleźli się członkowie spółdzielni pracy, którzy winni być zorganizowani w centrali spółdzielni pracy, jako instytucji reprezentującej całokształt ich interesów.

Jednym z węzłowych zadań obecnego okresu winny być dalsze prace na uporządkowaniu struktury organizacyjnej ruchu zawodowego. Na pierwszym miejscu w tej pracy winno znaleźć się zadanie dokładniejszego sprecyzowania roli i zadań OKZZ i PRZZ w związku z usprawniającą się pracą całego ruchu zawodowego i postępującym procesem centralizacji kierownictwa i kontroli. Trzeba będzie wyciągnąć właściwe wnioski z doświadczeń okresu sprawozdawczego i przy sprecyzowaniu tych zadań w pełni uwzględnić potrzebę terenowego organu kierownictwa, koordynowanie pracy i kontroli wszystkich organów związkowych, znajdujących się na danym terenie. Trzeba będzie przy tym mieć na uwadze, iż szereg akcji politycznych, społecznych i związkowych, wykonanych przez związki w okresie sprawozdawczym, zawdzięczało swoje osiągnięcia sprawności działania OKZZ i PRZZ. Bez nich działalność ruchu zawodowego, idąca tylko po linii pionów związkowych, nie potrafiłaby w określonym czasie i miejscu ześrodkować wszystkich jego członków do wykonania stojących na danym etapie zadań.

Ze sprawozdania wynika, że osiągnięciami swojej pracy OKZZ i PRZZ w zasadzie — zajęły właściwe miejsce w strukturze ruchu zawodowego, konieczne jednak jest ściślejsze rozpracowanie, wynikających z tej zasady powiązań organizacyjnych.

Konieczne również jest dalsze wypracowywanie dla wszystkich instancji związkowych metod powiązania z masami członkowskimi i umożliwienie kontroli działalności aparatu związkowego przez ogół członków. Winno to znaleźć swój wyraz w coraz większym powiązaniu instancji związkowych z członkami, przez całkowite uruchomienie działalności grup związkowych i mężów zaufania, przez coraz szersze wciąganie ogółu członków do prac aparatu związkowego, przez stałe i systematyczne zebrania związkowe i narady, wreszcie przez większe branie udziału w wyborach do władz instancji związkowych. Proces wiązania pracy kierownictw z masami członkowskimi — powinien w następstwie zapewniać coraz pełniejszą demokrację wewnątrz - związkową. Winien on równocześnie wzmacniać kierowniczą rolę KCZZ, która w oparciu o coraz większą łączność z terenem na podstawie zebranych materiałów — miałaby dostateczne ściśle dane dla podejmowania decyzji i spełniania roli kierownictwa całego ruchu zawodowego. Z tym wiąże się ściśle zadanie uporządkowania istniejącej sprawozdawczości i określenie podstawowej jej roli w pracy ruchu zawodowego. Praktyka okresu sprawozdawczego wykazała, że usprawnianie pracy związkowej odbywało się równolegle ze wzrastającą łącznością z członkami i usprawniającą się sprawozdawczością.

Obecny okres pracy związkowej winien ostatecznie wypracować formy i zakres sprawozdawczości, przy czym pod mianem sprawozdawczości należy ująć również formę okresowej i dołącznej, bezpośredniej sprawozdawczości aktywistów związkowych o pracy danej instancji związkowej. Wypracowanie koniecznych dla usprawnienia pracy — form sprawozdawczości oraz samo usprawnienie pracy związkowej — będą wymagały wzmożenia kontroli i instruktażu ze strony kierownictwa ruchu zawodowego, będą wymagały zgrupowania do tych prac najbardziej ofiarnych i doświadczonych działaczy robotniczych.

Jednym z węzłowych problemów obecnego okresu—będzie pełne wprowadzenie zasady indywidualnego opłacania składek członkowskich. Przewycięzenie trudności, jakie się z tym wiąże — będzie wskazywało na pokonanie istniejących jeszcze niedociągnięć i braków organizacyjnych. Wskaże ono na dobrą więź ruchu zawodowego z masami, o której tow. Bolesław Bierut na Kongresie Jedności Robotniczej powiedział:

„...Im silniej pulsować będzie życie społeczne mas, t. zn. ich udział w działalności państwowej, samorządowej, zawodowej, kulturalnej itp., tym głębsze i szybsze będą procesy demokratyzacji aparatu władzy ludowej, tym bliższy jego związek z potrzebami mas, tym skuteczniejsza walka z objawami biurokratyzmu, które wypaczają charakter władzy ludowej. A im głębsza i szersza jest w swoim zasięgu masowym demokracja ludowa — tym bliższa jest socjalizmowi“.

15. ZMIANY W SKŁADZIE PREZYDIUM KCZZ W CZASIE OD 1945 R. DO 12 KWIETNIA 1949 R.

Wydział Wykonawczy wybrany na Kongresie wyłonił spośród siebie w dniu 25.XI.45 r. Prezydium KCZZ w następującym składzie:

- Tow. Doliński Adam — honorowy przewodniczący
„ Witaszewski Kazimierz — przewodniczący
„ Kuryłowicz Adam — wiceprzewodniczący
„ Szczeńniak Józef — wiceprzewodniczący
„ Rusinek Kazimierz — sekretarz generalny
„ Sokorski Włodzimierz — I sekretarz KCZZ
„ Motyka Lucjan — II sekretarz KCZZ
„ Sadło Genowefa — skarbnik KCZZ
„ Burski Aleksander — z-ca skarbnika
„ Czerwiński Marian — członek Prezydium
„ Brzeziński Stefan — członek Prezydium
„ Kwiatkowski Stanisław — członek Prezydium

Na mocy uchwały Prezydium z dnia 30 sierpnia 1946 r. na miejsce tow. Sadło Genowefy wszedł jako skarbnik KCZZ tow. Gajewski Piotr.

Na podstawie uchwały Prezydium z dnia 27 stycznia 1947 r. na miejsce tow. Brzezińskiego Stefana, powołanego na stanowisko wojewody w Poznaniu — wszedł jako członek Prezydium tow. Małolepszy Stanisław.

Na posiedzeniu Prezydium w dniu 4 marca 1947 r. przyjęto rezygnację tow. Rusinka Kazimierza ze stanowiska sekretarza generalnego, w związku z jego przejściem na stanowisko ministra Pracy i Opieki Społecznej. Na stanowisko sekretarza generalnego powołano tow. Kuryłowicza Adama.

Opróżnione stanowisko wiceprzewodniczącego objął tow. Żukowski Wacław.

Na posiedzeniu plenarnym KCZZ w dniach 19 — 21 listopada 1947 r. przyjęto rezygnację tow. Motyki Lucjana ze stanowiska II Sekretarza KCZZ w związku z jego przejściem do kierownictwa dawnego TUR-u i powołano na sekretarza KCZZ tow. Jędrzejewskiego Henryka oraz tow. Geberta Bolesława.

Prezydium KCZZ na posiedzeniu w dniu 11 czerwca 1948 r. przyjęło rezygnację tow. Sokorskiego ze stanowiska sekretarza KCZZ w związku z objęciem przez niego stanowiska podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki.

Mocą uchwały plenarnego posiedzenia KCZZ z dnia 23 — 25 czerwca 1948 r. zostali powołani na stanowiska sekretarzy KCZZ tow. tow. Kofman Józef i Matyszewski Stefan.

W listopadzie 1948 r. zaszły większe zmiany w składzie Prezydium KCZZ i mocą uchwały plenarnego posiedzenia z dn. 23 listopada 1948 r. na miejsce przewodniczącego KCZZ tow. Witaszewskiego Kazimierza, który został powołany na stanowisko podsekretarza stanu w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej — powołano tow. Ochaba Edwarda.

Na miejsce sekretarza generalnego tow. Kuryłowicza Adama, który przeszedł do stałej pracy, jako prezes Zarządu Głównego Zw. Zaw. Kolejarzy, powołano tow. Ćwika Tadeusza.

Ustąpili również: ze stanowiska wiceprzewodniczącego tow. Szczeńciak Józef, którego powołano na stanowisko dyrektora naczelnego Centralnego Zarządu Przem. Węglowego oraz ze stanowiska sekretarza KCZZ tow. Matuszewski Stefan, który przeszedł do pracy w PZPR na stanowisko I Sekretarza Komitetu Woj. Warszawskiego.

Plenum powołało jednocześnie tow. Walaszczyka Edwarda i tow. Piwowarską Irenę na stanowiska sekretarzy KCZZ oraz tow. Kieszczyńskiego Józefa i Centkowskiego Henryka na członków Prezydium KCZZ.

Tow. Burskiego mianowało Plenum wiceprzewodniczącym KCZZ.

Prezydium na posiedzeniu w dniu 24 marca 1949 r. przyjęło rezygnację tow. Kwiatkowskiego ze stanowiska członka Prezydium.

Na posiedzeniu Prezydium w dniu 1 kwietnia 1949 r. przyjęło rezygnację tow. Ochaba Edwarda ze stanowiska przewodniczącego KCZZ, ze względu na mianowanie go I-szym wiceministrem Obrony Narodowej.

W związku z tymi zmianami w skład Prezydium w dniu 12 kwietnia 1948 r. wchodzi następujący towarzysze:

- 1) Tow. Doliński Adam — honorowy przewodniczący
- 2) „ Burski Aleksander — p. o. przewodniczącego
- 3) „ Ćwik Tadeusz — sekretarz generalny
- 4) „ Żukcwski Wacław — w. c. przewodniczący
- 5) „ Gebert Bolesław — sekretarz KCZZ
- 6) „ Kofman Józef — sekretarz KCZZ
- 7) „ Walaszczyk Edward — sekretarz KCZZ
- 8) „ Piwowarska Irena — sekretarz KCZZ
- 9) „ Jędrzejewski Henryk — sekretarz KCZZ
- 10) „ Gajewski Piotr — skarbnik KCZZ
- 11) „ Kieszczyński Józef — członek Prezydium
- 12) „ Czerwiński Marian — członek Prezydium
- 13) „ Małolepszy Stanisław — członek Prezydium
- 14) „ Centkowski Henryk — członek Prezydium.

Na pierwszym Kongresie Związków Zawodowych od 18—21 listopada 1945 roku została wybrana Komisja Centralna Związków Zawodowych w następującym składzie:

1. Ambroziewicz Alicja	17. Jasiński Kazimierz
2. Bień Józef	18. Jędrzejewski Henryk
3. Boberski Feliks	19. Jerzyk Emil
4. Brzeziński Stefan	20. Karpiński Bolesław
5. Burski Aleksander	21. Kieszczyński Józef
6. Buze Edward	22. Kratko Zygmunt
7. Cencel Walerian	23. Kowalczyk Stanisław
8. Cieślik Adolf	24. Kulesza Bronisław
9. Cieślikowska Stefania	25. Kupeczyński Bronisław
10. Czerwiński Marian	26. Kurzela Gwidon
11. Doliński Adam	27. Kuryłowicz Adam
12. Drożdż Wiktor	28. Kuszyk Władysław
13. Filipotto Władysław	29. Kwiatkowski Stanisław
14. Flachl Piotr	30. Łazuchewicz Wacław
15. Florkow Jan	31. Małolepszy Stanisław
16. Jarosz Aleksander	32. Marek Lucjan

33. Mleczek Franciszek	48. Słysz Józef
34. Morgoń Stanisław	49. Sokorski Włodzimierz
35. Motyka Lucjan	50. Sokół Bolesław
36. Nowakowski Piotr	51. Stachurski Aleksander
37. Oryński Czesław	52. Stawiński Eugeniusz
38. Passini Józef	53. Szmalec Kazimierz
39. Radwański Józef	54. Szwedowski Lucjan
40. Rusinek Kazimierz	55. Szymański Aleksander
41. Rustecki Jan	56. Tułodziecki Wacław
42. Sabaś Józef	57. Witaszewski Kazimierz
43. Sadło Genowefa	58. Zdziechowski Mieczysław
44. Sasim Stanisław	59. Ziółkowski Aleksander
45. Szczęśniak Józef	60. Zuchowicz Roman
46. Siewierski Mieczysław	61. Żukowski Wacław
47. Skrzyński Aleksander	

Wydział Wykonawczy:

1. Boberski Feliks	14. Mleczek Franciszek
2. Brzeziński Stefan	15. Morgoń Stanisław
3. Burski Aleksander	16. Motyka Lucjan
4. Cieślak Adolf	17. Rusinek Kazimierz
5. Czerwiński Marian	18. Sadło Genowefa
6. Doliński Adam	19. Sasim Stanisław
7. Florkow Jan	20. Sokorski Włodzimierz
8. Jasiński Kazimierz	21. Szczęśniak Józef
9. Kieszczyński Józef	22. Szymański Aleksander
10. Kuryłowicz Adam	23. Witaszewski Kazimierz
11. Kwiatkowski Stanisław	24. Zdziechowski Mieczysław
12. Małolepszy Stanisław	25. Żukowski Wacław
13. Marek Lucjan	

W ciągu 3½ lat zaszedł szereg zmian w wyżej podanym składzie w związku z przejściem niektórych członków KCZZ do administracji państwowej, wzgl. przemysłu, lub ze względu na wydelegowanie przez zarz. główne innych towarzyszy na ich miejsce.

Poza tym na plenarnych posiedzeniach KCZZ zostali do-kooptowani do składu Komisji Centr. Zw. Zaw. wybitni działacze robotniczy.

Wskutek tych zmian obecny skład KCZZ jest następujący:

1. Baryła Marian	33. Lisowski Julian
2. Bien Józef	34. Małolepszy Stanisław
3. Brzeziński Stefan	35. Marek Lucjan
4. Burski Aleksander	36. Markiewicz Stanisław
5. Cencel Walerian	37. Martyka Stefan
6. Centkowski Henryk	38. Matuszewski Stefan
7. Cieślik Adolf	39. Motyka Lucjan
8. Cieślukowska Stefania	40. Nowakowski Piotr
9. Ćwik Tadeusz	41. Ochab Edward
10. Czerwiński Marian	42. Oryński Czesław
11. Doliński Adam	43. Pietrzyk Mieczysław
12. Drożdż Wiktor	44. Piwowarska Irena
13. Flacht Piotr	45. Przybył Mieczysław
14. Florkow Jan	46. Rusinek Kazimierz
15. Gajewski Piotr	47. Rustecki Jan
16. Gallus Jerzy	48. Sabaś Józef
17. Garnkowski Zygmunt	49. Sasim Stanisław
18. Gebert Bolesław	50. Sokorski Włodzimierz
19. Jarosz Aleksander	51. Stachurski Aleksander
20. Jerzyk Emil	52. Stefaniak Stanisław
21. Jędrzejewski Henryk	53. Szczęśniak Józef
22. Jurczak Jan	54. Szmalec Kazimierz
23. Karpiński Bolesław	55. Szymański Aleksander
24. Kieszczyński Józef	56. Szwedowski Lucjan
25. Kofman Józef	57. Tykwiński Czesław
26. Kowałczyk Stanisław	58. Walaszczyk Edward
27. Kratko Zygmunt	59. Wierzbicki Zdzisław
28. Kulczycki Marian	60. Witaszewski Kazimierz
29. Kuroczko Eustachy	61. Ziółkowski Aleksander
30. Kuryłowicz Adam	62. Zuchowicz Roman
31. Kuszyk Władysław	63. Żukowski Wacław
32. Kwiatkowski Stanisław	

16. STRUKTURA WEWNĘTRZNA KCZZ

I. Dział Organizacyjny

- a) Wydział Statut. - Regulamin.
- b) Wydział Statystyczny
- c) Wydział Planowania
- d) Wydział Lustracyjno-Instruktorski
- e) Wydział Młodzieżowy
- f) Sekretariat

II. Dział Ekonomiczno-Socjalny

- a) Sekretariat
- b) Wydział Umów Zbiorowych
- c) Wydział Ubezpieczeń Społecznych
- d) Wydział Bezpieczeństwa i Higieny Pracy
- e) Wydział Prac. Państwowych i Samorządowych.
- f) Wydział Spółdzielczy
- g) Wydział Współzawodnictwa Pracy
- h) Wydział Norm
- i) Wydział Socjalny
- j) Wydział Badań Gospodarczych
- k) Samodzielny Referat Sprawozdawczy
- l) Wydział Pracowniczych Ogrodów Działkowych

III. Dział Ogólno-Administracyjny

- a) Sekretariat
- b) Referat Obsługi Biur
- c) Wydział Budowlano-Majątkowy
- d) Wydział Administracyjno-Gospodarczy
- e) Wydział Transportowy

IV. Dział Kultury i Oświaty

- a) Sekretariat
- b) Wydział Oświatowy
- c) Wydział Bibliotek i Czytelnictwa
- d) Wydział Propagandy

- e) Wydział Świetlicowy
- f) Wydział Artystyczny
- g) Wydział Terenowy
- h) Wydział Repertuarowy
- i) Wydział Wydawniczy
- j) Referat Wydzielonych Zakładów Pracy
- k) Referat Ewidencji i Sprawozdań
- l) Poradnia Świetlicowa

V. Dział Szkoleniowy

- a) Wydział Szkolenia Kadr
- b) Wydział Szkolenia Aktywu Zw.
- c) Referat Szkolenia Zawodowego
- d) Referat Szkół Wyższych
- e) Wydział Programów i Wydawnictw
- f) Samodzielny Referat Spraw.-Ewiden.

VI. Dział Prasowy

- a) Sekretariat
- b) Redakcja „Związkowca“
- c) „Robotniczy Przegląd Gospodarczy“
- d) „Biuletyn Informacyjny“
- e) Wydział Administracji
- f) Wydział Wydawniczy

VII. Dział Finansowo-Budżetowy

- a) Wydział Planowania Finansowego
- b) Wydział Księgowości
- c) Wydział Kontroli

VIII. Wydział Personalny

- a) Sekretariat
- b) Referat Ewidencji i Statystyki
- c) Referat Ruchu Personalnego
- d) Referat Inspekcji

IX. Wydział Kobiety

X. Zw. Rada Kultury Fizycznej i Sportu

- a) Wydział Ogólno - Organizacyjny
- b) Wydział Wychowania Fizycznego
- c) Wydział Sportowy
- d) Wydział Budowy i Zaopatrzenia
- e) Kancelaria

XI. Wydział Prezydialny

XII. Biuro Prawne

XIII. Dział Łączności Międzynarodowej

- a) Sekretariat
- b) Wydział Krajów: ZSRR i Demokracji Ludowych
- c) Wydział Krajów Kapitalistycznych
- d) Wydział Prasy i Informacji
- e) Biuro Tłumaczeń
- d) Wydział Organizacji Międzynarodowych

XIV. Biblioteka KCZZ

XV. Fundusz Wczasów Pracowniczych
KCZZ

Dyrekcja

- a) Wydział Personalny
- b) Wydział Inspekcji
- c) Wydział Prawny
- d) Wydział Prasowy
- e) Sekretariat Główny
- f) Wydział Pracy Kulturalnej
- g) Wydział Zdrowia
- h) Dział Organizacyjny
- i) Wydział Planowania
- j) Referat Rozdzielnictwa Miejsc
- k) Wydział Zagraniczny

- l) Wydział Turystyczny
- ł) Dział Finansowy
- m) Wydział Księgowości
- n) Wydział Planowania Finansowo - Gospodarczego
- o) Wydział Sprawozdawczości Statystycznej
- p) Wydział Inwestycyjny
- r) Dział Administracyjny
- s) Wydział Gospodarczy
- t) Wydział Zaopatrzenia

RUCH ZAWODOWY W REALIZACJI SOJUSZU ROBOTNICZO-CHŁOPSKIEGO

Polski ruch zawodowy, od pierwszego momentu swego odrodzenia, zwrócił baczną uwagę na problem pogłębienia sojuszu robotniczo - chłopskiego.

Już I-szy lubelski Zjazd Delegatów Związków Zawodowych z wyzwolonych terenów Polski, odbyty w dniu 20 listopada 1944 r. i Tymczasowa Komisja Centralna Związków Zawodowych podjęły uchwałę, w której wzywają cały ruch zawodowy w Polsce, by nie szczędził wysiłków, w celu jak najrychlejszego przeprowadzenia reformy rolnej. W uchwale stwierdzono, że pomoc okazana chłopom utrwala sojusz robotniczo - chłopski, podstawę demokratycznej Polski.

Podobnie jasne stanowisko ruchu zawodowego wobec sojuszu robotniczo - chłopskiego wyraził I/VII Kongres Związków Zawodowych w listopadzie 1945 r., który w swej Deklaracji Ideowej oświadczył, że jednym z głównych celów Zrzeszeń Pracowniczych Związków Zawodowych jest utrwalenie sojuszu robotniczo-chłopskiego, poparcie programu odbudowy wsi, jak również rozwoju ruchu spółdzielczego na wsi.

W okresie od I/VII do II/VIII Kongresu, każde niemal plenarne posiedzenie KCZZ omawiało problemy pogłębienia sojuszu robotniczo - chłopskiego, deklarowało poparcie dla ruchu łączności klasy robotniczej z pracującym chłopstwem i zobowiązywało cały ruch zawodowy do aktywnego udziału w tej akcji.

Odrodzony ruch zawodowy nie ograniczył się jedynie do zajęcia stanowiska wobec sojuszu robotniczo - chłopskiego i do moralnego poparcia tego sojuszu, lecz uczestniczył aktywnie i stale w rozwiązywaniu aktualnych zadań, wynikających z za-

sadniczych celów tego sojuszu. Od pierwszej chwili swego powstania OKZZ, PRZZ i inne terenowe ogniska związków zawodowych współdziałały z partiami robotniczymi w organizowaniu i wysyłaniu na wieś grup robotniczych, udzielających chłopom bezpośredniej pomocy w przeprowadzaniu reformy rolnej.

W okresie sprawozdawczym ruch zawodowy wziął czynny udział we wszystkich akcjach, które miały na celu pomoc małym i średniorolnym chłopom w ich pracy nad podniesieniem gospodarki rolnej, w walce ze spekulacją i wrogimi wpływami wiejskich kapitalistów, w walce o podniesienie materialnego i kulturalnego poziomu życiowego.

Wymownym wyrazem pogłębiania się sojuszu robotniczo-chłopskiego i kształtowania się nowych form braterstwa robotników z małym i średniorolnymi chłopami, jest ruch bezpośrednio łączności fabryk ze wsią, w którym wybitną rolę odgrywają rady zakładowe.

Inicjatywa, która w r. 1948 wyszła z fabryki „Ursus“, z szeregu kopalń i hut, została podchwycona przez szerokie masy robotnicze w całym kraju. Dziś możemy wymienić już nie tylko wielkie zakłady pracy, jak huta „Batory“, kopalnie walczyńskie, fabryka „Zieleniewski“, czy „Cegielski“, ale i setki innych, które biorą udział w ruchu łączności miasta ze wsią.

Ruch łączności ze wsią objął nie tylko wielkie fabryki, w których jest łatwiej zorganizować akcję społeczną, lecz ogarnął również drobne warsztaty pracy we wszystkich częściach kraju.

O zakresie i tempie rozwoju łączności fabryk ze wsią mówią następujące dane cyfrowe.

W dniu 1 marca br. stała łączność ze wsią utrzymywało 300 zakładów pracy, a w dniu 1 kwietnia br. liczba ich wzrosła do 1.016 i stale wzrasta. Fakt ten świadczy o bystrej fali rozwoju łączności fabryk ze wsią.

Ruch łączności rozpoczął się od akcji patronatu nad ośrodkami maszynowymi. Następnie ruch ten przyjął formę indywidualnej pomocy technicznej małym i średniorolnemu chłopu. Celem akcji jest udzielenie chłopu pomocy, służenie radą

w jego troskach i trudnościach, współdziałanie w jego walce z bogaczami wiejskimi oraz pomoc we wprowadzaniu ulepszeń techniki rolnej i w zastosowaniu nowych form społecznej gospodarki na wsi. Równocześnie szybko rozwinął się ruch łączności kulturalnej między wsią a fabryką.

Ruch łączności, który obejmuje coraz większą liczbę fabryk, jest wyrazem uświadomienia klasy robotniczej o jej przodowniczej roli w walce o przebudowę wsi i staje się istotnym czynnikiem torowania drogi do socjalizmu na wsi.

W akcji łączności ze wsią mamy już poważne osiągnięcia w zakresie politycznego zbliżenia klasy robotniczej do wsi pracującej, w wytworzeniu klimatu wzajemnej życzliwości i serdeczności.

Stwierdzając bardzo poważne osiągnięcia w dziedzinie rozwoju łączności fabryki ze wsią, podkreślić należy, że w akcji tej, prowadzonej pod przewodnictwem PZPR, biorą aktywny udział rady zakładowe i niektóre OKZZ. Jednakowoż nie wszystkie ogniwa ruchu zawodowego żyją w pełni tym zagadnieniem.

Przed związkami zawodowymi rozwijają się szerokie perspektywy uczestnictwa w realizacji nowych, doniosłych form braterstwa robotników z mało — i średniorolnymi chłopami. Ruch ten jednak musi być przemyślany, planowy i politycznie należycie przygotowany. Ruchem łączności winny się zająć wszystkie ogniwa związków zawodowych, od rad zakładowych do zarządów głównych włącznie.

KCZZ zamierza stworzyć przy radach zakładowych komisje dla spraw łączności ze wsią, jak również powołać przy zarządach głównych i OKZZ instruktorów, których zadaniem będzie pokierowanie ruchem łączności fabryk ze wsią. Ruch łączności fabryk ze wsią winien znajdować się w centrum uwagi ruchu zawodowego.

DZIAŁALNOŚĆ BIURA PRAWNEGO KCZZ

ZESTAWIENIE Z NAJWAŻNIEJSZYCH AKTÓW Z DZIEDZINY PRAWA PRACY, WYDANYCH Z INICJATYWY BĄDŹ PRZY WSPÓŁDZIAŁE KCZZ.

Ruch zawodowy w swojej wszechstronnej działalności często wkracza i w dziedzinę zagadnień prawnych. W celu rozpracowywania tych zagadnień zostało zorganizowane Biuro Prawne KCZZ.

Praca Biura Prawnego znajduje swój wyraz w sprawozdaniach poszczególnych Działów i Wydziałów, gdyż zadaniem tego Biura było przede wszystkim udzielanie opinii i pomocy poszczególnym komórkom organizacyjnym KCZZ w zakresie zagadnień prawnych. Projektowane przez poszczególne Działy statuty, regulaminy, układy zbiorowe pracy, umowy i inne akty prawne, były pod względem prawnym oceniane i formułowane przez Biuro Prawne.

Niezależnie od tego, KCZZ wielokrotnie występowała z własną inicjatywą nowelizacji poszczególnych ustaw, w celu usunięcia, odziedziczonych z okresu kapitalistycznego, niekorzystnych dla pracowników przepisów i zagwarantowania nowych praw. Ponadto KCZZ opracowała i zgłosiła szereg własnych projektów ustawodawczych, zapewniających nowe prawa i przywileje pracownikom.

Załączone zestawienie najważniejszych aktów z dziedziny prawa pracy — charakteryzuje działalność Biura Prawnego KCZZ w tym zakresie.

R o k 1945

1. Zmiana art. 16 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu. Dz. U. Nr. 21, poz. 117.
2. Utworzenie Rad Zakładowych. Dz. U. Nr. 8, poz. 36.

3. Regulamin wyborów do rady zakładowej i wyborów delegata. Dz. U. Nr. 18, poz. 105.
4. Wzorowy regulamin funkcjonowania rady zakładowej. Dz. U. Nr. 18, poz. 106.
5. Zmiana ustawy w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet. Dz. U. Nr. 43, poz. 236.
6. Zmiana ustawy o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu. Dz. U. Nr. 43, poz. 238.
7. Zmiana rozporządzenia o regulaminie wyborów do rady zakładowej i wyborów delegata. Dz. U. Nr. 26, poz. 161.
8. Urzędy zatrudnienia. Dz. U. Nr. 30, poz. 182.
9. Uchylenie rozporządzenia o przekazaniu niektórym obwodowym inspektorom pracy prowadzenia rejestrów układów zbiorowych pracy. Dz. U. Nr. 33, poz. 200.
10. Pośrednictwo pracy i pośrednictwo przy zawieraniu umów o naukę zawodu. Dz. U. Nr. 41, poz. 231.
11. Rejestracja pracowników służby zdrowia. Dz. U. Nr. 43, poz. 235.
12. Zmiana stawek należności ławników i zastępców ławników sądów pracy. Dz. U. Nr. 57, poz. 332.
13. Przekazanie powoływania ławników sądów pracy i sądów okręgowych prezesom sądów apelacyjnych. Dz. U. Nr. 58, poz. 338.

R o k 1946

1. Rejestracja i obowiązek pracy. Dz. U. Nr. 3, poz. 24.
2. Rozciągnięcie mocy obowiązującej niektórych przepisów ustawodawstwa pracy na cały obszar Państwa Polskiego. Dz. U. Nr. 4, poz. 30.
3. Organizacja urzędów zatrudnienia. Dz. U. Nr. 22, poz. 144.
4. Tryb przekazywania czynności urzędów zatrudnienia organom samorządu terytorialnego i pracowniczym organizacjom zawodowym. Dz. U. Nr. 22, poz. 145.
5. Higiena pracy w zakładach przemysłu włókienniczego. Dz. U. Nr. 23, poz. 151.

6. Ustalanie i skład Komisji Rozjemczych, powoływanych do rozstrzygania sporów indywidualnych pomiędzy pracownikami a pracodawcami rolnymi. Dz. U. Nr. 34, poz. 213.
7. Zmiana ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu. Dz. U. Nr. 51, poz. 285.
8. Zaliczenie maszynistów wyciągowych w kopalniach węgla kamiennego do kategorii pracowników umysłowych. Dz. U. Nr. 55, poz. 315.
9. Zmiana niektórych przepisów ustawy o układach zbiorowych pracy. Dz. U. Nr. 61, poz. 339.
10. Ogólne przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy. Dz. U. Nr. 62, poz. 344.
11. Sposób dopełnienia rejestracji w wykonaniu dekretu o rejestracji i obowiązku pracy. Dz. U. Nr. 70, poz. 388.

R o k 1947

1. Dowody zwolnienia od rejestracji w wykonaniu dekretu z dnia 8 stycznia 1946 r. o rejestracji i obowiązku pracy. Dz. U. Nr. 34, poz. 160.
2. Zmiana rozporządzenia w sprawie czasu pracy pracowników ruchu tramwajów. Dz. U. Nr. 38, poz. 186.
3. Sprostowanie błędów w rozporządzeniu z dnia 6.XI.1946 r. o ogólnych przepisach dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy. Dz. U. Nr. 45, poz. 240.
4. Czas pracy osób zatrudnionych w przemyśle przewozowym. Dz. U. Nr. 52, poz. 278.
5. Czas pracy w sobotę pracowników zatrudnionych w kopalniach węgla na powierzchni. Dz. U. Nr. 67, poz. 417.
6. Zmiana Rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 16.III.1928 roku o umowie o pracę robotników. Dz. U. Nr. 65, poz. 388.
7. Częściowa zmiana prawa o sądach pracy. Dz. U. Nr. 61, poz. 339.

8. Zmiana dekretu z dn. 6.II.45 o utworzeniu Rad Zakładowych. Dz. U. Nr. 24, poz. 92.
9. Regulamin wyborów do Rady Zakładowej i wyborów delegata. Dz. U. Nr. 45, poz. 231.

R o k 1948

1. Zmiana ustawy z dnia 2.VII.1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet. Dz. U. Nr. 27, poz. 182.
2. Zaliczenie egzaminowanych mechaników kinematograficznych do kategorii pracowników umysłowych. Dz. U. Nr. 9, poz. 65.
3. Czas pracy pielęgniarek i służby oddziałowej w zakładach leczniczych. Dz. U. Nr. 29, poz. 192.
4. Zmiana dekretu z dnia 19.IX.1946 r. o zmianie ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu. Dz. U. Nr. 49, poz. 372.
5. Zmiana ustawy z dnia 16.V.1922 r. o urlopach dla pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu. Dz. U. Nr. 36, poz. 258.
6. Ustawa z d. 25.VI.1948 r. o rozwiązywaniu nieczynnych zw. zawodowych i ich zrzeszeń Dz. U. Nr. 34, poz. 230.

R o k 1949

1. W sprawie organizacji urzędów zatrudnienia. Dz. U. Nr. 9, poz. 56.
2. Ustawa z dnia 4 lutego 1949 r. o Funduszu Wczasów Pracowniczych Komisji Centralnej Związków Zawodowych w Polsce. Dz. U. Nr. 9, poz. 48.
3. Ustawa z dnia 9 marca 1949 r. o pracowniczych ogrodach działkowych. Dz. U. Nr. 18, poz. 117.

CZĘŚĆ III

ŁĄCZNOŚĆ
Z MIĘDZYNARODOWYM
RUCHEM ZAWODOWYM

ŁĄCZNOŚĆ Z MIĘDZYNARODOWYM RUCHEM ZAWODOWYM

POLSKI odrodzony ruch zawodowy, od pierwszej chwili naszej niepodległości, bierze czynny udział w międzynarodowym ruchu robotniczym.

Nasze związki zawodowe stoją twardo na gruncie międzynarodowej solidarności robotniczej i jedności światowego ruchu związkowego. Polski zjednoczony ruch zawodowy jest członkiem Światowej Federacji Związków Zawodowych. Stanowisko naszych związków zawodowych do Światowej Federacji zadeklarował tow. Witaszewski, przewodniczący polskiej delegacji na I Kongres Światowej Federacji Związków Zawodowych, który odbył się w Paryżu w 1945 r. Reprezentant polskiego ruchu zawodowego wówczas oświadczył;

„W imieniu polskich związków zawodowych stwierdzam, że widzimy w nowoutworzonej Światowej Federacji potężną broń w ręku międzynarodowego proletariatu, w jego walce o utrwalenie pokoju, w jego walce o całkowite zniszczenie faszyzmu oraz w walce o podniesienie poziomu życiowego klasy robotniczej na całym świecie“.

Deklaracja przedstawiciela naszego ruchu zawodowego była realizowana w codziennej praktyce.

Do władz kierowniczych Światowej Federacji Związków Zawodowych weszło 2 Polaków: tow. tow. Witaszewski i Kuryłowicz oraz 1 zastępca.

Przez cały czas przynależności naszego ruchu do Światowej Federacji byliśmy w pierwszych szeregach realizatorów jej założeń. Popieraliśmy wszelkie wysiłki Federacji, zmierzające do

scementowania jedności międzynarodowego ruchu zawodowego. Czynnie popieraliśmy na forum międzynarodowym akcję Światowej Federacji, skierowaną przeciwko wyzyskiwaczom, w obronie praw socjalnych i prawnych klasy robotniczej.

Polski ruch zawodowy gorąco popierał każdą akcję Światowej Federacji Związków Zawodowych, skierowaną przeciwko podżegaczom do nowej wojny oraz ich agentom w ruchu robotniczym. Reprezentanci Komisji Centralnej Związków Zawodowych brali aktywny udział w walce z rozbijaczami w łonie Światowej Federacji Związków Zawodowych.

Proletariacki internacjonalizm, cechujący polski powojenny ruch zawodowy, znajduje wybitny wyraz w naszej łączności i współpracy z organizacjami zawodowymi niemal całej kuli ziemskiej. W okresie sprawozdawczym KCZZ nawiązała i utrzymuje stały, bezpośredni kontakt z organizacjami zawodowymi: ZSRR, Albanii, Afryki Południowej, Australii, Austrii, Anglii, Belgii, Brazylii, Bułgarii, Kanady, Czechosłowacji, Ceylonu, Chin,

Z posiedzenia Wydziału Wykonawczego ŚFZZ w lutym 1949 w Paryżu. Siedzą od lewej: tow.tow. Kuźniecowa, Saillant, Di Vittorio i Toledano.

Delegacja polskich związkowców w Moskwie.

Cypru, Kolumbii, Kuby, Chile, Danii, Egiptu, Ekwadoru, Finlandii, Francji, Gambii, Guatemali, Guyany Brytyjskiej, Hiszpanii, Holandii, Indii, Indonezji, Iranu, Islandii, Irlandii, Italii, Jamajki, Jugosławii, Libanu, Luksemburgu, Meksyku, Nigerii, Norwegii, Nowej Zelandii, Niemiec, Palestyny, Panamy, Rodezji Północnej, Rumunii, Siamu, Szwajcarii, Syrii, Triestu, Stanów Zjednoczonych, Urugwaju, Węgier.

Już na pierwszy Kongres Polskich Związków Zawodowych w listopadzie 1945 r. przybyli delegaci z bratnich organizacji zawodowych: ZSRR, Francji, Ameryki, Czechosłowacji, Bułgarii, Rumunii, Węgier, Jugosławii i Palestyny. Od tego czasu nieustannie wzrastała współpraca zarówno KCZZ, jak i wszystkich związków z organizacjami zawodowymi całego świata.

Wystarczy przytoczyć fakt, że w okresie sprawozdawczym do Polski przyjechało 64 delegacji z różnych krajów, zaś z Polski wyjeżdżało w tym czasie 51 delegacji związkowych na kongresy, konferencje, lub na zaproszenie z innych okazji.

Najserdeczniejsze stosunki łączą polski ruch zawodowy z Organizacjami Zawodowymi Związku Radzieckiego, krajów demokracji ludowej oraz Francji i Włoch.

W roku 1946 bawiła w Związku Socjalistycznych Republik Rad—30-to osobowa delegacja polskich związkowców— przedstawiciele Komisji Centralnej Związków Zawodowych i wszystkich większych związków zawodowych. Delegacja była serdecznie goszczona przez radzieckich towarzyszy. Była ona również przyjęta przez generalissimusa Stalina. Nasi działacze związkowi wywieźli ze Związku Radzieckiego bogate doświadczenie. Po powrocie do kraju wygłosili oni szereg odczytów. Również w prasie polskiej ich pobyt w Związku Radzieckim znalazł szeroki oddźwięk.

Na zjazdach naszych związków, radzieccy delegaci wnoszą bogaty materiał, zwłaszcza z dziedziny współzawodnictwa socjalistycznego i pracy polityczno-wychowawczej. Związkowcy radzieccy są zawsze entuzjastycznie witani przez uczestników zjazdów związkowych. Komisja Centralna otrzymuje prasę związkową oraz inne materiały radzieckich związków i ze swej strony wysyła do WCSPS wydawnictwa polskiego ruchu zawodowego. Delegacje związkowe brały również udział w święcie 30-tolecia ZSRR.

Nasza delegacja brała udział w Kongresie Czechosłowackich Związków Zawodowych w roku 1946, a następnie w szeregu zjazdów poszczególnych związków zawodowych.

Nasza współpraca z czechosłowackim ruchem zawodowym, opiera się obecnie na umowie, zawartej w roku 1948, pomiędzy Komisją Centralną Związków Zawodowych i URO. Umowa ta przewiduje wszechstronną wymianę doświadczeń, wzajemne odwiedzanie się oraz współzawodnictwo po-

między poszczególnymi zakładami pracy. W przemyśle metalowym i włókienniczym, współzawodnictwo to już się rozpoczęło. W początkach marca br. w Czechosłowacji bawiła delegacja Komisji Centralnej Związków Zawodowych w celu dokładnego zapoznania się z pracą czechosłowackich związków zawodowych. Podobna delegacja przybędzie z Czechosłowacji do Polski. Współpraca pomiędzy organizacjami zawodowymi obu naszych krajów znalazła wyraz także we wzajemnej wymianie czasowiczów.

Formy współpracy z czechosłowackim ruchem zawodowym posłużą niewątpliwie jako wzór do ustalenia wymiany doświadczeń, także z innymi organizacjami, przede wszystkim krajów demokracji ludowej. Komisja Centralna Związków Zawodowych zapoczątkowała wymianę czasowiczów także z Bułgarią i Węgrami.

Reprezentanci KCZZ brali udział w Kongresie CGT we Francji w roku 1946, a także w roku 1948. Wystąpienia naszych delegatów były przyjmowane przez towarzyszy z Francji burzliwymi oklaskami. Francuskie Związki Zawodowe zapraszają naszych przedstawicieli na wszystkie swe zjazdy. Nie zawsze jednak udaje się naszym towarzyszom wyjechać, ponieważ władze francuskie nie udzielają wiz, lub udzielają ich zbyt późno — wówczas, gdy wyjazd jest już zbyt późny.

W Polsce bawiła w r. 1947—30-to osobowa delegacja francuskich związkowców. W roku 1948 francuska delegacja brała udział w Kongresie Związków Zawodowych Chemików w Katowicach.

Ponadto otrzymujemy stałą i bardzo ożywioną korespondencję zarówno z francuską CGT jak i z branżowymi związkami. Akcja pomocy strajkującym górnikom francuskim, przeprowadzona przez polskie związki — przysporzyła nam wśród tamtejszej klasy robotniczej dużo sympatii. Świadczą o tym listy i podarki nadesłane do Komisji Centralnej Związków Zawodowych oraz szereg wystąpień i artykułów. Związek górników fran-

Delegacja czechosłowackich związków zawodowych na lotnisku w Warszawie.

cuskich przysłał nam film z przebiegu akcji strajku górniczego. Komisja Centralna Zw. Zaw. zamierza zaprosić grupę dzieci górników francuskich na wczasy do Polski. Na tegoroczne święto pierwszomajowe KCZZ zaprosiła grupę polskich robotników we Francji, a także kilku przedstawicieli francuskich związków zawodowych.

Również serdeczne stosunki łączą nasz ruch zawodowy ze związkami zawodowymi W ł o c h. Ożywioną korespondencję i wymianę wydawnictw—uzupełnia wzajemny udział przedstawicieli w zjazdach związkowych. Duże znaczenie miał pod tym względem pobyt 12-to osobowej delegacji włoskich rad zakładowych w Polsce we wrześniu 1948 r. Po powrocie do Włoch de-

Tow. Szczęśniak na Kongresie C.G.T. w Paryżu.

legaci opublikowali szereg materiałów o sukcesach gospodarczych i socjalnych w Polsce ludowej. Wyraz szczerej sympatii do Polski dali związkowcy Włoch, w czasie pobytu naszej delegacji na Kongresie Rad Zakładowych w Turynie w grudniu 1948. Przedstawiciele KCZZ byli gorąco witani, zarówno na samym Kongresie, jak i przez robotników szeregu fabryk w Turynie, Mediolanie i Genui.

Komisja Centralna nawiązała w okresie sprawozdawczym bliski kontakt ze związkami zawodowymi krajów skandynawskich i Finlandii. Więzy bliskiej współpracy zadzierżgnięte zostały zwłaszcza w roku 1948 i w roku bieżącym. Kilka branżowych związków tych krajów nawiązało bezpośredni kontakt z pokrewnymi związkami w Polsce.

W okresie sprawozdawczym KCZZ podejmowała wybitnych działaczy międzynarodowego ruchu zawodowego i tak: w roku 1946 do Polski przybył tow. Louis Saillant sekretarz generalny ŚFZZ oraz przewodniczący Generalnej Konfederacji Pracy Ameryki Łacińskiej tow. Vicente Lombardo Toledano. Bojowniczką ludu hiszpańskiego, tow. Dolores Ibarruri, w czasie swej wizyty w Polsce 1 maja 1947 r., również była gościem KCZZ.

Ponadto KCZZ odwiedzili przedstawiciele Międzynarodowego Biura Pracy, grupa posłów Partii Pracy z Anglii, kandy-

Delegaci włoskich
rad zakładowych pra-
cują przy odbudowie
Warszawy.

dat na prezydenta Stanów Zjednoczonych Harold Stassen, grupa związkowców z USA i wiele innych osobistości, które przybyły do Polski.

Wszyscy oni byli zaopatrzeni przez Dział Łączności Międzynarodowej KCZZ w materiał oraz informacje o polskim ruchu zawodowym. Przedstawiciele placówek dyplomatycznych, akredytowanych przy rządzie polskim jak: ZSRR, St. Zjednoczonych, Anglii, Argentyny, Meksyku, Szwajcarii, Włoch, Francji, Jugosławii, Bułgarii, Czechosłowacji, Rumunii, Węgier, Austrii, Finlandii, Grecji i Hiszpanii — utrzymują żywy kontakt z Działem Łączności Międzynarodowej KCZZ i otrzymują materiały informacyjne o polskim ruchu zawodowym. W okresie sprawozdawczym ponadto, nasze związki zawodowe odwiedziło kilkuset dziennikarzy zagranicznych.

Dziennikarze radzieccy, USA, Kanady, Francji, Anglii, Danii, Indii, Szwajcarii, Włoch i wielu innych krajów — publikowali obszerny materiał o polskim ruchu zawodowym w pismach zagranicznych. Wywiady i materiały, dostarczone korespondentom zagranicznym przez Dział Łączności Międzynarodowej stanowiły źródła szerokiej popularyzacji polskiego ruchu zawodowego i zdobyczy socjalnych polskiej klasy robotniczej.

To też polski ruch zawodowy cieszy się dużą popularnością i autorytetem wśród klasy robotniczej zagranicą. Dowodem tego są publikacje w prasie robotniczej całego świata oraz zaproszenia, które napływają do KCZZ nawet z najbardziej oddalonych od nas krajów, jak np.: od związków zawodowych Indonezji, Indii, Siamu, Iranu, Korei i Egiptu. Obecność delegatów polskich na międzynarodowym kursie związkowców w Oxfordzie wzbudziła duże zainteresowanie. Ich odczyty o polskim ruchu zawodowym były tematem ożywionych dyskusji. Polska delegacja została zaproszona, po zamknięciu kursu w roku ubiegłym, przez Radę Związków Zawodowych Manchesteru, Newcastle oraz niektóre związki Londynu, by w miastach tych wygłosić odczyty. Wszędzie towarzysze angielscy przyjmowali polskich związkowców nadzwyczaj

serdecznie. Również w roku 1947, polscy delegaci wygłosili szereg odczytów zarówno w Oxfordzie, jak i w innych miastach — zwłaszcza Zagłębia Górniczego w Szkocji.

Z organizacjami zawodowymi, z którymi nie możemy nawiązać kontaktu osobistego, utrzymujemy łączność korespondencyjną, wymieniamy prasę i inne wydawnictwa.

Korespondencję i wymianę prasową utrzymujemy ze wszystkimi centralami, które wchodzi w skład ŚFZZ oraz z poszczególnymi związkami również spoza ŚFZZ — jak np. ze Związkiem Górników USA.

Komisja Centralna Związków Zawodowych utrzymuje stałą łączność z organizacjami robotniczymi Polonii USA, Francji i Belgii.

Nasze kontakty z organizacjami zawodowymi krajów kapitalistycznych znacznie przyczyniły się do umocnienia pozycji Polski na arenie międzynarodowej. Klasa robotnicza bowiem tych krajów stanęła w obronie Polski ludowej, jej granic i ustroju państwowego. Organizacje robotnicze tych krajów paraliżowały antypolskie wystąpienia najmitów imperialistycznych. Gdy np. nie zaproszono Polski na pierwszą międzynarodową konferencję ONZ w San Francisco — wówczas na apel KCZZ — ostro wystąpiły organizacje robotnicze przeciwko temu aktowi dyskryminacji.

O stale wzrastającym znaczeniu polskiego ruchu zawodowego — świadczy zwiększający się wciąż udział naszego ruchu w konferencjach międzynarodowych.

Od roku 1945 reprezentanci polskiego ruchu zawodowego brali udział w następujących konferencjach międzynarodowych:

W 1945 roku:

- 1) Kongres ŚFZZ w Paryżu,
- 2) Międzynarodowy Kongres Nauczycieli w Brukseli,
- 3) Międzynarodowy Kongres Transportowców,
- 4) Międzynarodowe Biuro Pracy w Kanadzie,
- 5) 3 Konferencje MBP w Genewie.

W 1946 roku:

- 1) I Sesja Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Londynie,
- 2) I Konferencja Pokojowa ONZ w Paryżu,
- 3) Wydział Wykonawczy ŚFZZ w Moskwie.

W 1947 roku:

- 1) Rada Generalna ŚFZZ w Pradze.

W 1948 roku:

- 1) Wydział Wykonawczy ŚFZZ w Rzymie,
- 2) MBP w San Francisco,
- 3) Rada Społeczno-Gospodarcza ONZ,
- 4) Biuro Wykonawcze ŚFZZ w Paryżu,
- 5) Komitet Wykonawczy ŚFZZ w Paryżu.

W roku bieżącym przedstawiciele KCZZ będą brali udział w szeregu konferencji ŚFZZ oraz w Kongresie ŚFZZ w Mediolanie, a także w Kongresie Pokoju w Paryżu.

Przedstawiciele polskiego ruchu zawodowego na wszystkich konferencjach międzynarodowych nieugięcie bronili praw klasy robotniczej i jej organizacji zawodowych. Reprezentanci naszego ruchu zawodowego, jak również przedstawiciele rządu polskiego, domagali się należnych praw dla ŚFZZ w ONZ.

Na Konferencji MBP nasi przedstawiciele domagali się demokratyzacji tej instytucji i zwiększenia reprezentacji robotniczej. Polska delegacja w San Francisco prowadziła główny bój o równe płace dla kobiet pracujących.

AKCJE SOLIDARNOŚCIOWE

W okresie sprawozdawczych, polski ruch zawodowy przeprowadził kilka poważnych kampanii solidarnościowych.

Pierwszą z nich była akcja na rzecz walczących robotników Hiszpanii. Na zew Św. Federacji, nasze związki zawodowe przeprowadziły setki zebrzań, masówek i przedstawień teatralnych, w czasie których zbierano składki dla hiszpańskich bojowników o wolność. Ogółem zebrano w tej akcji 8.605.709 zł. Komisja Centralna otrzymała list od centrali hisz-

pańskich zw. zaw., że pieniądze te wykorzystane zostały wewnątrz Hiszpanii na walkę z reżymem faszystowskim Franca.

Drugą poważniejszą akcją była kampania pomocy strajkującym robotnikom Francji. Gdy tylko do Polski nadeszła wieść o fali strajkowej, która ogarnęła Francję w jesieni 1947 r., natychmiast posypały się ofiary polskich robotników, na rzecz strajkujących braci francuskich.

Już po 10 dniach Komitet Pomocy Strajkującym zebrał 14.692.515 zł. Za kwotę tę zakupiono i przesłano do CGT 150.000 kg. cukru, który został rozdany rodzinom robotniczym.

Komisja Centralna otrzymała setki listów z podziękowaniami. Oto treść niektórych z nich:

Drodzy Towarzysze,

Zjednoczenie związków zawodowych departamentu Meurthe i Moselle w imieniu 30.000 strajkujących prosi o przekazanie polskim pracownikom wyrazów głęboko odczutej wdzięczności rodzin naszych towarzyszy, którzy walczyli przez 15 dni o zaspokojenie żądań robotniczych.

W tych dniach przyszło 9.700 kg cukru do Nancy — stolicy Lotaryngii. Dzięki temu wspaniałemu odruchowi solidarności dzieci nasze otrzymają cukier. Jest to dla nas zapewnieniem, że historyczne więzy przeszłości, które łączą ludy Polski i Francji, obecnie wzmacniają się jeszcze i są dla klasy robotniczej naszych krajów gwarancją przyjaźni pracowników francuskich i polskich w łonie Światowej Federacji Związków Zawodowych.

Przyjmijcie, Drodzy Towarzysze, zapewnienie naszych uczuć braterskich i związkowych.

Za Sekretariat Zjednoczenia Departamentalnego

(—) A. Cuny.

Drodzy Towarzysze,

W imieniu Unii Departamentalnej Związków Zawodowych Aveyron (Generalna Konfederacja Pracy) przekazuję najszczerze podziękowania za 2.000 kg cukru, które otrzymały dzieci pracowników, biorących udział w walkach, w listopadzie i grudniu 1947 roku, w naszym Departamencie.

Ten wspnialy objaw solidarności przemówił ze szczególną siłą do serca robotników francuskich. Dar ten jeszcze bardziej zacieśni więzy braterstwa, które łączą proletariat naszych krajów i doda odwagi francuskiej klasie robotniczej w walce z imperialistami o prawdziwą demokrację — braterską i powszechną.

Pozdrowienia i podziękowania dla klasy pracującej Polski.

Od Sekretarza Generalnej Unii Związków Zawodowych w Sabaudii:

Drodzy Towarzysze,

W imieniu 18.000 strajkujących naszego Departamentu składamy Wam dzisiaj braterskie i pełne wzruszenia podziękowania za wyraz solidarności, którym było wysłanie cukru.

Dar wasz — będący dla nas symbolem solidarności międzynarodowej robotników, którzy walczą przeciwko wyzyskowi kapitalistycznemu — dodał nam wiele otuchy.

Jeszcze raz dziękując, przesyłamy Wam, Drodzy Towarzysze, zapewnienia naszych braterskich uczuć.

Od Sekretarza Generalnego Unii Związków Zawodowych departamentu Sarthe:

Drodzy Towarzysze,

Robotnicy francuscy szczęśliwi są, że mogą wyrazić Wam podziękowanie za akt solidarności, którym było wysłanie cukru.

Robotnicy francuscy pozdrawiają bratersko swoich polskich towarzyszy, którzy przez zjednoczenie potrafili ukrócić kapitalizm i uczynić ze swego pięknego kraju—wolne państwo, w którym wreszcie stosuje się hasło Generalnej Konfederacji Pracy: „Dobrobyt i wolność“.

Na dużą skalę była również przeprowadzona akcja pomocy walczącej Grecji, a przede wszystkim pomocy dzieciom greckich bojowników. Na ten cel KCZZ zebrała 5.608.699 zł. Sumę tę przekazała — Towarzystwu Przyjaźni Polsko-Greckiej.

Ogółem polskie zw. zaw. zebrały w okresie sprawozdawczym ponad sto milionów zł. na pomoc braciom krajów kapitalistycznych. Akcja pomocy materialnej była jakby ukoronowaniem potężnej kampanii pomocy moralno-politycznej, jaką ruch nasz prowadził.

Na plenum i konferencjach KCZZ, zarządów głównych, OKZZ, PRZZ, oddziałów, rad zakładowych podejmowane były rezolucje protestacyjne przeciwko zbrodniom faszystowskim w Grecji, Hiszpanii i Iranie. Przeciwko prześladowaniom działaczy ruchu zawodowego w krajach kolonialnych, a także przeciwko wojnom zaborczym w Indonezji i Vietnamie. Cała polska klasa robotnicza wyniosła uczucia serdecznej sympatii dla strajkujących robotników Francji.

Polski ruch zawodowy żywo reagował na wszelkie objawy ataku reakcji na prawa klasy robotniczej. Nasze związki zawodowe przesyłały słowa sympatii i solidarności robotnikom USA, gdy walczyli z kongresową ustawą antyrobotniczą Tafta — Hartley'a. Polski ruch zawodowy kroczy w pierwszych szeregach obrońców praw demokratycznych klasy robotniczej.

Ponownie zadokumentowała polska klasa robotnicza swoją solidarność międzynarodową w październiku roku 1948, kiedy wybuchł strajk górników francuskich. Przeciwko strajkującym górnikom reakcyjny rząd francuski zastosował dziki terror. Tysiące górników francuskich osadzono w więzieniach, a w stosunku do robotników - Polaków, którzy solidaryzowali się ze strajkującymi, rząd francuski zastosował jeszcze bezwzględniejsze środki terroru.

Na bestialstwo reakcyjnego rządu Francji, polska klasa robotnicza odpowiedziała protestami i rezolucjami. Dział Łączności Międzynarodowej KCZZ przesłał te protesty do ŚFZZ i rządu francuskiego, a rezolucje, solidaryzujące się ze strajkującymi — do CGT i ŚFZZ.

Równocześnie z rezolucjami wpłynęły z całego kraju składki na pomoc strajkującym robotnikom. W krótkim czasie Dział Łączności Międzynarodowej zebrał 56 milionów zł., które przekazał dla walczących górników Francji.

Po zakończeniu tej akcji pomocy, Komitet Pomocy Strajkującym Francji powziął następującą uchwałę:

„Ogólnopolski Komitet Pomocy Strajkującym we Francji przy KCZZ po wysłuchaniu sprawozdania o wynikach zbiórki na rzecz strajkujących we Francji stwierdza, że zebrana suma 91.336.444, to dowód wspaniałej solidarności polskiego świata pracy i całego społeczeństwa z ludem pracującym Francji i ludami całego świata, walczącymi o wolność i suwerenność narodową przeciwko imperializmowi i reakcji.

Ogólnopolski Komitet postanawia:

Wyrazić podziękowanie i uznanie za złożone datki wszystkim związkom zawodowym, organizacjom partyjnym, społecznym, instytucjom spółdzielczym, oficerom i żołnierzom jednostek wojska polskiego, pracownikom ministerstw i poszczególnych urzędów bezpieczeństwa publicznego, pracownikom Milicji Obywatelskiej i wszystkim innym, którzy tak szczerze odezwali się na nasz apel“.

Polski ruch zawodowy od pierwszej chwili aktywnie współpracował z lewicową większością w łonie ŚFZZ i aktywnie podtrzymywał walkę o realizację jej zadań. Świadczą o tym wystąpienia naszych przedstawicieli na wszystkich sesjach instancji ŚFZZ, Komitetu Wykonawczego czy Rady Generalnej. Świadczą o tym uchwały posiedzeń plenarnych KCZZ w sprawach międzynarodowego ruchu zawodowego.

Z chwilą, gdy rozbijackie zamysły agentów imperializmu z końcem 1947 r. zaczęły poważnie zagrażać jedności szeregow ŚFZZ, plenum KCZZ w listopadzie ub. r. przyjęło rezolucję stwierdzając m. in.:

„Polska klasa robotnicza, zorganizowana w zjednoczonym ruchu zawodowym, zdecydowanie popiera wszystkie siły postępu i demokracji w świecie i widzi w Światowej Federacji Związków Zawodowych potężną organizację, która przy poparciu mas pracujących całego świata skutecznie krzyżować będzie plany reakcji międzynarodowej.

Plenum KCZZ wyraża pełne poparcie dla Światowej Federacji Związków Zawodowych i wzywa robotników i pracowników całego świata do wzmocnienia jedności międzynarodowej klasy robotniczej i do nie udzielania posłuchu tym, którzy w imię interesów imperialistycznych usiłują rozbić ruch zawodowy i jedność międzynarodową świata pracy...“.

Gdy zaś rozłamowe knowania wrogów jedności doprowadziły do zwołania pierwszej marshallowskiej konferencji londyńskiej, KCZZ przyjęła w lutym 1948 r. uchwałę w obronie jedności światowego ruchu zawodowego. Uchwała ta stwierdza m. in.:

„Jedność światowego ruchu zawodowego zrodziła się z doświadczeń ciężkich zmagania ludu pracującego z barbarzyńskim faszyzmem i jego inspiratorami. Jedność ta — której najdonioślejszym wyrazem jest Światowa Federacja Związków Zawodowych — wyrosła z wieloletnich tęsknot i pragnień ludzi pracy

całego świata. Stała się ich nadzieją i otuchą w walce o pokój, wolność, postęp i sprawiedliwość społeczną.

Dwa lata istnienia Światowej Federacji Związków Zawodowych wykazały niezbicie, że możliwa jest płodna współpraca wszystkich organizacji związkowych ku ogólnemu pożytkowi międzynarodowej klasy robotniczej.

Światowa Federacja Związków Zawodowych wpisała do bilansu swej działalności wiele dużych osiągnięć we wszystkich dziedzinach, w walce o pokój, o zlikwidowanie pozostałości faszyzmu, o wolność związków zawodowych, o odrodzenie demokratycznego ruchu zawodowego Niemiec i Japonii, o wzrost dobrobytu mas pracujących.

Jedność ruchu została jednak obecnie wystawiona na próbę zarówno w poszczególnych krajach, jak i w skali międzynarodowej. Imperializm międzynarodowy przeszedł w ostatnim czasie do ofensywy na prawa i byt mas pracujących. Ofensywa ta ma się stać kamieniem milowym na drodze do podporządkowania świata interesom imperializmu.

W obliczu tych faktów Komisja Centralna Związków Zawodowych w Polsce, trwająca niezachwianie na gruncie utrzymania najdalej idącej jedności światowego ruchu zawodowego i jego organizacji — ŚFZZ. zakłada w imieniu 2.800.000 zorganizowanych polskich robotników i pracowników protest przeciw usiłowaniu uczynienia ze Światowej Federacji Związków Zawodowych posłusznego narzędzia w rękach imperialistów.

Międzynarodowa klasa robotnicza nigdy nam nie wybaczy, jeżeli dopuścimy do rozbicia lub osłabienia największej jej powojennej zdobyczy organizacyjnej: Światowej Federacji Związków Zawodowych, niezbędnej dla utrzymania światowego pokoju.

Polski ruch zawodowy wypowiada się kategorycznie przeciw wszelkim próbom rozbijania lub osłabienia ruchu zawodowego, bez względu na to, pod jakim pretekstem i z jakiej strony próby takie byłyby podejmowane. Polski ruch zawodowy

wzywa związkowców całego świata do strzeżenia jak źrenicy oka jedności ŚFZZ, do wywarcia nacisku na swych przywódców, by nie dopuścili do najmniejszego podważenia jej jedności i do osłabienia walki o pokój.

Niech żyje jedność ruchu zawodowego!

Niech żyje jednolita Światowa Federacja Związków Zawodowych!"

Czerwcowe plenium KCZZ w 1948 roku, po wysłuchaniu sprawozdania przewodniczącego tow. Witaszewskiego, wyraża w specjalnej rezolucji swą solidarność z przyjętymi w Rzymie uchwałami:

„Plenum KCZZ z zadowoleniem przyjmuje do zatwierdzającej wiadomości uchwały Komitetu Wykonawczego Światowej Federacji Związków Zawodowych w Rzymie w sprawie jedności ruchu zawodowego.

Plenum KCZZ wyraża przekonanie, że centrale krajowe związków zawodowych poszczególnych krajów uszanują uchwały Komitetu Wykonawczego ŚFZZ i nie będą zwoływać separatystycznych konferencji, ani nie będą podejmować akcji, które mogłyby naruszyć jedność klasy robotniczej w poszczególnych krajach oraz zasady przyjęte przez Światową Federację.

„Plenum solidaryzuje się również z postanowieniami Komitetu Wykonawczego w sprawie rozszerzenia praw ŚFZZ w Radzie Ekonomiczno-Społecznej ONZ, w sprawie obrony praw związkowych, w sprawie równej płacy za równą pracę dla kobiet oraz w sprawie Departamentów Zawodowych. W tej ostatniej kwestii plenium KCZZ podtrzymało w pełni stanowisko swego przewodniczącego tow. Witaszewskiego na sesji rzymskiej, i zwróciło się do ŚFZZ o zorganizowanie departamentów zawodowych przed kongresem ŚFZZ, o ile nie dojdzie do porozumienia z międzynarodowymi sekretariatami“.

Plenum KCZZ, które odbyło się dnia 23 listopada 1948 r. poświęciło poważną część swych obrad zagadnieniom międzynarodowym. Po wysłuchaniu referatu na ten temat, wygłoszonego przez sekretarza KCZZ tow. Geberta, zebrani przyjęli deklarację w sprawie jedności światowego ruchu zawodowego, w której czytamy m. in.:

„Apelujemy do robotników angielskich i amerykańskich i do związków zawodowych, aby we własnym interesie, jak i w interesie międzynarodowego ruchu robotniczego nie dopuścili do osłabienia czy rozłamu w ŚFZZ, rozłamu, który może służyć jedynie wrogom pokoju i demokracji, wrogom ludzi pracy.

W związku z powyższym plenum KCZZ zapewnia ŚFZZ, że polski ruch zawodowy bronić będzie jedności i ideałów Federacji. Plenum zaleca prezydium KCZZ, aby pilnie śledziło wydarzenia w międzynarodowym ruchu zawodowym i aby przedsięwzięło wszystkie kroki, zmierzające do wzmocnienia i pogłębienia jedności międzynarodowego ruchu robotniczego, zorganizowanego w ŚFZZ“.

Plenum KCZZ poleciło wszystkim instancjom związkowym rozwinąć kampanię masową na rzecz solidarności i jedności międzynarodowego ruchu zawodowego.

W zakończeniu deklaracji plenum pozdrawia walczącą klasę robotniczą Francji, a przede wszystkim jej bohaterskich górników oraz robotników Grecji i Hiszpanii, ludy Chin, Indonezji, Malajów, Wietnamu, Izraela i włoskie związki zawodowe, walczące o prawa klasy robotniczej przeciwko siłom imperiaлизmu.

Podobnie i drugi Walny Zjazd Centralnego Związku Zawodowego Górników wystosował w listopadzie 1948 r. apel do górników Wielkiej Brytanii o utrzymanie jedności ŚFZZ.

„Jesteśmy najgłębiej przekonani — brzmią końcowe słowa apelu — że Wy, górnicy Anglii, Szkocji i Walii, wierni swym tradycjom walki o pokój, wierni tradycjom Komitetów Akcji

w roku 1920, wierni swej bohaterskiej postawie w czasie wojny antyhitlerowskiej — wraz z nami górnikami polskimi i całą międzynarodową klasą robotniczą — uczynicie wszystko, by ochronić jedność Światowej Federacji Związków Zawodowych“.

Reprezentanci polskiego ruchu zawodowego wraz z przywódcami Radzieckich Zw. Zaw. oraz krajów demokracji ludowej, a także ruchu zawodowego Francji, Chin i Włoch—demarkowali rozbijaczy jedności światowego ruchu zawodowego, przywódców TUC i CIO. Postawa polskiego ruchu zawodowego została należycie oceniona przez działaczy Św. Federacji; znalazło to wymowny wyraz w wyborze tow. Geberta na zastępcę sekretarza generalnego Światowej Federacji Związków Zawodowych i w powierzeniu przedstawicielowi polskiego ruchu zawodowego wygłoszenia referatu na Kongresie Światowej Federacji w Mediolanie.

Dorobek KCZZ w dziedzinie łączności międzynarodowej za okres trzyletni jest znaczny. Jednakże pozostaje jeszcze bardzo dużo do zrobienia, by wychowanie w duchu internacjonalizmu polskiej klasy robotniczej odpowiadało wymogom, wynikającym z konieczności nieustannej walki wraz z całym obozem demokratycznym, przeciwko podżegaczom do nowej wojny.

Przejęcie na tory budownictwa socjalistycznego wymaga od nas czerpania z doświadczeń radzieckich związków zawodowych. To też Dział Łączności Międzynarodowej musi, jeszcze bardziej niż dotychczas, popularyzować osiągnięcia i metody pracy radzieckich związków zawodowych.

CZĘŚĆ IV

PRACA
KULTURALNO - OŚWIATOWA

PRACA KULTURALNO-OŚWIATOWA

USTROJ ludowo - demokratyczny stawia przed związkami zawodowymi nowe zadania. Związki zawodowe muszą swoją działalnością przyczynić się do tego, by przyspieszyć proces przeobrażeń w świadomości szerokich mas. Muszą przyczynić się, by masy poznały treść państwa ludowego i perspektywy socjalistycznego rozwoju Polski. Zadaniem związków zawodowych jest kształtowanie nowego stosunku do własności społecznej, nowego stosunku do pracy. Winny one zaszczepiać i pobudzać poczucie szlachetnej ambicji przedownictwa pracy, rozwijać świadomą dyscyplinę pracy, współzawodnictwo.

Działalność wychowawcza związków zawodowych musi przyczynić się do przewyciężenia pozostałości demoralizacji kapitalistycznej w masach. Trzeba, aby związki zawodowe pogłębiły poczucie solidarności międzynarodowej klasy robotniczej i wychowywały szerokie masy w duchu internacjonalizmu. Zadaniem związków zawodowych jest podniesienie poziomu kulturalnego mas pracujących, budzenie ich aktywności kulturalnej, wciąganie do coraz czynniejszego udziału w upowszechnianiu i kształtowaniu nowej socjalistycznej kultury.

Biorąc za podstawę ruchu kulturalnego twórczą rolę mas z klasą robotniczą na czele, akcja kulturalno-oświatowa w naszym państwie opiera się na masowych organizacjach społecznych: w mieście — na związkach zawodowych, na wsi — na związku Samopomocy Chłopskiej. Ponadto na organizacji młodzieżowej.

Związki zawodowe, pozostając w łączności z szerokimi warstwami pracującymi i czerpiąc w swojej codziennej praktyce z bogatego doświadczenia Związku Radzieckiego, winny

znaleźć odpowiednie podejście do mas i wypracować metody, sprzyjające wciągnięciu ich do aktywnego życia kulturalnego.

Zadaniem związków zawodowych jest stałe podnoszenie poziomu ideologicznego klasy robotniczej i inteligencji pracującej.

Organizacyjna jedność związków zawodowych, podyktowana wspólnym interesem wszystkich pracujących, musi być ugruntowana jednością ideologiczną milionów zrzeszonych członków. Do jednolitej organizacji związkowej weszli zarówno członkowie przedwojennych klasowych, jak i członkowie dawnych „żółtych“ i sanacyjnych związków zawodowych. Weszli do niej pracownicy umysłowi, latami odseparowani w swoich odrębnych organizacjach od związków robotników fizycznych, a także nowe, przed wojną niezorganizowane masy. Zjednoczona organizacja związkowa musi zespolić ideologiczne grupy pracownicze, wychowane dotąd w tak różnych środowiskach politycznych. W następstwie przebudowy struktury gospodarczej naszego państwa — do rozwijającego się przemysłu będzie napływała siła robotnicza ze wsi. Nowe grupy robotnicze wymagają zespolenia ideologicznego ze starymi kadrami robotniczymi.

Związki zawodowe muszą stale podnosić poziom uświadamiania społeczno-politycznego mas i rozpowszechniać wśród nich ideologię marksizmu-leninizmu. Swoją działalnością winny przyczynić się do wzmacniania i ugruntowania jedności klasy robotniczej i sojuszu robotniczo-rolniczego. Takie zadania — stawiają sobie związki zawodowe w swojej akcji kulturalno-oświatowej.

Szybki rozwój ruchu kulturalnego po wojnie był wyrazem wyzwania się tłumionego latami, pędu mas pracujących do życia kulturalnego. Zwłaszcza wielkie było pragnienie zaspokojenia głodu wiedzy, książki, teatru. Wyrazem tego stało się między innymi, żywiołowe powstawanie tysięcy placówek kulturalnych, świetlic, klubów, bibliotek.

W pierwszym roku okresu sprawozdawczego (1946) KCZZ koncentrowała swe wysiłki wokół ujmowania w ramy organizacyjne żywiłowego ruchu kulturalnego, nadawania kierunku programowego tej akcji, budowania aparatu i przygotowania pracy planowej w tej dziedzinie.

Akcja kulturalno - oświatowa w związkach zawodowych ukształtowała się zasadniczo w dwóch kierunkach: a) oświatowym, b) kulturalno-artystycznym.

Zakres prac oświatowych obejmował:

- a) szkolenie kadr i szkolenie masowe,
- b) walkę z analfabetyzmem,
- c) akcję repolonizacyjną na Ziemiach Odzyskanych,
- d) czytelnictwo,
- e) akcję odczytową.

1. SZKOLENIE KADR I AKTYWISTÓW ZWIĄZKOWYCH

Zagadnienie kadr stało przed powojennym ruchem zawodowym, jako jedno z zagadnień naczelnych, którego rozwiązanie stanowiło niezmiernie ważny czynnik dla rozwoju związków zawodowych w Polsce. Polski ruch zawodowy odradzał się w warunkach wyjątkowo przetrzebionej, przez wojnę i hitlerowską okupację, klasy robotniczej, zwłaszcza wyniszczonych kadr kierowniczych, działaczy i aktywistów partyjnych oraz związkowych.

Z drugiej zaś strony ustrój ludowo-demokratyczny stworzył warunki dla bardzo szybkiego rozwoju ruchu robotniczego, ruchu zawodowego. Rozrastające się z niebywałą szybkością związki zawodowe wchłaniały nowe, dawniej niezorganizowane masy robotników i pracowników umysłowych, które wymagały intensywnej pracy wychowawczej i ideologicznej. Rozwijające się i kształtujące równie szybko kadry związkowe —

nie posiadały dostatecznego przygotowania, aby sprostać wielkim i nowym zadaniom, które stały się przed ruchem zawodowym, w warunkach rządów mas ludowych, pod kierownictwem klasy robotniczej. Konieczny więc był wysiłek, by czym prędzej wypełnić luki kadr robotniczych i przygotować kadry związkowe do zadań, stojących przed nimi. Rozwiązanie tego zagadnienia można było osiągnąć jedynie — drogą intensywnego szkolenia kadr.

Dlatego KCZZ potraktowała zagadnienie szkolenia aktywistów, jako zadanie nie cierpiące zwłoki i już w czerwcu 1945 roku na posiedzeniu Wydziału Wykonawczego KCZZ przyjęto uchwały, stawiające przed związkami zawodowymi rozległe zadania w zakresie akcji szkoleniowej.

Akcję szkoleniową podjęły w myśl wytycznych KCZZ scentralizowane wówczas związki zawodowe, wśród których już w pierwszym okresie 1945 r. i 1946 r. wyróżniały się zarządy główne: Górników, Metalowców, Włóknarzy i Kolejarzy.

Zarządy główne i OKZZ organizowały krótkoterminowe kursy (8 — 10 dniowe), przeznaczone głównie dla członków rad zakładowych i członków komisji kulturalno-oświatowych. Akcja ta w 1946 r. rozszerzyła się na wszystkie województwa Polski. Stała się akcją masową.

Centralny ośrodek szkolenia kadr, prowadzony przez KCZZ od czerwca 1945 r. w Łodzi (w gmachu ówczesnego Ministerstwa Propagandy), szkolił systematycznie na dwumiesięcznych kursach członków OKZZ, zarządów głównych oraz sekretarzy i przewodniczących oddziałów.

Na przełomie 1946 r. i 1947 r. akcja szkolenia kadr związkowych weszła w nową fazę. KCZZ zorganizowała sieć w oje-wódzkich szkół związkowych w Warszawie, Łodzi, Krakowie, Katowicach, Wrocławiu, Gdańsku, Kielcach, Poznaniu i Sosnowcu (ta ostatnia zorganizowana i prowadzona przez Zarząd Główny Zw. Zaw. Górników). Ponadto odremontowano gmach szkolny i zorganizowano Centralną Szkołę Związków

Zawodowych w Łodzi na 200 słuchaczy (w odróżnieniu od stanu pierwotnego — kiedy to Komisja Centralna prowadziła centralny ośrodek szkolenia w ramach Ministerstwa Propagandy — powstaje samodzielna Szkoła Związków Zawodowych w Polsce).

Utworzenie sieci szkół związkowych pozwoliło przejść, od sporadycznie organizowanych kursów, do akcji planowej. Pozwoliło to także rozbudować program, podnieść poziom i ulepszyć metody nauczania. Przystępując do planowania, trzeba było się liczyć z faktem, że wyrosła stosunkowo szybko grupa aktywistów, sprawująca funkcje z wyborów w różnych instancjach związkowych, liczy około 100.000 osób (grupa ta obejmuje zarządy główne, okręgowe i oddziałów, OKZZ, PRZZ i rady zakładowe). Po wyborach mężów zaufania grupa ta wzrosła w dwójnasób.

W okresie sprawozdawczym trzeba było więc przede wszystkim uwzględnić szkolenie tej grupy. Olbrzymie potrzeby szkolenia aktywistów, pełniących funkcje z wyborów, nie pozwoliły szkolić w tym czasie rezerw (członków związków, przygotowywanych w przyszłości do objęcia kierowniczych stanowisk). Konieczność szkolenia aktywistów - mandatariuszy

II kurs instruktorów związków zawodowych w Wojewódzkiej Szkole
Zw. Zaw. w Katowicach.

w czasie ich kadencji, określała także w dużej mierze czas trwania kursów. Dlatego też kursy pozostawały krótkoterminowe i trwały nie dłużej, niż dwa miesiące.

W Szkole Centralnej kształcono przewodniczących i sekretarzy zarządów związków zawodowych i PRZZ, kierowników referatów kobiecych i kierowników referatów młodzieżowych. Wojewódzkie szkoły związków zawodowych prowadziły kursy dla członków rad zakładowych, członków oddziałów i pracowników aparatu kulturalno-oświatowego.

Masowy ruch kulturalny, organizowany przez związki zawodowe, wymagał przygotowania kadr oświatowców. W pracy tej w 1947 r. czynnych już było 3.000 kierowników świetlic, przeszło 1.000 pracowników bibliotecznych, około 1.000 pracowników artystycznych wszelkiego typu i przeszło 6.000 członków komisji kulturalno-oświatowych. Ta wielotysięczna rzesza oświatowców, czynna w ruchu zawodowym, rekrutowała się bądź to z nauczycieli - oświatowców, posiadających doświadczenie w pracy świetlicowej sprzed wojny, lecz wychowanych w atmosferze nauki i kultury burżuazyjnej, bądź to z aktywistów społecznych, politycznie wyrobionych, lecz nie posiadających odpowiedniego doświadczenia w pracy oświatowej. Obie te grupy musiały się doksztalać, każda na swój sposób uzupełniać swą wiedzę, by sprostać zadaniom.

Kierownicy świetlic, członkowie komisji kulturalno-oświatowych i inni pracownicy świetlicowi stanowili grupę słuchaczy, systematycznie doksztalcanych w szkołach związkowych. Dążąc do uaktywnienia kobiet w ruchu zawodowym, do zasilenia aktywistkami fabrycznymi rad zakładowych, organizowano kursy kobiece dla kandydatek do rad zakładowych.

W 1947 roku akcja szkoleniowa została rozszerzona, obejmując swym zasięgiem już nie tylko aktywistów związkowych (kształconych w szkołach związkowych), lecz także szerokie grupy pracownicze. Sieć szkół związkowych stała się bazą dla organizowania masowego szkolenia w zakła-

dach pracy. Kursy w zakładach pracy organizowały zarządy oddziałów, przy pomocy rad zakładowych. Ten nowy typ szkolenia masowego w zakładach pracy, przeznaczony dla mę-
żów zaufania i szerokich grup pracowniczych, zapoczątkował kształtowanie się swoistego rodzaju powszechnej szkoły politycznej w zakładzie pracy.

Nauka w zakładzie pracy odbywała się w godzinach wieczorowych, po pracy. Kursy obejmowały 32 godziny nauczania, wykładowych i seminaryjnych. Dla ułatwienia słuchaczom opanowania materiału, KCZZ opracowała i wydała drukiem skrypty, dostarczane każdemu słuchaczowi. Skryptów takich w okresie sprawozdawczym wydano 7, w nakładzie 15.000 egzemplarzy każdy.

Akcja szkoleniowa w 1947 roku ukształtowała się na poziomie trzech stopni nauczania:

I stopień — kursy w zakładach pracy,

II „ — kursy w wojewódzkich szkołach związków zawodowych,

III „ — kursy w Centralnej Szkole związków zawodowych.

Jednocześnie z kursami wszelkiego typu organizowano także dwu lub trzydniowe seminaria dla dorosłych aktywistów związkowych. Seminaria te były na ogół poświęcone aktualnym zagadnieniom.

Ogółem w okresie sprawozdawczym na wszelkich typach kursów przeszkolono 190.458 osób, w tym:

sekretarzy i przewodniczących zarządów oddziałów	939
członków zarządów oddziałów	5.538
członków rad zakładowych i komitetów folwarczn.	20.589
kandydatów do rad zakładowych	992
członków komisji kulturalno-oświatowych . . .	2.723
kierowników świetlic	4.488
kierowników świetlic wiejskich	1.776
referentek dla spraw kobiecych	2.056
aktywistów sekcji młodzieżowych	1.537
aktywek kobiecych	2.720
referentów spółdzielczych	57

referentów ekonomicznych i współzawodnictwa pracy	374
referentów szkoleniowych	132
skarbników, referentów bezpieczeństwa i higieny pracy, kontrolerów społecznych, redaktorów gazet ściennych, korespondentów	4.410
mężów zaufania	39.091
na kursach dla analfabetów	33.984
na kursach repolonizacyjnych	12.238
na kursach ogólnokształcących	30.004
na kursach zawodowych (doksztalających)	25.955
bibliotekarzy	187
kierowników artystycznych	618

Rozwój akcji szkoleniowej ilustrują następujące liczby przeszkolonych:

1946 r.	1947 r.	1948 r. i I kwart. 49 r.
21.662	58.241	110.555

Szkolenie kadr miało na celu rozszerzenie wiadomości teoretycznych w zakresie historii narodu, historii ruchu robotniczego i ruchu zawodowego, zagadnień Polski i świata współczesnego, zagadnień ekonomicznych oraz pogłębienie ogólnego ideologicznego poziomu aktywistów i przygotowanie ich do zadań praktycznych.

Program dwumiesięcznego kursu w szkole centralnej, jako program podstawowy, obejmował powyższy zakres zagadnień, a programy szkół wojewódzkich odpowiednio skracano, w zależności od czasu trwania kursów. Przy czym zachowywano w programach podstawowe tematy z zagadnień ideologicznych. W dalszym rozwoju pracy szkoleniowej, programy uwzględniały w coraz większym stopniu tematy specjalizacyjne z zakresu praktycznych zadań pracy związkowej.

W drugiej połowie 1948 roku, rozwój akcji szkoleniowej i sieci szkół (istniało już 13 szkół i setki kursów w zakładach pracy) wymagał wyodrębnienia Działu Szkolenia z Działu Kul-

tury i Oświaty w samodzielny organizm, w celu ogarnięcia ogromu pracy szkoleniowej i otoczenia jej większą opieką.

Większa centralizacja akcji szkoleniowej umożliwiła wytypowanie niektórych szkół dla szkolenia określonych typów aktywistów. Wytypowano szkoły dla szkolenia aktywistów w 4-ch zasadniczych kierunkach potrzeb ruchu zawodowego, a więc: w kierunku gospodarczym, kulturalno-oświatowym, socjalnym i w administracyjno-finansowym. Pozwoliło to szkołom wyspecjalizować się w jednym z tych kierunków, pozyskać stałą ekipę wykładowców, ulepszyć metody pracy seminaryjnej, zgrupować i wzbogacić szkołę odpowiednimi pomocami naukowymi, co wpłynęło w rezultacie na pogłębienie i podniesienie poziomu nauczania. Tak więc np. szkoła w Krakowie—specjalizowała się w szkoleniu pracowników kulturalno-oświatowych, szkoła w Gliwicach—w szkoleniu kierowników świetlic dla państwowych majątków rolnych, szkoła w Katowicach—w szkoleniu w kierunku gospodarczym itd.

W związku z tym, programy szkoleniowe otrzymały charakter specjalizacyjny. Większość tematów, zawartych w programie, poświęcona została wiadomościom koniecznym danej grupie aktywistów. Przy czym należy zauważyć, że przejście na system szkolenia specjalizacyjnego — wymagało dalszego kroku, a mianowicie: szkolenia po linii branżowej. Stąd nowy rys charakteru szkolenia na przełomie 1948/49, a mianowicie **s z k o l e n i e b r a n ż o w e**.

Nowy etap rozwoju naszego państwa ludowego, nowe zadania ruchu zawodowego — wysunęły konieczność gruntowniejszego przygotowywania wykwalifikowanych kadr związkowych. Dojrzała sprawa przejścia na **s z k o l e n i e d ł u g o f a l o w e**. Szkolenie pracowników aparatu centralnego odbywać się będzie na rocznych kursach w szkole centralnej, zaś członków zarządów oddziałów i terenowych pracowników na trzymiesięcznych kursach w wojewódzkich szkołach związkowych.

2. WALKA Z ANALFABETYZMEM

Walka z analfabetyzmem słabo podejmowana była w pierwszej fazie powojennej działalności związków zawodowych. Akcja ta, o stosunkowo wąskim zasięgu, była prowadzona sporadycznie, bez planu nakreślonego na dłuższą metę. Dopiero po znanej mowie Prezydenta Bieruta we Wrocławiu, zwalczanie analfabetyzmu weszło na drogę zorganizowanej akcji planowej. Wtedy to — wysunięto zagadnienie tej akcji, jako naczelne zadanie w związkowej pracy oświatowej. Sprawę postawiono na Ogólnopolskiej Konferencji Kierowników Wydziałów Kulturalno-Oświatowych zarządów głównych i OKZZ. Wytyczono formy i podjęto pracę w myśl opracowanego centralnie planu i instrukcji.

Naukę prowadzono na podstawie programów Ministerstwa Oświaty. Organizacyjnie akcję oparto na kompletach, tworzonych w zakładach pracy i w osiedlach robotniczych, ponadto na indywidualnym nauczaniu.

W ciągu sześciu miesięcy prowadzenia systematycznej akcji, w drugiej połowie 1947 roku czynnych już było 120 kompletów początkowego nauczania, na których przeszkolono 3.000 robotników. W akcji tej szczególną żywotność przejawiały związki: Włókniarzy, Budowlanych, Metalowców, Górników, a spośród OKZZ łódzka, bydgoska, białostocka.

W dalszym rozwoju akcji zorganizowano w pierwszej połowie 1948 r.—319 kursów początkowego nauczania, zaś w końcu 1948 i początku 1949 r. zorganizowano przeszło—1.000 nowych kursów. Ogółem w okresie sprawozdawczym, zorganizowano 1439 kursów, na których przeszkolono 33.984 osoby.

Zdajemy sobie sprawę, że mimo pewnych osiągnięć w tej dziedzinie, akcja zwalczania analfabetyzmu jeszcze nie nabrała dostatecznie masowego zasięgu. Związki zawodowe, będąc w naj-

blіszszym kontakcie z szerokimi masami pracowniczymi, winny znaleźć odpowiednie formy organizacyjne, ułatwiające uczenie się niepiśmiennym robotnikom oraz członkom ich rodzin. Związki zawodowe muszą przyczynić się do tego, aby akcja zwalczania analfabetyzmu stała się akcją powszechną, wciągając do niej szerokie rzesze nauczycielstwa, pracowników umysłowych, młodzież akademicką, wykształconych robotników. Szczególne zadanie mają związki zawodowe do spełnienia na zaniedbanym dotychczas odcinku robotników rolnych. Powinny także przyjść z wydatną pomocą związkowi Samopomocy Chłopskiej w organizowaniu akcji zwalczania analfabetyzmu na wsi.

Sześcioletni plan budowy fundamentów socjalizmu w Polsce stawia i w dziedzinie walki z analfabetyzmem nowe zadania. Plan państwowy przewiduje likwidację analfabetyzmu w Polsce w ciągu dwu lat.

Dekret rządu R.P. o likwidacji analfabetyzmu staje się punktem wyjściowym dla zmobilizowania społeczeństwa do wykonania tych wielkich zadań. Związki zawodowe w nowych warunkach mają do spełnienia niezmiernie ważną rolę. Współpracując z aparatem, powołanym przez pełnomocnika rządu, do walki z analfabetyzmem i odpowiednimi instancjami w terenie, przestawiają akcję zwalczania analfabetyzmu wśród robotników na nowe, znacznie szersze tory. Plan związków zawodowych w tej dziedzinie w 1949 r. przewiduje przeszkolenie co najmniej 45.000 robotników oraz masowe organizowanie indywidualnego nauczania wśród członków rodzin robotniczych.

3. REPOLONIZACJA

Praca w zakresie repolonizacji była potraktowana ze szczególną uwagą. Ze względu na doniosłe znaczenie natury ogólnopństwowej, związki zawodowe otoczyły akcją repolonizacyjną troskliwą opieką, organizując w zakładach pracy i lokalach związkowych kursy, których celem jest pogłębienie znajomości języka polskiego wśród autochtonów i reemigrantów.

W okresie sprawozdawczym związki zawodowe przeprowadziły 341 kursów repolonizacyjnych, na których przeszkolono ponad 12.288 osób. W pracy tej wyróżniły się następujące związki: Górników, Skórzanych, Budowlanych, Metalowców, Stoczniovców, Włóknarzy.

4. CZYTELNICTWO

Czytelnictwo było najbardziej zdewastowaną dziedziną życia kulturalnego po okresie wojny i okupacji. Sprawiała to polityka niemiecka, która z bezwzględną zacieklnością tępiła książkę polską. Cały dorobek przedwojenny związków zawodowych na odcinku czytelnictwa został bezpowrotnie stracony. Trzeba więc było budować od podstaw.

Doceniając znaczenie książki dla właściwego rozwoju akcji kulturalno-oświatowej, z wielką ofiarnością i nakładem pracy przystąpiliśmy do tworzenia bibliotek w świetlicach zakładów pracy, w lokalach związkowych i w domach kultury. Zbierano książki, ukryte przez członków związków zawodowych podczas okupacji, zaczęto zakupywać ukazujące się nowe wydawnictwa. Głód książki wśród szerokich rzesz robotniczych i pracownicznych był tak wielki, że stawał się bodźcem, dzięki któremu szybciej pokonywano liczne trudności finansowe i techniczne.

Koniec 1945 r. i rok 1946 były okresem organizacyjnym. Wtedy to powstały zręby bibliotek związkowych. Wtedy to najbardziej zapaleni miłośnicy książki stawali się w zakładach pracy—bibliotekarzami. Wyniki tej pracy nie dały na siebie długo czekać. We wrześniu 1946 r. działa już na terenie związków zawodowych 1.000 bibliotek o łącznej liczbie ponad 200.000 tomów. Nie dość na tym. Wydział Kulturalno-Oświatowy KCZZ przystępuje do budowy sieci bibliotek ruchomych. W okresie tym zmontowano 53 biblioteki ruchome, które rozesłano za pośrednictwem OKZZ do zakładów pracy, nie posiadających własnych księgozbiorów. Jednocześnie z rozwojem bi-

bliotek tworzone były — przeważnie przy świetlicach — czytelnie pism.

Rok 1947 przynosi poważny rozwój czytelnictwa. Powiększają się biblioteki związkowe, akcja popularyzowania książki wśród szerokich rzesz pracowniczych nabiera na sile. Ponadto na przełomie 1946 r. i 1947 r. KCZZ organizuje — poza własną biblioteką — stałe księgozbiory w OKZZ i we wszystkich szkołach związkowych.

W działalności tych bibliotek na szczególne wyróżnienie zasługuje biblioteka OKZZ w Krakowie. W ciągu dwóch i pół lat — biblioteka ta zgromadziła księgozbiór, liczący 14.000 tomów, oraz 2.500 czytelników. Przeciętna liczba wypożyczanych dziennie książek wzrasta do 500. W skład biblioteki wchodzi literatura polska i zagraniczna, ze szczególnym uwzględnieniem literatury marksistowskiej. W marcu 1947 r. biblioteka zorganizowała akcję zbiórkową pod hasłem „Miesiąc książki dla związków zawodowych“. Akcja przyniosła ponad 300 tysięcy złotych. Z funduszu tego zakupiono nowe książki. Od tej chwili biblioteka OKZZ stanęła w rzędzie najlepiej wyposażonych bibliotek Krakowa.

W ocenie rozwoju czytelnictwa w 1947 r. należy przede wszystkim podkreślić poważny wzrost księgozbiorów na terenie poszczególnych związków zawodowych. W wielu wypadkach wzrost ten — w porównaniu z 1946 r. — przekracza 100%. I tak np. Metalowcy zwiększyli stan liczebny z 22.820 tomów do 110.200 tomów, Górnicy z 44.900 do 87.300, Kolejarze z 36.000 do 60.400, Włókniarze z 24.500 do 29.620. Charakterystycznym objawem stało się tworzenie przez związki zawodowe własnych sieci bibliotek ruchomych. Na pierwszym miejscu trzeba tu wyróżnić Kolejarzy, którzy rozporządzają już rozbudowaną centralą tego typu bibliotek. Również i KCZZ powiększyła swój stan bibliotek ruchomych, których dalsze 75 rozprowadzono poprzez OKZZ w teren.

Poza wzrostem księgozbiorów i bibliotek zwiększa się znacznie liczba czytelni pism. Są one przy tym coraz lepiej wyposażone zarówno w pisma codzienne, jak i w periodyki.

Z większych imprez na odcinku czytelnictwa w 1947 r. należy zanotować zorganizowaną przez Związek Zawodowy Metalowców objazdową wystawę książki oraz uroczyste przekazanie związkom zawodowym 38.000 tomów przez Spółdzielnię Wydawniczą „Książka“.

Rozwój czytelnictwa, dający się najlepiej zobrazować wzrostem liczby bibliotek, czytelni pism i księgozbiorów, przedstawiał się w okresie sprawozdawczym (według niepełnych danych) w sposób następujący:

	1946	1947	1948 i 1 kw. 49 r.
Łączna liczba bibliotek stałych w poszczególnych związkach zawodowych	993	1.513	4.211
Łączna liczba tomów w tych bibliotekach	200.000	469.000	1.332 857
Biblioteki O. K. Z. Z. (w tym biblioteka Warszawskiej Rady Zw. Zaw.)	1	15	15
Łączna liczba tomów w tych bibliotekach	4.000	15.000	34.031
Biblioteki szkół Zw. Zaw.	1	9	10
Łączna liczba tomów w tych bibliotekach	1.000	8.000	10.200
Biblioteki ruchome K.C.Z.Z.	5	53	1.136
Łączna liczba tomów w tych bibliotekach	4.000	4.500	161.000
Biblioteka K.C.Z.Z.	—	1	1
Liczba tomów w tej bibliotece	—	3 500	7.000
Łączna liczba bibliotek na terenie związków zawodowych	1.000	1.591	5.373
Łączna liczba tomów w tych bibliotekach	205.400	500 000	1.545.088
Liczba czytelni pism na terenie związków zawodowych	320	761	4.216

Mimo poważnych osiągnięć rozwoju bibliotek związkowych—notujemy również braki w tej dziedzinie. Poziom pracy wielu bibliotek jest nieodpowiedni. Zdarzają się wśród bibliotek związkowych z trudem organizowanych t. zw. martwe pozycje, gdzie książki miesiącami stoją na półkach bezużytecznie.

Stwierdzamy także niski poziom księgozbiorów pewnej części bibliotek, zdarzają się biblioteki poważnie zaśmiecone literaturą, która powinna być z nich usunięta.

Akcja propagandy czytelnictwa była zbyt słaba, sporadyczna. Związki zawodowe dbały głównie o powiększenie księgozbiorów. Natomiast mniejszą uwagę zwracały na ruch książki, na zwiększenie liczby czytelników. Brak wykwalifikowanych pracowników bibliotecznych, brak w KCZZ odpowiednio rozbudowanego wydziału bibliotecznego — wszystko to niewątpliwie utrudniało podniesienie pracy na wyższy poziom.

Powołanie przez Radę Państwa Społecznego Komitetu Upowszechnienia Książki oraz szeroki państwowy plan wydawniczy stały się poważnym czynnikiem spotęgowania akcji czytelnictwa.

Związki zawodowe musiały też przestawić się w tej pracy, kładąc główny nacisk na organizację masowego czytelnictwa.

W Bibliotece Do-
mu Kultury i O-
światy Związków
Zawodowych w
Krakowie.

W 1949 roku podjęto planową akcję propagandy książki, organizując w tym celu konkursy pięknego czytania, wystawy książki itp. Celem upłynnienia księgozbiorów przystąpiono do zorganizowania parotysięcznej sieci bibliotek ruchomych. Zwrócono także uwagę na, zaniedbany w tej dziedzinie odcinek, robotników rolnych i przystąpiono do zorganizowania 1.000 punktów bibliotecznych w państwowych gospodarstwach rolnych. Plan likwidacji analfabetyzmu w ciągu dwóch lat w naszym państwie, konieczność wzmożenia kampanii profilaktycznej przeciwko powtórnemu analfabetyzmowi—stawia przed związkami zawodowymi nowe zadania pogłębienia i umasowienia akcji czytelnictwa, wśród milionów związkowców i ich rodzin.

5. AKCJA ODCZYTOWA

Odczyty i referaty stanowią jedną z podstawowych form szerzenia oświaty i uświadomienia politycznego mas. Akcja odczytowa ma swoje tradycje w wieloletniej praktyce związków zawodowych z okresu przedwojennego. Tym bardziej znalazła ona szerokie zastosowanie w odrodzonym ruchu zawodowym w powojennych warunkach naszego kraju.

W dążeniu do rozwinięcia pracy odczytowej wśród szerokich rzesz, stosowaliśmy różnorodne formy, dopasowując je do warunków i środowiska. Prelekcje o charakterze odczytowym oparliśmy o świetlice. Referaty, zazwyczaj przeznaczone dla większego audytorium, organizowano przeważnie w zakładach pracy. Często stosowano formę pogadarek, przeznaczonych dla mniejszych grup pracowniczych. W tematyce dominowały zagadnienia historyczne, zagadnienia Polski współczesnej oraz aktualne zagadnienia gospodarcze, polityczno-społeczne i kulturalne.

Najpoważniejszą trudnością w rozwoju naszej akcji odczytowej był brak prelegentów. Problem ten staraliśmy się rozwią-

zać drogą organizowania kół prelegenckich. Od połowy 1946 roku, przystąpiliśmy do organizowania tych kół przy Okręgowych Komisjach i większych Powiatowych Radach Związków Zawodowych. Ponadto przy Dziale Kultury i Oświaty utworzono komitet redakcyjny materiałów do referatów. Opracowane materiały w postaci tez, wydawano drukiem i dostarczano w teren kołom prelegentów i aktywistom związkowym.

W ciągu niespełna dwóch lat wydano 19 konspektów — tez do referatów o łącznym nakładzie 160.000 egzemplarzy. Prócz pracy wydawniczej we własnym zakresie, zakupywano centralnie wszelką, nadającą się do tych celów, literaturę i dostarczano ją OKZZ i zarządowi głównym. Obydwie te instancje kierowały w terenie akcją odczytową.

Dorobek pracy 1946 r. wyrażał się 17 tysiącami wygłoszonych odczytów, referatów i pogadank, których wysłuchało ponad milion osób.

Poważny rozwój tej akcji następuje w 1947 r. oraz w pierwszej połowie 1948 r., w którym to okresie zarówno OKZZ, jak i poszczególne związki zorganizowały ponad 59.000 prelekcyj. Zgromadziły one w świetlicach, halach fabrycznych, kopalniach, hutach i w innych zakładach pracy 4.548.025 słuchaczy.

Osiągnięcia niektórych związków zawodowych na odcinku akcji odczytowej w 1947 r., według danych niepełnych, ilustruje poniższa tabela:

Górnicy	10.876 prelekcyj
Metalowcy	5.459 „
Budowlani	3.459 „
Włókniarze	3.007 „
Chemicy	2.865 „
Pocztowcy	1.351 „
Naftowcy	1.059 „
Leśni i Drzewni	1.026 „

Poza akcją odczytową szukamy form w naszej pracy, które by umożliwiły systematyczne informowanie załóg pracowników o najaktualniejszych wydarzeniach. Chodziło o zorganizowanie informacji prasowej w ten sposób, by dotarła ona szybko do każdego oddziału w zakładzie pracy.

W tym celu organizowaliśmy w zakładach pracy sieć tzw. grup prasowych, rekrutujących się z miejscowych pracowników. Zadaniem tych grup było głośne czytanie najważniejszych wiadomości prasowych i w formie krótkiej gawędy omawianie tych wiadomości w mniejszym, lub większym gronie pracujących, podczas przerw obiadowych, lub po zakończeniu pracy.

Do działalności kół prasowych przywiązywaliśmy dużą wagę. Została opracowana szczegółowa instrukcja, określająca cel i charakter oraz metody pracy. Na konferencjach kulturalno-oświatowych, organizowanych centralnie i na wielu tego typu konferencjach w terenie, były omawiane sprawy informacji prasowej w zakładach pracy.

Skromny dorobek w tym zakresie przedstawia się następująco: W 1946 r. zorganizowano 227 grup prasowych. W latach 1947 i 1948 do października włącznie czynnych było już około 1.200. Liczba więc tych grup wzrosła pięciokrotnie. (Liczby podane są znacznie zmniejszone, nie posiadamy bowiem w tym zakresie pełnych danych).

Mimo niewątpliwych osiągnięć w akcji odczytowej należy tu podkreślić, że jest to odcinek bardzo jeszcze zaniedbany w naszej pracy kulturalno-oświatowej. Sieć kół prelegentów jest zbyt szczupła, praca ich jest nieuregulowana. W tematyce zbyt słabo uwzględniane są zagadnienia popularno-naukowe.

Koła prasowe, by mogły spełnić należycie swą rolę, muszą stać się instytucją bardziej masową. Tych kół winno powstać dziesiątki tysięcy. Praca ich musi być bardziej systematyczna, informacja prasowa winna być podawana codziennie.

Dalsze plany w dziedzinie akcji odczytowej muszą uwzględnić m. in. rozbudowę sieci kół prelegentów i podniesienie na wyższy poziom ich pracy, usprawnienie i rozbudowę prac wydawniczych w celu pełniejszego zaopatrywania prelegentów w materiał. Ponadto konieczne jest znaczne wzmocnienie aparatu propagandy przy Dziale Kultury i Oświaty KCZZ dla pokierowania tą akcją.

6. ŚWIETLICE I DOMY KULTURY.

Świetlice—jako masowa instytucja, sprzyjająca upowszechnianiu kultury, instytucja najbardziej związana z szerokimi rzeszami pracowniczymi—stały się podstawową placówką pracy kulturalno-oświatowej związków zawodowych.

Ruch świetlicowy, który rozwinął się z niebywałą szybkością niemal tuż po wojnie, był wyrazem wyzwolenia się skrzepowanej siły i dążeń mas do życia kulturalnego. Ruch ten posiadał wszelkie cechy żywiołowości. Świetlice powstawały jednocześnie z uruchomieniem fabryk wszędzie tam, gdzie znajdowała się aktywna grupa robotników i pracowników umysłowych.

Najistotniejszym zadaniem aparatu pracy kulturalno-oświatowej, zarówno w centrali jak i w terenie, było ujęcie żywiołowego ruchu świetlicowego, nadanie mu kierunku programowego i opracowanie metod, sprzyjających rozwojowi świetlic. Masowy ruch świetlicowy, powstający do życia po wojnie, nie zastał kadr zdolnych do pokierowania pracą, która kształtowała się obecnie w warunkach zupełnie innych niż przed wojną. Pracowników świetlicowych trzeba było przygotować i czuwać nad podnoszeniem ich kwalifikacji już w trakcie funkcjonowania wielkiej sieci świetlic. Wokół tych zagadnień były koncentrowane w okresie sprawozdawczym wysiłki na tym odcinku.

Zakres pracy oświatowej świetlic obejmował: walkę z analfabetyzmem, repolonizację na Ziemiach Odzyskanych, uzupełnienie braków wykształcenia ogólnego, samokształcenie i szkolenie po linii specjalnych zainteresowań i uzdolnień, nie uwzględnionych w programie szkolnictwa ogólnokształcącego.

Pracę tę prowadzono przez: organizowanie kursów początkowego nauczania, kursów repolonizacyjnych, bibliotek beletrystycznych i naukowych, kół samokształcenia, przez odczyty na tematy polityczne, socjalne i ekonomiczne, przez cykle odczytów z zakresu historii, wiadomości o Polsce współczesnej i zagadnień popularno-naukowych. Wreszcie przez działalność gazetek ściennych i gazetek mówionych, pracę grup prasowych, wspólne słuchanie audycji radiowych z komentarzami, zakładanie czytelni dzienników i czasopism.

Praca w zakresie kulturalno-artystycznym w świetlicach wyrażała się działalnością zespołów teatralnych, inscenizacyjnych, śpiewaczych, muzycznych, tanecznych oraz solistów we wszystkich tych dziedzinach, dalej działalnością grup literackich, malarsko-rysunkowych, zdobniczych. Wyrażała się również organizowaniem zamkniętych wieczornic artystycznych i publicznych imprez artystycznych, wycieczek zbiorowych do teatrów, kin, na koncerty, wystawy i do muzeów, organizowaniem wieczorów towarzyskich i uroczystych obchodów okolicznościowych.

Oprócz prac oświatowych, kulturalnych i artystycznych, działalność świetlic związkowych obejmowała także: gry i rozrywki umysłowe (rozpowszechnione koła szachistów); wycieczki krajoznawcze, zabawy towarzyskie i sporty. Podane w rozdziale o ruchu amatorskim liczby — świadczą o masowym zasięgu akcji artystycznej w świetlicach.

Linie rozwojową świetlic związkowych i rozmiary oraz zasięg związkowego ruchu świetlicowego — ilustrują następujące liczby:

1.VII.1945 r. zw. zaw. posiadały	600	światlic
1.I.1946 r. „ „ „	1.500	„
31.XII.1947 r. „ „ „	3.187	„
1.XII.1948 r. „ „ „	4.152	„
1.IV.1949 r. „ „ „	6.770	„
światlic dziecięcych zorganizowano	22	„

W r. 1945 wydano—500 gazetek ściennych świetlicowych, w roku 1946 — 8.000, w roku 1947 — 9.000, w roku 1948 — 10.000.

Według niepełnych danych było czynnych w świetlicach związkowych w 1945 r. — 27 kół samokształceniowych, w roku 1946 — 300, w roku 1947 — 432, w roku 1948 — 542.

Światlica przy Zw. Zaw. Rob. i Pracown'ków Przemysłu Włókienniczego — Oddział Kalisz.

Koła samokształceniowe i doksztalceniowe zajmują się naukę języków obcych, nauką historii, geografii, przyrodoznawstwa itp.

W 1948 r. rozwinęły się koła szachowe, osiągając liczbę 791. Zorganizowano także 73 koła ping-pongowe.

Pokrewną świetlicy placówką pracy kulturalno-oświatowej w związkach zawodowych jest — klub robotniczy, nie mający jeszcze swojego wyodrębnionego programu działania i zbliżony w swych formach pracy do świetlicy, z tą jedynie różnicą, że dział wypoczynkowo-rozrywkowy jest w nim rozbudowany szerzej i odgrywa większą rolę niż w świetlicy.

Na dzień 31.XII.1945 r. związki zawodowe liczyły: 83 kluby robotnicze; na 31.XII.1946 r. — 254, na 31.XII.1947 r. — 654, na 31.XII.1948 r. — 901.

Drugą podstawową, a nadrzędną placówką prac kulturalno-oświatowych w związkach zawodowych jest — Dom Kultury.

Dom Kultury stanowi ośrodek wzorcowy dla terenowego ruchu świetlicowego i pomyślany jest, jako centralna dla danego terenu stacja obsługi, dostarczająca świetlicom prelegentów i instruktorów, fachowych porad i pomocy, materiałów literackich i muzycznych, wzorów i przykładów oraz organizująca wzorcowe zespoły artystyczne i takie nadrzędne imprezy międzyswietlicowe, jak: pokazy, konkursy, akademie i widowiska.

Pierwszym tego typu ośrodkiem stał się Dom Kultury Związków Zawodowych w Katowicach.

Działalność Domu Kultury w Katowicach obejmuje:

1. Akcję szkoleniową, na którą składają się kursy dla kierowników świetlic, kursy dla kierowników świetlicowych zespołów teatralnych, kursy dla instruktorów tanecznych, szkoła malarsko-rysunkowa dla młodzieży

robotniczej, nauka tańca zespołowego w kilku grupach i na kilku poziomach, nauka muzyki, kursy fotograficzne i nauka gry w szachy.

2. Akcję obsługi świetlic przez poradnię świetlicową, składnicę materiałów świetlicowych, kostiumerię teatralną oraz przez dostarczanie świetlicom prelegentów, wykładowców, instruktorów i kin objazdowych.
3. Prowadzenie wzorcowych zespołów teatralnych, recytacyjnych, śpiewaczych i tanecznych, kina oświatowego, teatru lalek, pracowni kostiumowej i dekoracyjnej, biblioteki, czyteln i klubu szachistów.
4. Organizowanie wystaw, koncertów, konkursów, uroczystości okolicznościowych oraz obsługiwanie programem artystycznym domów czasów pracowniczych.

Zbliżony do tego typu katowickiego Domu Kultury Związków Zawodowych jest Dom Kultury Górników w Sosnowcu, zorganizowany i prowadzony przez Zarząd Główny Zw. Zaw. Górników. Dom ten promieniuje na wszystkie świetlice kopalniane. Ponadto zorganizowano wojewódzki Dom Kultury Zw. Zaw. w Krakowie w odremontowanym gmachu dawnego pałacu Potockich.

Oprócz katowickiego, krakowskiego i górniczego Domu Kultury, związki zawodowe prowadzą 67 domów kultury, których skala działalności jest mniejsza i mniejszy jest ich zasięg oddziaływania. Są to raczej zasobniejsze kluby robotnicze przy większych zakładach pracy, lub w miastach powiatowych.

Geograficzne rozmieszczenie świetlic, dokonane w dużej mierze żywiołowo (w pierwszym okresie powojennym) wymaga korekty. Wysuwa się potrzeba rozszerzenia sieci świetlic na teren mieszkań pracowników, na osiedla i dzielnice robotnicze. Świetlice zaś przy zakładach pracy — jako podstawowa grupa

światlic — muszą być urządzane w ten sposób, by nie był ograniczony do nich dostęp pracownikom po godzinach pracy. Zagadnienie to znajduje swój wyraz w dalszych planach naszej akcji świetlicowej.

Plenarne posiedzenie z czerwca 1948 r. postanowiło uporządkować sieć, ustalając trzy typy świetlic, a mianowicie:

1. świetlice zamknięte wewnątrz zakładu pracy,
2. świetlice przy zakładach pracy, umieszczone nazewnątrz zakładu z nieskrępowanym dostępem po godzinach pracy.
3. świetlice dzielnicowe — międzyzwiązkowe.

Zakres pracy poszczególnych typów świetlic różni się zależnie od warunków i zasięgu ich oddziaływania.

W celu przygotowania reorganizacji i uporządkowania sieci świetlic—opracowano i przeprowadzono ankietę świetlicową, która daje możność stwierdzenia faktycznego stanu rzeczy, jeżeli idzie o urządzenie świetlic, zakres ich pracy, frekwencję, kwalifikacje pracowników świetlicowych itp.

W październiku 1948 r. zorganizowaliśmy I-szą Ogólnopolską Konferencję Kierowników Światlic we Wrocławiu. W konferencji wzięło udział 3.000 kierowników świetlic, kierownicy wydziałów kulturalno-oświatowych zarządów głównych, referenci świetlicowi oraz kilkudziesięciu zaproszonych gości—naukowców, działaczy oświatowych, aktywistów, dziennikarzy. W czasie konferencji pracowały komisje wnioskowe: samokształceniowa, walki z analfabetyzmem, bibliotek i czytelnictwa, organizacji i metod pracy świetlicowej, artystyczna i krajoznawcza. Ponadto w ramach konferencji wystawiono pierwszy raz wielkie widowisko ludowe pt. „Pieśń o ludzie naszym“ z udziałem kilkunastu zespołów świetlicowych, obejmujących 350 osób.

Pierwsza na taką skalę konferencja była poważnym wydarzeniem w pracy kulturalno-oświatowej związków zawodowych. Na konferencji tej przeprowadziliśmy krytyczną analizę dotychczasowej pracy naszych placówek kulturalno-oświatowych w świetle uchwał sierpniowego Plenum KC PPR i wrześniowej Rady Naczelnej PPS. Stwierdzono błędy i wypaczenia w treści pracy niektórych naszych świetlic. Wypaczenia te wynikały z ulegania wpływom mieszczańskim, nacjonalistycznym i klerykalnym.

Szczególnie jaskrawo ujawniło się to w repertuarze świetlicowym, w zaśmieszczeniu czytelników broszurami klerykalnymi itp.

Konferencja podkreśliła, że mimo osiągnięć na odcinku świetlicowym, nie wolno nie dostrzegać faktu, że praca świetlic rozwijała się do pewnego stopnia zbyt jednokierunkowo. Słabo

I Ogólnopolska Konferencja Kierowników Świetlic Związkowych
we Wrocławiu w r. 1948.

rozwijano pracę oświatową. Treść pracy naszych świetlic zbyt słabo była związana ze sprawami produkcyjnymi, ze współzawodnictwem, z wynalazczością. Zwrócono także uwagę na fatalny stan urządzeń w świetlicach, na słabą troskę zarządów związków i rad zakładowych o świetlice. Konferencja w trzydniowych swoich obradach określiła zadania świetlic związkowych w nowej sytuacji społeczno-politycznej naszego kraju i wysunęła hasło: świetlica robotnicza jest ośrodkiem wychowania socjalistycznego.

7. ZAGADNIENIE PRACOWNIKÓW ŚWIETLICOWYCH

W okresie sprawozdawczym Dział Kultury i Oświaty KCZZ organizował dokształcanie czynnych kierowników świetlic na kursach 2-tygodniowych, 4-ro tygodniowych i 6-tygodniowych; ponadto na parodniowych periodycznych seminariach i konferencjach. W okresie sprawozdawczym odbyły się 94 kursy i seminaria oraz 50 konferencji. Wzięło w nich udział 3.000 kierowników świetlic.

Powyższa akcja szkoleniowa przyczyniła się do podniesienia kwalifikacji pracowników świetlicowych, lecz bynajmniej nie rozwiązała omawianego zagadnienia.

Akcja dokształcania kierowników świetlic była zbyt sporadyczna i nie obejmowała wszystkich czynnych kierowników, dla których przeszkolenie było konieczne. Szkolenie pracowników świetlicowych z majątków rolnych rozpoczęło się dopiero w końcu 1947 r. Od tego czasu przeszkolono 569 osób, co stanowi znikomy odsetek potrzebnych pracowników na tym terenie.

W okresie sprawozdawczym nie udało się jeszcze rozpocząć przygotowywania pracowników świetlic na kursach podstawowych, obejmujących program co najmniej rocznej nauki. Plan pracy w tym zakresie przewiduje długofalową akcję szkolenia kierowników świetlic, instruktorów artystycznych i pracowników bibliotecznych. W szkołach Ministerstwa Kultury i Sztuki

oraz Ministerstwa Oświaty przewiduje się przygotowanie fachowych pracowników w zakresie artystycznym i oświatowym na długoterminowych kursach. Natomiast we własnym zakresie związki zawodowe będą prowadziły kursy krótkoterminowe.

Akcja szkoleniowa, prace w zakresie repertuarowym, zgrupowanie wokół Działu Kultury i Oświaty KCZZ i w terenie liczego grona wybitnych specjalistów nauki, literatury i sztuki — przyczyniły się do podniesienia poziomu pracy świetlic.

Zagadnienie treści ideologicznej, zagadnienie poziomu — pozostaje wciąż jednym z głównych zadań, wokół którego kształtują się nasze plany w akcji świetlicowej.

Dla uczczenia Kongresu Związków Zawodowych rozwinął się w początku 1949 r. ruch współzawodnictwa związkowej pracy kulturalno-oświatowej. Ruch ten ogarnął tysiące naszych świetlic, które w swych zobowiązaniach podkreśliły szereg istotnych spraw, jak: spotęgowanie pracy cświatowej, walka z analfabetyzmem, samokształcenie, zwiększenie frekwencji, przeprowadzenie koniecznych remontów, wyposażenie w sprzęt i zmianę wyglądu zewnętrznego świetlic. Postawiono sobie jako szczególnej wagi zadanie usprawnienia zaniedbanego dotychczas terenu świetlic w państwowych gospodarstwach rolnych.

Zakres prac kulturalno-artystycznych obejmował: a) organizowanie amatorskiego ruchu artystycznego, b) akcję upowszechniania teatru, kina, muzyki.

8. AMATORSKI RUCH ARTYSTYCZNY

W ustroju demokracji ludowej, gdy klasa robotnicza w sojuszu z chłopstwem sprawuje władzę, upowszechnienie kultury realizuje się przy najczynniejszym udziale mas. W tych warunkach klasa robotnicza staje się podstawową siłą, kształtującą nową, socjalistyczną kulturę. Stąd płyną i po części nowe zadania związków zawodowych w tej dziedzinie.

Ruch amatorski, posiadający pewne tradycje w związkach zawodowych z okresu przedwojennego, nie mógł jednak służyć doświadczeniami w pracy, rozwijającej się w radykalnie zmienionych warunkach. Związki zawodowe szukały dostępnych form, które by sprzyjały wciągnięciu w orbitę życia kulturalnego szerokich rzesz pracowniczych. Dlatego w pracy kulturalno-oświatowej poświęcono wiele miejsca i uwagi ruchowi amatorskiemu.

Dbając o wszechstronny rozwój amatorskiej twórczości artystycznej, uwzględniono w tej akcji wszelkie dziedziny sztuki, jak: teatr, muzykę, taniec, śpiew, literaturę i sztuki plastyczne.

T e a t r a m a t o r s k i w związkowym ruchu świetlicowym dysponował bogatą skalą form. Od wieloaktowych tragedii poprzez jednoaktowe dramaty, widowiska ludowe, skecze — do recytacji i montażu poetyckich.

Poziom wykonawczy amatorskich produkcji teatralnych wahał się od prymitywu do dojrzałych artystycznie osiągnięć, zwłaszcza w zakresie małych form scenicznych, najbardziej typowych dla ochotniczego ruchu teatralnego i najbardziej dla niego wskazanych. Przeciętny poziom wykonawczy w ciągu okresu sprawozdawczego powoli, ale nieustannie się podnosił.

M u z y k a znalazła wyraz w działalności zespołów orkiestralnych i pracujących przeważnie na ich tle solistów-instrumentalistów.

Związkowe zespoły muzyczne odznaczały się wielką różnorodnością. W okresie sprawozdawczym działały: reprezentacyj-

ne dla poszczególnych związków lub poszczególnych zakładów pracy — dwie orkiestry dęte, kierowane przez zawodowych dyrygentów, orkiestry symfoniczne mniejsze tzw. „salonowe“, zespoły symfoniczne, kameralne zespoły smyczkowe, typowe dla ruchu świetlicowego zespoły mandolini-

stów, gitarzystów i harmonistów, rozrywkowe zespoły jazzowe, bardzo cenne z folklorystycznego punktu widzenia, regionalne kapele ludowe i małe estradowe zespoły instrumentalistów wszelkiego typu, z ksylofonistami i wirtuozami na ustnych organkach włącznie. Poziom wykonawczy większości tych zespołów był pod względem technicznym wysoki i ulegał stałemu doskonaleniu, dzięki współpracy zawodowych dyrygentów, stanowiących poważny odsetek w kadrze kierowniczej związkowego, amatorskiego ruchu muzycznego.

T a n i e c reprezentowały zespoły taneczne, opierające swój repertuar przede wszystkim na olbrzymim bogactwie form polskiego tańca ludowego, ale uprawiające obok niego również taniec klasyczny, tańce ludowe innych narodów — ze szczególnym uwzględnieniem pokrewnych tańców narodów słowiańskich — tańce charakterystyczne, egzotyczne, a nawet akrobatyczne oraz gimnastykę rytmiczną i rytmoplastykę. Zespoły taneczne korzystały z fachowej pomocy grona wybitnych choreografów. Wpłynęło to na stałe podnoszenie poziomu tych prac.

Obok pracy scenicznej zespołów tanecznych, poszczególne ośrodki związkowej pracy kulturalno-oświatowej, w ich liczbie także Dom Kultury w Katowicach, prowadziły w okresie sprawozdawczym regularne nauczanie w zakresie rytmiki i tańca.

S p i e w występował w naszym amatorskim ruchu w mającej już tradycję—postaci robotniczych zespołów śpiewających: chórów męskich, żeńskich, chłopięcych i mieszanych, jedno i wielogłosowych. Są to chóry kilkunasto i kilkudziesięcio osobowe; wśród tych ostatnich kilka chórów śpiewających z towarzyszeniem orkiestry. Obok wielkich chórów kształcili się i występowali soliści.

Poziom wykonawczy chórów, oparty na przechodzącej z pokolenia na pokolenie tradycji, odznaczał się wysoką przeciętną.

Twórczości literackiej, jako twórczości indywidualnej, nie można wyrazić liczbą zorganizowanych zespołów literackich. Znalazła ona jednak w amatorskim ruchu artystycznym rezległe możliwości rozwojowe. Świetlicowe zespoły artystyczne stwarzały zamówienie społeczne na utwory sceniczne, opracowania inscenizacyjne, wiersze do recytacji, teksty pieśni i piosenek.

Dowodem, że zamówienie to działa pobudzająco na samorodne talenty literackie, była w okresie sprawozdawczym wielka liczba produkowanych na scenach świetlicowych — utworów pióra uczestników ruchu świetlicowego. Znalazło to też publiczny wyraz w pracach nadsyłanych na konkursy literackie, a między innymi, na ogłoszony w końcu 1946 r. literacki konkurs repertuarowy KCZZ, w którym uczestniczyło ponad 500 amatorów.

Jeszcze szerszy i wszechstronniejszy teren dla literackiej twórczości amatorskiej stanowią świetlicowe gazetki ściennie, które również w pewnej mierze są otwarte dla wszystkich form literackiej twórczości.

Twórczość plastyczna — a więc rysunek, malarstwo, rzeźba, grafika i zdobnictwo — znalazły w amatorskim ruchu artystycznym pole do działania w zakresie zdobienia wnętrza świetlicowego wszelkiego rodzaju dziełami sztuki plastycznej, zarówno czystej jak i stosowanej.

Dodatkowym polem dla sztuki malarskiej, modelarskiej i zdobniczej stała się scena świetlicowa z jej zapotrzebowaniem na dekoracje, kostiumy, rekwizyty i charakteryzację oraz estrada świetlicowa, którą przystrojano na obchody i akademie godłami, symbolami, transparentami i draperiami.

Działalność szkoleniową w dziedzinie amatorskiej twórczości plastycznej prowadził Dom Kultury w Katowicach na zorganizowanych kursach dla uzdolnionych pracowników.

Jednocześnie — podobnie jak dla literatów świetlicowych — gazetki ściennie stały się dla rysowników, malarzy i grafików świetlicowych nieograniczonym terenem wyżywania się artystycznego. Zorganizowane w początku 1947 r. przez OKZZ Bydgoszcz i przez Zw. Zaw. Górników — wystawy gazetek ściennych — świadczyły już o pewnym poziomie plastyków świetlicowych.

Dla umożliwienia szerokiego wypowiedzenia się świetlicowej twórczości plastycznej, zorganizowano w okresie sprawozdawczym szereg zamkniętych wystaw świetlicowych oraz szereg publicznych wystaw dzieł sztuki plastycznej związkowców-amatorów u Górników, Hutników, Samorządowców w Warszawie, Pocztovców — oraz międzyświetlicowe wystawy zorganizowane przez OKZZ w Bydgoszczy i przez Dom Kultury w Katowicach. W pierwszym kwartale 1949 r. przystąpiono do zorganizowania I-ej Ogólnopolskiej Wystawy amatorów-plastyków. Wystawa ta otwarta w dniu 1-go maja w Warszawie w Muzeum Narodowym była poprzedzona wystawami wojewódzkimi w trzynastu wojewódzkich miastach. Grono amatorów plastyków liczy już około 1.000 robotników i pracowników fizycznych.

Rozwój amatorskiego ruchu artystycznego przechodził różne koleje. W pierwszym okresie 1945 — 1946 r. żywiołowo powstawały setki amatorskich zespołów artystycznych, które działały jednak bezplanowo, tak pod względem organizacyjnym, jak i programowym. Okres następny, poczynając od końca 1946 r. cechowało opanowanie spontanicznego ruchu w formy organizacyjne (przygotowania do I-go Ogólnopolskiego Konkursu Związkowych Zespołów Artystycznych i I-szy Festival). Cechowało go także pogłębienie ideologicznej i artystycznej treści pracy zespołów amatorskich, co znalazło swój wyraz w przygotowaniu Ogólnopolskiego Konkursu Zespołów Teatralnych i w intensywnej pracy nad zmianą repertuaru.

Równolegle z postępem ideologicznym, artystycznym i organizacyjnym zaznaczył się widomy wzrost zespołów, co świad-

czyło o widocznym umasowieniu rozwijającej się akcji. Wzrost ten ilustruje przejrzyste poniższa tabela (liczby zaokrąglone):

Rok i miesiąc	zespoły teatralne	zespoły śpiew.	zespoły instrum.	zespoły taneczne	razem zespołów	razem członków zespołów
XII 1945	128	125	133	112	496	15.000
XII 1946	470	340	430	260	1.500	40.000
XII 1947	885	739	594	374	2 592	100.000
XII 1948	2.000	1.100	1.200	500	4.800	120.000

Szczególne i przełomowe znaczenie dla rozwoju ruchu artystycznego miał drugi etap przygotowań i przebiegu I - g o O g ó l - p o l s k i e g o K o n k u r s u, który trwał od października 1946 r. do maja 1947 r. Przygotowania do konkursu były ponadto bodźcem dla organizowania nowych zespołów, co wpłynęło na dwukrotny wzrost ogólnej liczby zespołów w drugiej połowie 1947 r.

Konkurs przeprowadzony został w trzech kolejnych etapach, którymi były eliminacje powiatowe, wojewódzkie i finałowe. We wszystkich tych etapach nad przebiegiem konkursu czuwały związkowe komisje konkursowe i sądy konkursowe, w których skład wchodził wybitni przedstawiciele literatury i sztuki. Do konkursu stanęło ponad 1.000 zespołów amatorskich w sile 40.000 artystów - amatorów.

Eliminacje odbywały się publicznie i oglądało je 4.000.000 ludzi pracy, dzięki czemu przerodziły się one w wielką manifestację kulturalną w naszym państwie.

Eliminacje finałowe odbyły się w Warszawie w dniach 26 — 30 kwietnia 1947 r. Wzięło w nich udział 79 zespołów w łącznej liczbie ponad 2.000 uczestników. Wypeniły one

Festiwal Artystycznych
Zespołów Świetlicowych
w Warszawie. Zespoły
wzięły udział w pocho-
dzie pierwszomajowym
w Warszawie w r. 1947.

5 wieczorów pokazami teatralnymi na scenach warszawskich oraz pokazami zespołów śpiewaczych, muzycznych i tanecznych w największej warszawskiej sali koncertowej.

Na zakończenie konkursu odbył się w dniu 2 maja w Państwowym Teatrze Polskim, wobec członków rządu, ambasadorów akredytowanych w Polsce i czołowych przywódców życia politycznego, pokaz zespołów nagrodzonych. Do Komitetu Honorowego Festiwalu weszli członkowie Rady Państwa z Marszałkiem Sejmu i członkowie rządu z Premierem na czele. Na program Festiwalu złożyła się artystycznie skomponowana defilada wszystkich uczestników finału konkursowego oraz występy wyróżnionych zespołów.

Pierwszy Ogólnopolski Konkurs Artystycznych Zespołów Świetlic Związkowych, ujawniając wielkie możliwości twórcze, kryjące się w rzeszach pracowniczych, pokazał jednocześnie niedociągnięcia i braki amatorskiego ruchu artystycznego, a wśród nich najpoważniejszy — brak repertuaru właściwego pod względem ideologicznym i artystyczno - literackim dla amatorskich zespołów teatralnych, inscenizacyjnych i śpiewaczych.

Festiwal Artystycznych Zespołów Świetlicowych w Państwowym Teatrze Polskim w Warszawie. Fragment z przedstawienia „Stare Miasto” (zespół warszawski).

Opera robotnicza we Wrocławiu. Scena z opery „Flis” St. Moniuszki.

Toteż wynikiem konkursu było rozpoczęcie prac, zmierzających do usunięcia tego braku, przede wszystkim w repertuarze zespołów teatralno - inscenizacyjnych. Pierwszą w tym kierunku podjętą próbą był konkurs na utwory teatralne i muzyczne o nowej treści, ogłoszony w 1946 r. równolegle z Ogólnopolskim Konkursem Artystycznym. Nie przyniósł on, niestety, oczekiwanego rezultatu, chociaż, ilościowo rzecz traktując, dał plan wcale obfity. Z 512 utworów, które napłynęły z całego kraju, większość stała na poziomie niedojrzałych pierwocin. Część zaś świadczyła o niezrozumieniu przez autorów celu konkursu. Doświadczenie wyniesione z konkursu pouczyło jego organizatorów, że pełnowartościowy repertuar nie zrodzi się samoczynnie. Dla zorganizowania i przeprowadzenia tej pracy należało powołać odpowiedni aparat. W kwietniu 1947 r. powstał *Referat Repertuarowy* (przekształcony później w *Wydział*) przy Dziale Kultury i Oświaty KCZZ.

Wychodząc z założenia, że największą bolączką zespołów świetlicowych jest brak utworów o aktualnej tematyce społecznej, referat repertuarowy rozpoczął pracę od wydania drukiem pięciu krótkich utworów scenicznych, poruszających parę takich istotnych, związanych z daną chwilą zagadnień społecznych, jak zagadnienie spekulacji, rad zakładowych, odbudowy Warszawy.

Po tym niejako wstępie postanowił on oprzeć dalszą pracę na szeroko zakrojonym planie, uwzględniającym na pierwszym miejscu przystosowanie dla użytku sceny robotniczej utworów literatury dawnej i współczesnej, polskiej i obcej. Celem zapewnienia sobie właściwego wyboru i należytej ich oceny—powołano Komisję Repertuarową, złożoną z wybitnych przedstawicieli literatury, krytyki literackiej i teatru. Zadaniem tej komisji jest zaplanowanie i kwalifikowanie repertuaru. W celu należytego i możliwie wyczerpującego wykorzystania materiału literackiego, który tkwi w utworach epok minionych i w literaturze współczesnej, nawiązano współpracę z wy-

działem filologii polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Grupa studentów pod kierownictwem asystenta — przygotowała materiał literacki dla referatu repertuarowego. Grono zaś kilkunastu literatów pracuje nad udramatyzowaniem tych materiałów.

Postanowiono ponadto utwory, zakwalifikowane przez Komisję Repertuarową, opatrzyć wstępami literackimi i wskazówkami inscenizacyjnymi. Opracowaniem wskazówek inscenizacyjnych zajęli się zawodowi reżyserowie oraz grupa młodych reżyserów z Wyższej Szkoły Teatralnej.

Od kwietnia 1947 r., tj. od chwili zorganizowania referatu repertuarowego, wpłynęło do oceny i zakwalifikowania 189 utworów scenicznych, w tym 36 adaptacji i skrótów utworów pisarzy polskich, 13 tłumaczeń i adaptacji utworów obcych, 7 montaży scenicznych, 4 utwory okolicznościowe i 120 utworów oryginalnych, przeważnie na tematy współczesne. Wydano drukiem 22 utwory. W opracowaniu znajduje się nowa seria utworów.

Wysiłki Wydziału i Komisji Repertuarowej szły w kierunku przebudowy repertuaru związkowych zespołów artystycznych. W listopadzie 1947 r. Komisja Centralna Związków Zawodowych ogłosiła **O g ó l n o p o l s k i K o n k u r s T e a t r a l n y** dla zespołów świetlicowych. Celem tego konkursu była zmiana repertuaru świetlicowego, podniesienie jego poziomu literackiego, oczyszczenie go z utworów bezwartościowych i szkodliwych, a przede wszystkim — pogłębienie jego treści ideologicznej i nasycenie go problematyką społeczną, demokratyczną i socjalistyczną.

Ogłoszony przez KCZZ konkurs odbił się szerokim echem na terenie świetlic związkowych. Zespoły dosłownie prześcigały się w wyszukiwaniu i opracowywaniu wartościowych pod względem artystycznym i ideologicznym utworów. To ambitne współzawodnictwo znalazło wyraz już w pierwszym, powiatowym etapie eliminacji.

Eliminacje powiatowe, przeprowadzone w okresie 1 — 25 marca 1948 r., zgromadziły na terenie 57 powiatów 600 zespołów teatralnych, w których czynny udział wzięło ponad 15.000 uczestników. W repertuarze tych utworów znalazło się 378 utworów współczesnych, 76 klasycznych i 60 samorodnych. Spośród wymienionych 600 zespołów — sądy konkursowe na szczeblu powiatowym zakwalifikowały do eliminacji wojewódzkich ponad 300 zespołów (8.000 osób).

Eliminacje wojewódzkie odbyły się w okresie od 1 kwietnia do 15 maja 1948 r. we wszystkich miastach wojewódzkich. Sądy konkursowe na szczeblu wojewódzkim zakwalifikowały do eliminacji finałowych w Warszawie 87 zespołów. Eliminacje te odbyły się na scenach teatrów warszawskich w dniach 19 — 24 czerwca 1948 r. i zakończone zostały dwoma popisami wyróżnionych zespołów na scenie Państwowego Teatru Polskiego wobec Prezydium RP, członków rządu i posłów na Sejm Ustawodawczy.

W eliminacjach finałowych występowały zespoły z następującym repertuarem: „Historie i magnolie“ — Fogla, „Posażna jedynaczka“ — A. Fredry, „Na wyspie“ — Rączkowskiego, „Marsz I-go Korpusu“ — montaż, „Mazepa“ — Słowackiego, „Janko Muzykant“ — Sienkiewicza, „Placówka“ — Prusa, „Nawrócony“ — Prusa, „Trutnie“ — Siwka, „Pan inspektor przyszedł“ — Priestley'a, „Pochód“ — montaż, „Tramwaj z 1905 r.“ — Cz. Ziółkowskiego, „Ludzie podziemni“ — Struga, „Wesele świętokrzyskie“ — montaż, „Produkcja pana Brandta“ — Rojewskiego, „Dobrzy sąsiedzi“ — Aragona, „Walka o nowego człowieka“ — montaż, „Oświadczyń“ — Czechowa, „Powódź“ — Szaniawskiego, „Droga do świtu“ — Popławskiego, „Gospodarz to ja“ — Lachowicza, „Za waszą wolność i naszą“ — montaż, „Na piastowskim Śląsku“ — Kopnickiej, „Ziemie Odzyskane“ — montaż, „Siostry“ — Grzybowskiej, „Kolejarz w walce i odbudowie“ — montaż, „Podziemie w podziemiu“ — montaż, „Lilla Weneda“ — Słowackiego,

„Montaż lotniczy“, „Żeńcy“ — Szymonowicza, „Gromada“, „Przed sądem“ — Konopnickiej, „Sulkowski“ — Żeromskiego, „Balladyna“ — Słowackiego, „Manifesty“ — montaż, „Wolne miasto“ — Krumłowskiego, „Nadzieja“ — Heijermannsa, „Kuźnia na rozstaju“ — Kozłowskiego, „Słowo o Jakubie Szeli“ — Jasińskiego.

Finał Konkursu i końcowe pokazy spotkały się z uznaniem dostojników państwa, bardzo przychylnym przyjęciem prasy i widzów oraz z powszechną opinią, że cel konkursu — przemiana ideologiczna i artystyczna repertuaru świetlicowego — został w znacznej mierze osiągnięty.

Aleksander Zelwerowicz, przemawiając do kierowników zespołów konkursowych w imieniu Sądu Konkursowego, oświadczył: „Dziś widzę pierwszy faktyczny krok na drodze upowszechnienia teatru“.

Kolejną dużą imprezą artystyczną, było wystawienie w ramach Konferencji Kierowników Świetlic we Wrocławiu wielkiego widowiska ludowego pt. „Pieśń o ludzies naszym“, pióra Leona Schillera i St. R. Dobrowolskiego. Widowisko, wystawione we Wrocławiu w Hali Ludowej w dniach 14 — 17 października 1948 r. oglądało ponad 20.000 osób. Udział w nim wzięło 350 aktorów - amatorów z zespołów świetlicowych, przy udziale orkiestry Filharmonii Katowickiej. W widowisku tym występowały następujące zespoły: Zespół ZZK Bydgoszcz, zespół Huty „Pokój“, zespół Kopalni „Niwka“ oraz międzyświetlicowy zespół fabryk warszawskich, międzyświetlicowy zespół z Krakowa, zespół PZPB Nr 8 z Łodzi i zespół Technicum Włókienniczego z Łodzi.

O rozwoju prac artystycznych świadczyły także poważne imprezy poszczególnych związków, jak: widowisko — „Rapsod Górniczy“ z udziałem 350 osób, zorganizowane przez Zw. Górników. Pokaz artystyczny z udziałem 120 osób, zorganizowany przez Zw. Metalowców.

W dalszej działalności zajęliśmy się opracowaniem programu dla zespołów tanecznych w świet-

licach. W tym celu dnia 5 listopada 1948 r. w Domu Kultury w Katowicach została zwołana konferencja instruktorów tanecznych, która dyskutowała program i metody pracy świetlicowych kół tanecznych. Prace konferencji stały się podstawą wydanej później instrukcji dla zespołów tanecznych.

Z okazji Kongresu Zjednoczeniowego Partii Robotniczych Dział Kultury i Oświaty KCZZ zorganizował dla delegatów Kongresu t r z y w i e l k i e p o k a z y a r t y s t y c z n e, wystawione w Teatrze Polskim w dniach 14, 15 i 17 grudnia 1948 r. W pokazach wzięło udział 14 zespołów świetlic związkowych oraz trzy zespoły Związku Samopomocy Chłopskiej i zespół Domu Wojska Polskiego. Ogółem — 700 osób. Program składał się z fragmentów widowiska „Pieśń o ludzie naszym“, fragmentów widowiska górniczego „To som my górnicy“, występów tanecznych, chóralnych oraz sztuki „Nadzieja“ — Heijermannsa.

Amatorski ruch artystyczny zataczał coraz szersze kręgi, promieniując na milionowe rzesze. I tak: w latach 1945 i 1946 związkowe zespoły artystyczne zorganizowały około 10.000 przedstawień i koncertów wobec ok. 2.000.000 widzów. W 1947 roku związkowe amatorskie zespoły artystyczne zorganizowały łącznie z pokazami I-go Ogólnopolskiego Konkursu 25.000 przedstawień i koncertów wobec 6.600.000 widzów. Do października 1948 roku zespoły artystyczne zorganizowały łącznie z eliminacjami II-go Ogólnopolskiego Konkursu, 36.000 przedstawień i koncertów wobec 7.600.000 widzów. A zatem łącznie w ciągu trzech lat sprawozdawczych, przez sceny i estrady związkowych świetlic, domów kultury, teatrów i sal koncertowych przewinęło się 4.800 związkowych amatorskich zespołów artystycznych: teatralnych, śpiewaczych, muzycznych i tanecznych w łącznej liczbie około 120.000 a r t y s t ó w - a m a t o r ó w, organizując 71.000 i m p r e z a r t y s t y c z n y c h, które oglądało około 16.200.000 widzów, rekrutujących się spośród ludzi pracy, słabo na ogół objętych zasięgiem teatru

zawodowego. Liczby te mówią o roli, jaką amatorski ruch artystyczny spełnia w dziedzinie upowszechnienia kultury.

W okresie od października do grudnia 1948 r. wyjeżdżało na wieś — 160 zespołów świetlicowych, dając tam przedstawienia i koncerty. Ruch łączności robotniczych zespołów amatorskich ze wsią rozwijał się z dnia na dzień i w I-szym kwartale 1949 r. ogarniał już setki zespołów, które w ślad za brygadami produkcyjnymi — jeździły na wieś, zacieśniały łączność z ośrodkami wiejskimi i pomagały organizować życie kulturalne na wsi.

Podsumowując dorobek trzyletniej pracy, możemy stwierdzić, że artystyczny ruch amatorski, organizowany przez związki zawodowe stał się poważnym instrumentem wychowania społecznego i estetycznego rzesz pracowniczych. Rozprzestrzeniony w tysiącach zakładów pracy teatr świetlicowy ze swoją studwudziesto tysięczną rzeszą aktorów - amatorów stał się terenem masowego życia kulturalnego.

W dziedzinie oświatowej ruch ten przyczynił się do rozwoju kultury polskiej mowy, do poznania tradycji i obyczajów rodzimych i innych narodów, kształcił uczestników zespołów w zakresie literatury, sztuki teatralnej, muzyki, plastyki itd., wzbogacał masy widzów wiadomościami z dziedziny literatury i sztuki.

Ruch amatorski wyzwalał i ujawniał talenty, utajone w masach robotniczych (tak np. pracownice z huty „Zabrze” — członkinie zespołu tanecznego zasilły balet Opery Katowickiej).

Ruch amatorski, organizowany przez związki zawodowe stał się ruchem masowym, stanowiącym realny krok na drodze do upowszechnienia kultury. Ruch artystyczny, w którym aktywnie uczestniczy 120 tysięcy robotników, staje się poważnym czynnikiem kształtowania nowej socjalistycznej kultury w naszym państwie. Dla należytego wypełnienia tego zadania konieczne jest wzmocnienie pracy uświadamiającej politycznie w zespołach amatorskich.

Najistotniejszym problemem masowego ruchu amatorskiego był w okresie sprawozdawczym i pozostaje wciąż problem treści ideologicznej i poziomu artystycznego. Ruch ten rozwijał się w walce o nowe treści w sztuce. Niejedne próby w tym kierunku, podejmowane przez związki zawodowe oraz czynniki państwowe, kończyły się niepowodzeniem. Nie ustawaliśmy jednak w pracy i mimo ogromnych trudności, związki zawodowe wniosły poważny wkład do prób rozwiązania tego problemu. W planach naszej pracy kulturalno - oświatowej, zagadnienie treści ideologicznej, zagadnienie repertuaru, pozostaje sprawą centralną, wokół której związki zawodowe będą koncentrowały swe wysiłki.

Drugim niezmiernie ważnym zagadnieniem — pozostaje wciąż kwestia kadr. Dotychczasowe sporadyczne szkolenie kierowników artystycznych na krótkoterminowych kursach jest nie wystarczające. Rozwiązanie tego problemu wymaga długofalowej akcji przygotowania wykwalifikowanych reżyserów dla zespołów teatralnych, choreografów, dyrygentów itp. Praca ta wymaga skoordynowanego wysiłku związków zawodowych, ośrodków państwowych oraz specjalistów ze świata artystycznego.

Za jedno z czołowych zadań w dalszych planach związki zawodowe traktują przygotowanie kadr artystycznych dla ruchu amatorskiego oraz zorganizowanie systematycznej pracy oświatowej w zespołach amatorskich, celem dokształcania i podnoszenia na wyższy poziom kulturalny i ideologiczny rzeszy aktywistów świetlicowych — uczestników pracy artystycznej.

9. UPOWSZECHNIENIE TEATRU, MUZYKI, KINA.

W akcji upowszechnienia teatru zawodowego i muzyki, związki zawodowe organizowały grupowe uczęszczanie na przedstawienia i koncerty, poprzedzane prelekcjami oraz dyskusje na temat oglądanych sztuk teatralnych.

W zakresie upowszechnienia filmu szerokim rzeszom pracowniczym, związki zawodowe rozprowadzały ulgowe bilety na podstawie legitymacji związkowych i specjalnych wkładek. Poza tym organizowano w niektórych miejscowościach, jak np. w Warszawie i Łodzi specjalne seansy dla świata pracy w określonych godzinach.

Ogółem, w okresie sprawozdawczym, związki zawodowe rozprowadziły (według niepełnych danych) 700.000 ulgowych biletów do teatrów i na koncerty oraz 3.800.000 biletów ulgowych do kin.

10. UDZIAŁ W AKCJACH OGÓLNOPANSTWOWYCH.

Związkowy aparat pracy kulturalno - oświatowej uczestniczył w okresie sprawozdawczym w obchodach i akcjach ogólnopństwowych. Ożywioną działalność rozwinęto w kampaniach 1-go maja i 22 lipca. W przygotowaniach i obchodach tych świąt uczestniczyły świetlice i tysiące zespołów artystycznych, które występowały na akademiach i manifestowały w pochodach rozwój kultury wśród mas. Setki redakcji gazet ściennych wydawały specjalne

Wiec manifestacyjny
w Krakowie przed
wyborami do Sejmu.

numery tych gazetek. Aktywiści wygłaszali tysiące referatów i pogadanek.

Podobnie uczestniczył aparat pracy kulturalno - oświatowej w akcjach, związanych z obchodami 30 rocznicy Rewolucji Listopadowej i setnej rocznicy Wiosny Ludów oraz z miesiącem wymiany kulturalnej polsko - radzieckiej.

Związki Zawodowe brały aktywny udział w akcji rekrutowania młodzieży pracowniczej do wyższych uczelni. Przedstawiciele wydziałów kulturalno - oświatowych w terenie brali czynny udział w pracach komisji kwalifikacyjnych. W wielu wypadkach prace związane z organizowaniem kursów wstępnych, wypełniały przede wszystkim referaty kulturalno - oświatowe OKZZ.

Nasz aparat brał udział w Święcie Oświaty, w dożynkach i w wielu innych akcjach tego typu.

Szczególnie wydatny był nasz udział w kampaniach głosowania ludowego i wyborach do Sejmu. W tym czasie cała praca tysięcy naszych świetlic i tysięcy komisji kulturalno - oświatowych była podporządkowana tym akcjom.

Dział Kultury i Oświaty KCZZ organizował liczne konferencje ogólnopolskie i terenowe. Ponadto organizowano 2 — 3 - dniowe seminaria dla aktywistów - agitatorów, kierowników świetlic, dla członków komisji kulturalno - oświatowych, rad zakładowych. Seminaria te były poświęcone zagadnieniom wyborczym. Zespoły artystyczne w świetlicach przygotowywały repertuar, stosownie do charakteru i występowały na zebraniach w halach fabrycznych, w osiedlach robotniczych, klubach i świetlicach, a także w okolicznych wioskach.

Poważny był również udział aparatu kulturalno - oświatowego centralnego i terenowego w kampanii walki ze spekulacją.

Nasz aparat pracy kulturalno - oświatowej, uczestnicząc w wielkich ogólnopństwowych kampaniach, nabierał doświad-

czenia i rozmachu w pracy. Miało to swój dodatni wpływ na dalszy rozwój masowej akcji kulturalno - oświatowej w związkach zawodowych.

11. APARAT PRACY KULTURALNO - OŚWIATOWEJ

Budowa aparatu pracy kulturalno - oświatowej w związkach zawodowych podobnie, jak i budowa całego aparatu związkowego, musi odpowiadać warunkom utrzymania ciągłej łączności organizacji związkowej z masami jej członków. Ta naczelna zasada funkcjonowania związków zawodowych jest szczególnie ważna, gdy idzie o prace wychowawcze, o systematyczne oddziaływanie na masy. Aparat pracy kulturalnej musi więc być budowany w sposób sprzyjający uczestnictwu wszystkich ogniw ruchu zawodowego w akcji kulturalno - oświatowej. Aparat ten musi być organicznie powiązany ze wszystkimi instancjami związkowymi od góry do dołu. W przeciwnym razie groziłoby wyobcowanie się i oderwanie od masowej bazy rzesz związkowych.

Wychodząc z tych założeń, oparto ściśle strukturę aparatu pracy kulturalno - oświatowej na strukturze organizacyjnej związków zawodowych. Otworzono więc w KCZZ Wydział Kulturalno - Oświatowy, wydziały w zarządach głównych, analogiczne referaty w OKZZ. W niższych instancjach aż do rady zakładowej włącznie — utworzono komisje kulturalno-oświatowe. Ponadto przyjęto zasadę, by na czele wydziałów i komisji kulturalno - oświatowych, utworzonych przy instancjach związkowych, stawali członkowie tych instancji.

Przed I-szym Kongresem Związków Zawodowych w 1945 r. zbudowano zręby aparatu kulturalno - oświatowego w centrali i w terenie.

W okresie sprawczdawczym przygotowywano kadry do pracy kulturalno - oświatowej i roz-

budowano aparat pracowników etatowych i nieetatowych, rekrutujących się spośród aktywistów związkowych.

W ramach pierwotnego Wydziału Kulturalno - Oświatowego KCZZ utworzono referaty: szkoleniowy, świetlicowy, repertuarowy, biblioteczny, wydawniczy, ewidencji i sprawozdań. Pracę Wydziału oparliśmy na szerokiej współpracy ze specjalistami - społecznikami. W 1946 r. udało się nawiązać stały kontakt z licznym gronem specjalistów z wielu dziedzin nauki, kultury i oświaty. W 1946 r. przy Wydziale powstało ciało doradcze w postaci Komitetu Kultury i Oświaty, który zajął się wówczas głównie zagadnieniem szkolenia kadr związkowych, opracowaniem programów, metod nauczania, budową systemu szkół związkowych itp. W miarę rozwoju pracy powstała potrzeba wyłonienia odrębnych komisji w zakresie poszczególnych dziedzin.

W 1947 r. zorganizowano Komisję Repertuarową z udziałem wybitnych literatów, krytyków, pracowników teatru. Ponadto w 1948 r. zorganizowano komisje: teatralną, biblioteczną oraz plastyczną.

Rozwój masowej akcji kulturalno - oświatowej wymagał zorganizowania dużego aparatu społecznego. Staraliśmy się więc wciągnąć do kierownictwa tej akcji wielotysięczne rzesze społeczników, a więc aktywistów komisji kulturalno - oświatowych przy oddziałach i kołach związkowych, radach zakładowych i świetlicach. W ten sposób wydziały kulturalno - oświatowe, składające się naogół z pracowników etatowych, opierają się na masowej sieci komisji kulturalno - oświatowych, w których przytłaczającą większość stanowią aktywiści, pracujący bezinteresownie.

Aparat pracy kulturalno-oświatowej w związkach zawodowych na dzień 1.XII.1948 r. przedstawiał się następująco:

Dział Kultury i Oświaty w KCZZ	17 osób
Wydziały kulturalno-oświatowe w zarządach głównych (29)	65 „
Referaty kulturalno-oświatowe w OKZZ (15)	77 „

Komisje kulturalno-oświatowe w oddziałach, kołach, zw. zaw. i w zakładach pracy (2.396) około	7.300	„
Referenci szkoleniowi w OKZZ i zarządach głównych	23	„
Dyrekcje szkół związkowych (nie licząc sił naukowych dochodzących) (11)	30	„
Referenci świetlicowi w OKZZ i zarządach głównych	34	„
Kierownicy świetlic	3.000	„
Kierownicy zespołów artystycznych	1.500	„
Pracownicy biblioteczni	1.300	„
Ogółem pracowników kulturalno-oświatowych etatowych i nieetatowych	13.346	osób

Brak wyszkolonych pracowników oświatowych w wysokim stopniu utrudniał rozwój akcji kulturalno - oświatowej w związkach zawodowych. Doraźne potrzeby w tym zakresie Komisja Centralna Związków Zawodowych starała się zaspokoić w drodze krótkoterminowego szkolenia. Organizowano kursy, trwające od 2 — 6 tygodni, parodniowe seminaria i systematyczne konferencje, na których dokształcano kierowników świetlic, członków Komisji kulturalno - oświatowych, referentów świetlicowych, referentów szkoleniowych, pracowników bibliotecznych.

Na kursach i seminariach przeszkolono 6264 kierowników świetlic, 723 członków komisji kulturalno - oświatowych i 187 pracowników bibliotecznych, 618 kierowników zespołów artystycznych, 500 redaktorów gazet ściennych.

Aparat pracy kulturalnej powiększył się w stosunku do stanu z grudnia 1945 r. siedmiokrotnie. Wraz z rozwojem akcji kulturalno - oświatowej precyzowały się zadania poszczególnych ogniw tego aparatu. Systematycznie podnosił się poziom pracowników oświatowych w związkach zawodowych.

Jednakże aparat zarówno w centrali, jak i w terenie jest wciąż zbyt szczupły dla sprawnego pokierowania masową akcją kulturalno - oświatową, organizowaną przez związki zawodowe. Zwłaszcza niewystarczający jest aparat centralny w zarządach głównych i OKZZ.

Przygotowanie wykwalifikowanych kadr oświatowych dla ruchu zawodowego i rozbudowa pracy kulturalnej — pozostaje jako jedno z ważnych zadań w dalszych planach naszej pracy.

Kontynuując w szerokim zakresie szkolenie krótkoterminowe, które zmierza do systematycznego dokształcania czynnych pracowników oświatowych w związkach zawodowych, kierownictwo związkowe musi przystąpić do organizowania — w oparciu o Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Ministerstwo Oświaty — długofalowego szkolenia kadr oświatowców, przygotowywanych w zakresie odpowiednich specjalizacji dla akcji artystycznej, bibliotek i czytelnictwa oraz samokształcenia itp.

12. PRACE ORGANIZACYJNE.

Zagadnienie form i metod organizacyjnych było jednym z podstawowych zagadnień akcji kulturalno - oświatowej w ruchu zawodowym.

W pierwszym okresie powojennym rodził się w dużej mierze żywiołowy ruch kulturalny w masach, spowodowany nową sytuacją społeczną klasy robotniczej i niewyżytym pragnieniem życia kulturalnego po latach okupacji. Żywiołowo powstawały świetlice, biblioteki i inne placówki kulturalne. W tym czasie powstał też szereg ośrodków pracy kulturalnej, bądź reaktywowanych przedwojennych, jak TUR, RTPD i in., bądź też nowych, jak urzędy propagandy, agendy „Czytelnika“ itp.

W okresie budowania zrębów państwa ludowego, gdy musiały się dopiero kształtować formy życia w naszym kraju, ośrodki te, nie mogąc wówczas dokładnie określić zadań i zakresu swej działalności, często dublowały się w pracy, co utrudniało przeciwdziałanie bezplanowości w tej dziedzinie. Przed kierownictwem związkowym stało zadanie opanowania chaosu i żywiołowości i ujęcie w ramy organizacyjne akcji kulturalno - oświatowej na terenie robotniczym. Przy tym trzeba było szukać form i metod, które by nie krępowały masowej inicjatywy, niezbędnej dla rozwoju masowego ruchu kulturalnego.

Utrzymywanie jak najszerzej łączności z terenem stanowiło zasadę organizacyjną w pracy Wydziału Kulturalno-Oświatowego KCZZ, bez tej łączności bowiem nie można byłoby rozwinąć masowej akcji. Dlatego już w początku 1946 roku, gdy aparat centralny był wyjątkowo szczupły, starano się organizować ogólnopolskie konferencje terenowych pracowników kulturalno - oświatowych i analogiczne konferencje w terenie dla dołowego aktywu pracy kulturalnej. W ciągu 1946 r. zorganizowano dwie ogólnopolskie konferencje kierowników wydziałów kulturalno - oświatowych zarządów głównych OKZZ i 20 konferencyj kulturalno - oświatowych w terenie z udziałem przedstawicieli KCZZ.

W pracy naszej stosowaliśmy także stosunkowo częste wyjazdy w teren. Przeprowadzaliśmy lustracje.

W okresie sprawozdawczym konferencyj i odpraw, organizowanych centralnie odbyło się 383, w tym:

ogólnopolskich z udziałem kierowników Wydziałów kulturalno-oświatowych zarządów głównych i OKZZ	12
z udziałem dyrektorów szkół związkowych	5
różnego rodzaju w Wydziale Kulturalno-Oświatowym KCZZ	112
udział Działu Kultury i Oświaty w konferencjach na zewnątrz	190
posiedzeń Działu Kultury i Oświaty KCZZ	37
„ Komitetu Kultury i Oświaty	4
„ Komisji Repertuarowej	17
„ Redakcji materiałów odczytowych	4
„ kierowników świetlic majątków rolnych	6
konferencji kierowników świetlic we Wrocławiu	1
posiedzeń referentów oświatowych w sprawie walki z analfabetyzmem	1
posiedzeń referentów bibliotecznych	2
konferencji z pisarzami	1
posiedzeń Komitetu Współzawodnictwa pracy kulturalno-oświatowej	3

W terenie konferencyj kierowników świetlic, wydziałów i komisij kulturalno - oświatowych z udziałem przedstawicieli Działu Kultury i Oświaty KCZZ odbyło się 123

w tym:

w sprawie akcji referendum	9
„ „ wyborczej	6
„ świetlicowej	19
„ konkursów artystycznych	19
„ akcji szkoleniowej	16
w sprawach różnych	20
w sprawie pracy gazet ściennych	4
Konferencji w terenie kierowników świetlic i komisji kulturalno-oświatowych, organizowanych przez zarządy główne i OKZZ we własnym zakresie odbyło się	5.549

w tym:

w sprawie akcji referendum	593
„ „ przedwyborczej	1.185
„ pracy świetlicowej	3.771

O rozwoju prac organizacyjnych Działu i aparatu kulturalno - oświatowego w terenie mogą poświadczyć przykładowo następujące dane porównawcze: w 1946 r. konferencyj i odpraw centralnych było 54, w 1947 r. — 117, w 1948 i I-szym kwartale 1949 r. — 197.

W okresie sprawozdawczym wydano 19 instrukcyj, w tym:

- a) o organizowaniu kursów dla aktywistów związkowych,
- b) w sprawie sprzedaży biletów ulgowych do kin,
- c) w sprawie podawania wiadomości prasowych w zakładzie pracy,
- d) o pracy świetlicy w zakładzie pracy,
- e) o pracy wydziałów kulturalno-oświatowych w kampanii głosowania ludowego,
- f) w sprawie masowej akcji uświadamiania społecznego,
- g) w sprawie funkcjonowania bibliotek ruchomych,
- h) w sprawie Ogólnopolskiego Konkursu Amatorskich zespołów teatralnych,
- i) w sprawie organizowania pokazów artystycznych, związanych z miesiącem wymiany kulturalnej polsko-radzieckiej,
- j) w sprawie akcji zwalczania analfabetyzmu wśród robotników,
- k) 2 instrukcje w sprawie II Ogólnopolskiego Konkursu Amatorskich Zespołów Świetlicowych,
- l) 2 instrukcje w sprawie konferencji we Wrocławiu,
- ł) w sprawie zespołów tanecznych w świetlicach,
- m) w sprawie organizacji kół samokształceniowych,
- n) w sprawie krajoznastwa.

Lustracji wydziałów i referatów kulturalno - oświatowych Dział KCZZ przeprowadził 189.

Wyjazdów w teren było — 308.

Wydano okólników — 77.

W zakresie korespondencji Dział załatwił pism przychodzących 6.900, pism wychodzących — 7.861.

W zakresie sprawozdań i ewidencji opracowano i wprowadzono jednolity typ sprawozdań z prac kulturalno-oświatowych dla zarządów głównych i OKZZ. Wydrukowano jednolitą kartę rejestracyjną słuchaczy szkół związkowych. Zgromadzono materiał z terenu i zorganizowano ewidencję świetlic, bibliotek i innych placówek kulturalno-oświatowych, prowadzonych przez związki zawodowe oraz kół artystycznych, kursów wszelkiego typu itp.

Musimy przy tym zaznaczyć, że — mimo pewnych osiągnięć w dziedzinie ewidencji i sprawozdań — jest to wciąż najbardziej zaniedbany odcinek organizacyjnej pracy w zakresie akcji kulturalno - oświatowej. Statystyka naszej pracy jest bardzo ogólnikowa i często niepełna. Sprawozdawczość wydziałów kulturalno - oświatowych zarządów głównych i OKZZ stoi na niskim poziomie. Wyjątek tu stanowią nieliczne zarządy główne. Szereg związków wręcz nie przestrzega dyscypliny organizacyjnej w tym zakresie. Niezwykle słaba i bardzo nieregularna jest ewidencja pracy kulturalno - oświatowej w oddziałach i kołach związkowych. Utrudnia to bardzo kierowanie pracą, utrudnia kontrolowanie i jej planowanie. W dalszych planach przewiduje się bardziej szczegółowe opracowanie materiałów statystycznych w centrali, planuje się zorganizowanie kartotek wszelkich placówek kulturalno - oświatowych i kół świetlicowych (kartoteki obecnie już są wprowadzone) oraz ulepszenie jednolitego typu sprawozdań dla wszelkich komórek kulturalno - oświatowych, począwszy od komisji kulturalno - oświatowych przy radach zakładowych do KCZZ włącznie.

We wrześniu 1948 r. zreorganizowano Dział Kultury i Oświaty, tworząc dwa równoległe Działy: Szkoleniowy i Dział Kultury.

Struktura Działu Kultury i Oświaty:

- 1) Wydział Oświatowy,
- 2) Wydział Bibliotek i Czytelnictwa,
- 3) Wydział Propagandy,
- 4) Wydział Świetlicowy,
- 5) Wydział Artystyczny,
- 6) Wydział Prac Terenowych.
- 7) Wydział Repertuarowy,
- 8) Wydział Redakcyjno - propagandowy,
- 9) Poradnia Świetlicowa.

Samodzielne referaty: wydzielonych zakładów pracy, ewidencji i sprawozdań,

Struktura Działu Szkoleniowego:

- 1) Wydział Szkolenia Kadr;
- 2) Wydział Szkolenia Masowego Aktywistów Związkowych;
- 3) Wydział Uniwersytetów Powszechnych;
- 4) Wydział Programowy;
- 5) Wydział Szkolenia Zawodowego i Szkół Wyższych.

Referaty: ewidencji i sprawozdań, budżetowo - finansowy.

W rozbudowanych dwóch tych Działach znajduje pełniejszy wyraz akcja szkolenia kadr związkowych i masowa akcja kulturalno - oświatowa. Obydwa Działy muszą dążyć do tego, by akcję kulturalno - oświatową coraz szerzej oprzeć na pracy społecznej aktywistów związkowych. Do kierowniczej pracy należy przyciągać nowe wielotysięczne rzesze zdolnych robotników dołowych, nauczycieli i urzędników. Tych ludzi trzeba otoczyć opieką, pomagać im w pracy i dokształcać. Należy starać się, aby w masowej akcji kulturalno - oświatowej, organizowanej przez związki zawodowe, kształciły się i wyrastały nowe kadry inteligencji.

CZĘŚĆ V

AKCJA
PRASOWA I WYDAWNICZA

AKCJA PRASOWA I WYDAWNICZA

DUŻĄ pomoc w wykonaniu licznych i trudnych zadań utrwalenia ustroju demokracji ludowej, odbudowy gospodarki i polepszenia sytuacji życiowej mas robotniczych przyniosła odrodzonemu ruchowi zawodowemu — prasa związkowa.

Prasa ruchu zawodowego, jakkolwiek nie wolna od licznych błędów i usterek redakcyjnych, organizacyjnych i technicznych, może się poszczycić wieloma sukcesami. Wprowadzała ona masy pracujące w rolę współgospodarza kraju i zaznajamiała je z zagadnieniami produkcyjnymi. Dzięki wymianie doświadczeń poszczególnych związków na łamach ich czasopism, pogłębiono jednolitość organizacyjną i stworzono wspólny styl pracy związkowej. Czasopisma związkowe przeorały umysłowość mas pracujących. Dokonały tego dzieła, zwracając się do nich jako przyjaciel i doradca w codziennych, życiowych sprawach.

Ruch zawodowy obsługują czasopisma poszczególnych związków zawodowych i centralne czasopisma KCZZ.

Niektóre pisma związkowe mają już za sobą stosunkowo dawną tradycję. Prasa odrodzonych związków zawodowych nawiązała do tradycji dawnych, szczerze klasowych — często wychodzących nielegalnie — pism związkowych. Typ tych pism ukształtował się w ogniu walki klasowej, w ciężkich zmaganiach nie tylko z wrogiem klasowym i rządami kapitalistycznymi, lecz również z oportunistycznymi tendencjami wewnątrz ówczesnego ruchu zawodowego. Pisma te były zawsze czynnikiem jednoczenia ruchu robotniczego i zawsze brały czynny udział w walce z faszyzacją Polski przedwojennej.

W Polsce ludowej problematyka czasopism związkowych znacznie się rozszerzyła. Obok odzwierciadlania życia swych związków, wprowadzają one czytelników w zagadnienia produkcji poszczególnych działów gospodarki narodowej i mobilizują ich do wykonywania zadań produkcyjnych oraz przygotowują członków związków do zadań kontroli społecznej.

Statystyka czasopism w 1948 r. wykazuje 20 c z a s o p i s m z w i ą z k o w y c h.

N a k ł a d y p i s m z w i ą z k o w y c h

1. „Związkowiec“	160.000
2. „Kolejarz-Związkowiec“	388.000
3. „Górnik“	250.000
4. „Metalowiec“	200.000
5. „Głos Nauczycielski“	100.000
6. „Budowlani i Ceramicy“	30.000
7. „Głos Skarbowca“	25.000
8. „Głos Leśnika i Drzewiarza“	20.000
9. „Pracownik Chemiczny“	40.000
10. „Życie Włókiennicze“	70.000
11. „Samorządowiec“	25.000
12. „Pracownik Państwowy“	35.000
13. „Drogowiec“	38.000
14. „Pracownik Spółdzielczy“	30.000
15. „Biuletyn Społeczny“	10.000
16. „Pocztą“	25.000
17. „Głos Cukrownika“	10.000
18. „Prac. Gastr.-Hotelowy“	10.000
19. „Wiadomości Graficzne“	20.000
20. „Robotniczy Przegląd Gospodarczy“	12.000

Wydawcami tych czasopism są odpowiednie zarządy główne związków zawodowych.

W stosunku do czasopism związków zawodowych Komisja Centralna Związków Zawodowych stała na stanowisku, że w in-

teresie pełnego rozwoju związków leży, aby większe związki posiadały swe organy prasowe oraz aby czasopisma te rozwijały pełną inicjatywę publicystyczną, z uwzględnieniem specyficznych potrzeb swych związków. Czasopisma te nie mogą być zwykłą kroniką ruchu zawodowego, lecz powinny odegrać rolę twórczą, podkreślając osiągnięcia związków i wytykając niedomagania. Ważne zagadnienie prasy związkowej stanowi ujmowanie spraw politycznych. Pisma związkowe powinny wyjaśniać czytelnikom zagadnienia polityczne, wiążąc je z konkretnymi problemami życia związkowego.

Prasa związkowa — śmiało rzec można — stanowi sprawdzian roli poszczególnych związków w gospodarczym, społecznym, politycznym i kulturalnym życiu naszego kraju. Rzut oka na egzemplarz czasopisma związkowego pozwala, niemal niezawodnie, ocenić całokształt pracy związku, a zwłaszcza jego powiązanie z życiem i potrzebami szeregów członkowskich.

Niedomaganiem czasopism związkowych był zwłaszcza tradycyjizm, uporczywe trzymanie się dawnych form pisarskich i technicznych, skutkiem czego nowa, przebogata treść życia związkowego nie mieściła się w szczupłych ramach przeżytych form.

Poważnym niedomaganiem prasy związkowej była wciąż jeszcze niedostateczna popularyzacja ruchu współzawodnictwa pracy, wynalazczości robotniczej i nowatorstwa. Poza tym daje się u czasopism związkowych zauważyć niewystarczające powiązanie z czytelnikami, chociaż w okresie sprawozdawczym można pod tym względem stwierdzić znaczne postępy. Czasopisma te odzwierciedlają jedynie pracę i przemyślenia górnego aktywu, lecz jeszcze nie sięgają wgłąb życia związkowego. Nie można się też w pismach tych dopatrzyć szerokiego podjęcia krytyki i samokrytyki, która jest naturalnym obowiązkiem prasy.

Przy ocenie pracy redakcyjnej czasopism związkowych należy brać pod uwagę brak fachowych sił redaktorskich oraz szczupłość personelu. Pisma związkowe redaguje zazwyczaj jeden człowiek, obarczony przy tym często innymi funkcjami związkowymi. Redaktorzy uskarżają się ponadto nieraz na brak zrozumienia i współdziałania ze strony władz związkowych.

Po dokonaniu radykalnych zmian technicznych i redakcyjnych z końcem 1948 r. czasopisma związkowe, w znakomitej większości, pogłębiły swą treść i zmodernizowały szatę zewnętrzną.

Zadania swoje wobec czasopism związkowych — KCZZ pojmowała jako obowiązek koordynowania ich działalności, instruowania o sposobie redagowania oraz zaznajamiania z głównymi wytycznymi w ważnych momentach ruchu zawodowego. W tym celu Wydział Prasowo-Wydawniczy KCZZ zwoływał konferencje prasy związkowej. Konferencje te spełniały pożyteczną

rolę, zwłaszcza w drugiej połowie 1948 r., kiedy wśród prasy związkowej dawały się zauważyć objawy nienadążania za postępem działalności ruchu zawodowego oraz zacofania pod względem techniki wydawniczej.

Mimo to należy stwierdzić, że Wydział Prasowo-Wydawniczy KCZZ wciąż jeszcze nie jest dostatecznie związany z pismami związkowymi. Przejawia się to zwłaszcza w okresach, kiedy rozpowszechnianie i przedyskutowanie uchwał KCZZ — wymaga działania prasowego o charakterze kampanii.

Na ogół można stwierdzić, że czasopisma związkowe znalazły właściwy sposób powiązania obrony codziennych interesów pracowniczych z zadaniami, wynikającymi ze współgospodarzenia krajem i troską o jego rozwój.

KCZZ wydaje dwa czasopisma jako c e n t r a l n e o r g a n y ruchu zawodowego.

Tygodnik KCZZ „Z w i ą z k o w i e c”, wydawany jest jako pismo przeznaczone dla najszerzego aktywu związkowego. Do marca 1946 roku tygodnik ten nosił tytuł: „Trybuna Związkowca” (nakład 25.000 egzemplarzy). Nakład „Związkowca” wzrasta stopniowo z 60.000 poprzez 80.000 — do obecnych 160.000 egzemplarzy.

Zasięg obowiązków prasowych „Związkowca” jest olbrzymi. Czasopismo to, musi w swych co tygodniowych wydaniach zmieścić obfity materiał publicystyczny z zakresu ogólnych zagadnień związkowych, gospodarczych i społecznych, zaznajomić czytelników z aktualnymi wydarzeniami w kraju i zagranicą, odzwierciedlić życie związkowe, zamieścić najniezbędniejsze wskazówki na użytek wszystkich działów pracy związkowej i odpowiedzieć na listy czytelników, domagających się różnych informacji, porad i pomocy w kłopotach życiowych. Ambicją redakcji „Związkowca” jest uczynienie go czasopismem, które by zaspokajało wszystkie zainteresowania szerokiej rzeszy związkowców. Skutkiem nawału treści i szczupłości miejsca daje się zauważyć w „Związkowcu” przeładowa-

nie materiałem, co w połączeniu z koniecznością używania drobnego druku szkodzi przejrzystości czasopisma. Olbrzymi wzrost liczbowy ruchu zawodowego i rozszerzenie zadań związków — stawia przed KCZZ potrzebę wydawania pisma codziennego.

Teoretycznym organem KCZZ jest „Robotniczy Przegląd Gospodarczy” (nakład 12.000 egzemplarzy). Miesięcznik ten, przeznaczony dla kierowniczego aktywu związkowego, kształtuje myśl związkową i oświecla zagadnienia ogólne — gospodarcze i socjalne.

„Robotniczy Przegląd Gospodarczy” na łamach swych trzech roczników przeprowadził analizę założeń ruchu zawodowego, i po przejściowym okresie mozolnego poszukiwania dróg — przygotował grunt dla zrealizowania w ruchu zawodowym wielkich wytycznych Kongresu Zjednoczeniowego. Zagadnienia współzawodnictwa pracy, rad zakładowych, struktury ruchu zawodowego, warunków pracy i płacy — znalazły w „Robotniczym Przeglądzie Gospodarczym” szerokie oświetlenie. Należy tu również wspomnieć, że dzięki wprowadzeniu stałego działu polityki socjalnej „Robotniczy Przegląd Gospodarczy” stał się jedynym organem, informującym systematycznie o tych zagadnieniach.

Z trudności, które czasopismo to napotyka, należy wymienić przede wszystkim stosunkowo szczupłe grono współpracowników. Działacze terenowi, wprowadzicie chętnie korzystają z tego organu, ale nie zasilają go swymi pracami. Komitetowi redakcyjnemu nie udało się dotychczas pozyskać stałej współpracy publicystów spoza Warszawy i dotrzeć do takich ośrodków naukowych i fachowych jak Kraków, Śląsk i Wybrzeże.

Poza centralnymi organami prasowymi — KCZZ zorganizowała stałą, cotygodniową obsługę prasy oraz wyższych ogniw związkowych w formie „Biuletynu Informacyjnego KCZZ”. Za pomocą „Biuletynu” spełnia KCZZ swe obowiązki koordynowania działalności czasopism związkowych

i wspomagania ich artykułami i wiadomościami. „Biuletyn Informacyjny“ jest również wielce użyteczny dla prasy ogólnej, która obficie z niego korzysta, zużytkowując nie tylko notatki informacyjne, ale i całe artykuły.

Pomimo dwukrotnej uchwały plenum KCZZ — nie powiodło się dotychczas uruchomienie wydawnictwa miesięcznika dla rad zakładowych. Wydział Prasowo-Wydawniczy KCZZ wykonał wszystkie wstępne prace organizacyjne, urządził kurs dla przewidywanych korespondentów tego pisma (uczestnicy kursu zużytkowują swe wiadomości jako korespondenci „Związkowca“), ale nieprzezwyciężone przeszkody techniczne i niemożność skompletowania personelu redakcyjnego, opóźnia realizację uchwał plenum KCZZ.

Począwszy od 1947 r. KCZZ podjęła akcję w y d a w n i c t w a k s i ą ż e k i b r o s z u r z zakresu zainteresowań ruchu zawodowego. KCZZ wydała 19 książek i broszur o łącznym nakładzie 492 tysięcy egzemplarzy. Są to podręczniki z zakresu działalności rad zakładowych, ubezpieczeń społecznych, bezpieczeństwa i higieny pracy, zagadnień światowego ruchu zawodowego oraz sprawozdania z plenarnych posiedzeń KCZZ i ważniejszych konferencji, dotyczących ruchu zawodowego.

Osobno należy omówić zbiór pt. „Pamiętniki robotników z czasów okupacji“ wydany przez „Książkę“ w ramach „Biblioteki KCZZ“. Publikacja ta jest pierwszym tomem prac, zebranych w konkursie KCZZ na pamiętnik robotnika z okresu okupacji. Konkurs miał na celu wypełnienie pewnego rodzaju luki w piśmiennictwie o okresie ostatniej wojny, jaką był brak autentycznych dokumentów literackich z tego czasu, wyszłych spod pióra przedstawicieli klasy robotniczej. Drugim, również ważnym, celem konkursu było danie możliwości do ujawnienia się talentów literackich wśród robotników. Konkurs zgromadził przeszło 120 prac, napisanych przez robotników.

Sąd konkursowy przyznał: I nagrodę w sumie 30.000 zł. Kazimierzowi Szymczakowi za pracę pt. „Pamiętnik robotnika

z okresu okupacji"; dwie drugie nagrody po 25.000 zł. Irenie Nieznaniec za pracę pt. „Wojna i ja“ oraz Marianowi Karolowi Knotowi z Karsznic za pracę pt.: „Pamiętnik“; dwie trzecie nagrody po 20.000 zł. — Zenonowi Wołkowi za pracę pt. „Pamiętnik“; Stanisławowi Szymczakowi za pracę pt. „Ciężkie lata na obczyźnie“; trzy nagrody czwarte po 15.000 zł. — Januszowi R. Szyndlerowi za „Historię jednego życia“; Marii Bocheńskiej za „Pamiętnik robotnicy“ i Emilowi Jerzykowi za pracę pt. „Przeżycia i wrażenia z czasów okupacji niemieckiej“. Ponadto wyróżniono prace: Karola Rożka pt. „Przeznaczenie“; Jerzego Wolnego pt. „Pamiętnik“ i Leszka Skrzepy pt. „Koszmary“,

Konkurs był bezwątpienia osiągnięciem doniosłym, stanowiąc pierwszy krok KCZZ w kierunku mobilizacji wartości duchowych klasy robotniczej i otwarcia im drogi do dalszego rozwoju.

Wspomniany I tom zawiera dwie prace: Kazimierza Szymczaka i Ireny Nieznaniec. Następny tom znajduje się w opracowaniu. Należy tu wspomnieć, że w ślad za KCZZ poszedł Związek Zawodowy Górników, organizując konkurs na pamiętniki górników. Obfity plon tego konkursu ma się niedługo ukazać w druku. Pamiętniki, uzyskane w obu konkursach, nie tylko powiększą zbiór autentycznych dokumentów z życia klasy robotniczej, ale i wzbogacą piśmiennictwo polskie

Laureaci konkursu za najlepszy pamiętnik z okresu okupacji — od lewej: K. Szymczak, Irena Nieznaniec, M. Kot, Z. Waig, St. Szymczak.

o nowe pozycje bibliograficzne, wnosząc doń świeży wiew życia uchwyconego „na gorącym uczynku“.

KCZZ zdaje sobie sprawę, że przedstawiona tutaj akcja wydawnicza nie zaspakaja ani w części potrzeb ruchu zawodowego. Olbrzymia dziedzina pracy kulturalno-oświatowej wymaga wydawania setek broszur i podręczników. Dla należytego instruowania związków zawodowych, a zwłaszcza rad zakładowych, potrzeba wiele specjalnie opracowanych „kieszonkowych“ podręczników. Brak jest dotychczas opracowania historii ruchu zawodowego. Kapitałne zagadnienie współzawodnictwa pracy oczekuje monograficznego opracowania.

Dla podolania tym zadaniom wydawniczym, jak również dla zmontowania w pełni sprawnej obsługi prasowej, konieczne jest stworzenie odpowiednich warunków technicznych i personalnych.

Odpowiednie warunki techniczne zapewni uzyskanie własnej bazy drukarskiej. Co do warunków personalnych, to dotychczasowe doświadczenie uczy, że kadre nowych publicystów i dziennikarzy ruchu zawodowego trzeba dopiero wychować. Publicystyka związkowa — to dział specjalny; nie wystarczy tu ogólna znajomość fachu, konieczne jest jeszcze opanowanie specyficznej problematyki ruchu zawodowego, co więcej — zżycie się z tym ruchem. To też KCZZ będzie musiała zorganizować długoterminowe kursy dla dziennikarzy związkowych i zapewnić absolwentom tych kursów dłuższą praktykę w organach związkowych.

CZĘŚĆ VI

KOBIETY
W RUCHU ZWIĄZKOWYM

KOBIETY W RUCHU ZWIĄZKOWYM

RUCH zawodowy, zrzeszający wszystkich ludzi pracy, włączył w swe szeregi również kobiety—setki tysięcy robotnic i pracownic umysłowych. Przynależność ich do związku zawodowego była początkowo w większości wypadków tylko nominalna.

Kobiety aktywne, uświadomione, znające zadania i rolę związków zawodowych, stanowiły nieliczną garstkę wśród masy kobiet biernych, nie orientujących się w zagadnieniach ruchu zawodowego, nieświadomych doniosłości przemian zachodzących w życiu społecznym i politycznym kraju. Bierność ich, jaskrawo odbijała na tle dużego zainteresowania się zagadnieniami społecznymi i politycznymi członków związków zawodowych — mężczyzn. Powstała konieczność zorganizowania specjalnej pracy wśród kobiet, aby ułatwić im wejście w sferę nowych dla nich zainteresowań, którymi żyje klasa robotnicza i stworzyć tym samym warunki do uzyskania równego startu w życiu społeczno - związkowym. Zorganizowanie tej pracy powierzono Wydziałowi Kobiecemu KCZZ, powołanemu w końcu sierpnia 1946 roku.

DZIAŁALNOŚĆ WSTĘPNA

Na wstępie Wydział Kobiecej zajął się zbieraniem danych, dotyczących liczby kobiet zrzeszonych w poszczególnych związkach zawodowych i zestawieniem z ilością kobiet — mandatariszek, członkiń zarządów związków i rad zakładowych. Już pierwsze otrzymane z terenu cyfry świadczyły o dużej

dysproporcji między liczbą zrzeszonych kobiet, a ich udziałem w ruchu związkowym.

Badano następnie warunki stosowania w praktyce ustawodawstwa o przedmiocie pracy i płacy kobiet itp. Okazało się, że silne jeszcze były pozostałości po ustroju kapitalistycznym, które przyniosły nam gorsze traktowanie kobiet niż mężczyzn.

Przepisy ustawodawstwa, dotyczące zatrudnienia kobiet, często nie były respektowane. Ujawniła się przy tym cała mozaika uprawnień jakie przysługiwały kobietom, zatrudnionym w różnych branżach, w różnych instytucjach. Inne prawa przysługiwały kobietom zatrudnionym w przemyśle, inne — pracującym w instytucjach państwowych. Urzędniczek państwowych nie miały jednolitego ustawodawstwa, dotyczącego urlopów macierzyńskich. Oczywiście było to skutkiem działania ustawodawstwa przedwojennego, które chętnie stosowało zasadę — dziel i rządź. Stąd ta różnica w uprawnieniach dla pracownic fizycznych i umysłowych. Nawet wśród pracownic umysłowych — inne były uprawnienia dla urzędniczek prywatnych, które do pewnego stopnia były uprzywilejowane, inne dla państwowych. Uprawnienia dla tych ostatnich nie były wyraźnie sprecyzowane, a poza tym różniły się w różnych resortach.

Stwierdzono poza tym zbyt powolne tempo usprawnienia opieki nad dzieckiem, pomimo troski rządu, wyrażającej się w pokaźnych sumach, przyznanych na akcję socjalną. Fundusze te często nie były wykorzystywane.

Zwrócono uwagę na przeciążenie kobiet pracą domową, która wyczerpuje je i nie pozwala na zajęcie się pracą społeczną, a nawet obniża wartość pracy zawodowej.

Opracowanie wszystkich tych faktów zebranych z terenu, pozwoliło na skryształizowanie się konkretnych, realnych zadań w pracy na odcinku kobiecym. Zostały one ujęte w następujących zasadniczych punktach:

1. Uświadomienie kobiety pracującej pod względem społecznym i politycznym.
2. Zainteresowanie ruchem zawodowym i wciągnięcie do czynnego udziału w pracach związkowych.
3. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych i ułatwienie awansu społecznego, przy jednoczesnym wyrabianiu uspołecznionego stosunku do pracy zawodowej.
4. Ochrona macierzyństwa i opieka nad dzieckiem kobiety pracującej.
5. Zwalczanie uprzedzeń w stosunku do kobiety - matki samotnej.
6. Odciążenie w pracy domowej.

Równocześnie z ustalaniem celów, opracowano formy pracy. Postanowiono oprzeć się w zasadzie na czynniku społecznym w postaci Rad Kobietych. Odpowiedzialnymi za wykonanie zleceń odgórnych i za pracę organizacyjno - sprawozdawczą, uczyniono kierowniczkę wydziałów i referentki spraw kobiecych, zatrudnione w zarządach głównych, okręgowych, oddziałach i OKZZ.

W układzie pionowym powstały następujące jednostki organizacyjne:

1. Zarząd Główny — kierowniczka Wydziału i rada kobieca.
2. Zarząd Okręgowy — referentka spraw kobiecych i rada kobieca.
3. Zarząd Oddziału — referentka spraw kobiecych i rada kobieca.

W układzie poziomym:

1. OKZZ — referentka spraw kobiecych i rada kobieca.
2. PRZZ — rada kobieca i ewentualnie referentka spraw kobiecych.

Nie tworzone początkowo żadnych ogniw na szczeblu rad zakładowych (kół związkowych).

Po sprecyzowaniu zadań i ustaleniu form organizacyjnych, przystąpiono z początkiem 1948 r. do systematycznej, konkretnej pracy, zarówno w Wydziale Kobięcym KCZZ, jak i w terenie.

SYSTEMATYCZNA PRACA WYDZIAŁU KOBIECEGO

Wydział Kobiety KCZZ starał się od początku prowadzić pracę kolektywnie i opierał się w swym działaniu na Radzie Kobiecej przy KCZZ. Współpracował przy tym z innymi Działami i Wydziałami KCZZ — przede wszystkim z Organizacyjnym, Kulturalno-Oświatowym, Szkoleniowym i Ekonomiczno-Socjalnym. Współpracował poza tym z innymi organizacjami i urzędami centralnymi: z Ligą Kobiet, RTPD, Ministerstwem Pracy i Opieki Społecznej, Ministerstwem Oświaty, Ministerstwem Przemysłu i Handlu.

Rada kobieca przy KCZZ nie przejawiała początkowo dużej aktywności. Członkinie jej nie reprezentowały szerokich mas kobiet pracujących i nie znały ich potrzeb.

Po zreorganizowaniu, na początku roku 1948, w skład Rady weszły przedstawicielki najczynniejszych Zarządów Głównych i OKZZ, co ożywiło ogromnie działalność Rady. Wylonili się cztery komisje Rady Kobiecej przy KCZZ, które przejawiały dużą aktywność. Były to komisje: 1. uaktywnienia kobiet, 2. pracy zawodowej, 3. opieki nad matką i dzieckiem, 4. odciążenia w pracy domowej. Komisje te rozpoczęły działalność na wiosnę 1948 r.

K o m i s j a u a k t y w n i e n i a k o b i e t odbyła dwie konferencje, na których omówiono formy pracy uświadamiającej i sposoby uaktywnienia szerokich mas kobiecych. Uznano za słuszne dążenie Wydziału do masowego szkolenia aktywistek. W związku z tym, opracowano programy kursów dla członkiń komisji kobiecych, w oparciu o opracowane przez

Wydział kobiecy programy kursów dla referentek spraw kobiecych.

K o m i s j a p r a c y z a w o d o w e j omówiła zagadnienie współzawodnictwa pracy wśród kobiet. Postanowiono włączyć to zagadnienie do programu pracy uświadamiającej i okazać pomoc kobietom pracującym, chcącym przystąpić do współzawodnictwa, zapewniając im opieki nad dziećmi. Stwierdzono przy tym potrzebę zwiększenia ilości żłobków i przedszkoli, które zagwarantują należytą opiekę nad dzieckiem i pozwolą kobiecie z całym spokojem oddać się pracy zawodowej. Omawiając zawody, w których pracują obecnie kobiety, zdecydowano zwrócić się do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z prośbą o poddanie rewizji istniejącego obecnie wykazu prac zabronionych dla kobiet, gdyż wykaz ten jest przestarzały. W porozumieniu z Min. Pracy i Opieki Społecznej utworzono komisję, która przystąpiła do prac nad rewizją starego wykazu.

K o m i s j a o p i e k i n a d m a t k ą i d z i e c k i e m zajęła się następującymi zagadnieniami:

- a) znalezieniem odpowiednich form pomocy kobiecie — jedynej żywicielce, lub obarczonej liczną rodziną;
- b) opieką nad dzieckiem w wieku szkolnym (zagadnienie świetlic);
- c) zorganizowaniem opieki nad dzieckiem podczas pracy matki.

Postanowiono zwrócić się do właściwych czynników z żądaniem, aby kobiety pracujące miały pierwszeństwo przy umieszczaniu dzieci w żłobkach, przedszkolach i świetlicach, aby te kobiety pracujące, których zarobki są stosunkowo małe, a rodzina liczna, miały prawo do zasiłków, lub też do innych form pomocy. Uchwalono domagać się prowadzenia całodziennych żłobków i przedszkoli, aby bez względu na to, w której zmianie matka pracuje, mogła powierzyć dziecko fachowej opiece. Wysłunięto ponadto postulat prowadzenia całoty-

godniowych żłobków i przedszkoli w celu zapewnienia kobiecie należytego jej odpoczynku po nocnej pracy.

Komisja odciążenia kobiety w pracy domowej ustaliła plan działania na tym odcinku i nawiązała kontakt ze spółdzielczością. Celem tej działalności było przede wszystkim okazanie pomocy w racjonalizowaniu gospodarstwa domowego. Poza tym czynione były wysiłki w kierunku zorganizowania spółdzielczych pralni i innych urządzeń gospodarczych.

W skład każdej z wyżej wymienionych komisji, weszły przedstawicielki Wydziału Kobiecego Komisji Centralnej Związków Zawodowych.

Odbywały się poza tym konferencje pełnej Rady Kobiecej.

Działalność wydziałów koncentrowała się dookoła

- a) organizowania pracy w terenie;
- b) kontrolowania tej pracy;
- c) rozpracowywania centralnie zagadnień podstawowych, jakie wysuwał teren;
- d) współpracy z innymi organizacjami i instytucjami.

A. Organizowanie pracy w terenie.

Przystępując do organizowania pracy w terenie Wydział uważał za najwłaściwsze zająć się przede wszystkim tymi związkami zawodowymi, które zrzeszały największą faktycz-

Kobiety pracują
w kopalniach.

na liczbę kobiet, a także tymi, gdzie kobiety stanowiły większość.

Pod względem liczebności zrzeszonych kobiet związki zawodowe przedstawiają się następująco:

Związek Zawodowy	Prac. Przem. Włókienniczego	180.000
"	" Nauczycielstwa Polskiego	61 551
"	" Prac. Spółdzielczych	61.503
"	" Metalowców	56 551
"	" Prac. Samorządowych	53.775
"	" " Rolnych	48.346
"	" " Służby Zdrowia	44.379
"	" " Przem. Konf. Odzież.	44 243
"	" " " Chemicznego	34.773
"	" " " Spożywczego	33.942
"	" " " Budowlanego	33.004
"	" Kolejarzy	27.665
"	" Prac. Handl. i Biurowych	26.652
"	" Górników	26.529
"	" Prac. Państwowych	26.515
"	" " Inst. Społecznych	21.991
"	" " Poczty i Telekom.	16.165
"	" " Leśnych i Przem. Drzewn.	14.363
"	" " Przem. Poligraficznego	13.982
"	" " Dozorców Domowych	13.055
"	" " Inst. Ubezpiecz. Społecznych	13.081
"	" " Bankowych	9.303
"	" " Cyw. Admin. Wojskowej	9.227
"	" " Przem. Gastronom.-Hotel.	7.928
"	" " " Skórzanego	6.925
"	" " Skarbowych	6.806
"	" " Transportowców	3.338
"	" " Sądowych i Prokurat.	2.816
"	" " Filmowych	2.775
"	" " Przem. Cukrowniczego	2.700
"	" " Fryzjerskich	2.337
"	" " Przem. Naftowego	1.252
"	" " Polskiego Radia	1.202
"	" " Stocznioowych	573
Związek Zawodowy	Prac. Drogowych	513
"	" " Dziennikarzy	278

Pod względem procentowym liczba zrzeszonych kobiet w poszczególnych związkach przedstawia się następująco:

Związek Zawodowy Prac. Przem. Konfeks.-Odzież,	72%
„ „ „ Służby Zdrowia	60%
„ „ Nauczycielstwa Polskiego	59,8%
„ „ Rob. i Prac. Przemysłu Włókien.	58,8%
„ „ Metalowców	58 ⁰ / ₀
„ „ Prac. Przem. Gastronom.-Hotel.	56%
„ „ „ Instyt. Ubezp. Społ.	52,3%
„ „ „ Cywiln. Administr. Wojsk.	48,4%
„ „ „ Przem. Poligraficznego	46,6%
„ „ Dozorców Domowych	46,6%
„ „ Prac. Bankowych	40,4%
„ „ „ Instytucji Społecznych	40 ³ / ₀
„ „ „ Handlowych i Biurowych	37,8%
„ „ „ Spółdzielczych	35,6%
„ „ „ Filmowych	34,6%
„ „ „ Fryzjerskich	33,9%
„ „ „ Państwowych	34,5%
„ „ „ Skarbowych	28,3%
„ „ „ Przem. Spożywczego	30%
„ „ „ „ Chemicznego	29%
„ „ „ Poczt. i Telekomunikacji	26,9 ³ / ₀
„ „ „ Sądowych i Prokuratorskich	25,3 ³ / ₀
„ „ „ Rolnych	25%
„ „ „ Samorządowych	24,3%
„ „ „ Przem. Skórzanego	24,7%
„ „ „ Polskiego Radia	22,2%
„ „ Dziennikarzy	21,3%
„ „ Prac. Przem. Naftowego	12,7%
„ „ „ „ Cukrowniczego	10,5%
„ „ „ „ Budowlanego	9,9%
„ „ Górników	9,9%
„ „ Prac. Leśnych i Przem. Drzewn.	9,9%
„ „ Kolejarzy	7,1%
„ „ Transportowców	3,3%
„ „ Prac. Drogowych	1,3%
„ „ „ Stocznioowych	0,1%

Przystępując do organizacji pracy w terenie Wydział kontaktował się z zarządami głównymi i Okręgowymi Komisjami Związków Zawodowych, zachęcając do szybszego uruchomienia wydziałów i referatów kobiecych. Z chwilą ich powołania Wydział Kobiety KCZZ był w stałym kontakcie z kierowniczkami i referentkami, odbywał indywidualne konferencje oraz zwoływał systematycznie—dwa razy do roku ogólnokrajowe konferencje i odprawy aktywu kobiecego.

Wydział opracował poza tym szczegółowe instrukcje w postaci: 1. wytycznych pracy, 2. regulaminu dla Rad Kobietych na wszystkich szczeblach związku zawodowego, 3. wytycznych dla komisji kobiecych w zakładach pracy, 4. instrukcji dla kierowniczek wydziałów w zarządach głównych i dla referentek spraw kobiecych w OKZZ.

Wydział Kobiety domagał się zwoływania krajowych konferencji aktywu kobiecego przez zarządy główne poszczególnych związków zawodowych, które były obsługiwane przez przedstawicielki Wydziału.

Organizowanie pracy na odcinku kobiecym w poszczególnych związkach zawodowych, jak też i w OKZZ, a szczególnie realizacja pierwszego i drugiego z zakreślonych przez Wydział zadań, spotykała się z dużymi trudnościami wskutek braku aktywu. Wydział Kobiety zainicjował zorganizowanie kursów, których zadaniem było przygotowanie aktywu kobiecego do pracy na odcinku kobiecym. Wydział Szkolenia, na wniosek Wydziału Kobiety, zorganizował jeden kurs w Centralnej Szkole Związkowej, gdzie przeszkolono około 50 kandydatek, i szereg kursów w wojewódzkich szkołach, gdzie przeszkolono w trzech kwartałach 1948 r. — 1570 kobiet. Szkoleniem aktywu kobiecego zajmowały się również poszczególne związki zawodowe — Kolarzy (ponad 100 kobiet), Spółdzielców i inne.

Projekty programu wszystkich tych kursów, szczególnie w części dotyczącej spraw kobiecych, opracował Wydział Kobiety. Poza tym Wydział Kobiety polecił podległym komórkom

organizacyjnym w terenie, zająć się poważnie rekrutacją kobiet do wszelkiego rodzaju kursów, przygotowujących do pracy ogólnozwiązkowej. Wydział zainicjował na komisji uaktywnienia, wyłonionej przez Radę Kobięcą przy KCZZ, zagadnienie organizacji pracy uświadamiającej, w wyniku czego opracowano wytyczne pracy oraz zasady prowadzenia zebrań dla komisji kobiecych w zakładach pracy i w instytucjach.

B. Kontrolowanie pracy w terenie.

Wydział przeprowadzał systematycznie inspekcję w terenie, badając pracę na odcinku kobiecym w poszczególnych związkach zawodowych i Okręgowych Komisjach Zw. Zaw. Zwracano przy tym uwagę na całość pracy od najwyższego do najniższego szczebla organizacyjnego. Z przeprowadzonych inspekcji (ponad 100 w okresie sprawozdawczym) składano szczegółowe sprawozdania pisemne.

C. Centralne opracowywanie zagadnień.

Do centralnego przepracowania wysunął teren następujące kwestie:

Sprawa ustawodawstwa w przedmiocie pracy kobiet. Jak wspomniano wyżej, panował w tej dziedzinie duży chaos, otrzymany w spuściźnie po rządach sanacyjnych. Wydział Kobięcy dążył do spowodowania zmiany istniejącego przedwojennego ustawodawstwa w kierunku:

- a) przedłużenia płatności urlopu macierzyńskiego z 8-miu na 12 tygodni;
- b) wydania zakazu zwalniania z pracy kobiet ciężarnych;
- c) zunifikowania ustawodawstwa w tej dziedzinie i objęcia nim wszystkich kobiet pracujących.

W tym celu Wydział opracował z pomocą Rady Kobięcej projekt zmiany ustawy w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet z dnia 2.VII.1924 r. i ustawy ubezpieczeniowej z dn. 28.III.

1933 r. Wystąpił poza tym z inicjatywą uregulowania kwestyj uprawnień kobiet matek, zatrudnionych w instytucjach państwowych. W wyniku tej inicjatywy dekret z dnia 25.X.48 r. o zmianie ustawy z dnia 17.II.1922 r. o państwowej służbie cywilnej omawia szczegółowo uprawnienia kobiet — urzędników państwowych.

Następnym, centralnie rozpatrywanym i załatwionym zagadnieniem była sprawa opieki nad dzieckiem. Do pracy na tym odcinku należało:

- a) Zwiększenie ilości żłobków i przedszkoli. W tym celu Wydział Kobiety polecił kierowniczkom wydziałów zarz. głównych zw. zaw. dopilnować racjonalnego, we właściwym czasie przeprowadzanego rozchodowania funduszu socjalnego. Wydział Kobiety KCZZ wystąpił do Ministerstwa Przem. i Handlu z prośbą o powiększenie funduszu inwestycyjnego na budownictwo żłobków i przedszkoli; starał się również, aby Rada Państwa zachęciła Rady Narodowe do przekazywania lokali restauracyjnych na żłobki i przedszkola.
- b) Ułatwienie w korzystaniu istniejących żłobków i przedszkoli: Wydział Kobiety zwrócił się do czynników miarodajnych (ministerstwo) w sprawie dostosowania go-

Kolonie letnie Zw.
Zaw. Pracowników
Spółdzielczych
w Michalinie

dzin funkcjonowania żłobków i przedszkoli do czasu pracy matek, aby te miały możliwość pozostawiania swych dzieci pod fachową i pewną opieką.

- c) Organizowanie kontroli społecznej. Wydział dążył do zorganizowania racjonalnej kontroli żłobków i przedszkoli. W tym celu opracowano w Komisji Opieki nad Matką i Dzieckiem wytyczne prowadzenia kontroli społecznej i wysłano je w teren.
- d) Uzyskanie pierwszeństwa w korzystaniu ze żłobków i przedszkoli dla kobiet pracujących. — Badanie stanu socjalnego dzieci w żłobkach i przedszkolach wykazało, że korzystały z nich często dzieci, mające dostateczną opiekę w domu. Dzięki staraniom Wydziału Kobiecego, Ministerstwo Przemysłu wydało zarządzenie, polecające umieszczenie w żłobkach i przedszkolach przede wszystkim dzieci matek pracujących.
- e) Sprawa kolonii letnich. Wydział starał się o udostępnienie kolonii letnich jak największej liczbie dzieci i w tym celu zachęcił, aby aktyw kobiecy przyczynił się do powiększenia przyznanych na ten cel funduszy drogą urządzania imprez itp. Zachęcał poza tym wydziały kobiece do organizowania kolonii letnich na terenie swoich związków, co robił Wydział Kobiecego Skarbowców, Spółdzielców, Pocztowców i inne.

Referentki OKZZ brały bardzo czynny udział w rekrutacji dzieci, troszcząc się o sprawiedliwy rozdział miejsc. Zarówno pracownicy Wydziału Kobiecego KCZZ, jak i referentki OKZZ wizytowały kolonie letnie. Przez pracownice Wydz. Kobiecego KCZZ (instruktorka i referentka spraw kobiecych) — przeprowadzono w okresie letnim 1948 r. wizytacje 38 punktów kolonijnych.

Wszystkie swe prace Wydział uzgadniał zawsze z odpowiednimi Działami i Wydziałami KCZZ.

D. Współpraca z innymi organizacjami.

Wydział Kobiety współpracował z Ligą Kobiet, RTPD i z Ministerstwami. Wydział uzgadniał zasady współdziałania z Ligą Kobiet na wszystkich szczeblach organizacyjnych. Związkowy aktyw kobiecy przyczynił się w dużej mierze do spopularyzowania Ligi Kobiet i obecnie członkinie związków zawodowych stanowią trzon tej organizacji. Dowodem tego były imponujące obchody Międzynarodowego Dnia Kobiet na terenie związków zawodowych w 1948 i 1949 roku. Świadczył o tym również udział kobiet członkiń zw. zaw. we Wrocławskim zlocie kobiet, z okazji przybycia na Kongres Wrocławski ob. Cotton, przewodniczącej Światowej Demokratycznej Federacji Kobiet.

Współpraca z RTPD przejawiała się w tym, że przedstawicielka zarządu głównego tej organizacji brała stale udział w obradach Rady Kobiecej przy KCZZ i w pracach Komisji Opieki nad Matką i Dzieckiem. Współpraca ta zaznaczyła się również w terenie, gdzie kobiety członkinie zw. zawodowych zajmowały się werbowaniem członkiń RTPD i w dużej mierze przyczyniły się do spopularyzowania świetlic i szkół RTPD.

Współpraca z Ministerstwem Pracy i Opieki Społecznej, Oświaty, oraz z Min. Przem. i Handlu polegała na stałym uczestniczeniu, delegowanych przez te Ministerstwa, przedstawicieli w pracach Komisji Rady Kobiecej przy KCZZ. Poza tym Wydział Kobiety przedkładał Ministerstwom tym — sprawy, na których definitywnym załatwieniu zależało zrzeszonym w związkach zaw. kobietom, o czym była już wyżej mowa.

PRACA W TERENIE.

Praca na odcinku kobiecym w terenie była pomyślana w ten sposób, że prowadzą ją poszczególne związki zawodowe za pomocą wydziałów kobiecych w zarządach głównych i referatów w zarz. okręgowych i oddziałach, które or-

ganizują szeroką sieć rad kobiecych. Do zadań referatów kobiecych w OKZZ należało: okazywanie pomocy w organizowaniu pracy, koordynowanie i kontrolowanie pracy, prowadzonej przez zarządy okręgowe i oddziały na danym terenie.

W rzeczywistości, w niektórych OKZZ, powoływano referaty kobiece przed rozpoczęciem działalności Wydz. Kobiecego w KCZZ. Na skutek tego—wcześniej powstałe referaty kobiece rozpoczęły pracę, nie mając instrukcji i zamiast organizować pracę—wykonywały ją same w terenie. Przyczyniła się do tego także opieszałość większości zarządów głównych na odcinku pracy wśród kobiet. W wyniku tego, referaty kobiece w OKZZ wzięły na siebie główny ciężar tej pracy. Wypaczało to nieraz ich rolę. Zamiast pełnienia właściwego zadania — koordynowania i kontrolowania pracy — rozpraszały się one w szczegółach, wykonując drobne zadania, należące do oddziałów związków, a nawet do rad zakładowych, nie miały natomiast czasu na prowadzenie systematycznej pracy organizacyjnej.

Wachlarz ich zadań był bardzo szeroki. Organizowały one pracę wśród kobiet w zarządach wojewódzkich, oddziałach i PRZZ, obsługiwały zebrania kobiece na różnych szczeblach organizacyjnych, wyławiały aktyw kobiecy i wciągały go do pracy związkowej, zajmowały się rekrutacją kandydatek na kursy, przygotowywały kobiety do akcji wyborczych w związkach zawodowych, organizowały same zebrania i wiece, koordynowały pracę poszczególnych referatów kobiecych, starały się o zwiększenie liczby żłobków i przedszkoli, lepsze wykorzystanie miejsc w już istniejących itp. Referentki OKZZ brały poza tym żywy udział w akcji kolonijnej, troszczyły się o zorganizowanie opieki nad dziećmi w wieku szkolnym, występując z inicjatywą zakładania dla nich świetlic. Starały się w miarę możliwości okazać pomoc materialną kobietom obciążonym dziećmi.

Dużo sił zużyły na odciążenie kobiet w pracy domowej, organizując kursy szycia, pokazy gotowania oraz pralnie itp.

Wreszcie dużo energii włożyły w pracę nad uspołecznieniem kobiet, wciągając je do walki z analfabetyzmem, spekulacją, organizując zbiórki na rzecz pomocy kobietom, walczącym o wolność w Grecji i Hiszpanii. Nie brakowało ich także w tak ważnym dla państwa ludowego ruchu, jakim było i jest—współzawodnictwo pracy.

W pracach OKZZ, których jest wraz z Warszawską Radą Zw. Zaw. — 15 i tyleż referatów kobiecych, na czołowe miejsce wysuwają się OKZZ Katowice. Referat ten przyczynił się do zorganizowania 48 rad kobiecych przy oddziałach zw. zaw., 15 przy zarządach okręgowych i 10 przy PRZZ. Kierowniczka referatu dużo pracy poświęciła powiatom. Ponadto prowadziła szeroką akcję uświadamiającą, zwołując zebrania masowe w mieście wojewódzkim i w powiatach. Referat zorganizował około 20 masowych wieców, ponad 300 zebrań, ponad 30 konferencyj, przeprowadził ponad 200 inspekcji.

Na kursach przeszkolono ponad 200 referentek spraw kobiecych, około 300 kandydatek do rad zakładowych i ponad 1.000 aktywistek związkowych.

Referat przychodził z pomocą kobietom—jedynym żywicielkom rodzin, umieszczał dzieci w sanatoriach i domach dziecka. Na terenie województwa istnieje 56 żłobków, 68 przedszkoli, 42 stacje opieki nad matką i dzieckiem, 4 prewentoria i kilka świetlic dla dzieci.

Nie mniej czynioną działalność przejawiały referentki spraw kobiecych w Warszawskiej Radzie Zw. Zaw. oraz w OKZZ Warszawa i Łódź.

Najslabiej przedstawia się praca referentek kobiecych w OKZZ Białystok i Lublin.

Praca na odcinku kobiecym w poszczególnych zw. zaw. przedstawia się niejednolicie. Obok zw. zaw., które rozwinęły bardzo ożywioną działalność, są inne, które nie tylko nie wykazały intensywnej pracy, lecz w ogóle nie zajmowały się pra-

czą na odcinku kobiecym. Są również takie, które dopiero przystępują do organizowania pracy np. Bankowcy, Państwowcy, Samorządowcy.

Ogółem zorganizowano:

1. W zarządach głównych 28 wydziałów kobiecych i 18 rad kobiecych.
2. W zarządach okręgowych 77 referatów kobiecych i 123 rad kobiecych.
3. W zarządach oddziałów 539 referatów kobiecych i 346 rad kobiecych.
4. W zakładach pracy zorganizowano komisje kobiece wszędzie tam, gdzie jest zrzeszonych ponad 100 kobiet.

Z poszczególnych związków zawodowych, pod względem pracy na odcinku kobiecym, pierwsze miejsce zajmuje Zw. Zaw. Górników pomimo stosunkowo niewielkiej liczby zrzeszonych kobiet (stanowią one 10% ogólnej liczby członków). Zorganizowano tam 22 referaty kobiece i 22 rady kobiece, których łączna ilość członkiń wynosi 187 kobiet. Komisji kobiecych utworzono 78, których łączna liczba członkiń wynosi 390. Do rad kobiecych wchodzi 610 kobiet, do rad zakładowych 200 kobiet, do zarządu oddziałów 169, i w skład zarządu głównego po ostatnich wyborach 4 kobiety. Łącznie do władz związkowych w Zw. Zaw. Górników wchodzi 348 kobiet.

W pracy swej aktyw kobiecy na terenie Zw. Zaw. Górników dąży przede wszystkim do podniesienia poziomu oświaty oraz do uświadomienia politycznego i społecznego. Kurs ogólnokształcący ukończyło ok. 400 kobiet, repolonizacyjny ponad 300 kobiet, dla analfabetów około 2.000 kobiet. Na kursach zawodowych przeszkolono ok. 1.000 kobiet, na kursach przygotowujących do pracy społecznej—48 kobiet. Wszystkie te kursy prowadził zarząd główny lub oddziały związku. Poza tym górniczki korzystały z kursów organizowanych przez OKZZ. Wydział kobiecy przeprowadził ponad 727 inspekcji. Zorganizowano 3 krajowe konferencje górniczek, 103 konferencji przy oddzia-

łach, 719 zebrań w zakładach pracy. Aktyw związkowy górniczek prowadzi pracę uświadamiającą wśród żon pracowników, kobiet nie pracujących i ma bardzo dobre wyniki w tej pracy. Okazuje poza tym pomoc materialną kobietom, obciążonym dziećmi, wdowom po górnikach. Przeprowadził również szereg zbiórek na kobiety walczącej Grecji. Dla ułatwienia prowadzenia gospodarstwa domowego zorganizowano szereg kursów kroju, szycia, gospodarstwa domowego itp.

Na drugim miejscu można postawić Związek Zaw. Robotników i Prac. Przem. Włókienniczego, na którego terenie zorganizowano rady kobiece w 22 oddziałach z ogólną liczbą 289 członkiń i utworzono referaty kobiece w 29 oddziałach (etatowych 19). Stan związkowego uaktywnienia kobiet przedstawiał się marnie. Np. z końcem 1946 r. w zakładach Scheiblera i Grohmana — przy 4000 zatrudnionych kobiet na ogólną liczbę 8.000 pracowników (50% kobiet)—do rady zakładowej wchodziła zaledwie 1 kobieta. W zakładach Steinerta na ogólną liczbę 1.752 zatrudnionych kobiet było—945. W skład 17osobowej rady zakładowej wchodziły tylko — 2 kobiety. Było wiele zakładów pracy gdzie ani jedna kobieta nie wchodziła w skład rady zakładowej.

Po utworzeniu Wydziału Kobięcego w Zarz. Gł. zajęto się szkoleniem aktywistek. Na dwutygodniowych i kilkudniowych kursach przeszkolono 1.875 kobiet. Równocześnie przystąpiono do organizowania rad kobiecych w oddziałach. W maju 1947 r. powstała rada kobieca przy Zarz. Gł. Związku. Zorganizowano 2.400 zebrań w zakładach pracy, obsłużono przez Wydział Kobięcy Zarz. Głównego — 360. Przeprowadzono 100 lustracji.

Praca szkoleniowa i uświadamiająca dała dobre wyniki podczas wyborów do władz związkowych. Do Zarządu Głównego weszło 6 kobiet na ogólną liczbę 33 członków, do zarządów oddziałów 64 kobiety. Do rad zakładowych weszła znacznie większa liczba kobiet niż poprzedniej kadencji, razem — 961. Po-

ziom wyrobienia związkowego obecnych członkiń rad zakładowych jest o wiele wyższy. Poza tym o skutecznej pracy aktywistek świadczą postępy w ustosunkowaniu się do pracy zawodowej. Bardzo duża ilość kobiet włókniaerek bierze udział we współzawodnictwie pracy.

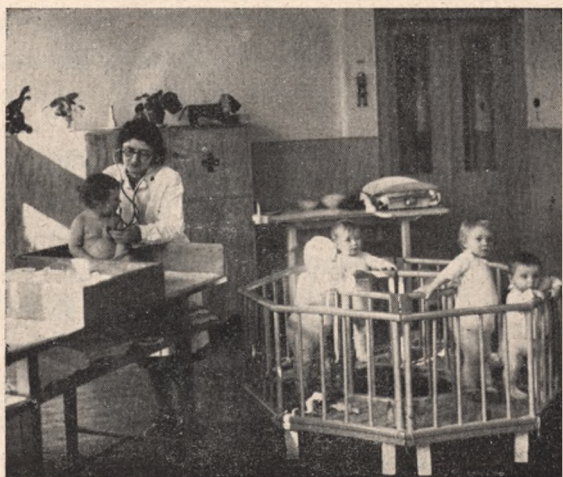
Dużo pracy włożył Wydział w akcję opieki nad dzieckiem. Dzięki jego staraniom zwiększyła się znacznie ilość żłobków, budują się nowe gmachy specjalnie na ten cel. Dzieci członków Zw. Włóknarzy korzystają ze żłobków, które są przy 60-ciu zakładach, jest poza tym 10 stacyj opieki, ok. 70 przedszkoli. Przy wszystkich większych zakładach powstały z inicjatywy Wydziału Kobięcego świetlice dziecięce. Koloniami letnimi objęto w 1947 roku 14.645 dzieci. Ze związków zaw. pracowniczych na uwagę zasługuje tu Zw. Zaw. Prac. Handlowych i Biurowych. Wydział kobiecy tego związku zorganizował 22 rady kobiece przy oddziałach, z łączną ilością 187 członkiń. Referaty kobiece utworzono w 33 oddziałach; komisji kobiecych jest 96; łączna ilość członkiń 380. Do aktywu kobiecego należy 610 kobiet. Udział kobiet w zarządzie Związku przedstawia się następująco: do rad zakładowych wchodzi 216, do zarządów kół 49, do zarządów oddziałów 139, do Zarządu Głównego 6, łączna ilość kobiet we władzach związkowych — 410.

Ze związków zawodowych produkcyjnych — najsłabiej pracuje na odcinku kobiecym Zw. Zawodowy Prac. Przem. Konf.-Odziewczego. To samo można powiedzieć o Zw. Samorządowców i ZNP ze związków pracowniczych.

Podsumowując dotychczasowe wyniki pracy kobiet na terenie związków zawodowych, należy wziąć pod uwagę trudności, jakie istniały szczególnie w pierwszym etapie pracy.

Nielatwo było przełamać niechęć do tworzenia specjalnych komórek organizacyjnych do pracy na odcinku kobiecym. Nie mniejszą trudność sprawiło nadanie właściwego kierunku rozpoczętej już pracy. Wiele bowiem kobiet rozumiało zbyt jedno-

Żłobek i przedszkole przy ŁZPB
Nr 2

stronnie, a nawet całkiem błędnie zadania, które stoją przed aktywnym kobiecym. Było w tej pracy niewątpliwie sporo braków i niedociągnięć, ale są też poważne, pozytywne jej wyniki.

Trudno ująć w krótkich zarysach dotychczasowe osiągnięcia. Zbyt szeroki był zakres prac. Poza tym wyniki są, jak już powiedziano niejednolite, zarówno, jeżeli weźmiemy pod uwagę poszczególne związki zawodowe, jak i OKZZ. Postaramy się jednak ująć dotychczasowe osiągnięcia, w sposób następujący:

1. Zdobyto zaufanie kobiet pracujących. Przekonały się one, że mogą załatwiać z pomocą referentek szereg spraw, z którymi nie wiedziały przedtem do kogo mają się zwrócić (urlopy macierzyńskie, wyprawki, umieszczanie dzieci w żłobkach i na koloniach letnich).
2. Polepszyła się opieka nad matką i dzieckiem. Dzięki staraniom referentek spraw kobiecych, zwiększyła się znacznie liczba żłobków i przedszkoli. Głównie z inicjatywy referentek spraw kobiecych, zaczęły powstawać świetlice dla dzieci w wieku szkolnym. Obecnie dzięki staraniom wydziałów kobiecych, organizuje się kilka domów wypoczynkowych dla matek z dziećmi.
3. Usprawniono stosowanie istniejących ustaw ochronnych i obowiązujących umów zbiorowych oraz innych przepisów, dotyczących pracy kobiet.
4. Zmieniona została ustawa o pracy kobiet z 1924 r. i ustawa ubezpieczeniowa z 1933 r., w kierunku otoczenia większą opieką kobiety ciężarnej.
5. Ujednolajnione zostało uprawnienie kobiet do urlopów macierzyńskich.
6. Zmienił się na lepsze, pozostawiający nieraz przedtem wiele do życzenia, stosunek zwierzchników do kobiety. — Ocena pracy staje się coraz bardziej obiektywna i sprawiedliwa.

7. Kobiety zdobyły rzeczywiste prawo do zawodów, których przedtem nie wykonywały, do których mężczyźni zastrzegali swe wyłączne prawo (malarstwo, szklarstwo, zegarmistrzostwo i inne).
8. Zmienił się stosunek samych kobiet do pracy. Z biernych wykonawczyń powierzanych im zadań, stają się one świadomymi budowniczymi odradzającego się państwa ludowego. Najlepszym tego dowodem jest liczba kobiet, biorących udział we współzawodnictwie pracy. Stanowią one w niektórych zakładach 70% współzawodniczących.
9. Zmieniło się znacznie ustosunkowanie do warunków bytowania. Kobiety przeszły od narzekania na ciężkie czasy do planowego usuwania trudności, przez starania o przerzucenie ciężaru niektórych prac poza dom, unowocześnienie gospodarstwa domowego itp.
10. Zwiększyła się liczba czynnych członkiń zw. zaw., a co najważniejsze podniósł się poziom aktywistek związkowych.

W y n i k i d z i a ł a l n o ś c i Wydziału Kobiecego i odpowiedników jego w terenie można rozpatrywać z trzech punktów widzenia: korzyści, jakie uzyskały bezpośrednio członkinie zw. zaw., pożytecznej działalności dla zw. zaw. jako organizacji i znaczenia jej dla państwa.

O korzyściach jakie uzyskały kobiety, mówią chociażby liczby interwencji, przeprowadzonych z wynikiem pozytywnym (w ciągu jednego roku w Zw. Zaw. Górników ponad 600). Większość tych interwencji dotyczyła naruszenia zasady „równa płaca za równą pracę”, zwolnień z pracy kobiet ciężarnych, urlopów macierzyńskich. Charakterystyczne jest to, że ilość interwencji znacznie zmalała obecnie. Świadczy to o tym, że dzięki pracy wydziałów, referatów i rad kobiecych — osiągnięto usprawnienie w przestrzeganiu przepisów ustawodawstwa, a także usunięto pewne istniejące w nim braki. Nie mniej ważnym osiągnięciem — jest podniesienie pozycji społecz-

nej kobiety pracującej. Dowodem tego jest wciąż wzrastająca liczba kobiet na stanowiskach odpowiedzialnych — zarówno w pracach zawodowych jak i związkowych.

Nie można także nie doceniać znaczenia pracy na odcinku kobiecym dla związków zawodowych. Bierni, nieuświadomieni społecznie członkowie stanowią balast w każdej organizacji. Balastem tym były niewątpliwie w dużej mierze kobiety w większości zw. zaw. A przecież w niektórych z nich stanowią one od 40—70% ogólnej liczby członków. Wydział Kobiety KCZZ postawił sobie za cel uaktywnić kobiety w życiu związkowym i spełnił to zadanie w znacznym stopniu. Wybory do władz związkowych świadczą o wzrastającym udziale kobiet w zarządach głównych, okręgowych, oddziałach zw. zaw. i radach zakładowych. Przyczyniła się do tego praca uświadamiająca oraz szkolenie kobiet, które przygotowało je do pracy społecznej.

Fakty te dowodzą niezbicie, że praca na odcinku kobiecym nie idzie wyłącznie po linii obrony własnych interesów. Wydziały, referaty i rady kobiece dążą przede wszystkim do postawienia kobiety na takim poziomie uświadomienia związkowego, który by pozwolił jej na świadomą i czynną obronę interesów całej klasy pracującej. Działalność tych ogniw dąży do wychowania kobiety na czynnego związkowca.

Wreszcie bardzo ważny jest wpływ wydziałów, referatów i rad kobiecych na ogólne uświadomienie kobiet, na podniesienie ich poczucia obywatelskiego. Wydział kobiecy KCZZ brał pod uwagę ten fakt, że o rozwoju państwa demokratycznego — stanowi w dużym stopniu liczba świadomych i aktywnych obywateli. To też postawił sobie za jedno z czołowych zadań: uświadomienie i uaktywnienie kobiet. I z tego zadania w dużej mierze wywiązał się. Kobiety, członkinie związków zawodowych zdały egzamin obywatelski, biorąc udział w walce ze spekulacją, z marnotrawstwem i nadużyciami. Najlepszym jednak świadectwem dojrzałości obywatelskiej członkiń zw. zaw. jest ich duży stosunkowo udział we współzawodnictwie pracy.

CZĘŚĆ VII

MŁODZIEŻ W RUCHU
ZAWODOWYM

MŁODZIEŻ W RUCHU ZAWODOWYM

W OKRESIE przedwrześniowych rządów sanacyjno-faszystowskich, rozłam w ruchu robotniczym, spowodowany działalnością agentów burżuazji w łonie klasy robotniczej, nie sprzyjał procesowi uświadomienia klasowego i zjednoczenia młodzieży, nie dawał związkowym sekcjom młodzieżowym możliwości organizacyjnego rozwoju. Rozbicie ruchu robotniczego wygrywał rodzimy i międzynarodowy kapitał, który przy pomocy faszystowskich organizacji młodzieżowych — starał się odciągnąć młodzież pracującą od walki o poprawę bytu, od walki o wolność i sprawiedliwość społeczną.

Mimo tych trudnych warunków, znaleźli się jednak demokratyczni działacze młodzieżowi, którzy powołali do życia liczne sekcje młodzieżowe związków zawodowych. Występowały one nieraz w sposób zdecydowany w obronie młodego pokolenia przed wyzyskiem kapitalistycznym. Chlubną kartę z tego okresu mają sekcje młodzieżowe związków zawodowych: Metalowców, Włóknarzy, Prac. Przemysłu Skórzanego, Chemicznego, Drzewnego i Budowlanego.

Po wyzwoleniu kraju spod okupacji niemieckiej, po wprowadzeniu zasadniczych reform społecznych, położenie młodzieży pracującej zmieniło się całkowicie. Potężny, zjednoczony ruch zawodowy, doceniając znaczenie młodzieży w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym, otoczył szczególną opieką młodzież pracującą.

Komisja Centralna Związków Zawodowych postanowiła wznowić pracę organizacyjną wśród młodzieży, powołując do życia masowe sekcje młodzieżowe. Sekcje te miały stać się kuźnią wychowania młodzieży pracującej w duchu demokratycznym. Miały stworzyć bazę dla procesu jednoczenia się mło-

dzieży. Miały wreszcie dostarczyć ruchowi zawodowemu nowych kadr aktywistów.

Zagadnienia młodzieżowe znalazły pełne odbicie w obradach I (VII) Ogólnokrajowego Kongresu Związków Zawodowych. W rezolucji, uchwalonej na tym Kongresie, postawiono m. in. postulat najdalej idącej obrony interesów młodzieży pracującej. Wysunięto przy tym dezyderaty, dotyczące: 1) skrócenia czasu praktyki do lat 2-ech; 2) rozszerzenia zakresu szkolenia zawodowego; 3) obowiązku nauczania młodocianych; 4) wprowadzenia zasady: równa płaca za równą pracę; 5) nieograniczonego wstępu na wyższe uczelnie.

W punkcie 8-ym rezolucji — Kongres polecił wszystkim oddziałom związków zawodowych przystąpić natychmiast do zorganizowania sekcji młodzieżowych związków zawodowych. W punkcie 9-ym rezolucji — polecono Komisji Centralnej Związków Zawodowych ustalenie reprezentacji młodzieży przy wyborach do rad zakładowych i do kierowniczych instancji związków zawodowych.

W myśl uchwały Kongresu rozpoczęło się organizowanie sekcji młodzieżowych. Kilka z nich utworzono jeszcze przed powołaniem Wydziału Młodzieżowego KCZZ, który powstał 1 stycznia 1946 r.

Naczelnym zadaniem, jakie postawił sobie wówczas Wydział Młodzieżowy KCZZ było:

a) Zmobilizowanie aktywu kierowniczego do pracy wśród młodzieży związkowej, a co za tym idzie — stworzenie wydziałów młodzieżowych w zarządach głównych i okręgowych oraz w oddziałach poszczególnych związków, tudzież referatów młodzieżowych w Okręgowych Komisjach i w Powiatowych Radach Z. Zaw.

b) Szybkie organizowanie masowych sekcji młodzieżowych w zakładach pracy, a w niektórych wypadkach organizowanie takich sekcji przy oddziałach i Powiatowych Radach Zw. Zaw.

Organizowanie wydziałów, referatów i sekcji młodzieżowych odbywało się w oparciu o ogólną strukturę ruchu zawodowego.

Komisja Centralna Zw. Zaw.

Wydział Młodzieżowy

Zarz. Gł. Zw. Zawod.

Wydz. Młodz.

Zarz. Okr. Zw. Zaw.

Wydz. Młodz.

Okręgowa Komisja

Zw. Zaw.

Refer. Młodz.

Pow. Rada Zw. Zaw.

Refer. Młodz.

Oddziały Zw. Zaw.

Wydz. Młodz.

Oddziały Zw. Zaw.

Wydz. Młodz.

Oddziały Zw. Zaw.

Wydz. Młodz.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

przy Zakł. Pr.

przy Zakł. Pr.

przy Zakł. Pr.

przy Zakł. Pr.

przy Zakł. Pr.

przy Zakł. Pr.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

Sek. Mł. Zw. Zaw.

przy Oddz. ZZ.

przy Oddz. ZZ.

przy Oddz. ZZ.

przy Oddz. ZZ.

Zadanie obsadzenia zdolnymi młodzieżowcami z ruchu zawodowego kierowniczych stanowisk w wydziałach, referatach młodzieżowych i w zarządach sekcji młodzieżowych zostało wypełnione bez żadnych trudności. Po rocznej, a później dwuletniej pracy, stan liczebny aktywistów młodzieżowych przedstawiał się następująco:

AKTYW NA 1 STYCZNIA 1947 ROKU

(po rocznej działalności).

	Etatowo pracujący	Spółecznie pracujący	Ogólnie
Zarząd główny związków zawo. (wydziały młodzieżowe)	18	—	18
Zarz. oddz. zw. zaw. (wydziały młodzieżowe)	31	12	43
Okreg. komisje zw. zaw. (referaty młodzieżowe)	12	3	15
Powiat. Rady zw. zaw. (referaty młodzieżowe)	2	5	7
Sekcje młodzieżowe (członkowie zarządów)	24	ca 2.000	

AKTYW NA 1 STYCZNIA 1948 ROKU

(po dwuletniej działalności).

	Etatowo pracujący	Spółecznie pracujący	Ogólnie
Zarz. gł. zw. zaw.,	10	—	34
„ okr. „ „	13	5	18
„ oddz. zw. zaw.	206	28	234
Okr. komisje zw. zaw.	16	12	28
Powiat. rady zw. zaw.	17	15	32
Sekcje młodz. zw. zaw. (wyłącznie zurlopow.)	42	ca 6.500	

Proces organizowania nowych sekcji młodzieżowych zw. zawodowych nie ulega zahamowaniu. Po trzyletniej działalności, t. j. na 1 stycznia 1949 r. działało już 1.767 Sekcji Młodzieżowych, zrzeszających 303.018 młodzieży.

Praca na odcinku młodzieżowym koncentrowała się głównie wokół zagadnienia obrony praw i interesów młodzieży pracującej. Sekcje młodzieżowe w pracy tej nie natrafiały na specjalne trudności, jeżeli idzie o młodzież zatrudnioną w zakładach upaństwowionego przemysłu i szybko usuwały istniejące tu i ówdzie bolączki. Natomiast w przemyśle prywatnym, rzemiośle i drobnych warsztatach przemysłowych, obrano praw i interesów młodzieży urastała do zagadnienia o kapitalnym znaczeniu. Trzeba było bowiem ciągle walczyć o prawa młodzieży, których nie chcieli uznać, przywykli do warunków przedwojennych posiadacze i majstrowie prywatnych przedsiębiorstw, usiłujący nadal prowadzić politykę wyzysku i bezlitosnej eksploatacji młodzieży pracującej. Ruch zawodowy bronił więc nieustannie prawa młodzieży do 28-o godzinnego tygodnia pracy, przysługującego jej na mocy dekretu z dnia 29.IX.1945 r., dopilnowywał wypełniania obowiązków kształcenia młodocianych. Walczono zdecydowanie o racjonalne nauczanie zawodu, o prawo do dwuletniej praktyki.

To właśnie ruch zawodowy — w wyniku szeroko zakrojonej kampanii — przyspieszył wydanie przez państwo ustawy

z dnia 22.X.47 r. o wyjątkowym skróceniu czasu nauki i praktyki czeladniczej w przemysłach rzemieślniczych z 4 lat do półtora roku, a najwyżej do dwóch lat.

Zwracano ponadto uwagę na przestrzeganie wszystkich zarządzeń, wydanych przez poszczególne ministerstwa i dotyczących młodzieży pracującej, jak np. zarządzenia Ministerstwa Przemysłu i Handlu w sprawie płatnych urlopów dla tych wszystkich młodzieżowców, którzy wstąpili na kurs przygotowawczy do wyższych studiów.

Równolegle z kontrolą nad wprowadzeniem w życie tych zarządzeń, dekretów, ustaw oraz przepisów umów zbiorowych, zwracano specjalną uwagę na akcję wczasów. Wyszliśmy przy tym z założenia, że młodzież powinna spędzać wczasy w specjalnie wydzielonych domach wypoczynkowych i uzdrowiskach. Młodzież bowiem musi mieć możliwość wyżycia się w sporcie, w zabawach i w forsownych wycieczkach. W takich wydzielonych domach wypoczynkowych, prowadziliśmy jednocześnie akcję kolektywnego wychowania młodzieży związkowej. Przez tego rodzaju wczasy przeszło już kilkanaście tysięcy młodzieżowców. Niezależnie od tej formy wczasów dbaliśmy o masowy udział młodzieży w ogólnej akcji wczasów, w której rok rocznie 35% ogółu wczasowiczów stanowili młodzieżowcy.

Ujmując w bardzo ogólnych zarysach działalność i osiągnięcia sekcji młodzieżowych w pracy oświatowo - wychowawczej oraz biorąc pod uwagę stan uświadomienia tej młodzieży w latach przedwojennych i podczas okupacji, możemy stwierdzić, że praca dokonana przez sekcje młodzieżowe, wspólnie z Wydziałem Kulturalno - Oświatowym KCZZ, na odcinku kulturalno - oświatowym, przyniosła poważne korzyści i to zarówno samej młodzieży, jak i odradzającemu się na nowych fundamentach państwu polskiemu.

Praca oświatowo - wychowawcza wśród młodzieży wysunęła się na czołowe miejsce wśród bojowych zadań, które stały przed aparatem kierowniczym i organizacyjnym sekcji

młodzieżowych. W okresie sprawozdawczym, ogłoszono na tysiącach zebrań sekcji młodzieżowych tysiące aktualnych odczytów, pogadanek i referatów na tematy związane z zagadnieniami młodzieżowymi, naukowymi, społeczno - politycznymi, związkowymi. Prelekcji tych wysłuchało ponad półtora miliona młodzieżowców, biorąc bardzo żywy udział w dyskusjach.

Przodowały tu sekcje młodzieżowe Centr. Zw. Zaw. Metalowców, które zorganizowały 3.700 zebrań z udziałem ponad 500.000 młodzieżowców. Sekcje młodzieżowe Centr. Zw. Zaw. Górników wykazały nie mniejszą aktywność, organizując 2.850 zebrań z udziałem 370.000 młodzieży. Włókniarze zorganizowali 3.000 zebrań dla przeszło 320.000 młodzieży. Chemiczy — 1.470 zebrań dla 180.000 młodzieżowców itd.

Spośród OKZZ na czoło wysunęła się OKZZ — Katowice, na terenie której zorganizowano 3.800 zebrań dla blisko miliona młodzieży. Równocześnie sekcje młodzieżowe zw. zawodowych przeprowadziły tysiące imprez i występów artystycznych z udziałem zespołów świetlicowych, składających się w większości z młodzieży pracującej.

Sekcje młodzieżowe były niejednokrotnie inicjatorami kursów i kół samokształceniowych, kursów ogólnokształcących w zakresie szkoły podstawowej, kursów zawodowych i dokształcających zawodowo. Sekcje kierowały młodzież do różnego rodzaju szkół, prowadzonych tak przez władze państwowe i samorządowe, jak i przez ruch zawodowy. Nieustannie walczono z analfabetyzmem i z analfabetyzmem wtórnym, organizując specjalne kursy. Niemało pracy włożono również w dokształcanie młodzieży, zwłaszcza — w dokształcanie repatriantów i autochtonów w zakresie języka polskiego, historii, geografii i literatury.

Dziesiątki tysięcy młodzieży korzystało z istniejących w całym kraju bibliotek. Młodzież organizowała również biblioteczki tam, gdzie ich nie było dotychczas, przeprowadzając zbiórki książek. W zakładach pracy, zatrudniających znaczne liczby młodzieżowców, wydawano i redagowano gazetki ścien-

ne, które odzwierciedlały życie organizacyjne i kulturalne młodzieży, jej stosunek do pracy, jej osiągnięcia i bolączki.

Trzeba stwierdzić, że członkowie sekcji młodzieżowych byli częstokroć motorem działalności świetlicowej. Wiele świetlic było prowadzonych przez zarządy sekcji młodzieżowych. Działości zorganizowanych zespołów teatralnych, chóralnych, orkiestrowych, muzycznych i tanecznych, tysiące imprez artystycznych — oto owoc pracy przodujących sekcji młodzieżowych zw. zawodowych.

Nie zaniedbano także wycieczek wypoczynkowo - krajoznawczych i turystycznych. Sekcje młodzieżowe zorganizowały ogółem ponad 3.500 takich wycieczek. Skorzystało z nich 150.000 młodzieżowców.

Szczególny nacisk położyły sekcje na masowy udział młodzieży w potężniejącej z każdym dniem akcji wychowania fizycznego i sportu. Mobilizowano więc całą młodzież do czynnego udziału w pracach poszczególnych sekcji związkowych klubów sportowych. Młodzież stanowiła i stanowi trzon tych klubów. Nie tylko zasila ona szeregi zawodnicze, ale bierze równy ze starszymi udział w pracach organizacyjnych, zakładając nawet kluby sportowe przy zakładach pracy, urządzając zawody i imprezy sportowe między sekcjami młodzieżowymi.

Szybki rozrost i rozwój sekcji młodzieżowych postawił przed Wydziałem Młodzieżowym KCZZ i przed całym ruchem młodzieżowym w związkach zawodowych postulat dalszego szkolenia aktywów.

Wysyłano tedy młodzieżowców do Centralnej Szkoły, do wojewódzkich i branżowych szkół związkowych. Obsadzano kursy młodzieżowe, jak np. kurs dla kierowników akcji kulturalno - oświatowej, w wydzielonych dla młodzieży domach wypoczynkowych. Organizowano terenowe kursy i seminaria dla aktywistów sekcji młodzieżowych. Ogółem, na 43 różnych kursach i seminariach, przeszkolono ponad 2.100 przewodniczących i członków zarządów sekcji młodzieżowych, kierowników wydziałów i referatów młodzieżowych, zarządów głównych, od-

działów, OKZZ i PRZZ. Niezależnie od tych kursów, szkolono młodzieżowców na ogólnych kursach związkowych. Wielu spośród przeszkolonych młodzieżowców zostało radcami zakładowymi, przewodniczącymi sekcji młodzieżowych oraz objęło stanowiska w młodzieżowych instancjach związkowych na wszystkich stopniach.

Sekcje młodzieżowe nie przechodziły nigdy do porządku dziennego nad zagadnieniami życia ogólnopolskiego, niezależnie od tego, czy dotyczyły one młodzieży, czy też posiadały charakter ogólny. Młodzież ruchu zawodowego żyła zawsze pełną treścią każdego większego wydarzenia w kraju, lub na arenie międzynarodowej.

W każdej uroczystości, w każdym święcie, czy akademii młodzież związków zawodowych brała czynny udział. Dziesiątki tysięcy młodych związkowców uczestniczyły w I-szym Zlocie ZWM w dniu 22 lipca 1946 r. i w Zlocie Zjednoczonej Młodzieży Polskiej we Wrocławiu. Młodzież ruchu zawodowego brała aktywny udział w każdym święcie pierwszomajowym, w obchodach z okazji rocznic PKWN-u i w innych uroczystościach.

W przełomowych dniach referendum i wyborów, zespoły aktywistów sekcji młodzieżowych zw. zawodowych przyczyniły się do sprawnej organizacji i przebiegu głosowań.

Młodzież związkową mobilizowano stale do pracy nad odbudową zniszczonych zakładów pracy, osiedli, miast, mostów kolejowych i dróg. W odbudowie stolicy wzięło udział w zwartych brygadach około 14.000 młodzieżowców.

Oprócz czynnej pracy przy odgruzowaniu i przy odbudowie, młodzież przeprowadziła liczne kwesty uliczne na SFOS, na Centralny Dom Młodzieży i na Dom Zjednoczonych Partii Robotniczych.

Udział w masowych akcjach nie sprowadzał się tylko do akcji krajowych. Sekcje młodzieżowe zw. zawodowych wiązały się całkowicie z przyjętego dobrowolnie obowiązku niesienia pomocy materialnej i moralnej walczącej młodzieży

Republikańskiej Hiszpanii, Grecji, Indonezji i Wietnamu. Młodzieżowcy współuczestniczyli także w organizowaniu pomocy dla strajkujących robotników francuskich.

Zasługą sekcji młodzieżowych było zorganizowanie trzech międzynarodowych młodzieżowych brygad pracy, w 1946 r. i 1947 r. W skład tych brygad weszło 215 członków sekcji, na ogólną liczbę 254 członków brygad. Na czele brygad stanęli młodzi aktywiści związkowi.

Młodzież otworzyła dzisiaj szerokie możliwości wszechstronnego działania i odsłonięto nieograniczone perspektywy zdobycia awansu społecznego. Przedstawiciele młodzieży wchodzi, po raz pierwszy w naszej historii, do Sejmu Ustawodawczego, do wojewódzkich, powiatowych, miejskich i gminnych rad narodowych i do licznych innych instancji państwowych, samorządowych i społecznych.

Przedstawiciele młodzieży biorą czynny udział w pracach Komisji Centralnej Zw. Zaw. Kilkunastu młodzieżowców jest członkami zarządów głównych poszczególnych związków zawodowych. Ponad 100 młodzieżowców jest członkami zarządów oddziałów związkowych. Około 1.500 młodzieżowców wchodzi w skład rad zakładowych, współgospodarując unarodowionymi zakładami pracy, wspólnie ze starszymi pracownikami. Siedemnastu młodzieżowców objęło stanowiska dyrektorów zakładów pracy.

Sekcje młodzieżowe związków zawodowych i cały ich kierowniczy aktyw, wiernie wspomagały klasę robotniczą w jej ciężkiej walce, prowadzonej w ciągu lat powojennych, utrwalania nowej rzeczywistości polskiej. Mając pełne poparcie ze strony 2-ch podstawowych polityczno - wychowawczych organizacji młodzieżowych w Polsce, Związku Walki Młodych i Organizacji Młodzieży TUR, — sekcje młodzieżowe zw. zaw. stały się prawdziwą kuźnią wychowania społecznego szerokich rzesz młodzieży pracującej w duchu ludowo - demokratycznym, w duchu solidarności międzynarodowej z młodzieżą ca-

tego świata. Stały się one szkołą jedności młodzieży. Jedność ta, wykuwana w codziennym trudzie walki o lepszą i większą wydajność pracy dla dobra odradzającej się ojczyzny, znalazła w konsekwencji swoje realne odbicie w sierpniu 1948 r., kiedy nastąpiło radosne zjednoczenie się obydwu wymienionych wyżej organizacji — w jeden wielki Związek Młodzieży Polskiej.

Jedność ta, niewątpliwie poważnie wzmocniła pozycję młodzieży pracującej, zorganizowanej w sekcjach młodzieżowych zw. zaw., pozwoliła na większe i mocniejsze skoncentrowanie zorganizowanych sił młodzieży, do wspólnego dzieła budowy Polski ludowej, do przedterminowego wykonania trzyletniego planu gospodarczego i mobilizacji całej młodzieży polskiej do nowych zadań, stojących przed naszym państwem i klasą robotniczą.

Związek Młodzieży Polskiej, obejmujący coraz szersze masy młodzieży robotniczej, zdobył sobie pełne prawo do prowadzenia tej młodzieży do nowych osiągnięć i zwycięstw, wychowania jej oraz reprezentowania i bronięcia jej interesów.

Ruch zawodowy — doceniając korzystne przemiany polityczne, jakie zaszły w Polsce na odcinku młodzieżowym, uznał przodującą rolę Związku Młodzieży Polskiej na tym odcinku.

Analizując zatem sytuację i działalność sekcji młodzieżowych zw. zaw. w okresie przed zjednoczeniem organizacji młodzieżowych w Polsce, stwierdzić należy, że w okresie tym stanowiły one wpływowy czynnik w montowaniu jedności młodzieży pracującej, w mobilizowaniu jej do zadań produkcyjnych, w realizowaniu wysuwanych przez nią postulatów ekonomicznych i wychowawczych.

W okresie natomiast po zjednoczeniu — Komisja Centralna Zw. Zaw. uznała za niezbędne pogłębienie ścisłej współpracy ze ZMP i przewiduje w perspektywie powiązanie sekcji młodzieżowych zw. zaw. i przejęcie ich funkcji organizacyjnych i wychowawczych w zakładzie pracy przez ZMP.

**STAN LICZEBNY SEKCJI MŁODZIEŻOWYCH ZW. ZAW.
I MŁODZIEŻY SKUPIONEJ W POSZCZEGÓLNYCH ZW. ZAW.
W LATACH 1946 - 1947 I 1948.**

L. p.	Nazwa zw. zawodowego	Stan na 1.1.47 r.		Stan na 1.1.48 r.		Stan na 1.1.49 r.	
		Sekcji	Młodz.	Sekcji	Młodz.	Sekcji	Młodz.
1.	Centr. Zw. Zaw. Metal.	199	43.100	347	62.872	405	79.653
2.	Zw. Zaw. Włókn.	50	20.449	189	47.135	240	62.402
3.	Centr. Zw. Zaw. Górn.	107	42.943	181	52.341	206	60.596
4.	Zw. Zaw. Chemików.	85	12.329	169	20.124	269	30.396
5.	Zw. Zaw. Budowlan.	9	763	75	7.202	145	12.442
6.	Zw. Zaw. Konf. Odzież.	6	877	51	8.008	64	10.363
7.	Zw. Zaw. Kolejarzy	1	160	6	1.655	25	7.738
8.	Zw. Zaw. Prac. Rol.	—	—	9	458	90	3.751
9.	Zw. Zaw. Spożywców	12	681	45	2.274	62	3.622
10.	Zw. Zaw. Samorz. Ter.	9	690	29	2.152	35	2.894
11.	Zw. Zaw. Leśn. i Drzewn.	7	655	28	1.758	40	2.390
12.	Zw. Zaw. Prac. Skórz.	8	263	15	617	22	2.313
13.	Zw. Zaw. Prac. Stoczn.	1	260	4	1.748	4	1.748
14.	Zw. Zaw. Naftowców	—	—	4	175	8	992
15.	Zw. Zaw. Cukrown.	—	—	9	792	9	792
16.	Zw. Zaw. Poligrafik.	3	238	8	754	11	786
17.	Zw. Zaw. Prac. Spół.	3	50	8	378	9	590
18.	Zw. Zaw. Prac. Ubezp. Spół.	1	37	7	336	8	479
19.	Zw. Zaw. Prac. Film.	—	—	1	26	7	427
20.	Zw. Zaw. Prac. Poczł.	3	199	3	199	4	399
21.	Zw. Zaw. Transport.	—	—	4	143	7	326
22.	Zw. Zaw. Fryzjerów	1	21	2	56	4	287
23.	Zw. Zaw. Prac. Państw.	—	—	7	259	9	295
24.	Zw. Zaw. Prac. Radia	—	—	—	—	1	252
25.	Zw. Zaw. Prac. Handl. i Biur.	—	—	—	—	1	200
26.	Zw. Zaw. Prac. Bank.	—	—	3	80	4	151
27.	Zw. Zaw. Prac. Adm. Wojsk.	—	—	—	—	2	140
28.	Zw. Zaw. Prac. Skarb.	—	—	1	49	2	147
29.	Zw. Zaw. Prac. St. Zdr.	1	132	1	132	1	132
30.	Zw. Zaw. Prac. Gastr. i H.	—	—	2	86	3	97
31.	Zw. Zaw. Prac. Dróg. Koł.	—	—	1	10	1	10
	Różne przy PRZZ	1	260	2	380	48	8.478
	Różne Szkoły, Gimn. i Lic.	—	—	—	—	21	7.730
	Razem	507	124.087	1.211	212.199	1.767	303.018

**WYKAZ SEKCJI MŁODZIEŻOWYCH ZW. ZAW. I MŁODZIEŻY
W/G STRUKTURY POZIOMEJ**

L. p.	Nazwa O.K.Z.Z.	Stan na 1.I.47 r.		Stan na 1.I.48 r.		Stan na 1.I.49 r.	
		Sekcji	Młodz.	Sekcji	Młodz.	Sekcji	Młodz.
1	OKZZ Katowice	271	81.944	368	92.112	458	110.265
2	OKZZ Łódź	59	19.966	137	35.371	198	44.737
3	OKZZ Wrocław	12	1.537	151	18.789	207	30.470
4	OKZZ Bydgoszcz	28	2.762	143	14.116	150	27.861
5	OKZZ Kraków	51	7.764	108	13.456	178	28.196
6	OKZZ Poznań	22	5.232	56	9.714	211	20.497
7	OKZZ Kielce	5	827	64	10.564	104	14.702
8	OKZZ Gdańsk	38	2.441	63	5.049	88	6.616
9	OKZZ Warszawa	2	169	20	4.792	28	6.126
10	OKZZ Szczecin	—	—	19	2.371	34	4.021
11	Warszawa-Miasto	12	899	27	1.859	36	3.754
12	OKZZ Rzeszów	—	—	20	2.499	26	3.627
13	OKZZ Białystok	6	458	25	996	30	1.251
14	OKZZ Lublin	1	88	9	496	15	823
15	OKZZ Olsztyn	—	—	1	15	4	72
R a z e m :		507	124.087	1.211	212.199	1.767	303.018

Ruch zawodowy widzi jednak konieczność utrzymania w dalszym ciągu we wszystkich instancjach związków zawodowych wydziałów, referatów i instruktorów młodzieżowych, do czuwania nad wszystkimi sprawami i zagadnieniami młodzieży związkowej i realizowania na tym odcinku zadań, jakie stawiają przed sobą w całokształcie swej działalności związki zawodowe w Polsce ludowej.

PIĘĆ ETAPÓW MŁODZIEŻOWEGO WYŚCIGU PRACY

W końcu lipca 1945 r., na zebraniu przewodniczących fabrycznych kół ZWM w Łodzi młody robotnik jednej z fabryk włókienniczych rzucił myśl zainicjowania Młodzieżowego Wyścigu Pracy. Na realizację tego projektu nie trzeba było długo czekać.

Dzień 1 sierpnia 1945 r. stał się dniem rozpoczęcia I-go etapu Młodzieżowego Wyścigu Pracy, do którego stanęło 3.652 młodych robotników i robotnic z 65 łódzkich zakładów pracy różnych gałęzi przemysłu, z włókienniczym na czele.

STAN LICZEBNY NA DZIEŃ 1.I.1949 R. PRZEDSTAWICIELI MŁODZIEŻY WYBRANYCH DO RAD ZAKŁADOWYCH W POSZCZEGÓLNYCH ZAKŁADACH PRACY ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W ZASIĘGU NIŻEJ WYMIENIONYCH ZARZĄDÓW GŁÓWNYCH I KOMISJI ZW. ZAW. NA TERENIE CAŁEGO KRAJU.

Zarządy główne zw. zaw.			Okręgowe Komisje Zw. Zaw.		
Nazwa zw. zaw.	I l o ś ć		Nazwa OKZZ	I l o ś ć	
	Wybranych przedstaw. młodz. do Rad Zakł.	Rad Zakł. w których występują przedstaw. młodzieży		Wybranych przedstaw. młodz. do Rad Zakł.	Rad Zakł. w których występują przedstaw. młodzieży
C.Z.Z. — Górnik.	231	97	OKZZ — Katowice	560	335
Z.Z. — Włókn.	467	221	OKZZ — Wrocław	215	126
C.Z.Z. — Metal.	498	291	„ — Poznań	117	53
Z.Z. — Chemików	144	132	Kraków	48	35
Z.Z. Konf.-Odz.	11	11	Łódź	301	125
Z.Z. Budowlan.	39	36	Gdańsk	16	8
Leśn. i Drzewn.	8	8	Warszawa m.	6	6
Z.Z. Spożywców	6	6	Warszawa woj.	11	10
Z.Z. Skórzanych	2	2	Bydgoszcz	64	54
Z.Z. Spółdziel.	2	2	Kielce	82	66
Z.Z. Kolej.	1	1	Rzeszów	10	8
Z.Z. Rolnych	39	39	Białystok	7	7
			Lublin	3	3
			Szczecin	10	10
			Olsztyn	—	—
Razem	1 448	846	Razem	1.448	846

Młodzieżowy wyścig pracy wzbudził entuzjazm wśród tysięcy młodych robotników. Z dnia na dzień notowano coraz to wyższe przekroczenia norm produkcyjnych. Zaczęły być powszechnie znane nazwiska młodych robotnic i robotników, wyrabiających po 120, 150, 170 a nawet po 200% normy.

Ta jedna z najszlachetniejszych akcji młodzieżowych wzbudziła wielkie zainteresowanie. Centralny Zarząd Przemysłu Włókienniczego, tak ocenił I etap tej akcji:

„Z zadowoleniem stwierdzamy, że zainicjowana przez Komitet akcja przeprowadzona została w sposób wykluczający jakiegokolwiek sporne kwestie. Osiągnięte przez młodych uczestników „wyścigu“ wyniki i powszechność udziału są wyraźnym dowodem, że młodzież robotnicza stoi na wysokim poziomie wyrobienia obywatelskiego i poczucia obowiązku przykładowej pracy dla odbudowującej się ojczyzny“.

Wiść o Młodzieżowym Wyścigu Pracy dotarła do najwyższych władz państwowych. Prezydent Krajowej Rady Narodowej — Bolesław Bierut, Minister Przemysłu — Hilary Minc i inni przedstawiciele władzy ludowej przyjęli osobiście organizatorów Młodzieżowego Wyścigu Pracy, interesując się jego przebiegiem, przyrzekając najdalej idące poparcie oraz ofiarowując cenne nagrody dla zwycięzców wyścigu. Pamiętny jest również fakt przyjęcia i entuzjastycznego powitania delegacji I-go etapu Młodzieżowego Wyścigu Pracy przez I (VII) Kongres Związków Zawodowych w Warszawie.

Przytaczamy tu osiągnięcia kilku zaledwie zwycięzców I etapu, którzy przejdą do historii Młodzieżowego Wyścigu Pracy, jako pionierzy tej wspaniałej akcji.

Szymczak Maria z f-ki pończoch „Rosenfeld“ w Łodzi, zatrudniona w charakterze cerowaczki i prasowaczki, która w okresie „Wyścigu“ zdobyła największą wówczas notowaną produkcję 228,5 proc. normy produkcyjnej.

Karpieńska Alfręda, 17-stoletnia pracownica zakładów konfekcyjnych „Warta“ w Łodzi, która pracując jako dziurkarka przy produkcji mundurów i płaszczy wojskowych, osiągnęła 218 procent normy produkcyjnej.

Adaszek Tadeusz — jako 19-stoletni grzacz huty szkła „Feniks“ w Piotrkowie, dzięki własnej umiejętności w pracy, podniósł swoją wydajność do 236 procent normy produkcyjnej.

Ukoronowaniem I etapu była pierwsza — tak potężna w Polsce manifestacja młodzieży pracującej — uroczystość wręczenia nagród i dyplomów uznania zwycięzcom wyścigu pracy. Na zakończenie tej uroczystości jedna z przodowniczek pracy, tow. Szymczak Maria oświadczyła:

„Przystępujemy do pracy z nowym zapalem. I znów będziemy zwyciężać! To przyrzekamy!”

Młode robotnice i młodzi robotnicy Łodzi uchwalili rezolucję, która głosiła m. in.:

„My młodzi robotnicy Łodzi zwracamy się do Was — koledzy ze wszystkich miast i wsi! Do Was — z fabryk i warsztatów, do Was — z kopalń i hut, do Was — od pługa i brony, ze szkół i uczelni! Stańcie wraz z nami w zwartym, wspólnym szeregu na apel budującej się Ojczyzny!”

Na apel ten, młodzież odpowiedziała natychmiast. Tysiące młodzieżowców, na licznych wiecach i masówkach fabrycznych, postanawia rozpocząć II etap Młodzieżowego Wyścigu Pracy w dniu 30 czerwca 1946 r., t. j. w dniu głosowania ludowego.

Rzucone wtedy hasło brzmiało:

„Nieuprawnieni wiekiem do głosowania, poprzez masowy udział w wyścigu pracy, składamy tą drogą swoje trzykrotne — TAK!”

Etap ten, objął już młodzież nie jednego, ale 4 województw. Młodzież już nie z kilku, ale z kilkudziesięciu miast i miasteczek. Etap ten, objął już nie 3.652 młodzieżowców, ale ponad 42.448 i nie z 65, ale z 219-tu zakładów pracy. Obok włókniarza z Łodzi, górnika i hutnika z Zagłębia Śląsko-Dąbrowskiego, metalowca z zakładów Cegielskiego, stanęli młodzi robotnicy Dolnego Śląska z zakładów przemysłu spożywczego, chemicznego i z wielu innych.

Kierownictwo akcją II-go etapu Młodzieżowego Wyścigu Pracy przejęły Wydziały i Referaty Młodzieżowe Zw. Zaw., wraz z organizacjami młodzieżowymi — ZWM i OM-TUR.

Komitet Organizacyjny
Młodzieżowego Wyścigu
Pracy. Tow. Ociepka (w
środku) — przewodni-
czący, tow. Mieczysław
Jurek (z prawej) —
v-przewodniczący.

Przy Wydziale Młodzieżowym KCZZ powstał Główny Komitet Organizacyjny Młodzieżowego Wyścigu Pracy, a przy OKZZ — wojewódzkie komitety.

Spośród młodzieżowych przodowników pracy, wyróżnili się, zajmując pierwsze miejsca w poszczególnych grupach przemysłowych, następujący młodzi towarzysze:

M i e r z w a A l f r e d, 20-stoletni rębacz z kop. „Paweł“, który wyrobił 267 proc. normy, zajmując I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu węglowego.

L i p o k H u b e r t, lat 21, zatrudniony w charakterze ucznia odlewni w Państw. F-ce Maszyn Rolniczych „Pionier“, zdołał osiągnąć w swej pracy 262 proc. normy produkcyjnej i zająć I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu metalowego.

L o r e n c k a S t e f a n i a, młoda 21-letnia włóknianka, zatrudniona w f-ce trykotarzy „Erdmann“ w Sosnowcu, osiągnęła 239 procent normy produkcyjnej, zdobywając również I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu włókienniczego.

B e d n a r e k K r y s t y n a, jako 18-stoletnia szwaczka z F-ki EM-KA Dolna B. w Bielawie, zdołała osiągnąć wysoką normę produkcyjną 313 proc. i zająć I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu konfekcyjno-odzieżowego.

Należy wspomnieć również o pierwszych, najlepszych wówczas trzech młodych tkaczkach z zakładów „Horak“ w Łodzi. Wyróżniły się one w pracy wielowarsztatowej. Były nimi: tow. Kubacka Zofia — 141 proc. normy, tow. Kwiatkowska Irena — 135 proc. normy, tow. Dawidowicz Jadwiga — 129 proc. normy.

Zapał i osiągnięcia współzawodniczącej młodzieży pociągają starszych robotników, którzy przystępują do rywalizacji z młodymi robotnicami i robotnikami. Młodzież zaś z każdym dniem stara się coraz bardziej dorównywać kroku starszym, wykwalifikowanym robotnikom.

Młodzież, kończąc II etap, wkroczyła bez żadnej przerwy w III etap Młodzieżowego Wyścigu Pracy. W etapie tym wzięło udział 82.266 młodzieżowców z 378-miu zakładów pracy w 12 województwach. Przed rozpoczęciem tego etapu nadesłano do Głównego Komitetu Organizacyjnego Młodzieżowego Wyścigu Pracy setki rezolucyj, głoszących:

„Młodzież polska, w obliczu nadchodzących wyborów do Sejmu Ustawodawczego, zobowiązuje się dołożyć wszelkich starań, aby zapewnić całkowite zwycięstwo Blokowi Stronniectw Demokratycznych i Związkowi Zawodowemu. W zwycięstwie bowiem demokracji ludowej widzimy podstawę rozwoju gospodarczego kraju i możliwość realizacji postulatów całej młodzieży“.

Grono młodzieżowych przodowników pracy powiększało się nieustannie. Oto najlepsi z nich:

B a w o ł E r n e s t, 19-stoletni ładowacz z kop. „Radzionków“ wyrobił 250 proc. normy, zajmując I-sze miejsce w grupie zakładów pracy przem. węglowego, znajdujących się na terenie woj. śląsko-dąbrowskiego.

L i p i ń s k a H a l i n a, 18-stoletnia tkaczka w PZPB Nr. I w Łodzi wyrobiła 170 procent normy produkcyjnej, zajmując I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu włókienniczego, znajdujących się na terenie woj. łódzkiego.

F a c I r e n a, 23-letnia robotnica fabryki „Prototyp“ w Bydgoszczy, wyrobiła 314 procent normy produkcyjnej, zajmując I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu metalowego, znajdujących się na terenie woj. pomorskiego.

S z k i e l J a d w i g a, jako 19-stoletnia szwaczka w PZD we Wrzeszczu osiągnęła wspaniałą normę 366 procent, zajmując I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu dziewiarskiego, znajdujących się na terenie woj. gdańskiego.

Ale nie indywidualne przekroczenia norm produkcyjnych były największym sukcesem tego etapu. Sukcesem tym było zapoczątkowanie współzawodnictwa całych zespołów młodzieżowych, spośród których na naczelne miejsce wysunęło się „pole młodzieżowe“ w katowickiej kopalni „Wujek“.

III etap Młodzieżowego Wyścigu Pracy cechowało także : to, że młodzież nie współzawodniczyła już tylko w największym przekroczeniu norm produkcyjnych, ale i w jak najoszczędniejszym zużyciu materiałów, w osiągnięciu jak najlepszej jakości produkcji.

Jednocześnie komitety organizacyjne Wyścigu i sami uczestnicy, zwracali uwagę na realizację jednego z podstawowych postulatów, a mianowicie — umożliwienia współzawodniczącej młodzieży awansu społecznego. Wielu młodych robotników, spełniających dotychczas prace pomocnicze, przeszło do pracy samodzielnej, stając się pełnowartościowymi robotnikami. Nowy stosunek do pracy związał silnie młodych robotników z ich warsztatami, doprowadził do gruntownego poznania procesów produkcji. Zdobyte doświadczenie dopomagało przy usuwaniu wielu popełnianych dotychczas błędów.

Doświadczenia te stały się bodźcem do wprowadzania innowacyj, umożliwiających dalszy wzrost wydajności pracy. Fabryczne „skrzynki pomysłów“ wypełniały się projektami i uwagami młodych robotników. Oto np.: członkowie Zw. Zaw. Prac. Przem. Chemicznego: młodzieżowiec — tow. Zdzisław KORNA, brygadzysta warsztatu ślusarskiego w hucie „Janina“ w Muro-

wie i jego współtowarzysz, spawacz — tow. Józef Stądl er, skonstruowali maszynę, wyrabiającą szczotki druciane do czyszczenia komór gazowych i powietrznych. Szczotki takie, dotychczas zakupywane w Chorzowskich Zakładach Wyrobów Drucianych, kosztowały po 1.800 zł. Przy jednym gruntownym czyszczeniu zużywano dotychczas przeciętnie 42 szczotki. Natomiast nowa maszyna wyrabia szczotki, których zaledwie 14 zużywa się przy jednym czyszczeniu. Koszt wyrobu jednej szczotki wynosi tylko 500 zł. Przynosi to hucie około 270.000 zł. oszczędności rocznej.

Wyrazem wkładu pracy, jaki współzawodnicząca młodzież wniosła w dzieło podniesienia poziomu produkcji, były meldunki wielu Zjednoczeń na terenie woj. śląsko-dąbrowskiego. Meldunki komunikowały komitetom Młodzieżowego Wyścigu Pracy, że produkcja w fabrykach, w okresie współzawodnictwa, wzrosła przeciętnie od 20 do 30 proc.

Na starcie IV e t a p u stanęło 85.000 młodzieżowców z 12-tu województw. W marcu 1948 r., podczas Światowego Tygodnia Młodzieży, kiedy to miliony młodzieży świata — a z nią i nasza młodzież — manifestowały we wszystkich krajach na rzecz pokoju i ślubowały pracować nad umacnianiem sił postępu, w walce z wstecznictwem, faszyzmem i imperializmem, młodzież polska obchodziła swoje wielkie święto. We Wrocławskiej Państwowej Fabryce Wagonów odbyła się uroczystość z okazji przystąpienia do Młodzieżowego Wyścigu Pracy 100-tysięcznego m ł o d z i e ż o w c a. Był nim tow. Artur C i e ś l a k, robotnik Pa-Fa-Wagu z hali R.W.4. Za tow. Cieślakiem przystąpiło jeszcze w IV etapie — 15.079 młodzieżowców.

Na etapie tym najliczniej byli reprezentowani młodzieżowcy z zakładów przemysłu węglowego. Uczestniczyło ich we współzawodnictwie 36.794 ze 136 kopalń. Młodym górnikom nie wystarczało jednak współzawodnictwo wewnątrz wielkiej rodziny górniczej. Idąc śladem starszych towarzyszy, wezwali oni młodzież przemysłu włókienniczego do współzawodnictwa. Umo-

wę o współzawodnictwie międzybranżowym podpisano 26.X. 1947 r. Umowa ta wprowadziła nowe elementy do Młodzieżowego Wyścigu Pracy. Po raz pierwszy bowiem zrealizowano międzybranżowe współzawodnictwo wszystkich młodzieżowców jednego zakładu pracy, z wszystkimi młodzieżowcami drugiego zakładu pracy. Utworzenie stu „pól młodzieżowych“ w górnictwie i dziesiątków młodzieżowych brygad produkcyjnych w innych gałęziach przemysłu, stało się widocznym znakiem przechodzenia młodzieży na wyższy etap „Wyścigu Pracy“ — na etap współzawodnictwa zespołowego.

W IV etapie Młodzieżowego Wyścigu Pracy, stosownie do wzrostu liczby uczestników tej akcji, wzrastał również zastęp przodowników pracy, dorównujących często starszym wykwalifikowanym robotnikom.

Z szeregów współzawodniczącej młodzieży wyszli tacy przodownicy, jak młodzi górnicy — bracia Bugdółowie, którzy osiągnęli — 552 proc. normy produkcyjnej. Są oni dzisiaj przodującymi działaczami młodzieżowymi i aktywnymi członkami ZMP.

Na szczególne wyróżnienie w IV etapie zasługują również następujący przodownicy pracy:

Stanek Alojzy, lat 21, rębacz z kop. „Prezydent“, wyrobił 438 procent normy produkcyjnej, zajmując I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu węglowego na terenie województwa śląsko-dąbrowskiego.

Grzędowska Leokadia, lat 19. Tkaczka pracująca na 8-miu krosnach PZPB Nr. 3 w Łodzi, osiągnęła produkcję w 148 procentach, uzyskując I-sze miejsce.

Osendowska Eugenia, lat 21. Tkaczka obsługująca 12 krosien w Państwowych Zakładach Przemysłu Bawełnianego w Łodzi Nr. 1, wyrobiła 166 procent normy produkcyjnej, uzyskując trzecie miejsce.

Jakubiak Stanisława, lat 20. Zatrudniona przy skręcaniu piast rowerowych w Zakładach H. Cegielski w Po-

znaniu, osiągnęła 314 procent normy produkcyjnej, uzyskując drugie miejsce, w grupie zakładów przemysłu metalowego w województwie poznańskim.

B e d n a r s k a A n n a, lat 19. Zatrudniona w charakterze tkaczki w PZKO Nr 4 w Łodzi, osiągnęła 283 procent normy produkcyjnej, zajmując I-sze miejsce w grupie zakładów przemysłu konfekcyjno-odzieżowego w województwie łódzkim.

Młodzieżowcy nie ograniczali się już tylko do osiągnięcia jak najlepszych wyników w pracy. Starali się przy tym wnikać w istotę współzawodnictwa i precyzować rolę młodzieży w tym wielkim, oddolnym ruchu klasy robotniczej. Z inicjatywy tedy samych młodzieżowców, kierownictwo Wyścigu Pracy organizowało zjazdy i konferencje młodych przodowników pracy. Na konferencjach tych omawiano i dyskutowano zagadnienia, dotyczące współzawodnictwa pracy. Starano się pogłębić i usprawnić formy Młodzieżowego Wyścigu Pracy i nakreślić drogi jego dalszego i racjonalnego rozwoju.

Na zjazdach tych stwierdzono: *„konieczność położenia silnego nacisku na jeszcze większe i szybsze, niż dotychczas, umasowienie Młodzieżowego Wyścigu Pracy, przy jednoczesnym zwróceniu uwagi na rozwój zespołowego współzawodnictwa, a to—przez tworzenie wydzielonych „pól młodzieżowych“ w kopalniach oraz młodzieżowych brygad produkcyjnych i warsztatów młodzieżowych w fabrykach“.*

Domagano się również rozszerzenia ruchu współzawodnictwa pracy i na inne odcinki, poza przemysłem. Wysiłek robotnika, ciężko pracującego w kopalniach, czy hutach — stwierdzali zgodnie uczestnicy zjazdów — musi iść w parze z wysiłkiem aparatu, usługującego temu robotnikowi, głównie zaś, aparatu biurowego, administracyjnego i handlowego.

Poddając krytyce dotychczasowy przebieg wyścigu, uczestnicy zjazdów apelowali o dalsze zwiększanie dyscypliny pracy, o oszczędniejsze gospodarowanie materiałami i surowcami,

o utrzymanie w czystości miejsca pracy, o planowe wykorzystywanie czasu pracy itp.

Wysuwano wreszcie wiele słusznych dezyderatów pod adresem związków zawodowych i władz przemysłowych, domagając się między innymi:

- 1) Zrewidowania dotychczasowego prawa górniczego, które utrudniało młodzieży przechodzenie na bardziej odpowiedzialne odcinki pracy, warunkując to ilością lat przepracowanych w górnictwie.
- 2) Rozszerzenia sieci szkół zawodowych i tworzenia zawodowych kursów krótkoterminowych (specjalnie w górnictwie, w przemyśle metalowym i w chemicznym).
- 3) Częstszego niż dotychczas zwoływania narad wytwórczych i niepomijania w tych naradach przedstawicieli młodzieży (może ona bowiem bardzo wiele zyskać przez bezpośredni kontakt ze starszymi robotnikami, którzy powinni przekazywać młodzieży swoją wiedzę i doświadczenia).
- 4) Ustalenia we wszystkich zakładach pracy norm produkcyjnych i zrewidowania przestarzałych już i niewłaściwych norm.
- 5) Zaznajomienia młodzieży z techniką obliczania zarobków.
- 6) Ogłaszania w zakładach pracy, na specjalnie wyznaczonych tablicach, osiągnięć produkcyjnych, uzyskiwanych przez przodowników młodzieżowych.
- 7) Zwiększania opieki tak ze strony dyrekcji, jak i rad zakładowych nad młodzieżowymi przodownikami pracy.
- 8) Umożliwiania jak największej liczbie młodzieży wypoczynku, w ramach letniej i zimowej akcji wczasów pracowniczych.

W V etapie Młodzieżowego Wyścigu Pracy, który zakończył się w drugiej połowie grudnia 1948 r., wzięło udział 196.454 młodzieżowców z 905 zakładów pracy, na terenie całego kraju. Na etapie tym rozwijało się nadal współzawodnictwo zespołowe.

203 młodzieżowe brygady produkcyjne współzawodniczyły w zakładach przemysłu metalowego, hutniczego, włókienniczego i innych przemysłów. 107 „pól młodzieżowych“ współzawodniczyło w przemyśle węglowym. Spośród tych brygad wyróżniły się: młodzieżowa brygada huty „Florian“, która przez wszystkie trzy zmiany obsługuje wielki piec hutniczy, sławna w przemyśle węglowym brygada z kopalni „Biały Kamień“ w Wałbrzychu oraz brygady z huty „Baildon“ i „Pokój“, z Pa-Fa-Wagu, z Wytwórni Wagonów i Mostów w Chorzowie i z wielu innych zakładów pracy.

Brygadam tym przewodzą w większości wypadków młodzieżowi brygadziści — czołowi przodownicy pracy, jak np. w hucie „Ferrum“ — tow. Josz i tow. Marta Blani.

Na czoło przodowników pracy w V etapie wysunęli się:

M a c h o ń I g n a c y, lat 19, zatrudniony jako spawacz w Państwowej Wytwórni Wagonów i Mostów w Chorzowie, osiągnął wspaniałą produkcję, wyrabiając rekordową normę 674 procent.

B ł a s z c z y ń s k i J., lat 24. Jako młodszy rębacz, zatrudniony na kop. „Katowice“ wyrobił nie mniej wspaniałą normę produkcyjną — 622 procent.

Zespół taneczny Młodzieżowego Wyścigu Pracy z Torunia.

Ł y k o w s k i M i e c z y s ł a w, lat 24. Tokarz z f-i H. Cegielski w Poznaniu, wyrobił również w produkcji rekordową normę — 648 procent. Brał udział w poprzednich etapach Młodzieżowego „Wyścigu Pracy“, wyróżniając się najlepszą wydajnością pracy.

M a ś l a k A n t o n i n a, lat 24. Włóknianka, zatrudniona w Państwowych Zakładach Przemysłu Dziewiarskiego Nr. 10 w Gdańsku, dorównuje swym kolegom z Katowic i Poznania wyrabiając — 453 procent normy produkcyjnej.

K a s p r z y ń s k i Z b i g n i e w, lat 20. Zatrudniony w charakterze ustawiacza w f-ce wyrobów elektrotechnicznych „Marciniak“ w Warszawie, wyrobił — 302 procent normy produkcyjnej.

Wielkim bodźcem do dalszego umasowienia Młodzieżowego Wyścigu Pracy i do podniesienia osiągnięć produkcyjnych, stał się „C z y n K o n g r e s o w y“, w którym młodzież pracująca wzięła aktywny udział. Do „Czynu Kongresowego“ stanęło około 380.000 młodzieży robotniczej, wiejskiej i szkolnej. Uczestnicy Młodzieżowego Wyścigu Pracy przepracowali w „Czynie Kongresowym“ ponad 940.000 roboczo-dniówek, budując i remontując ponad 100 km. nawierzchni drogowych, przeprowadzili kilkadziesiąt km. linii elektrycznych, radiofonizując i elektryfikując kilkanaście wsi, budując wreszcie i remontując boiska sportowe.

Brygada ściany „Harte“, w kop. „Biały Kamień“ w Wałbrzychu, szczyci się dodatkowym wydobyciem 600 wozów węgla. Młodzież Huty Szkła w Szczatkowie wykonała dodatkowo 200 m³ szkła okiennego i 600 ton balonów szkła. W cegielni „Błożyn“ (woj. poznańskie) młodzieżowcy wyprodukowali dodatkowo 1.000.000 cegieł.

Uczestnicy Młodzieżowego Wyścigu Pracy przyczynili się w dużej mierze do realizacji zadań drugiego roku planu trzy-

letniego, a na odcinku życia politycznego — do dalszego ugruntowania zdobyczy demokracji ludowej i stworzenia warunków do walki o ustrój socjalistyczny.

Uczestnicy Wyścigu Pracy, i to zarówno członkowie ZWM oraz OM-TUR, jak i niezrzeszeni w organizacjach młodzieżowych, wskazywali potrzebę jedności organicznej młodzieży. Wskazywali oni przy tym, że najlepsze wyniki współzawodnictwa osiągnano w tych zakładach pracy, w których współpraca największych robotniczych organizacji młodzieżowy — ZWM i OM-TUR — była najściślejsza.

Powszechnie znane i praktycznie realizowane, wśród uczestników Młodzieżowego Wyścigu Pracy, było hasło:

„W Wyścigu Pracy podajmy sobie ręce — miliony silnych rąk — stworzymy nową Polskę — nasz wielki wspólny dom“.

Przykładem tej jednościowej postawy młodzieży robotniczej stało się rozpoczęcie V etapu Młodzieżowego Wyścigu Pracy, pod hasłem Zjednoczenia Organizacji Młodzieżowych w Polsce. W lipcu 1948 r. zjednoczenie tych organizacji stało się faktem dokonanym. Pozwoliło to na jeszcze większe uaktywnienie młodzieży, na dalsze wzmożenie jej wysiłków i na pełniejsze mobilizowanie młodzieży do dalszego wykonywania konkretnych zadań i zobowiązań.

Na progu 1949 r. Młodzieżowy Wyścig został scalony z ogólną akcją współzawodnictwa pracy.

Nastąpiło to na wniosek samej młodzieży, na pierwszym inauguracyjnym posiedzeniu Centralnego Komitetu Współzawodnictwa Pracy przy KCZZ. W ogólnym współzawodnictwie młodzież znajdzie większe możliwości efektywnej walki o zwiększenie wydajności pracy.

Centralny Komitet Współzawodnictwa Pracy KCZZ docenił w pełni pionierską rolę, jaką odegrała młodzież we współzawodnictwie, stwierdzając, że Młodzieżowy Wyścig Pracy był jedną z najchlubniejszych kart w historii ruchu młodzieżowego.

Wszyscy członkowie aparatu kierującego Młodzieżowym Wyścigiem Pracy zostali włączeni w skład Ogólnych Komitetów Współzawodnictwa, począwszy od Centralnego Komitetu Współzawodnictwa Pracy przy KCZZ, poprzez Główne Komitety Współzawodnictwa Pracy, aż do zakładowych Komitetów Współzawodnictwa Pracy. Młodzieżowcy weszli nie tylko w skład 7 Komitetów, ale także w składy ich prezydiów.

Przez włączenie Młodzieżowego Wyścigu Pracy w akcję ogólnego współzawodnictwa, młodzież będzie poczuwała się do odpowiedzialności za całość jednej przecież i tej samej akcji. Scalenie nie zwalnia bynajmniej kierownictwa Młodzieżowego Wyścigu Pracy od odpowiedzialności za udział młodzieży we współzawodnictwie. Dawne Komitety Młodzieżowego Wyścigu Pracy, a obecne Komisje i Sekcje Młodzieżowego Współzawodnictwa przy Komitetach Ogólnych, muszą zdać sobie sprawę, że ponoszą nadal całkowitą odpowiedzialność za rozwój młodzieżowego współzawodnictwa.

Mamy pełne prawo sądzić, że Główny Komitet Organizacyjny i podległe mu Wojewódzkie Komitety, wspólnie ze wszystkimi uczestnikami Młodzieżowego Wyścigu Pracy, potrafią tak sprawnie włączyć Wyścig do akcji ogólnej i tak nadal współkierować tą akcją, jak potrafiły zorganizować Młodzieżowy Wyścig Pracy i dbać o jego racjonalny rozwój.

Możemy dzisiaj śmiało stwierdzić, że współzawodnictwo pracy zdobyło sobie wśród mas pracujących Polski ludowej pełne prawo obywatelstwa. Wzrastający z każdym dniem entuzjazm pracy, jaki ogarnia setki tysięcy uczestników ruchu współzawodnictwa, jest tego najlepszym dowodem. Należy tu stwierdzić, że właśnie młodzież pracująca odegrała bardzo poważną rolę w zapoczątkowaniu i rozwoju tego wielkiego ruchu.

**OGÓLNY WYKAZ MŁODZIEŻOWCÓW
Z POSZCZEGÓLNYCH ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH,
KTÓRZY UCZESTNICZYLI W V-TYM ETAPIE MŁODZIEŻOWEGO
WYŚCIGU PRACY**

ZWIĄZKI ZAWODOWE	M ł o d z i e ż o w y W y ś c i g P r a c y									
	I Etap		II Etap		III Etap		IV Etap		V Etap	
	zakł. prac.	liczba uczeń.	zakł. prac.	liczba uczeń.	zakł. prac.	liczba uczeń.	zakł. prac.	liczba uczeń.	zakł. prac.	liczba uczeń.
C.Z.Z. — Górników Zw. Zaw. Pr. Przem. Włók.	—	—	36	9300	111	32327	136	36794	162	54115
	55	3013	57	6549	61	10150	131	23750	172	43750
C.Z.Z. — Metalow. Zw. Zaw. Pr. Przem. Chemicznego	2	199	90	21746	103	24360	146	33836	214	49679
	2	282	15	1479	35	6608	40	7543	69	9749
Pozostałe Związki Zaw. wodowe, jak Prac. Przem. Skórzanego, Budowlanego, Drzewnego, Konf. - Odzież., Spożywc. i Zw. Zaw. Kolej.	6	158	21	3374	68	11521	72	13156	288	3916
U g ó ł e m:	65	3652	219	42448	378	85266	525	115079	905	196454

**OGÓLNY WYKAZ MŁODZIEŻOWCÓW Z POSZCZEGÓLNYCH WOJEWÓDZTW,
KTÓRZY UCZESTNICZYLI W PIĘCIU ETAPACH MŁODZIEŻOWEGO WYŚCIGU PRACY**

Województwa w M. W. P.	Młodzieżowy wyścig pracy									
	I Etap		II Etap		III Etap		IV Etap		V Etap	
	zakł. prac.	liczba ucześc.	zakł. prac.	liczba ucześc.	zakł. prac.	liczba ucześc.	zakł. prac.	liczba ucześc.	zakł. prac.	liczba ucześc.
Lódzkie	65	3652	50	4346	33	8253	67	12900	71	18253
Śląsko-Dąbr. . .	—	—	96	24327	164	44147	207	60361	273	83006
Dolno-Śląskie . .	—	—	59	9658	64	13162	98	15125	278	36650
Pomorskie	—	—	—	—	25	2390	46	3780	103	20864
Krakowskie . . .	—	—	—	—	27	4000	29	5000	41	12131
Poznańskie . . .	—	—	14	4117	23	6000	17	6700	18	5292
Gdańskie	—	—	—	—	18	2000	24	3000	34	5082
Kieleckie	—	—	—	—	11	2000	13	3000	42	6175
Rzeszowskie . . .	—	—	—	—	4	1500	7	2000	8	2132
Warszawskie . .	—	—	—	—	3	1000	3	1227	9	2875
Szczecińskie . . .	—	—	—	—	—	—	3	800	6	1378
Białostockie . . .	—	—	—	—	5	450	3	470	7	802
Lubelskie	—	—	—	—	1	364	1	364	6	964
n. st. W-wa . . .	—	—	—	—	—	—	7	352	9	850
Ó g ó ł e m	65	3652	219	42448	378	85266	525	115079	905	196454

**STAN ILOŚCIOWY AKTYWU MŁODZIEŻOWEGO
W POSZCZEGÓLNYCH KOMITETACH ORGANIZACYJNYCH
MŁODZIEŻOWEGO WYŚCIGU PRACY**

Komitety Org. Młodz. Wyścigu Pracy	M ł o d z i e ż o w y W y ś c i g P r a c y									
	I Etap		II Etap		III Etap		IV Etap		V Etap	
	Ilość Komit.	Człon. Komit.	Ilość Komit.	Człon. Komit.	Ilość Komit.	Człon. Komit.	Ilość Komit.	Człon. Komit.	Ilość Komit.	Człon. Komit.
Główny przy KCZZ	1	3	1	7	1	7	1	9	1	7
Branżowe przy Zarz. Gł. Zw. Zaw.	—	—	—	—	—	—	4	36	4	28
Wojewódzkie przy OKZZ	—	—	4	28	11	71	13	89	13	84
Powiatowe przy PRZZ	—	—	—	—	7	38	12	48	31	107
Stożeczny przy Ra- dzie Zw. Zaw.	—	—	—	—	1	7	1	5	1	5
Oddziałowe przy Od- działach Zw. Zaw.	—	—	—	—	—	—	27	121	32	136
Fabryczne przy zakł. pracy	17	59	69	283	105	430	174	696	213	932
	18	62	74	318	125	553	232	1004	295	1299

**WYKAZ UROCZYSTOŚCI WRĘCZANIA NAGRÓD
NA ZAKOŃCZENIE KAŻDEGO Z PIĘCIU ETAPÓW MŁODZIEŻOWEGO WYŚCIGU PRACY**

Uroczystości wręczania nagród	M ł o d z i e ż o w y W y ś c i g P r a c y									
	I Etap		II Etap		III Etap		IV Etap		V Etap	
	Ilość urocz.	Obecn. w nich młodz.	Ilość urocz.	Obecn. w nich młodz.	Ilość urocz.	Obecn. w nich młodz.	Ilość urocz.	Obecn. w nich młodz.	Ilość urocz.	Obecn. w nich młodz.
Centralne i branżowe	1	2.100	4	2.200	4	3.350	4	3.600	2	2.800
Wojewódzkie . . .	—	—	4	1.700	12	4.360	13	5.100	14	12.000
Powiatowe. . . .	3	1.000	8	3.400	19	7.700	27	11.500	31	13.300
Oddziałowe . . .	—	—	6	2.400	14	4.800	21	6.700	30	12.000
Miejskie	—	—	—	—	1	700	1	850	1	900
Zakładowe . . .	7	3.000	30	11.000	80	20.000	120	30.000	360	120.000
Okolicznościowe o specjalnym znacze- niu	—	—	—	—	1	300	2	4.000	2	12.500
O g ó ł e m: . . .	11	6.100	52	20.700	131	41.210	188	61.750	440	173.500

**WYKAZ NAGRÓD,
WRĘCZONYCH UCZESTNIKOM W PIĘCIU ETAPACH MŁODZIEŻOWEGO WYŚCIGU PRACY**

I-szy Etap		II-gi Etap		III-ci Etap		IV-ty Etap		V-ty Etap	
Ilość nagród	Wartość nagród	Ilość nagród	Wartość nagród	Ilość nagród	Wartość nagród	Ilość nagród	Wartość nagród	Ilość nagród	Wartość nagród
360	750.000	1.100	2.000.000	2.300	2.800.000	4.500	10.600.000	5.700	35.500.000

**WYKAZ KONFERENCYJ I POSIEDZEŃ
ZORGANIZOWANYCH PRZEZ KOMITETY MŁODZIEŻOWEGO WYŚCIGU PRACY**

Konferencje i posiedzenia Komitetów Org. Młodz. Wyścigu Pracy	M ł o d z i e ż o m y W y ś c i g P r a c y									
	I Etap		II Etap		III Etap		IV Etap		V Etap	
	Ilość	Obec.	Ilość	Obec.	Ilość	Obec.	Ilość	Obec.	Ilość	Obec.
Głównego przy KCZZ	6	26	7	55	10	82	9	92	8	102
Branżowych przy Zarządzie Gł. Zw. Zawodowych	—	—	—	—	—	—	20	185	23	198
Wojew. przy OKZZ	—	—	20	142	55	385	52	396	65	402
Powiatowych przy PRZZ	—	—	—	—	28	168	36	180	124	496
Stołeczn. przy Radzie Zw. Zaw.	—	—	—	—	5	42	5	38	6	40
Oddziałowe przy Oddziałach Zw. Zaw.	—	—	—	—	—	—	108	432	128	512
Fabryczne przy zakł. pracy	68	204	276	828	420	1260	696	2784	852	4460
Woj. Konf. Młodz. Przędown. Pracy	—	—	—	—	2	175	3	412	1	112

CZĘŚĆ VIII

W C Z A S Y

JEDNYM z ważnych odcinków polskiego ruchu zawodowego w okresie od 1939 r. była walka o stworzenie odpowiednich warunków dla wypoczynku robotnika i pracownika po jego wyczerpującej pracy.

Akcja, podejmowana przez klasowe związki zawodowe, nie dawała rezultatów, wskutek słabości ruchu zawodowego, wynikającego z jego rozbitcia. Istniejące wówczas w ośrodkach przemysłowych „Stowarzyszenia Urlopów Robotniczych“, poddawane były ostrym represjom ze strony władz sanacyjnych. Stowarzyszenia te, jako „niebezpieczne, szkodliwe i komunistyczne“ likwidowano, a ich organizatorów zamykano w więzieniach.

Nie mając warunków dla postawienia problemu wczasów w okresie rządów sanacyjnych, klasowe związki zawodowe podjęły próby rozwiązania tego problemu we własnym zakresie, przystępując do budowy własnych domów wypoczynkowych dla swoich członków. Zorganizowano kilkanaście domów o niewielkiej ilości łóżek. Akcja ta, wskutek szczupłości środków, miała raczej charakter minifestacyjny i dokumentowała potrzebę odpowiednich warunków wypoczynku dla świata pracy.

WARUNKI DO REALIZACJI AKCJI WCZASÓW

Nadszedł rok 1944. Nastąpił okres przebudowy polityczno - społecznej, zapoczątkowany przejściem władzy przez klasę robotniczą i zburzeniem podstaw ekonomicznych ustroju kapitalistycznego.

Wynikiem tego był szereg zasadniczych reform społecznych. W konsekwencji reformy rolnej i unarodowienia przemysłu

znalazły się w dyspozycji świata pracy pałace, wille i dwory, zajmowane dotychczas przez obszarników i kapitalistów. Część tych nieruchomości została zużyta na szkoły, szpitale, świetlice robotnicze i rolnicze. Dużą część przeznaczono na domy wczasów dla świata pracy. Zreformowano również dotychczasowe przepisy o urlopach dla pracowników fizycznych, rozszerzając ich uprawnienia. Obecnie pracownik fizyczny po 10 latach nieprzerwanej pracy uzyskuje prawo do 30 dni urlopu w ciągu roku. Reformy te stworzyły warunki do realizacji akcji wczasów. Od pierwszego momentu wyzwolenia politycznego i społecznego, państwo nasze przyszło z pomocą zw. zaw., stwarzając podstawy materialne dla rozwoju akcji wczasów. Zawdzięczając wielkim przemianom politycznym, społecznym i gospodarczym Polski odrodzonej, poszczególne związki branżowe przystąpiły do przejmowania opuszczonych, lub porzuconych pałaców, wili i domów zdrojowych. Po raz pierwszy w dziejach Polski powstały warunki dla zorganizowania wypoczynku ludzi pracy. Po raz pierwszy w dziejach Polski — państwo otoczyło troską wypoczynek robotnika i wzięło udział w organizowaniu wypoczynku.

Pierwsze próby organizowania domów wczasowych podjęły zw. zaw., które posiadały już w okresie przed rokiem 1939 własne domy, jak Zw. Zaw. Kolejarzy, Zw. Nauczycielstwa Polskiego.

Od chwili ukonstytuowania się Komisji Centralnej Zw. Zawodowych, idea utworzenia jednolitej organizacji dla spraw wypoczynkowych pracowników nurtowała ją nieustannie. Sprawa ta wreszcie została przedyskutowana na Wydz. Wykonawczym KCZZ i na podstawie powziętej uchwały w dniu 22.IV.1945 r. utworzono przy KCZZ Wydział W c z a s ó w R o b o t n i c z y c h. Po rozpracowaniu form organizacyjnych przedłożono odnośny projekt Rządowi, wynikiem czego była Uchwała Rady Ministrów z dnia 12.V.1945 r., powołująca KCZZ — organizację wczasów pracowniczych.

Państwo ludowe, rozumiejąc wagę zagadnienia wypoczynku dla świata pracy, udzieliło wydatnej pomocy przy organizowaniu wczasów pracowniczych. Ministerstwo Skarbu, za pośrednictwem Ministerstwa Pracy i Opieki Społ., subwencjonuje akcję wczasów. Ministerstwo Apropowizacji i Handlu przydzielało materiały włókiennicze i artykuły gospodarcze na wyposażenie domów oraz za pośrednictwem Woj. Urzędów Apropowizacyjnych zaopatrywało domy wypoczynkowe w artykuły żywnościowe po cenach reglamentowanych. Ministerstwo Przemysłu przydzielało materiały pędne i węgiel. Ministerstwo Komunikacji, na wniosek FWP, przyznaje bezpłatne przejazdy na wczasy i ulgowe na przejazdy urlopowe. Państwowy Urząd Samochodowy zaopatruje FWP w środki lokomocji.

Fundusz Wczasów Pracowniczych, przystępując do tak odpowiedzialnej pracy, stanął przed zagadnieniem bardzo trudnym. Nie dysponował żadnymi doświadczeniami z okresu przedwojennego, Polska bowiem przedwrześniowa nie знаła instytucji wczasów pracowniczych. Należało więc pośpiesznie wypracować własne formy organizacyjne. Nasuwały się dwie koncepcje — jedna szła po linii centralizacji, druga decentralizacji. Zwyciężyła druga, jako słuszniejsza i praktyczniejsza w pierwszym okresie organizowania, ponieważ różne związki i instytucje miały możność zajęcia się, każdy z osobna, własnymi obiektami, tworząc razem olbrzymią akcję, czego nie dałoby się zrobić przy systemie centralizacji.

Organizowanie i prowadzenie domów wypoczynkowych zlecono zw. zaw. Przy OKZZ-ach powołano komisje wczasów, na które nałożono obowiązek organizowania domów wypoczynkowych. Pierwszym ośrodkiem wypoczynkowym, jaki przejął FWP we własną administrację, była rezydencja w Spale, przekazana przez Prezydenta R.P. Bolesława Bierutę na wczasy robotnicze. Do FWP należało w tym okresie opracowywanie dalszych form organizacyjnych, finansowanie akcji wczasów, współpraca i zaopatrywanie domów wypoczynkowych

i koordynacja z odpowiednimi resortami administracji państwowej. W początkowym okresie, finansowanie akcji wczasów odbywało się w drodze udzielania zw. zaw. subwencji na remonty, wyposażenie i wyżywienie.

Uchwałą Rady Wczasów ustalono:

- 1) pobyt na wczasach trwa 14-cie dni,
- 2) koszt utrzymania dziennego wynosi zł 100,
- 3) pokrycie: pracownik 30%, pracodawca 35%, FWP 35%.

AKCJA WCZASÓW W LATACH 1945—1947.

R o k 1945

Zorganizowano 54 domy o pojemności 6.560 miejsc. Wykorzystało wczasý 12.663 osoby.

R o k 1946.

Rok 1946 był okresem żywiołowego wzrostu akcji wczasów i ilości domów wypoczynkowych. Tak związki zawodowe, jak i instytucje przystąpiły do masowego organizowania domów wypoczynkowych. Wskutek interwencji FWP w Ministerstwie Ziemi Odzyskanych przydzielanie domów i ich wyposażenie

Szklarska Poręba — Dom Wypoczynkowy „Świ-
też“.

odbywało się tylko na wniosek FWP. Z pobytu na wczasach korzystali przeważnie pracownicy tych instytucji i członkowie tych zw. zaw., które posiadały domy wypoczynkowe. Członkowie zw. zaw., które nie posiadały domów wypoczynkowych, korzystali z pobytu na wczasach w nielicznych domach, administrowanych bezpośrednio przez FWP.

FWP ustala następujące zasady:

- 1) dopłata FWP przysługuje tylko dla domów, zgłoszonych do akcji wczasów;
- 2) zw. zaw., zgłaszający dom do akcji wczasów, rezerwuje dla FWP 20% miejsc;
- 3) wnioski na dopłaty, jak również przekazywanie należności odbywać się ma wyłącznie za pośrednictwem Zarz. Gł. Z kolei FWP, uzyskane w ten sposób miejsca przydziela do dyspozycji OKZZ, rezerwując je dla związków, które nie miały swoich domów.

Szereg instytucji, zwłaszcza lepiej sytuowanych, rezygnuje z dopłat FWP byle uchylić się od obowiązku oddania do dyspozycji FWP 20% miejsc w swoich domach wypoczynkowych. Większość jednak włącza swe domy do ogólnej akcji wczasów, za pośrednictwem właściwych zarządów głównych.

W celu umożliwienia pracownikowi leczenia w miejscowościach uzdrowiskowych, wprowadzono wczasy trzytygodniowe. Podstawą do uzyskania skierowań na wczasy trzytygodniowe było — zaświadczenie Kom. Lekar. Ubez. Społ.

Wynikiem akcji w 1946 r. było: zorganizowanie 451 domów wypoczynkowych o pojemności 18.435 miejsc. Jeżeli w początkowym okresie z wczasów korzystali przeważnie pracownicy umysłowi, to w roku 1946 na ogólną ilość 177.122 korzystających — przypada: pracowników umysłowych 72.284, pracowników fizycznych 104.838.

R o k 1947.

Dalszy rozwój akcji wczasów przynosi duże zmiany w ich organizacji. Zniesione zostają przydziały żywności reglamentó-

wanej dla domów wypoczynkowych. W związku z tym zwiększa się koszt utrzymania w domach wypoczynkowych na zł 300.

P o k r y c i e k o s z t ó w:

- 1) pracownik zł 54,
 - 2) pracodawca zł 63,
 - 3) FWP 63 zł,
 - 4) dopłata z Funduszu Apropowizacyjnego za zniesione przydziały zł 120,
- razem zł 300.

Sama akcja wczasów zostaje usprawniona przez wydanie szeregu instrukcji, jak rachunkowo-gospodarcza, rozliczeniowa, instrukcja normująca sposób wydawania skierowań itp.

FWP zakupuje centralnie materiały włókiennicze, produkuje we własnej szwalni tysiące sztuk bielizny pościelowej, zaopatrując domy wypoczynkowe w inwentarz bieliźniany, pościelowy, gospodarczy i kuchenny. Liczba domów zgłoszonych wzrasta, wzrasta również frekwencja. Zachodzi konieczność powstania organu kontrolnego. Do kontroli domów wypoczynkowych, zgłoszonych do akcji — FWP zobowiązuje zarządy główne związków zawodowych. W centrali FWP zostaje stworzony organ inspekcyjny, którego zadaniem jest kontrola prawidłowości rozliczeń z tytułu dopłat, wydawania skierowań i biletów kolejowych w Zarz. Gł. i OKZZ-ach oraz kontrola domów wczasów, pozostających w bezpośredniej administracji FWP.

KCZZ organizuje w środku wypoczynkowym (Spała) kurs dla kierowników domów wypoczynkowych.

Zainteresowanie wczasami wśród społeczeństwa wzrasta się coraz więcej. W prasie ukazują się coraz częściej artykuły o tej doniosłej dla świata pracy reformie społecznej.

W roku 1947 zgłoszono do akcji wczasów 693 domy, o pojemności 27.380 miejsc. Wykorzystuje wczasy 236.397 osób, w tym pracowników umysłowych 92.452, pracowników fizycznych — 143.945. Wyniki te są rezultatem ogromu wysiłków, włożonych w akcję wczasów, tak ze strony zw. zaw. jak i FWP.

Osiągnięcia okresu 1945 — 1947 stworzyły podwaliny pod rozbudowę akcji wczasów już we właściwym kierunku tj. centralizacji. Podkreślić należy poważny wkład tych zw. zaw., które na apel FWP już w pierwszym okresie postawiły wczasy na należytych poziomach, włączając do akcji pokaźną ilość domów, i tak: Zw. Zaw. Metalowców 22, Zw. Zaw. Górników 81, Zw. Zaw. Prac. Przem. Włókienniczego 36, Zw. Zaw. Prac. Państwowych 38, Zw. Zaw. Telekom. 20.

Żywiolowy rozrost akcji wczasów zaczyna przerastać możliwości organizacyjne FWP jak i zw. zaw. Instytucje, administrujące domami, wyłamują się z linii nakreślonej przez FWP i zw. zaw., uchylają się od obowiązujących przepisów. Występujące coraz silniej wady dotychczasowej organizacji wczasów — wskazują na konieczność rozważenia problemu centralizacji. Przyjęty w początkowym okresie system decentralizacji, jako najlepszy, w obecnych warunkach jest już niewłaściwy.

Problem rozpatrywany był na konferencji przedstawicieli Zarz. Gł. i OKZZ-ów w Spale, w październiku 1947. W toku konferencji podsumowano osiągnięcia ubiegłego okresu i scharakteryzowano wady, które przedstawiają się następująco:

1) Zgłoszone do akcji wczasów 624 domy wypoczynkowe, położone są w 112 miejscowościach. Domy te administrowane są przez przeszło 200 różnych urzędów, instytucji, zakładów pracy i zw. zaw.

2) W jednej miejscowości istnieje 20—30 odrębnych administracji, podrażając znacznie koszt prowadzenia wczasów.

3) Były częste wypadki, że w pewnych okresach z braku planowania przebywało w domu wypoczynkowym 2—3 wczasowiczów, a skład personelu tego domu wynosił od 10—15 osób. Powstały domy luksusowo postawione, obok domów o bardzo prymitywnych warunkach wyposażenia i niskim jakościowo wyżywieniu.

4) Jeden ze zw. zaw. zrzeszający 1.122 członków, posiadał w swych domach 135 miejsc, inny na 257.783 członków, po-

siadał 1.437 miejsc (w okresie rocznym). Wynikiem tego były duże przerosty administracyjne i duże koszty utrzymania oraz niesprawiedliwy rozdział miejsc między członków związków zawodowych.

Za koniecznością centralizacji przemawiały: względy organizacyjne i gospodarcze. To co było dobre i pożyteczne w pierwszym okresie organizacyjnym, stało się obecnie złe, wobec czego sprawa centralizacji została zdecydowana. Akcja ta winna odbywać się w dwóch etapach: pierwszy etap — to przekazanie wszystkich domów, prowadzonych przez fabryki, zjednoczenia, ministerstwa itp. zw. zawodowym, do których należą pracownicy danego zakładu pracy, czy instytucji; drugi etap — to całkowita centralizacja i przekazanie wszystkich domów pod jedno kierownictwo FWP KCZZ.

1948 ROK. W CZASY PRACOWNICZE NA NOWYM ETAPIE ROZWOJU.

A. OKRES PRZYGOTOWAWCZY.

Jest rzeczą zrozumiałą, że zasadnicza zmiana w strukturze wczasów, musiała być dokonywana stopniowo. Pierwszym okresem przygotowawczym jest akcja ujednolicenia przepisów.

Z dniem 1.I.1948 r. wprowadzono jednolity wzór skierowań, obowiązujący na całym terenie Polski, szczegółową instrukcję, dotyczącą rozliczeń z tytułu dopłat, sposobu wydawania skierowań i biletów kolejowych. Wprowadzono jednolity wzór ewidencji wczasów i tabelę opłat za pobyt, obowiązującą we wszystkich domach wypoczynkowych. Wysokość kosztu utrzymania ustalono na zł 350. Wobec tego, że dotychczasowe stawki opłat za skierowania — jednakowe bez względu na wysokość zarobków — były krzywdzące dla mniej zarabiających, wprowadzono po raz pierwszy progresję w opłatach: pierwsza grupa — zarabiających do 15.000 zł miesięcznie, druga grupa — zarabiających ponad 15.000 miesięcznie. W grupie pierwszej opłaty

Duszniki — Dom Wypoczynkowy „Jagiellonka“.

wynoszą: pracownik zł 54, pracodawca zł 100, FWP zł 196.
W drugiej grupie: pracownik zł 100, pracodawca zł 100, FWP
zł 150.

B. OKRES ORGANIZACJI I USPRAWNIEN.

Obok przygotowań do centralizacji, opracowuje się projekty organizacji jednostek terenowych, projekty przepisów itp. Od chwili zorganizowania Dyrekcji Naczelnej FWP prace usprawniające i organizacyjne posuwają się w szybkim tempie.

Ważniejsze z nich przytaczamy poniżej:

1. Wczasy profilaktyczne.

Dzięki porozumieniu FWP z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, wprowadzono w 1948 r. formę pośrednią pomiędzy

wypoczynkiem a leczeniem sanatoryjnym. Tę formę wczasów nazwano — wypoczynkowo-profilaktyczną. Akcja ta pozwala na zapobieganie chorobom zawodowym przez zabiegi w uzdrowiskach podczas urlopu taryfowego, co przyczynia się do zdrowia klasy robotniczej.

Zgodnie z umową, ZUS sfinansował w 1948 r. trzytygodniowy pobyt w uzdrowiskach dla 20.000 pracowników. Wszyscy pracownicy, zgłaszający wyjazd na wczasy, badani są przez lekarzy zakładowych, względnie przez lekarzy Ubezpieczalni Społecznych. W przypadku, w którym lekarz stwierdza potrzebę pobytu w uzdrowisku — pracownik skierowany zostaje na Komisję Lekarską Ubezpieczalni Społecznej. Pracownicy odesłani na Komisję Lekarską, kierowani są przez nią, na 3-tygodniowy pobyt z opieką lekarską w uzdrowisku w ramach wczasów. Pracownicy, którzy posiadają tylko dwa tygodnie urlopu, otrzymują z Ubezpieczalni Społecznej zwolnienie z pracy na 3-ci i 4-ty tydzień, z tym, że pobyt w ramach wczasów obejmuje tylko 3 tygodnie, a 4 tydzień przeznaczają się na urlop pokuracyjny w domu. Za czas zwolnienia z pracy, nie mieszczący się w urlopie, otrzymują pracownicy normalne zasiłki chorobowe.

Chociaż akcją leczenia uzdrowiskowego objęto tylko 10% wczasowiczów, to jednak takie postawienie sprawy należy uważać za bardzo wielką zdobycz. Idzie głównie o to, aby z uzdrowisk państwowych korzystali ludzie pracy.

Wczasy profilaktyczne w 1948 r. wykorzystało 13.422 osób.

2. Sprawy meldunkowe w domach wypoczynkowych.

Dotychczasowy system wypełniania 3 kart zameldowania i tyleż wymeldowania wybitnie obciążał pracę administrację domów wypoczynkowych. Wskutek interwencji FWP w Min. Admin. Publicznej system ten został znacznie uproszczony.

3. T a k s a k l i m a t y c z n a.

Taksa klimatyczna, pobierana dotychczas w różnych miejscowościach w dowolnej wysokości od 100 do 300 zł, na wniosek FWP została przez Min. Zdrowia ujednolicona od 25 do 75 zł za okres pobytu.

4. W y m i a n a z a g r a n i c z n a.

Nawiązano łączność z wczasami państw Demokracji Ludowych i w ramach umów dokonano wymian wczasowiczów w ilości 550 osób.

5. O r g a n i z a c j a w e w n ę t r z n a F W P.

W ramach organizacji wewnętrznej FWP utworzono Dyрекcję Naczelną, 4 Dyrekcje Okręgowe i Ośrodki.

Naczelna Dyrekcja przeprowadza centralnie wszystkie sprawy finansowe i administracyjne. Jest organem kierowniczym i instrukcyjnym. Dyrekcje Okręgowe administrują bezpośrednio Ośrodkami. Do Ośrodków zostały włączone wszystkie domy wczasów w jednej miejscowości.

6. U j e d n o l i c e n i e a d m i n i s t r a c j i.

Opracowano projekt usprawnień administracji w formie zbioru instrukcyj dla wszystkich działów gospodarczych, wprowadzając ład i porządek w tej dziedzinie.

Projekt usprawnień wprowadza podział administracyjny na 4 okręgi, z uwzględnieniem klimatycznych właściwości terenu:

- a) Okr. Śl. Krakowski — teren górski,
- b) Okr. Dolnośląski — teren podgórski,
- c) Okr. Warszawski — teren nizinny,
- d) Okr. Morski — teren nadmorski.

Projekt ustala również schematy organizacyjne dla wszystkich komórek, zawiera przepisy o prowadzeniu magazynów żywnościowych i gospodarczych, o inwentaryzacji majątku ruchomego i nieruchomego.

7. W s p ó ł z a w o d n i c t w o.

Wprowadzono współzawodnictwo między domami i ośrodkami wczasów, w którym punktuje się każdy objaw pracy domu wypoczynkowego, mający wpływ na organizację i podniesienie jakości wypoczynku wczasowiczów.

Współzawodnictwo obejmuje:

1. poprawę wyżywienia,
2. zwiększenie uprzejmości i sprawności obsługi,
3. podniesienie poziomu higieny.

Minimum wyżywienia dziennego ustalono na 4.000 kalorii, a wagowo na 2 kg.

8. P r a c a k u l t u r a l n o - o ś w i a t o w a w d o m a c h w y p o c z y n k o w y c h.

Nowość akcji wczasów pracowniczych i brak doświadczeń z przeszłości w tej dziedzinie, wpłynęło na to, że formy pracy kulturalnej w domach wypoczynkowych do dnia dzisiejszego noszą charakter eksperymentalny, badawczy. Wyniki stosowanych doświadczeń dopiero powinny przynieść właściwe określenie form pracy kulturalnej na wczasach. Istniejące bardzo nieliczne kadry instruktorów pracy kulturalnej, w niektórych domach wypoczynkowych w oderwaniu od podstaw ideologicznych ruchu robotniczego — pracowały bezplanowo i niefachowo. Wobec tego, opracowano wytyczne pracy kulturalnej w domach wypoczynkowych FWP. Wytyczne te zostały uzgodnione i zatwierdzone przez Dział Kult.-Oświatowy KCZZ. Opracowanie tych wytycznych i wysłanie ich w teren, przyczyniło się do ujednolicenia pracy instruktorów i usunęło bezplanowość tej pracy.

Fakt dokonującej się centralizacji akcji wczasów — wysunął problem konieczności objęcia pracą kulturalną tych wszystkich domów, które znalazły się, lub znajdą się w przyszłości, w ramach organizacyjnych FWP. Wykonanie tych planów, związane zostało ściśle z koniecznością powiększenia i to w dużym stop-

niu, kadr instruktorskich. Przystąpiono do opracowania szczegółowego planu werbunku ludzi do tej pracy i zorganizowano dla nich specjalny kurs szkoleniowy.

FWP planuje i organizuje akcję kult.-oświatową w domach wypoczynkowych, wychodząc z założenia, że wczasysy powinny przyczynić się do dalszego rozwoju kulturalnego i fizycznego człowieka pracy. Dla pełnego rozwoju człowieka, konieczne jest również stałe zwiększanie jego potencjału kulturalno-społecznego, w oparciu o ideologię marksizmu-leninizmu. Akcja ta ma za zadanie dostarczyć wczasowiczowi jak najwięcej różnorodnych rozrywek kulturalnych, które są tak pomyślane, by zawierały w sobie pierwiastki społeczno-wychowawcze.

9. S p r a w y f i n a n s o w e.

W zakresie spraw finansowych koncentrują się wysiłki na 3-ch zasadniczych problemach:

- a) stworzenia podstaw do planowej gospodarki,
- b) ujednolicenia administracji,
- c) zapewnienia środków finansowych, niezbędnych dla prowadzenia akcji wczasów.

W wykonaniu pierwszej części tych zadań wprowadzono, przystosowany do potrzeb Funduszu Wczasów Pracowniczych, jednolity plan kont. Skasowano w przejmowanych domach różne systemy księgowości, zaprowadzając jeden system buchalterii przebitkowej i scentralizowano ją w dyrekcjach okręgowych. Opracowano szczegółowy i jednolity dla wszystkich komórek organizacyjnych — wzór planu finansowo-gospodarczego, jako podstawę do prawidłowego planowania, wprowadzając w roku 1948 zasadę miesięcznych planów, od najniższych komórek organizacyjnych, do Naczelnej Dyrekcji włącznie. Ramy, zakreślone planem, kładą kres dotychczasowej, chaotycznej i często rozrzutnej gospodarce, są bowiem one uprzednio analizowane, aby zapobiec wszelkim przerostom. Plan pozwala również na ustalenie kosztu własnego jednego osobodnia, stanowiąc real-

na podstawę dla wszelkich posunięć finansowych. Oparty na jednolitym planie kont, do którego została również dostosowana i prowadzona systemem przebitkowym — buchalterią, daje gwarancję, że cyfry w nim zawarte ilustrują potrzeby rzeczywiste, a nie szacunkowe.

Utworzono aparat sprawozdawczo - statystyczny, pozwalający czuwać nad przebiegiem wykonywania planu i kształtowaniem kosztów w poszczególnych komórkach.

W czerwcu 1948 r. Plenum KCZZ uchwaliło przeprowadzenie centralizacji. FWP przystąpił do tej sprawy bezzwłocznie.

C. OKRES CENTRALIZACJI.

W pierwszym etapie, do 30.VII.48, scentralizowano domy wypoczynkowe, administrowane przez zw. zawod. i zarządy przemysłu: węglowego, hutniczego, metalowego, włókienniczego i chemicznego.

W drugim etapie, do 30.XI.48, scentralizowano domy wypoczynkowe Zw. Zawod. Prac.: Państwowych, Skarbowych, Samorządu Teryt. i Użytk. Publ., Cyw. Admin. Wojskowej, Poczt i Telekomunikacji, Leśnych i Przem. Drzewnego, Spółdzielczych, Przem. Spożywczego, Przem. Skórzanego, Sądowych i Prokuratorskich.

Dało to w sumie 524 domy i 23.492 miejsca. W ewidencji FWP figurowało ogółem ponad 600 domów — z ponad 30.000 miejsc.

Dokonanie centralizacji, mimo istniejących jeszcze oporów, wobec braku podstaw prawnych, wskazuje na dynamikę rozwojową ruchu zawodowego. Termin zakończenia centralizacji ustala się na I kwartał 1949 r.

D. OKRES PRZYGOTOWANIA DO AKCJI W R. 1949.

Po tym pierwszym etapie centralizacji, Dyrekcje Okręgowe przystępują do organizacji Ośrodków i domów wypoczynkowych, a Dyrekcja Naczelna — do dalszych usprawnień i przygotowań do akcji na rok 1949.

1. U s t a w a o FWP.

Zgodnie z uchwałą Plenum KCZZ z czerwca 1948 r. Dyrekcja Naczelna opracowała projekt ustawy o FWP.

2. S i a t k a p ł a c.

Opracowano jednolitą siatkę płac dla wszystkich domów wypoczynkowych na rok 1949.

3. P l a n f i n a n s o w y n a r o k 1949.

Ustalona na rok 1949 stawka osoboc-dnia zł 450.— podzielona została według następujących wytycznych:

Eksplatacja— a) wyżyw. wczasowiczów	48,50%	218,25 zł
b) wydatki na obsługę	24,37%	109,66 „
c) „ rzeczowe	8,19%	36,86 „
d) „ na transport	0,97%	4,36 „
Konserw. nieruchom. i remont niekapitałny	2,62%	11,79 „
Amortyzacja majątku stałego	0,97%	4,36 „
Akcja kulturalno - oświatowa	4,36%	19,64 „
Wydatki administrac.: a) OW. i DO.	6,75%	30,27 „
b) Nacz. Dyr FWP.	1,79%	8,06 „
Rezerwa na wykonanie planu	1,50%	6,57 „
	100%	450,— zł

W stawce 450 zł uczestniczą wczasowicze	zł. 132,50
pracodawca	„ 160,00
Skarb Państwa	„ 157,50

4. P l a n i n w e s t y c y j n y n a r o k 1949.

Państwowy Plan Inwestycyjny na rok 1949 przewiduje kredyt:

na remont domów wypoczynkowych w sumie	zł 58.500.000,—
na wyposażenie domów wypoczynkowych	„ 25.000.000,—

Budżet Min. Pracy i Op. Społ. przewiduje na zakup sprzętu wyposażeniowego, zaopatrzeniowego i gospodarczego — dla domów wypoczynkowych — zł. 490.000.000. Z kwoty tej zakupiony będzie brakujący sprzęt w domach wypoczynkowych. Stopniowo znikną prycze, sienniki i piętrowe łóżka. Domy FWP podciągnięte zostaną do poziomu najlepiej wyposażonych domów. Ponadto KCZZ przeznaczyła 80 mil. zł na akcję kult.-oświatową z funduszy KCZZ.

5. Plan eksploatacji domów w p o c z. w r. 1949.

Przyjęto następującą zasadę: Organizacja i administracja wczasów spoczywają w rękach FWP, natomiast rozprawadzenia skierowań i biletów kolejowych dokonują zw. zawod., typując na wczasy pracowników zgodnie z rozdzielnikiem FWP.

Pełna centralizacja umożliwi w 1949 r. wysłanie na wczasy — 500.000 zatrudnionych, co stanowi 16,5% ogółu świata pracy, zrzeszonego w związkach zawodowych.

Dotychczasowy system opłat, zmuszający pracownika do wpłacania za pobyt na wczasach części należności za siebie i pracodawcę został zniesiony. Pracownik będzie płacił tylko swoją część.

Na rok 1949 sporządzono nowy rozdzielnik miejsc dla wszystkich związków zawodowych na okres całego roku, uwzględniając specyficzne warunki pracy, jak również ilość członków w poszczególnych związkach zawodowych. Dla wykonania tego planu konieczne było spowodowanie rozłożenia urlopów wypoczynkowych dla świata pracy na cały rok. Sprawę tę uzgodniono na konferencji przedstawicieli FWP, ministerstw, Rady Państwa i Centrali Zw. Spółdzielczego.

6. Wczasy profilaktyczne w 1949 r.

Będą prowadzone na tych samych zasadach jak w roku 1948 — z tym, że weźmie w nich udział 36.000 pracowników.

7. Nowe formy wczasów na 1949 r.

W roku 1949 będą wprowadzone następujące formy wczasów:

- a) Wczasy dla matki i dziecka w Kolumnie-Lesie i Mikuszwicach w czasie od 1.V—31.XII.49 r. — na 1.710 osób.
- b) Wczasy rodzinne w jednorodzinnych domkach w Pobierowie nad morzem od 1.VI — 30.IX.49 r. — dla 3.100 osób.
- c) Wczasy wędrowne na Mazurach i na Dolnym Śląsku od 15.V — 30.IX.49 — na 4.000 osób.
- d) Wczasy statkiem „Bałtyk“ po Wiśle od 15.V — 30.IX.49 roku na 900 osób.
- e) Wczasy kolejowe od 15.V — 30.IX.49 — na 5.000 osób.
- f) Wczasy dla nauczycieli, urządzone w szkołach poza normalnymi wczasami, od 1.VII — 31.VIII.49 — na 6.000 osób.

8. Propaganda.

Konieczność większego, niż dotychczas, zainteresowania wczasami pracowników fizycznych — nakłada na FWP obowiązek przeprowadzenia jak najszerzej pojętego werbunku na

Krynica — Dom Wypoczynkowy „Kolonія Nauczycielska“.

wczasy. Dlatego postanowiono dotrzeć do najniższych komórek organizacyjnych, do rad zakładowych i kół związkowych. Plany wyjazdów do domów wypoczynkowych, dostosowane do planów urlopowych, opracowują rady zakładowe i koła związkowe. Te same komórki mają wydawać skierowania.

Dla spopularyzowania wczasów — oprócz dotychczas prowadzonej obsługi: „Związkowca“, „Biuletynu Prasowego KCZZ“, Odbitki Wczasowej „Biuletynu Prasowego“, prasy związkowej oraz prasy codziennej i periodycznej — przygotowano do druku „Przewodnik Wczasowy“ i afisz propagandowy.

„Przewodnik Wczasowy“ zawiera mapę kolejową, mapę wczasową, informacje ogólne oraz opisy wszystkich miejscowości wczasowych, z podaniem stacji kolejowych, adresy punktów rozdzielczych, uzdrowisk, mapki poszczególnych rejonów wczasowych i fotografie.

W prasie codziennej ogłoszone będą, na wzór r. 1948, konkursy - ankiety. Pierwsza ankieta w roku bieżącym została rozpisana w „Rzeczypospolitej“. Kontynuowane będą audycje radiowe „Uśmiechy wczasów“. Dalszym zamierzeniem jest opracowanie filmu krótkometrażowego o wczasach. Poza tym podjęto prace nad wydaniem widokówek FWP, które w pierwszej edycji obejmą — 24 tematy o 105.000 egz.

9. K o n t r o l a.

Do tak rozbudowanego aparatu FWP należało dostosować właściwy organ kontrolny. Przystąpiono do tego w III kwartale 1948 r., reorganizując Wydz. Inspekcji przy Nacz. Dyrekcji, a następnie Wydziały Inspekcji przy Dyrekcjach Okręgowych.

Opracowano plany kontroli na III kwartał 1948 r. i rozpoczęto systematyczną kontrolę Wydz. Insp. Nacz. Dyr., w Dyrekcjach Okręgowych i w Wydziałach Wczasów Zarządów Głównych Związków Zawodowych oraz OKZZ-ach, zaś Wydziały Inspekcji Dyr. Okr. w ośrodkach i domach wypoczynkowych.

Opracowano plany kontroli na I kwartał 1949 r. oraz jednolite przepisy dla inspekcji FWP, normujące zakres zadań i czynności organów kontrolnych.

Wprowadzenie w życie tych przepisów, przeprowadzenie kursu dla inspektorów, przewidzianego na początek 1949 r. i uzupełnienie kadr inspektorskich — postawi organ kontrolny FWP na należytych poziomach.

* * *

Okres 1945 — 1948 zamyka się następującym bilansem osiągnięć:

rok 1945	—	54 domy	—	wykorzystało wczasy	—	12.663 osób
„ 1946	—	451 „	—	„ „	—	177.122 „
„ 1947	—	639 „	—	„ „	—	236.397 „
„ 1948	—	668 „	—	„ „	—	350.000 „

Takie są realne rezultaty ogromnego wysiłku włożonego przez zw. zawodowe i FWP w organizację wypoczynku dla świata pracy w Polsce ludowej.

Dla przeprowadzenia dalszych prac w kierunku rozwoju i umasowienia akcji wczasów — konieczne było oparcie działalności FWP. na podstawach prawnych. Prowadzone przez KCZZ prace i starania doprowadziły do przedłożenia w Sejmie, przez posłów z klubu PZPR, projektu ustawy o FWP. Ustawa o FWP została uchwalona przez Sejm w dniu 4.II.1949 r. Ustawa ta określa charakter Funduszu jako instytucji prawa publicznego i precyzuje zakres jego działania. W myśl ustawy — do Funduszu należy:

1. organizowanie wypoczynków dla pracowników w okresie urlopów wypoczynkowych oraz w czasie wolnym od pracy;
2. organizowanie i prowadzenie domów wypoczynkowych, obozów wędrownych, sportowo-wycieczkowych i wycieczek;
3. prowadzenie i popieranie badań naukowych w zakresie organizacji wczasów;

4. tworzenie instytucji pomocniczych, związanych z organizowaniem wczasów;
5. prowadzenie akcji kulturalno - oświatowych w ramach organizacyjnych wczasów;
6. współpraca z urzędami i instytucjami krajowymi, współdziałającymi w organizowaniu wczasów;
7. współpraca z instytucjami zagranicznymi o pokrewnym zakresie działania, łącznie z przeprowadzeniem wymiany osób, korzystających z wczasów.

Ponadto ustawa przewiduje powiązanie FWP z ruchem zawodowym przez zapewnienie KCZZ ustawowych uprawnień do zatwierdzania i zwalniania Nacz. Dyrekcji FWP oraz prawo do zatwierdzania planów działalności Naczelnej Dyrekcji Funduszu.

Władze Funduszu składają się z:

1. Rady Funduszu;
2. Naczelnej Dyrekcji Funduszu;
3. Terenowych Organów.

Ustawa ta zamyka okres organizacyjny wczasów pracowniczych i stwarza podstawy do dalszego ich rozwoju.

Położenie podstaw prawnych pod działalność Funduszu, poprzez ustawę sejmową tj. przez najwyższy hierarchicznie akt prawny, świadczy o tym, jak wielką wagę przywiązuje polskie państwo ludowe do problemu wypoczynku świata pracy.

Ustawa o FWP, wchodząc w życie w roku 1949, zastała centralizację wczasów już przeprowadzoną i wypracowane zasady organizacyjne.

Dorobek ten narastał powoli, w miarę rozwoju samej akcji.

CZĘŚĆ IX

SPORT ZWIĄZKOWY

S P O R T Z W I A Z K O W Y

Sport w okresie przedwojennym był sportem typowo elitarnym. Masy pracownicze nie brały w nim udziału, a jeżeli brały to tylko w stopniu minimalnym. Rządy sanacyjne nie były zainteresowane w tym, aby młodzi robotnicy i robotnice zrzeszali się w klubach sportowych, gdyż każda forma zrzeszania się robotników

była dla nich groźna. Gdy mimo wszystko zaczęły powstawać robotnicze kluby sportowe, które podkreśliły swój klasowy charakter, ówczesni kierownicy sportu wystąpili ostro przeciw tym klubom pod hasłem „precz z polityką w sporcie“. Jednocześnie jako przeciwwagę dla tych robotniczych klubów zaczęto tworzyć „patronackie“ kluby fabryczne, które w pierwszym rzędzie miały służyć do rozbijania klasowego ruchu, a poza tym miały reklamować wyroby odpowiednich fabryk.

Sport przedwojenny można krótko określić jako typowo mieszczański, dostępny tylko dla tych, którzy mogli sobie pozwolić na zakup drogiego sprzętu i opłatę składek. Sama struktura sportu przedwojennego uniemożliwiała jakąkolwiek masowość. Oparcie się na klubach zakładowych przez grono miłośników sportu i pozostawienie tych klubów samym sobie bez dania im jakiegokolwiek oparcia i pomocy, bez wytknięcia ich zasadniczej linii doprowadzało do tego, że kluby te mogły skupiać bardzo ograniczoną ilość członków i uprawiać tylko te sporty, które dawały szansę dochodowości. Dalszą konsekwencją było,

że kluby propagowały tylko sport wyczynowy, eliminując praktycznie wszelkie uprawianie sportu dla zdrowia. Z tych względów, przedwojenny sport polski mimo nawet pewnych osiągnięć nie posiadał bazy ćwiczącej, nie był czynnikiem wychowawczym, a przez swój pseudoamatorski charakter był często czynnikiem demoralizującym.

W pierwszym okresie po wojnie byliśmy świadkami żywiołowego wzrostu pędu młodzieży, zwłaszcza robotniczej, do sportu. Niestety, sport odradzał się według wszelkich zasad przedwojennych. Organizacje młodzieżowe pierwsze zrozumiały znaczenie sportu i zdały sobie sprawę z jego dotychczasowych błędów. Przystąpiły one z dużym entuzjazmem do zakładania młodzieżowych klubów sportowych, pokonywując opory zwolenników starych form i nadając pracy sportowej nową treść.

Jest rzeczą zrozumiałą, że organizacje młodzieżowe nie mogły podjąć wielkim zadaniem przeobrażenia sportu polskiego. To zadanie mogło być zrealizowane tylko przy pomocy największej organizacji społecznej, jaką są związki zawodowe. Jednocześnie masy pracownicze w swych szeregach, związki zawodowe musiały wziąć na swe barki ciężar walki o ciężką fizyczną i zdrowie mas pracujących.

W dniu 5.I.46 r. Prezydium KCZZ postanawia powołać **R a d ę W y c h o w a n i a F i z y c z n e g o** przy KCZZ jako naczelną organizację sportu robotniczego w Polsce.

Dla wykonania uchwały i przeprowadzenia prac organizacyjnych, związanych z opracowaniem statutu i struktury Rady Wychowania Fizycznego — Prezydium postanawia „powołać Wydział Sportowy przy KCZZ i zlecić mu wykonanie wszelkich prac, związanych z zagadnieniem sportu robotniczego“.

Przed Wydziałem stanęły trudne zadania nakreślenia koncepcji zarówno ideowej, jak i strukturalnej sportu związkowego. Budując sport związkowy na nowych zasadach, dostosowanych do demokratycznych form ustrojowych Polski i nowej roli związków zawodowych w Polsce ludowej, natrafiano na opór

dotychczasowych kierownictw sportu i na przestarzałą dotychczasową strukturę sportu. Przed Wydziałem stały trudne zadania przekształcenia sportu polskiego bez uronienia jego dorobku.

Już na początku pracy Wydziału zdecydowano, iż kluby związkowe winny powstawać w oparciu o rady zakładowe poszczególnych zakładów pracy. Zasadniczą więc myślą było, aby klub sportowy był jak najsilniej związany z całą załogą fabryczną, czy z całym kołem związkowym. Duża ilość drobnych zakładów pracy uniemożliwiała ściśle powiązanie klubów z zakładami pracy. Wynikła konieczność utrzymania klubów o charakterze dzielnicowym.

Początkowe założenie, że wszystkie związki zawodowe będą samodzielnie prowadziły akcję sportową pod ogólnym kierownictwem Wydziału WF i Sportu KCZZ — zawiodło. Okazało się bowiem, że niektóre związki, mimo swej nawet dużej liczebności, nie mogą prowadzić sportu tylko dla członków swego związku ze względu na rozmieszczenie w terenie.

W roku 1948 określono liczbę 15 związków zawodowych jako zdolnych pod każdym względem do prowadzenia akcji wychowania fizycznego, pozostałe związki połączono w jeden pion sportowy.

Na rok 1949 określono już tylko 9 pionów sportu związkowego. Powyższych zmian dokonano, zgodnie z doświadczeniem sportu radzieckiego, gdzie w dalszym ciągu następuje zmniejszanie się ilości pionów sportowych związków zawodowych.

Poważną trudność w rozwoju ruchu sportowego wśród związkowców stanowiły zagadnienia finansowe. W latach 1946 i 47 — kluby opierały się na subwencjach zakładów pracy, zupełnie zresztą nieuregulowanych i niekontrolowanych przez związki zawodowe oraz na sumach doraźnie przeznaczonych na te akcje przez Zarządy Głównie Związków Zawodowych. To niedostateczne zresztą subwencjonowanie sportu nie pozwalało na celowe wyzyskanie tych sum i tylko bardziej przedsiębiorcze

Ćwiczenia gimnastyczne.

kluby mogły być z tego stanu zadowolone, gdyż korzystały z subwencji kosztem innych, mniej przedsiębiorczych klubów.

Na jesieni 1947 roku zawarto umowę między KCZZ a Ministerstwem Przemysłu i Handlu, na mocy której Ministerstwo Przemysłu zobowiązało się do wpłaty 0,3% funduszu płac na akcję wychowania fizycznego i sportu, prowadzoną przez KCZZ. Pozwoliło to na zaplanowanie akcji sportowej na rok 1948, której budżet zamykał się sumą 250 milionów złotych. Jednocześnie Ministerstwo Przemysłu i Handlu przekazało wszystkie swoje urządzenia sportowe Komisji Centralnej.

Od tej chwili sport związkowy zyskał nowe podstawy materialne dla swego rozwoju. W roku 1948 uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów rozciągnęła umowę na wszystkie ministerstwa, co czterokrotnie zwiększyło fundusze na wychowanie fizyczne i sport.

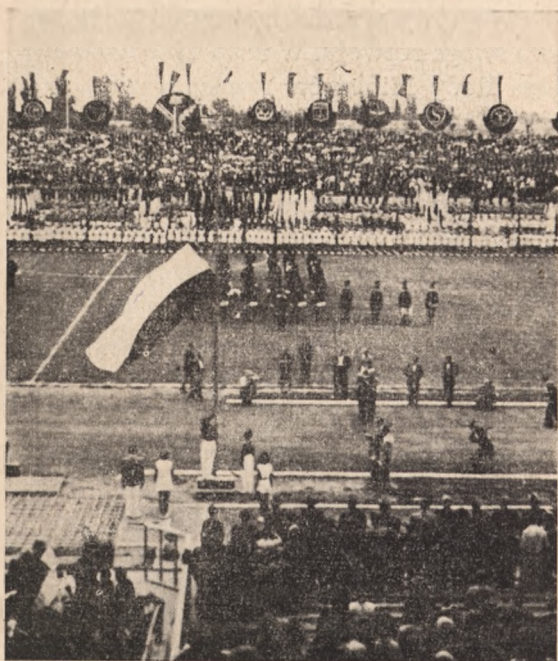
Poważną trudnością w rozwoju sportu związkowego był brak funduszy na inwestycje sportowe, bez których nie można myśleć o upowszechnieniu wychowania fizycznego. Plan sześcioletni niewątpliwie pozwoli na zasadniczą poprawę pod tym względem. Dotychczas sport związkowy mógł świadczyć na cele inwestycyjne tylko w zakresie remontów.

Od pierwszych chwil istnienia kierownictwa sportu związkowego zastanawiano się nad tym, jak rozpowszechnić masową gimnastykę, która winna być podstawą każdego sportu. W tym celu przeprowadzono szereg kursów wyszkoleniowych i opracowano programy lekcji gimnastycznych, specjalnie propagowano zawody gimnastyczne. Śmiało można dziś stwierdzić, że akcję upowszechnienia gimnastyki w Polsce całkowicie wziął na swe barki ruch związkowy.

W celu oceny osiągnięć, jak również i w celu wytworzenia wśród sportowców związkowych wzajemnej spójni i podkreślenia ich przynależności do wielkiej rodziny związkowej—w okresie sprawozdawczym organizowano szereg imprez sportowych.

I tak w sierpniu 1947 roku 12 związków zawodowych zorganizowało igrzyska sportowe w 10 - ciu miastach. Igrzyska te były pierwszym egzaminem sportu związkowego, nie tylko pod względem sportowym, ale przede wszystkim i organizacyjnym. Masowy udział zawodników był potwierdzeniem konieczności organizowania podobnych imprez.

Wielkim egzaminem pracy Związkowej Rady Kultury Fizycznej i Sportu nad upowszechnieniem i podniesieniem kultury fizycznej wśród mas związkowców—stały się pierwsze igrzyska sportowe związków zawodo-

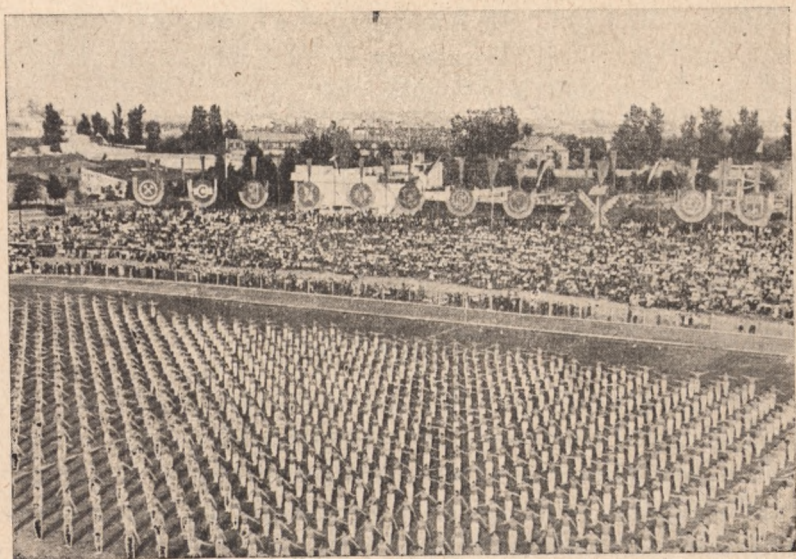
Ogólnopolskie Igrzyska Sportowe Zw. Zaw. Sztandar państwowy wciągnięty na maszt — igrzyska rozpoczęte.

w y c h. Igrzyska te poprzedzono obozami wyszkoleniowymi, które zostały zorganizowane przez Związkową Radę Kultury Fizycznej i Sportu oraz przez Działy Kult. Fiz. i Sportu poszczególnych związków zawodowych. I tak w jednym tylko ośrodków GUKF w Złocińcu przeszkolono 2.350 sportowców związkowych, przerabiając z nimi wieloboje ludowe i masowe ćwiczenia gimnastyczne. Około 2.000 najlepszych związkowych sportowców wyczynowych przygotowywało się na obozach w Ostródzie (Spółdzielcy), w Wejherowie (Leśnicy), w Świdnicy (Budowlani) i w Czerwieńsku (Kolejarze). W dniu otwarcia Igrzysk na pięknie udekorowanym stadionie Wojska Polskiego stawili się sportowcy 16 związków zawodowych. Stawiło się 6.000 mężczyzn i kobiet, wybranych spośród setek tysięcy ludzi pracy, uprawiających ćwiczenia fizyczne i sport.

Igrzyska odznaczały się wysokim poziomem sportowym. Poziom ten ustalili swoimi wynikami głównie zawodnicy starzy, rutynowani, często znani już sprzed wojny. Uderzające jednak było to, że we wszystkich konkurencjach musieli oni wywalczać swoje zwycięstwa w zażartej walce z młodymi. Bo związki zawodowe, zawdzięczając swej powszechności i masowości, odkryły wiele talentów, wielu młodych i bardzo dobrych sportowców.

Dzięki tej bardzo silnej konkurencji całych zastępów młodych, nieznanych talentów, wyniki osiągane w czasie Igrzysk były wysokie. Ciekawą ich cechą było też to, że przeciętna wyników była wysoka, a sam poziom stosunkowo wyrównany.

Do najpiękniejszych i znowu charakteryzujących masowość związkowego ruchu sportowego wyczynów — należał Wielki Pokaz Gimnastyczny, w którym wzięło udział

Ogólnopolskie Igrzyska Związków Zawodowych. Na zakończenie odbyły się popisy gimnastyczne zespołów męskich i kobiecych.

1500 młodych robotników i 700 robotnic. Ogromne wrażenie na tysiącach widzów wywarła defilada 6.000 zawodników związkowych, kroczących z emblematami swoich związków za lasem chorągwi i pocztów sztandarowych przed trybunami, na których zasiedli przedstawiciele najwyższych władz państwowych.

Tow. Witaszewski, w swoim przemówieniu, jasno określił drogę, po której będzie szła dalsza ewolucja sportu związkowego. Będzie ona szła po linii umasowienia kultury fizycznej i sportu oraz wychowania na tej drodze zdrowego, radosnego i wydajnego w swej pracy obywatela.

W kwalifikacji ogólnej zwyciężyli Kolejarze, zdobywając 190 pkt., 2) Metalowcy — 183 pkt.; 3) Samorządowcy — 165 pkt.; 4) Międzyzwiązkowa Rada Kultury Fiz. i Sportu — 161 pkt.; 5) Górnicy — 160,5 pkt.; 6) Włókniarze — 137,5 pkt.; 7) Spółdzielcy — 134,5 pkt.; 8) Budowlani — 132,5 pkt.; 9) Chemicy — 107 pkt.; 10) Skórzani — 91 pkt.; 11) Konfekcyjno - Odzież. — 67,5 pkt.; 12) Spożywczy — 67 pkt.; 13) Cukrownicy — 50 pkt.; 14) Pocztowcy — 40,5 pkt.; 15) Leśnicy 30,5 pkt.; i 16) Naftowcy — 23,5 pkt.

Igrzyska były należycie wyzyskane propagandowo. Ponad 80 tysięcy widzów oglądało tę wspaniałą imprezę, a prasa szeroko rozpisywała się o osiągnięciach sportu związkowego.

Z imprez międzynarodowych zanotować należy: w marcu 1946 roku propagandowy wyjazd drużyny reprezentacji piłkarskiej do Francji. W 1947 roku reprezentacje FSGT rozegrały trzy spotkania piłkarskie w Polsce.

W tym też sezonie reprezentacyjna drużyna piłkarska Zw. Zaw. Kolejarzy bierze udział w zawodach o kolejarskie mistrzostwo Europy. Kolejarze polscy zajmują 4 miejsce za Jugosławią, Węgrami i Rumunią, wyprzedzając drużyny Bułgarii, Australii, Czechosłowacji, Włoch i Francji.

Polski sport pracowniczy był godnie reprezentowany podczas Międzynarodowego Festiwalu Młodzieży Demokratycznej,

który odbył się w Pradze. Związkowi lekkoatleci, piłkarze ręczni, kolarze i pięściarze w wielu spotkaniach ze sportowcami całego świata zadokumentowali dzielność, przygotowanie sportowe, karność, a przede wszystkim przynależność do rodziny narodów demokratycznych.

Początek 1949 roku przynosi Związkowej Radzie jeszcze jeden sukces organizacyjny i sportowy. Delegaci Rady i zawodnicy związków wzięli udział w międzynarodowym zlocie sportowym w Paryżu. Zlot ten odbył się dla uczczenia 40-tolecia Francuskiej Robotniczej Federacji Gimnastyki i Sportu. Podczas zlotu delegaci nasi wymienili i uzgodnili poglądy na szereg ważnych zagadnień wychowania fizycznego i sportu pracowniczego. Zawodnicy zaś osiągnęli piękne sukcesy. Szczególnie dobrze reprezentowała się drużyna pięściarska, która wygrała prawie wszystkie spotkania. Reprezentacyjna drużyna piłkarzy związkowych, zajęła w ogólnej klasyfikacji piąte miejsce.

W czasie pobytu w Paryżu, na odbytej naradzie przedstawicieli sportu związkowego 8 krajów, nasi reprezentanci wystąpili z inicjatywą utworzenia przy Światowej Federacji Związków Zawodowych — Departamentu dla Spraw Wychowania Fizycznego i Sportu. Inicjatywa polskiego ruchu związkowego została entuzjastycznie przyjęta, ale nie mogła być natychmiast zrealizowana z powodu trudności międzynarodowych.

W roku 1949 w lutym reprezentacja bokserska wyjechała do Finlandii, gdzie wygrała mecz z reprezentacją TUL w stosunku 10:6. Poza tym wygrała szereg zwycięskich walk o charakterze propagandowym.

Przez dwa lata kierownictwo sportu związkowego spoczywało w rękach Wydziału Wychowania Fizycznego i Sportu KCZZ. W październiku 1947 roku Prezydium KCZZ zatwierdziło regulamin Związkowej Rady Kultury Fizycznej i Sportu, a w styczniu 1948 roku powołało tymczasowe Prezydium Związkowej Rady. W lutym 1948 roku odbyło się pierwsze posiedzenie tymczasowego Prezydium Rady. W obradach wziął udział sekretarz KCZZ tow. Bolesław Gebert. Na posiedzeniu tym ukonstytu-

tuowano w sposób następujący władze Związkowej Rady Kultury Fizycznej i Sportu KCZZ: przewodniczący — tow. dr Zdzisław Zajączkowski, wiceprzewodniczący — tow. Stanisław Stachacz, sekretarz — tow. Edmund Kosman, skarbnik — tow. Andrzej Przeworski, zastępca skarbnika — tow. Stanisław Leszewski, członkowie prezydium — tow. tow. Stanisław Grochowski, Aleksander Gutowski, Wojciech Miłucha, Józef Salach i Mieczysław Szymkowiak.

Równocześnie dokonano podziału funkcji między stale urzędujących członków Prezydium.

Prezydium Związkowej Rady zaleciło powołanie tymczasowych prezydiów Rad Kul. Fiz. i Sportu—Zarządom Głównym: Zw. Zaw. Prac. Przem. Budowlanego, Chemicznego, Cukrowniczego, Konfekcyjno - Odzieżowego, Naftowego, Skórzanego, Spożywczego, Włókienniczego, Górników, Metalowców, Kolejarzy, Prac. Poczty i Telekomunikacji, Samorządu Teryt., Spółdzielczych, Leśnych i Przem. Drzewnego.

Regulamin Związkowej Rady nadawał jej prawo kierowania sportem związkowym i określił jej samodzielną rolę w dziedzinie fachowej przy jednoczesnym podporządkowaniu jej w innych sprawach Komisji Centralnej Związków Zawodowych.

Jednym z najbardziej doniosłych aktów w dziejach sportu pracowniczego było osiągnięcie porozumienia ze Związkiem Robotniczych Stowarzyszeń Sportowych. Wydział W. F. i Sportu jeszcze w początku 1947 roku podjął, z przedstawicielami tego Stowarzyszenia, rozmowy w sprawie połączenia i zjednoczenia organizacyjnego w ramach KCZZ i ujęcia w jeden program kultury fizycznej całej młodzieży robotniczej i pracowniczej. Na wielu wspólnych zebraniach omówiono niewątpliwe korzyści, jakie dla świata pracy przyniesie połączenie obu organizacji. W wyniku tych zebrań zwołano w maju 1948 roku ogólnokrajową

konferencję przedstawiciele: Związkowej Rady Kultury Fizycznej i Sportu, Związku Robotniczych Stowarzyszeń Sportowych, Rad Kultury Fizycznej i Sportu, Zarządów Głównych i Wydziałów Wychowania Fizycznego i Sportu OKZZ.

Na konferencji tej przyjęto uchwałę następującej treści: „Związkowa Rada Kultury Fizycznej i Sportu zorganizowana w ramach potężnego, jednolitego ruchu zawodowego ujęła organizacyjnie całą działalność sportową świata pracy. Związek Robotniczych Stowarzyszeń Sportowych, który po reaktywowaniu kontynuuje swoje najlepsze tradycje z okresu do 1939 roku, stał się jednolito-frontową organizacją, skupiającą terenowe kluby robotnicze i kluby organizacji młodzieżowych. Obie bratnie organizacje, w toku swojej praktycznej działalności, stwierdziły, że istnienie dwóch ośrodków dyspozycyjnych, działających na tej samej bazie społecznej, staje się hamulcem dla dalszego rozwoju kultury fizycznej świata pracy. W poczuciu odpowiedzialności [za powierzoną sobie pracę społeczną, mając na uwadze konieczność pogłębienia pracy ideowo-wychowawczej w klubach, biorąc dominujący udział w sporcie ogólnokrajowym i w organizacji nowych jego władz, reprezentując w większości sport polski na forum międzynarodowym — obie organizacje uważają za konieczne scalenie swych wysiłków w jednym ogniwie organizacyjnym.

Związkowa Rada Kultury Fizycznej i Sportu wzmocniona ideowymi klubami i wzbogacona wypróbowanymi działaczami Związku Robotniczych Stowarzyszeń Sportowych, spotęguje swą pracę nad umasowieniem i powszechnością kultury fizycznej, by odpowiadało to realnym potrzebom świata pracy w ustroju demokracji ludowej.

Jednolita organizacja sportowa zorganizowanego świata pracy, oparta na jedności poglądów i dążeń, środków i metod działania — wypełni swoje zadanie, zgodnie z interesami klasy robotniczej“.

W związku ze zjednoczeniem, do Związkowej Rady K. F. i Sportu dokooptowano 4-ch członków — przedstawicieli ZRSS. Powiększono także ilość 15 branżowych Rad Związkowych K.F. i Sportu o 16-tą — Międzyzwiązkową Radę K. F. i Sportu, obejmującą związkowe terenowe organizacje sportowe.

Dotychczasowe osiągnięcia i doświadczenia lat powojennych pozwoliły pod koniec 1948 r. wprowadzić nowe formy organizacyjne sportu związkowego. Związkowa Rada K. F. i Sportu wystąpiła do Prezydium KCZZ z propozycją zmiany struktury sportu związkowego, w której wyniku zamiast 16 pionów sportu związkowego powstało ich tylko 9. Jednocześnie u r e g u l o w a n o z a s a d y p r a w n e, które dotychczas w istocie były pomijane. Większość klubów związkowych posiadała swoje własne, najróżnorodniejsze statuty. Utworzono wtedy przy związkach zawodowych zrzeszenia sportowe, oparte o statut, w którym niezwykle mocno jest podkreślona zależność zrzeszenia od zarządu głównego związku. Na statucie zrzeszenia — oparte będą wszystkie komórki sportu związkowego. A więc utworzenie, likwidacja klubów oraz budżet będą zależały wyłącznie od Zarządu Głównego Zrzeszenia.

Druga zasadnicza zmiana jaka zaszła pod koniec 1948 r., to sprecyzowanie roli klubu sportowego. Sport związkowy, od początku swego istnienia, opierał się na klubie sportowym. Klub jednoczył w sobie dwa cele: masowość i wyczyn. Praktyka wykazała, że te dwa zadania przerastają możliwości klubu. W rzeczywistości wyczyn eliminował masowość. Jest rzeczą zrozumiałą, że ruch związkowy nie mógł zrezygnować z masowości. Pozostawiono klubom związkowym troskę o wyczyn sportowy, a całą akcję wychowania fizycznego wśród mas pracujących przeniesiono na k o ł a s p o r t o w e, które stworzone zostaną przy zakładach pracy. Koła sportowe będą prowadziły akcję powszechnego wychowania fizycznego, będą przygotowywały swoich uczestników do masowych poka-

zów gimnastycznych, do biegów na przełaj i marszów. Nie będą brały udziału w wyczynach mistrzowskich, ale mogą organizować turnieje. Do klubu sportowego ma prawo należeć ten, kto zdobył odznakę sportową, jako egzamin swojej sprawności i chce uprawiać sport wyczynowy, chce osiągać rekordy.

To rozgraniczenie roli klubu i koła jest przecięciem wężła gordyjskiego, które napewno przyczyni się do umasowienia wychowania fizycznego. W celu wzmocnienia koordynacyjnej roli OKZZ na terenie sportu, postanowiono utworzyć przy nich Okręgowe Rady Kultury Fizycznej.

Po zdecydowaniu zmian w strukturze sportu związkowego, Związkowa Rada Kultury Fizycznej i Sportu przystąpiła do opracowania budżetu i planu pracy na rok 1949. Postawiono sobie następujące cele: w roku 1949 musi powstać 1000 kół sportowych; kołom tym trzeba dostarczyć sprzętu sportowego i instruktorów. Następnie zdecydowano scentralizować następujące sekcje: szkolenie, zaopatrzenie w sprzęt i budowę. W akcji szkoleniowej zaplanowano 49 kursów i obozów dla 2919 uczestników. Sprzętu postanowiono zakupić za sumę 413 milionów złotych. Na inwestycje przeznaczono 142 miliony złotych.

Sport związkowy, mimo krótkiego czasu swego istnienia, nabiera co rok bardziej klasowego oblicza. Związkowe kluby sportowe pozbywają się może zbyt wolno, ale stale elementów, które żerowały na sporcie i wyzyskiwały go do swych celów. Dziś coraz mniej jest tak zwanych „mecenasów“ sportowych, od których woli zależała przyszłość poszczególnych zawodników. Sport związkowy na swoim odcinku prowadzi walkę klasową i w tej walce powinien odgrywać coraz większą rolę.

W okresie sprawozdawczym, kierownictwo sportu związkowego miało do rozstrzygnięcia wiele zasadniczych problemów. Śmiało można powiedzieć, iż sport związkowy przoduje w sporcie ogólnopolskim pod tym względem.

Do załatwienia zostało jeszcze wiele spraw, muszą one być jednak rozpatrywane nie tylko pod kątem związkowym.

Ustalenie form organizacyjnych i okrzepnięcie naszej młodej kadry rokuje nadzieję, że nasz udział w rozstrzygnięciu tych problemów będzie godny ogólnego udziału związków zawodowych w budowie Polski Socjalistycznej.

8 marca 1949 roku Związkowa Rada Kultury Fizycznej i Sportu złożyła sprawozdanie na Prezydium KCZZ ze swej działalności. Wynikiem tego sprawozdania jest rezolucja Prezydium, której powzięcie jest niewątpliwie największym sukcesem sportu związkowego. W rezolucji tej KCZZ po raz pierwszy wyraźnie wytycza drogę sportowi związkowemu i zapewnia mu całkowite poparcie wszystkich ogniw ruchu związkowego.

CZĘŚĆ X

SPRAWOZDANIE FINANSOWE
ZA ROK 1946 i 1947

SPRAWOZDANIE FINANSOWE ZA r. 1946 i 1947

Sprawozdanie niniejsze zawiera, zgodnie z tym, co jest przyjęte w instytucjach społecznych. R a c h u n e k działalności i B i l a n s z a m k n i ę c i a

za każdy wymieniony w nagłówku rok kalendarzowy. Rachunek działalności — to wykonanie budżetów. Nie podajemy tablic porównawczych zaplanowania i wykonania budżetów, ponieważ w latach 1946 i 1947 gospodarka finansowa KCZZ oparta była początkowo na budżetach miesięcznych, następnie na kwartalnych. Nie było budżetów rocznych. Zmiany organizacyjne, szybki rozrost instytucji, podejmowanie coraz nowych akcji, były przyczyną takiego właśnie sposobu budżetowania.

Jak widać z wyników działalności — gospodarka finansowa KCZZ prowadzona była w miarę posiadanych środków. Jeśli w bilansach figurują nawet pewne nadwyżki (w budżecie funduszy organizacyjnych), to są one wynikiem z góry zaplanowanym, wynikiem skromnej, oszczędnej gospodarki, aby można było osiągnięte nadwyżki, po zaspokojeniu bieżących potrzeb organizacyjnych, użyć na cele inwestycyjne, tj. konkretnie na kupno domu, który stałby się stałą siedzibą KCZZ.

Inny charakter mają nadwyżki w budżecie funduszy kulturalno-oświatowych. Nie miały one charakteru planowego. Pojawiały się nieoczekiwanie, dlatego, że wpłaty z przemysłu na akcję kulturalno-oświatową nie rozkładały się równomiernie na cały rok kalendarzowy, lecz przybierały silnie pod koniec roku tak, że KCZZ nie miała możliwości rozchodowania ich przed zamknięciem rachunków. Wpłaty na akcję kulturalno-oświatową nie były wówczas jeszcze zcentralizowane. Mieliśmy do czynienia z tysiącem drobnych przedsięwzięć przemysłowych i handlowych, płacących oddzielnie te świadczenia,

każde za siebie. Nierównomierność wpływów z tego tytułu była zjawiskiem stałym, aż do czasu ześrodkowania tych świadczeń w Centralnych Zarządach Przemysłu w roku 1948.

Podane poniżej dwa kolejne bilanse zamknięcia świadczą o niezmiernie szybkim rozroście instytucji. Gdy bilans na koniec roku 1946 zamyka się sumą zł. 115.496.684,11 — to bilans na koniec 1947 r. — już sumą zł 384.569.163,45 — a więc ponad trzykrotnie większą. Ten wielki i wielostronny rozrost KCZZ wymagał od aparatu kasowo-rachunkowego bardzo sprawnego działania i szybkiego przystosowywania się do nowo pojawiających się sytuacji. Trzeba było intensywnie porządkować rachunkowość instytucji, ustalać właściwe formy budżetowania, tworzyć wzorce dla sprawozdawczości, nastawiać rachunkowość na coraz szerszy zakres działania instytucji i na wzrost jej znaczenia w ruchu związkowym, jako instancji kierowniczej.

Gdy rok 1946 był jeszcze okresem wybuchającego autonomizmu finansowego poszczególnych ogniw i agend związkowych, to już w roku 1947 kierownicza rola Komisji Centralnej Związków Zawodowych w dziedzinie finansowej zaznacza się coraz wyraźniej, przede wszystkim w stosunku do ogniw terenowych, tj. do OKZZ i do nowo powstających agend związkowych. Znajduje to wyraz w sprawozdaniu finansowym za rok 1947. Sprawozdanie to zawiera, obok rachunku działalności i bilansu KCZZ, także bilans zbiorczy OKZZ i bilanse zbiorcze Szkół i Domów Kultury. Na uboczu pozostawały w tym czasie jeszcze ogniwa pionowe ruchu związkowego i dopiero rok 1948 — w wyniku uchwał Plenum KCZZ o centralizacji gospodarki związkowej — przyniesie pod tym względem zmiany na lepsze i pozwoli na ujęcie rachunkowe zarówno działalności finansowej, jak i stanu majątkowego Związków Zawodowych.

Sprawozdanie finansowe KCZZ za rok 1948 zostanie jednak przedstawione Kongresowi Związków Zawodowych oddzielnie, wskutek tego, że oddanie do druku niniejszego sprawozdania nastąpiło wcześniej, zanim bilans KCZZ i bilanse Zarządów Głównych Z.Z. za rok 1948 zostały opracowane.

ZESTAWIENIA FINANSOWE

1. Rachunek działalności Komisji Central

1. BUDŻET

WYDATKI

a) Personalne

1. Pobory pracowników	7.552.458.88	
2. Ubezpieczenia społeczne	1.140.719.84	
3. Dopłata do wyżywienia pracowników	567.875.09	
4. „ do czasów pracowniczych	3.587.14	
5. Wynagrodzenia za prace dorywcze	37.267.—	9.301.907.95

b) Ogólno - organizacyjne

6. Konferencje, zjazdy i przyjęcia del. zagran.	963.925.07	
7. Wyjazdy zagran. własnych delegacji	160.513.—	
8. Diety i koszty podróży	673.413.78	
9. Dotacje na potrzeby organ. O. K. Z. Z.	613.063.—	
10. „ na potrzeby Zw. Zaw.	177.000.—	
11. „ na akcję spółdz. w O. K. Z. Z.	399.436.—	
12. Akcja W. F. i Sportu	2.003.714.05	
13. „ wysiedl.-osiedl. na Pomorzu	216.810.—	
14. Koszty związane z Refer. Ludowym	3.743.511.25	
15. Składki do Świat. Feder. Zw. Zaw.	958.635.10	
16. Broszury, plakaty i mat. dekorac.	104.345.—	
17. Dzienniki i czasopisma	205.408.50	
18. „Biuletyn Informacyjny“	55.204.50	
19. Ofiary i zapomogi bezzwrotne	254.437.90	
20. Koszty reprez. Przewodn. K. C. Z. Z.	15.760.—	
21. R ó ż n e	280.443.67	10.825.620.82

c) Administracyjno - gospodarcze

22. Mat. piśmienne i przybory kancelar.	438.866.40	
23. Opłaty pocztowo-telegraficzne	156.748.72	
24. Opłaty telefoniczne	214.984.—	
25. Komorne i opał	107.892.—	
26. Światło i energia elektryczna	101.576.—	
27. Utrzymanie czystości i porządku	70.177.64	
28. Remont lokalu i konserw. urządzeń	161.674.—	
29. Mat. pędne	748.095.59	
30. Remonty samochodów	1.550.381.10	
31. Inne koszty eksploat. samochodów	244.804.—	
32. Koszty finansowe	13.661.99	3.808.861.44

d) Inwestycyjne

33. Zakup ruchomości	1.142.284.—	
34. „ środków transportowych	1.239.000.—	2.381.284.—
Nadwyżka		15.514.814.88

41.832.489.09

nej Związków Zawodowych za r. 1946 r. ORGANIZACYJNY

DOCHODY

1. Wpływy ze składek związkowych	31.660.726.51
2. Subwencje na akcję spółdzielczą	1.002.090.—
3. " " " W. Fiz. i Sportu	1.957.856.—
4. Na koszty związane z Referendum Ludowym . .	5.000.000.—
5. Na akcję wysiedl.-osiedl. na Pomorzu	100.000.—
6. Z diet poselskich członków K. C. Z. Z.	428.871.—
7. Ze sprzedaży broszur, znaczków Kongres. i fotogr.	313.614.—
8. Zwroty poniesionych wydatków	393.811.41
9. Udział w kosztach adm.-gosp. budżetu akcji K. C.	400.000.—
10. Odsprzedaż samochodów	277.000.—
11. Odsetki bankowe uzyskane	81.217.14
12. Różne	217.303.03

41.832.489.09

II. BUDŻET AKCJI KUL

WYDATKI

1.	Dotacje dla Zw. scentralizowanych na akcję K. O.	37.680.000.—
2.	„ „ O. K. Z. Z. — na akcję K. O.	14.765.000.—
3.	„ „ Szkół związkowych	902.542.—
4.	„ „ O. K. Z. Z. — na szkolenie	109.167.50
5.	„ na akcję sport. i wych. fiz.	300.000.—
6.	„ dla Domów Kultury Zw. Zaw.	400.000.—
7.	Dotacja dla biblioteki K. C. Z. Z.	400.000.—
8.	Zakup książek i broszur	811.507.50
9.	Stypendia i nagrody	161.480.—
10.	Konferencje, zjazdy, referaty	154.688.17
11.	Składka na R. T. P. D.	200.000.—
12.	Biblioteki ruchome	250.000.—
13.	Na ogólnopolski Konkurs prac. świetlicowych	1.075.000.—
14.	Udział w kosztach ogólnych K. C. Z. Z.	400.000.—
15.	Koszty finansowe	15.267.08
16.	Rezerwa na urządzenie szkół związk.	15.000.000.—
	Nadwyżka	23.860.491.62

96.485.143.87

TURALNO-OŚWIATOWEJ

DOCHODY

1. Wpływy z przemysłu — 0,5% od funduszu płac	94.533.143.87	
2. Subwencje rządowe	1.952.000.—	96.485.143.87

96.485.143.87

III. BUDŻET

WYDATKI

1. Koszty nakładu „Związkowca“		
Papier	1.888.109.30	
Druk	2.235.937.70	
Klisze	126.892.—	
Honoraria autorskie	359.764.50	
Ekspedycja pocztowa	188.853.77	
Odsetki kolportera	4.915.—	4.804.472.27
2. Koszty nakładu „Rob. Przegl. Gosp.“		
Papier	171.592.75	
Druk	720.466.—	
Klisze	8.535.—	
Honoraria autorskie	311.132.—	
Ekspedycja pocztowa	10.443.40	
Ogłoszenia i reklama	19.800.—	1.241.969.15
3. Wspólne koszty administracyjne:		
Diety i koszty przejazdów	163.575.50	
Prenumerata dzienników	164.139.50	
Materiały piśmienne i druki	17.146.50	
Opłaty pocztowe	20.322.25	
Opakowania	39.747.75	
Egzemplarze gratisowe	82.279.50	
Kupno czcionek i innych urządzeń	49.197.—	
Wyплаты na Fundusz Wdów i Sierot po dziennikarzach	7.320.50	
Różne	69.440.34	613.168.84
4. Zwroty „Związkowca“		143.556.75
5. „ „Rob. Przegl. Gosp.“		103.580.90
6. Rezerwa na pokrycie nieściąg. prenumer.		672.268.49

7.579.016.40

AKCJI PRASOWEJ

DOCHODY

1. Kolportaż „Związkowca“	6.528.243.40
2. „ „ „Rob. Przegl. Gosp.“	770.887.—
3. <u>Wpływy z ogłoszeń</u>	279.886.—

7.579.016.40

2. BILANS

KOMISJI CENTRALNEJ ZW. ZAW.

AKTYWA

1. Gotówka w kasie	1.894.340.04	
2. Banki — k-ta czekowe	58.833.123.81	
3. Udziały:		
w B. G. S. w Warszawie	150.000.—	
w „Kasie Samop.“ Koła ZZPIS . . .	46.742.—	196.742.—
4. Należności:		
Sumy do rozliczenia	138.588.—	
Pożyczki	33.000.—	
Drukarnie — z rozliczenia papieru .	249.203.45	
Organizacje związk. za mat. włó-		
kiennicze przydz.	686.966.75	
Różne	189.706.88	1.297.465.08
5. Prenumeratorzy:		
„Związkowca“	1.832.591.30	
„Rob. Przegl. Gosp.“	280.819.40	2.113.410.70
6. Zapasy:		
Art. żywnościowe	103.920.35	
Mat. tekstylne i odzieżowe	1.356.552.75	
Sprzęt sportowy	74.925.—	
Mat. piśmienne	390.592.—	
Opał	32.160.—	
Mat. pędne	105.573.62	
Zapasowe wyposażenie samoch. . .	1.067.239.—	3.130.962.72
7. Inwentarz żywy		
Trzoda chlewna		10.383.76
8. Różny inwentarz ruchomy:		
Urządzenie biura	2.919.140.—	
Inwentarz stołówki prac.	38.930.—	
Różny inwentarz gosp.	90.316.—	
Inwentarz sportowy	190.500.—	
„ drukarski	49.197.—	
Instrumenty muzyczne	135.300.—	
Mat. techniczne	39.710.—	3.463.093.—
9. Środki transportowe:		
Samochody osobowe	4.020.000.—	
„ ciężarowe	3.520.000.—	
Rowery	2.300.—	
Urządzenie garażu	48.000.—	7.590.300.—
10. Biblioteka		290.605.—
11. Nieruchomości:		
Dom w Warszawie — w odbudowie	36.676.258.—	
Suma bilansowa	115.496.684.11	

POZYCJE POZABILANSOWE

1. Kaucja hipoteczna na zabezp. pożyczki długot. . .	6.600.000.—
Główny buchalter	Kierownik Wydziału Finansowego
(—) J. Szweryn	(—) S. Madej

ZAMKNIĘCIA

NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 1946 R.

PASYWA

1. Zobowiązania:

Krótkoterminowe	4.613.371.32	
Hipoteczne	33.000.000.—	37.613.371.32

2. Fundusze specjalne:

F. budowy Centr. Domu Zw.	7.159.772.26	
F. biblioteczny	109.395.—	
F. wyborczy	2.731.725.—	10.000.892.26

3. Rezerwy:

Na remont i urządzenie Szkół zw.	15.000.000.—	
Na pokrycie nieściąg. prenumerat	672.268.49	
Na akcję higieny i bezp. pracy	100.000.—	15.772.268.49

4. Fundusz zasobowy

11.343.998.—

5. Wyniki działalności budżet.:

Nadwyżka z r. 1945	1.390.847.54	
„ za r. 1946:		
a) z budżetu organiz.	15.514.814.88	
b) „ akcji KO	23.860.491.62	40.766.154.01

Suma bilansowa	115.496.684.11
--------------------------	----------------

POZYCJE POZABILANSOWE

1. B. G. K. w Warszawie — za kaucję hip. na zabezp. pożyczki 6.600.000.—

Skarbnik
(—) P. Gajewski

Przewodniczący
(—) K. Witaszewski

3. Rachunek działalności Komisji Central

I. BUDŻET OR

WYDATKI

a) Personalne

1. Pobory pracowników	16.921.365.43	
2. Ubezpieczenia Społeczne	3.937.213.25	
3. Dopłata do stoł. prac.	1.406.003.49	
4. Dopłata do czasów prac.	59.913.50	
5. Wynagrodz. za prace dorywcze . . .	143.289.94	22.467.785.61

b) Ogólno-organizacyjne

6. Konferencje, zjazdy, posiedz. . . .	428.334.71	
7. Wyjazdy zagraniczne	211.473.50	
8. Koszty przyjęcia deleg. obcych i inne reprez.	493.818.—	
9. Dopłata do akcji prasowej	4.883.490.23	
10. Dotacje na cele organ. w ZZ. . . .	250.000.—	
11. „ dla O.K.Z.Z.	7.376.539.27	
12. „ dla Pow. Rad Zw. Zaw.	18.478.670.—	
13. „ na akcję spółdz. w O.K.Z.Z. . . .	1.331.500.—	
14. Na akcję młodzieżową	150.360.—	
15. Diety i koszty podr. służb.	1.639.998.12	
16. Broszury, odezwy, mat. dekor. . . .	396.804.89	
17. Dzienniki i czasopisma	324.259.40	
18. Ofiary i zapomogi bezzwrotne . . .	1.752.981.42	
19. Składka do Świat. Feder. Z. Z. . . .	1.660.111.—	
20. Różne wydatki organizacyjne	41.502.—	39.419.842.54

c) Inwestycyjne

21. Zakup ruchomości biurowych	1.591.810.—	
22. „ pojazdów mechanicznych	4.744.805.—	6.336.615.—

d) Odpisy

23. Rezerwa na urządzenie domu przy ul. Kopernika	6.000.000.—	
24. Na Fundusz Budowy Domu KCZZ . .	50.000.000.—	56.000.000.—

e) Wydatki admin.-gospod.

25. Mat. pismienne, książki, druki . . .	1.310.651.70	
26. Opłaty pocztowe i telegraf.	285.262.—	
27. „ telefoniczne	262.282.—	
28. Komorne	52.650.—	
29. Oświetlenie	199.186.—	
30. Opał	150.900.—	
31. Utrzymanie czystości i porz.	141.378.94	
32. Drobne remonty lokalu	76.936.30	
33. Remont i konserw. ruchomości . . .	144.903.—	
34. „ „ samochodów	2.756.962.50	
35. Materiały pędne	2.248.788.24	
36. Inne koszty eksploat. samoch. . . .	589.915.75	
37. Koszty bankowe	111.185.16	
38. Zapłacone odsetki, grzywny i drobne opłaty publ.	18.045.20	
39. Różne wydatki admin.-gosp.	89.727.97	
40. Umorzone należności	97.663.33	8.536.438.09

Razem 132.760.681.24

Nadwyżka budżetowa 7.091.490.74

139.852.171.98

nej Związków Zawodowych za rok 1947

GANIZACYJNY

DOCHODY

1. Wpływy ze składek związkowych	112.035.004.16
2. Wpływy ze składek na P. R. Z. Z.	17.742.346.—
3. Udział budżetu K. O. w kosztach admin.-gosp. . .	2.850.000.—
4. Udział budżetu Prasowego w kosztach adm.-gosp.	1.800.000.—
5. Dotacja Zw. Gosp. „Społem” na akcję spółdz. . .	3.012.000.—
6. „ na akcję „Młodzieżowego Wyścigu Pracy“	100.000.—
7. Odsprzedaż samochodów	837.713.—
8. Odsetki uzyskane	807.337.39
9. Zwroty poniesionych wydatków	394.313.33
10. Wpływy z ofiar i darowizn	82.366.—
11. „ z diet poselskich	29.216.—
12. „ ze sprzedaży druków	5.445.—
13. Różne	156.431.10

139.852.171.98

II. BUDŻET AKCJI KULTU

WYDATKI

1.	Dotacje dla Zarządów Gł. Z. Z. na akcję świetlicową	140.274.320.—
2.	„ na akcję kult.-oświat. w OKZZ	15.768.580.—
3.	„ na ufundowanie bibliotek w OKZZ	5.821.338.75
4.	„ budżet. dla Woj. Szkoły Zw.	33.166.381.50
5.	Dotacja dla Woj. Szkoły Zw. Zaw. w Gdańsku — na remont i wyposażenie	6.723.124.25
6.	Dotacja dla Centr. Szkoły Zw. Zaw. — Łódź	14.238.050.—
7.	„ dla Związk. Domów Kultury	7.100.000.—
8.	Dotacje dla teatrów	720.000.—
9.	Koszty zorganizowania ogólnopolskiego Kursu Świe- lic Związkowych	15.930.722.02
10.	Centralny zakup broszur	264.090.—
11.	Własna akcja wydawnicza	855.550.—
12.	Dotacja na akcję W. F. i Sportu w KCZZ	1.800.000.—
13.	„ na Bibliotekę K. C. Z. Z.	1.601.650.—
14.	Stypendia	1.018.500.—
15.	Dotacja dla R. T. P. D.	1.200.000.—
16.	„ dla Szkoły Wiecz. Dokszt. — Żyrardów	130.000.—
17.	Różne dotacje jednorazowe na cele K. O.	3.756.354.—
18.	Pobory pracowników Wydziału K. O.	1.941.249.—
19.	Diety i koszty podróży	343.432.—
20.	Konferencje i zjazdy	125.863.19
21.	Udział w kosztach ogólnych K. C. Z. Z.	2.850.000.—
22.	Różne	110.038.28
23.	Odpisy:	
	a) Rezerwa na urządzenie Festivalu 1948 r.	20.000.000.—
	b) Rezerwa na akcję K. O. w Zarz. Gł. Z. Z. (do podz.)	43.569.732.36 63.569.732.36

319.208.975.35

RALNO-OŚWIATOWEJ

DOCHODY

1. Wpływy z przemysłu 0,5% od funduszu płac	303.570.096.75
2. Rezerwa z 1946 r.	15.000.000.—
3. Rabaty od zakup. książek i zwrot kosztów przes.	456.686.50
4. Różne wpływy	182.192.10

319.208.975.35

III. BUDŻET AKCJI

WYDATKI

1. „Związkowiec“

Papier	4.866.707.04	
Skład i druk	5.284.266.—	
Klisze	385.473.—	
Honoraria autorskie	925.059.—	
Ekspedycja, poczta i przewóz	296.434.90	
Koszty reklamy	4.000.—	11.761.939.94

2. „Biuletyn Informacyjny“

Papier	161.332.—	
Honoraria autorskie	117.843.—	
Druk	15.550.—	294.725.—

3. „Robotniczy Przegląd Gosp.“

Papier	820.836.56	
Skład i druk	2.019.260.—	
Klisze	700.—	
Honoraria autorskie	877.558.—	
Ekspedycja	11.614.—	
Koszty reklamy	295.320.—	
Oprawa roczników	47.500.—	4.072.788.56

4. Wspólne koszty administr.

Wydatki personalne	4.226.219.70	
Diety i koszty podróży	236.324.—	
Prenumerata wydawnictw obcych	193.727.—	
Materiały piśmienne	29.139.—	
Poczta	68.450.44	
Opakowanie	240.640.—	
Egzemplarze „gratis“	510.531.—	
Koszty finansowe	11.952.80	
Wspólne koszty eksped.	401.925.80	
Przepisywanie pamiętników	44.790.—	
Odsetki kolporterów	52.490.—	
Koszty reklamy i ogłoszeń	26.000.—	
Umorzone należności za prenumeratę	141.205.55	
Udział w kosztach admin.-gospod.		
budż. ogólnego	1.800.000.—	
Różne	290.085.02	8.273.480.31

24.402.933.81

WYDAWNICZO-PRASOWEJ

DOCHODY

1. Z kolportażu „Związkowca“	14.029.345.25
2. „ „ „Rob. Przegl. Gosp.“	2.571.793.—
3. Z ogłoszeń w „Związkowcu“ i w „Rob. Przegl. Gosp.“	639.400.—
4. Ze sprzedaży makulatury	174.401.—
5. Zysk ze sprzedaży wydawnictw książk.	999.404.40
6. Dotacje „Spółem“ na „Rob. Przegl. Gosp.“	700.000.—
7. Różne wpływy	47.961.44
8. Przeniesiona rezerwa z r. 1946	357.136.49
9. Dotacja z budżetu organiz.	4.883.490.23

24.402.933.81

IV. BUDŻET AKCJI WYCHO

WYDATKI

1. Pobory pracowników	451.384.—
2. Diety i koszty podróży	110.440.—
3. Sprzęt sportowy	87.375.—
4. Akcja szkoleniowa	250.000.—
5. Imprezy sportowe	1.832.567.53
6. Nagrody	422.374.—
7. Różne	310.013.—
Razem	3.514.153.53
Nadwyżka budżetowa	4.467.889.23

7.982.042.76

WANIA FIZYCZNEGO i SPORTU

DOCHODY

1. Dotacje z budżetu kult.-oświat.	1.800.000.—
2. Wpłaty 100 zł z przemysłu na akcję W. F. i Sportu .	4.479.988.26
3. Inne wpływy	1.702.054.50

7.982.042.76

4. BILANS ZAMKNIĘCIA

KOMISJI CENTRALNEJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH NA DZIEŃ 31.XII.1947

AKTYWA

I. Gotówka w Kasie	4.160.831.69	
II. Gotówka w Bankach — na k-tach czekowych	205.391.341.13	
III. Papiery wartościowe:		
Obligacje P.P.O.K.	12.500.—	
IV. Udziały:		
w „B. G. S.” — Warszawa, 100 udziałów po 1.500.— zł	150.000.—	
w „Warsz. Spółdz. Mieszk.”	20.—	
w „Kasie Samop.” Koła ZZPIS przy KCZZ	1.335.172.—	1.485.192.—
V. Należności:		
Sumy do rozliczenia	482.787.—	
Zaliczki na odbudowę domu K. C. Z. Z.	91.100.000.—	
Zaliczki na honoraria aut. i prac. techn.-lit.	131.716.—	
Z rozliczenia za papier	184.245.47	
Za broszury i książki	856.021.—	
Pożyczki dla organ. związk.	1.100.000.—	
Różne	10.586.547.19	104.441.316.66
VI. Prenumeratorzy:		
„Związkowca”	2.837.175.40	
„Biuletynu Informacyjnego”	364.010.—	
„Rob. Przegl. Gosp.”	631.653.75	3.832.839.15
VII. Zapasy:		
Materiały piśmienne	392.040.50	
Artykuły żywnościowe	111.705.31	
„ odzieżowe	526.418.47	
Sprzęt sportowy	387.047.—	
Materiały pędne	62.745.32	
Opał	45.790.—	
Materiały techniczne	32.211.30	
Zapasyowe części samochod.	3.676.457.—	
Papier Wyd. Prasowego	230.455.60	
Wydawnictwa własne	155.857.—	
Książki Wyd. K. O.	262.564.32	5.883.291.82
VIII. Różny inwentarz ruchomy:		
Urządzenia Biura	4.654.701.—	
Inwentarz świetlicowy	160.300.—	
„ stołówki prac.	72.110.—	
„ garażu	46.550.—	
„ drukarni	526.984.—	
Różny inwentarz gosp.	185.695.—	
Inwentarz sprzętu sport.	157.500.—	5.803.840.—
IX. Inwentarz żywy:		
X. Środki transportowe:		
Samochody osobowe	7.958.331.—	
„ ciężarowe	3.501.830.—	
Inne	2.300.—	11.462.461.—
XI. Biblioteka — stan inwent. książek		1.299.442.—
XII. Nieruchomości:		
Koszty nabycia domu w W-wie	40.636.258.—	
Koszty odbudowy	159.850.—	40.796.108.—
XIII. Inne aktywa:		
XIV. Wyniki działalności:		
Suma bilansowa	384.569.163.45	

POZYCJE POZABILANSOWE

Kaucje hipoteczne wyd. B.G.K.w/m na zabezpiecze-	
nie pożyczki	6.600.000.—
Główny buchalter	Kierownik Wydziału Finansowego
(—) J. Szweryn	(—) S. Madej

PASYWA

XV. Zobowiązania:		
Krótkoterminowe	2.795.977.79	
Sumy przechodnie	25.784.550.48	
Długoterminowe	27.500.000.—	56.080.528.27
XVI. Fundusze specjalne:		
F. Budowy Centr. Domu ZZ.	192.286.353.18	
F. Budowy Drukarni KCZZ	18.860.491.62	
F. Biblioteczny	754.415.—	211.901.259.80
XVII. Rezerwy:		
Na zakup maszyn druk.	4.522.213.—	
Na urządz. Domu KCZZ	6.000.000.—	
Na urząd. „Festivalu” 1948 r.	20.000.000.—	
Na zaliczki akcji W. F. i Sportu 1948 r.	12.371.889.05	
Na akcję masową K. O. w Zw. Zaw. (do rozdziału)	43.569.732.36	86.463.834.41
XVIII. Fundusz zasobowy		18.565.743.—
XIX. Inne pasywa:		
XX. Wyniki działalności za r. 1947:		
Nadwyżka budż. organ.	7.089.908.74	
„ „ W. F. i Sp.	4.467.889.23	11.557.797.97
Suma bilansowa	384.569.163.45	

POZYCJE POZABILANSOWE

Bank Gospodarstwa Kraj. w Warszawie — za kaucję	
hipot. na zabezp. pożyczki	6.600.000.—
Skarbnik	Przewodniczący
(—) P. Gajewski	(—) K. Witaszewski

5. BILANS ZBIOROWY
OKRĘGOWYCH KOMISYJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH
na dzień 31 grudnia 1947 roku

B i l a n s e z d n i a 31 g r u d n i a 1947 r o k u																	
AKTYWA		OKZZ w Białymstoku	OKZZ w Bydgoszczy	OKZZ w Gdańsku	OKZZ w Katowicach	OKZZ w Kielcach	OKZZ w Krakowie	OKZZ w Lublinie	OKZZ w Łodzi	OKZZ w Olsztynie	OKZZ w Poznaniu	OKZZ w Rzeszowie	OKZZ w Szczecinie	OKZZ w Warszawie	OKZZ we Wrocławiu	Rady Związków Zawodowych w Warszawie	Bilans zbiorowy
I	Kasa	12.555,69	438.115,66	118.763,81	120.483,—	366.221,86	748.373,71	5.245,54	809.706,—	90.918,81	34.343,96	315.915,97	187.007,30	207.586,49	551.690,44	432.589,—	4.439.517,24
II	Banki	361.667,77	60.091,29	203.311,—	635.856,33	212.881,49	1.714.741,46	448.670,—	1.833.427,15	1.261,—	1.018.230,64	142.666,60	84.871,23	5.396,—	816.940,—	2.585.485,40	13.125.497,56
III	Papiery wartościowe			50.000,—				5.000,—	1.500,—								56.500,—
IV	Udziały						5.000,—		6.000,—								11.000,—
V	Należności	29.395,—	283.662,50	1.803.194,—	1.227.698,49	244.525,—	641.721,25	61.611,—	7.149.793,—	92.200,—	640.180,65	74.121,—	49.429,—	8.000,—	1.459.808,80	450.190,—	14.215.529,69
VI	Zaległe prenumer. za czas. Związk.	20.732,—			148.410,—	227.778,—	418.590,—	93.586,—	982.733,75	105.222,—	460.497,44	35.798,—	289.593,—	660,—			2.783.600,19
VII	Zapasy		73.849,—	72.614,90	352.358,—		153.430,—		1.576.422,02	31.719,—	45.500,—			193.691,—	11.737,70	136.766,—	2.648.087,62
VIII	Różny inwentarz ruchomy	457.585,—	1.082.588,—	224.008,—	2.048.930,—	560.310,—	1.755.924,—	349.568,—	2.156.443,—	90.395,40	955.165,—	589.210,50	134.450,—	13.391,—	69.975,—	1.725.857,—	12.313.799,90
IX	Inwentarz żywy					9.500,—			70.000,—								79.500,—
X	Środki transportowe	237.603,—		1.733.210,—	1.345.000,—		472.001,—	165.000,—	574.812,—	45.025,—	600.000,—	130.000,—	184.155,—	118.000,—		1.424.199,—	7.029.006,—
XI	Biblioteka	89.416,—		150.080,—	208.647,—	10.564,75	987.685,—	192.227,—		7.942,75		118.478,75	220.327,50	98.910,—		172.453,—	2.256.731,75
XII	Nieruchomości								3,—			97.925,91					97.928,91
XIII	Inne aktywa								2.215.968,68						10.129.535,67		12.345.504,35
XIV	Wynik działalności:																
	Niedobór budżetu ogólnego					677.961,71		146.320,93		31.967,48		662.809,87	31.173,47				1.550.233,46
	„ „ kult.-oświat.		262.149,23			7.297,21	430.238,97			170.683,35	2.353.792,94					100.229,—	3.324.390,70
		1.208.954,46	2.200.455,68	4.355.181,71	6.087.382,82	2.317.040,02	10.327.705,39	1.467.228,47	17.376.809,60	667.334,79	6.107.710,63	2.166.926,60	1.181.006,50	745.634,49	13.039.687,61	7.027.768,40	76.276.827,17
PASYWA																	
XV	Zobowiązania	236.099,—	406.278,60	222.376,—	605.503,90	1.736.665,27	988.218,52	397.725,42	2.962.306,35	523.971,64	1.610.346,38	586.464,89	351.504,—	220.035,—	4.459.876,11	2.223.062,—	17.530.433,08
XVI	Fundusze specjalne	128.292,—	366.843,30	512.728,—	124.116,—		4.520.789,58	27.350,75	1.966.094,88		1.338.754,25	155.842,25	219.341,—	63.834,—	4.031.084,37	193.940,—	13.649.010,38
XVII	Rezerwy								7.203.635,—								7.203.635,—
XVIII	Fundusz zasobowy	784.604,—	1.082.488,—	2.107.298,—	3.602.577,—	580.374,75	3.215.610,—	706.795,—	2.801.259,—	143.363,15	1.555.165,—	935.615,—	538.932,50	330.301,—	69.975,—	3.322.509,—	21.776.966,56
XIX	Inne pasywa																
XX	Wynik działalności:																
	Nadwyżka budżetu ogólnego	59.959,46	344.745,78	1.301.407,42	1.755.185,92		1.603.087,29		2.443.514,37		1.603.445,—			131.464,49	3.521.944,21	1.288.257,40	14.053.011,34
	„ „ kult.-oświat.			211.372,29				335.357,30				489.004,30	71.229,—		956.807,92		2.063.770,81
		1.208.954,46	2.200.455,68	4.355.181,71	6.087.382,82	2.317.040,02	10.327.705,39	1.467.228,47	17.376.809,60	667.334,79	6.107.710,63	2.166.926,60	1.181.006,50	745.634,49	13.039.687,61	7.027.768,40	76.276.827,17

6. BILANS ZBIOROWY SZKÓŁ ZWIĄZKOWYCH I DOMÓW KULTURY

na dzień 31 grudnia 1947 roku

Bilanse z dnia 31 grudnia 1947 roku												
AKTYWA	Szkoła wojew. w Bydgoszczy	Szkoła wojew. w Gdańsku	Szkoła wojew. w Katowicach	Szkoła wojew. w Kielcach	Szkoła wojew. w Krakowie	Szkoła wojew. w Łodzi	Szkoła wojew. w Poznaniu	Szkoła wojew. w Warszawie	Szkoła wojew. we Wrocławiu	Centr. szkoła w Łodzi	Dom Kultury w Katowicach	Bilans zbiorowy
I Kasa	14.911,—	42.751,05	54.432,80					246.241,25	3.344,10	452.033,40	3.980,—	817.693,60
II Banki	244.960,—	223.400,—	150.740,—					1.139.121,—	3.010,—	48.831,—	106.710,79	1.916.772,79
III Papiery wartościowe												—
IV Udziały												—
V Należności	52.940,30	87.165,—	64.776,—	478.310,—				53.000,—	176.893,—	209.162,—	383.495,—	1.505.741,30
VI Zaległe prenumer. za czas. Związk.									6.500,—			6.500,—
VII Zapasy		110.144,75	180.653,—	14.152,59					165.270,44	683.339,03	895.937,35	2.049.497,16
VIII Różny inwentarz ruchomy	630.890,40	1.512.705,48	193.591,—	407.262,—	936.889,—	212.388,—	1.601.143,—	433.495,—	63.281,—	2.765.826,47	717.527,—	9.475.001,35
IX Inwentarz żywy										7.000,—		7.000,—
X Środki transportowe										50.000,—	366.692,—	416.692,—
XI Biblioteka		154.420,—		22.442,50		134.258,—		119.167,25	30.348,75	762.225,—	367.858,—	1.590.719,50
XII Nieruchomości	967.280,30											967.280,30
XIII Inne aktywa												—
XIV Wynik działalności: Niedobór budżetu ogólnego			405.881,20		87.487,—		128.499,82		463.150,31			1.085.018,33
„ „ kult.-oświat.												
	1.910.988,—	2.130.586,28	1.050.074,—	922.167,09	1.024.376,—	346.646,—	1.729.642,82	1.991.021,50	911.797,60	4.978.416,90	2.842.200,14	19.837.916,33
PASYWA												
XV Zobowiązania	23.691,—	365.425,50	219.468,—				128.499,82		7.904,—	17.060,—	820.613,—	1.582.661,32
XVI Fundusze specjalne			637.015,—	259.077,50	87.487,—			7.860,—	810.263,85			1.801.703,35
XVII Rezerwy												—
XVIII Fundusz zasobowy	1.598.176,70	1.667.125,48	193.591,—	429.704,50	936.889,—	346.646,—	1.601.143,—	552.659,25	93.629,75	3.585.051,47	1.452.077,—	12.456.693,15
XIX Inne pasywa												—
XX Wynik działalności: Nadwyżka budżetu ogólnego	289.120,30	98.035,30		233.385,09				1.430.502,25		1.376.305,43	569.510,14	3.996.858,51
„ „ kult.-oświat.												
	1.910.988,—	2.130.586,28	1.050.074,—	922.167,09	1.024.376,—	346.646,—	1.729.642,82	1.991.021,50	911.797,60	4.978.416,90	2.842.200,14	19.837.916,33

7. BILANS ZBIOROWY
KOMISJI CENTRALNEJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH W POLSCE I JEJ AGEND
na dzień 31 grudnia 1947 roku

		Bilans z dnia 31.XII 47 r.			Bilans zbiorowy
		Komisji Centralnej Związków Zawodowych	Okręgowych Komisji Związków Zawodowych	Szkoł Wojewódzkich i Domów Kultury	
A K T Y W A					
I	Kasa	4.160.851,69	4.439.513,24	817.693,60	9.418.042,53
II	Banki	205.391.341,13	13.125.497,36	1.916.773,79	220.433.611,28
III	Udziały	12.500,—	56.500,—	—	69.000,—
IV	Papiery wartościowe	1.484.192,—	11.000,—	—	1.496.192,—
V	Należności	104.441.316,66	14.215.529,69	1.505.741,30	120.162.587,65
VI	Zaległe prenum. za „Związkowca“	3.832.839,15	2.783.600,19	6.500,—	6.622.939,34
VII	Zapasy	4.883.291,82	2.648.087,62	2.049.497,16	10.580.876,60
VIII	Różny inwentarz ruchomy	5.803.840,—	12.313.799,90	9.475.001,35	27.592.641,25
IX	Inwentarz żywy	—	79.500,—	7.000,—	86.500,—
X	Środki transportowe	11.462.461,—	7.029.006,—	416.692,—	18.908.159,—
XI	Biblioteka	1.299.442,—	3.246.631,75	1.590.719,50	5.146.893,25
XII	Nieruchomości	40.796.108,—	97.928,91	967.280,30	41.861.317,21
XIII	Inne aktywa	—	12.345.504,35	—	12.345.504,35
XIV	Wynik działalności za 1947 rok	—	—	—	—
	Niedobór budż. ogólnego	—	1.440.233,46	1.075.018,30	2.635.251,76
	„ „ kult.-ośw.	—	3.324.390,70	—	5.324.390,70
		384.569.163,45	76.276.827,17	19.837.916,33	480.683.906,95
P A S Y W A					
XV	Zobowiązania	56.080.528,27	17.430.433,08	1.582.661,32	75.193.622,67
XVI	Fundusze specjalne	211.901.259,80	13.649.010,38	1.801.703,35	227.351.973,53
XVII	Rezerwy	86.463.834,41	7.203.635,—	—	93.667.469,41
XVIII	Fundusz zasobowy	18.555.743,—	21.776.966,56	12.456.693,15	52.799.402,71
XIX	Inne pasywa	—	—	—	—
XX	Wynik działalności za 1947 rok	—	—	—	—
	Nadwyżka budż. ogólnego	7.089.908,74	14.033.011,34	3.996.858,51	25.139.778,59
	„ „ kult.-ośw.	—	2.063.770,81	—	2.063.770,81
	„ „ W. F. i Sp.	4.467.889,23	—	—	4.467.889,23
		384.569.163,45	76.276.827,17	19.897.916,33	480.683.906,95

Główny buchalter
 (—) J. Szeweryn

Kierownik Wydziału Finans.
 (—) J. Madaj

Słarbnik
 (—) P. Gojewski

Przewodniczący
 (—) K. Witaszewski

S P I S T R E S C I

	Str.
SŁOWO WSTĘPNE	
CZĘŚĆ I. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE I SO-	
CJALNE	1
PRZEMIANY GOSPODARCZE POLSKI LUDOWEJ	3
1. Rozwój produkcji	4
2. Zatrudnienie i wydajność pracy	12
3. Masa towarowa na rynku wewnętrznym	20
RUCH WSPÓŁZAWODNICTWA PRACY	23
ZAGADNIENIE PŁAC	35
1. Płace realne	35
2. Rozwój płac w przemyśle państwowym i budownictwie	41
3. Rozwój uposażeń pracowników państwowych i samorządowych	49
NORMOWANIE WARUNKÓW PRACY I PŁACY	53
1. Układy zbiorowe pracy w sektorze uspołecznionym	53
2. " " " " zakładach użyteczności publicznej	64
3. Układy zbiorowe pracy w sektorze prywatnym	65
4. Zagadnienia pragmatyki pracowników państwowych i samorządowych	67
ZAOPATRZENIE LUDNOŚCI PRACUJĄCEJ I KONTROLA SPOŁECZNA NAD OBROTEM TOWAROWYM	70
1. Zaopatrzenie	70
2. Spółdzielczość	79
3. Kontrola społeczna nad obrotem towarowym	82
UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE	85
1. Rozwój świadczeń ubezpieczeniowych	85
2. Statystyka ubezpieczeń społecznych	89
3. Związki zawodowe a ubezpieczenia społeczne	91
4. Zaopatrzenie emerytalne pracowników państwowych i samorządowych	94
BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY	97

	Str.
AKCJA SOCJALNA	104
1. Rozwój akcji socjalnej	104
2. Ogrody działkowe	109
AWANS SPOŁECZNY ROBOTNIKÓW	113
CZĘŚĆ II. SPRAWY ORGANIZACYJNE	117
1. ZAGADNIENIA GOSPODARCZO-ADMINISTRACYJNE	117
2. METODY PRACY ORGANIZACYJNEJ KCZZ	122
3. STAN LICZENNY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH	129
4. STAN ORGANIZACYJNY	133
A. Stan organizacyjny przed I Kongresem	133
B. Centralizacja związków zawodowych	135
C. Struktura związków zawodowych	138
D. Działalność organizacyjna Zarządów Gł. i OKZZ w cyfrach	142
E. Kontrola i lustracja instancji związkowych	143
F. Fuzje liczebne małych związków i utworzenie Zw. Robotników Przemysłu Hutniczego	148
G. Likwidacja dublowania instancji związkowych na szczeblach zakładów pracy	150
5. FUNKCJONOWANIE RAD ZAKŁADOWYCH	151
6. GRUPY ZWIĄZKOWE	155
7. SKŁADKI CZŁONKOWSKIE	158
8. EWIDENCJA, STATYSTYKA I SPRAWOZDAWCZOŚĆ	162
9. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA OKZZ I PRZZ	163
10. UDZIAŁ KCZZ W OGÓLNYCH AKCJACH POLITYCZNYCH	166
11. STATUT	171
12. DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USTAWODAWCZYM I OGÓLNYM	174
13. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA KCZZ	176
14. WĘZŁOWE ZADANIA W DZIEDZINIE PRACY ORGANIZACYJNEJ	180
15. ZMIANY W SKŁADZIE PREZYDIUM KCZZ	185
16. STRUKTURA WEWNĘTRZNA KCZZ	191
RUCH ZAWODOWY W REALIZACJI SOJUSZU ROBOTNICZO-CHŁOPSKIEGO	195
DZIAŁALNOŚĆ BIURA PRAWNEGO KCZZ	198
CZĘŚĆ III. ŁĄCZNOŚĆ Z MIĘDZYNARODOWYM-RUCHEM ZAWODOWYM	203

	Str.
CZĘŚĆ IV. PRACA KULTURALNO-OŚWIATOWA	225
1. SZKOLIŁNIE KADR I AKTYWISTÓW ZWIĄZKOWYCH	229
2. WALKA Z ANALFABETYZMEM	236
3. REPOLONIZACJA	237
4. CZYTELNICTWO	238
5. AKCJA ODCZYTOWA	242
6. ŚWIETLICE I DOMY KULTURY	245
7. ZAGADNIENIE PRACOWNIKÓW ŚWIETLICOWYCH	252
8. AMATORSKI RUCH ARTYSTYCZNY	253
9. UPOWSZECHNIENIE TEATRU, MUZYKI, KINA	268
10. UDZIAŁ W AKCJACH OGÓLNOPANSTWOWYCH	269
11. APARAT PRACY KULTURALNO-OŚWIATOWEJ	271
12. PRACE ORGANIZACYJNE	274
CZĘŚĆ V. AKCJA PRASOWA I WYDAWNICZA	279
CZĘŚĆ VI. KOBIETY W RUCHU ZWIĄZKOWYM	291
DZIAŁALNOŚĆ WSTĘPNA	293
SYSTEMATYCZNA PRACA WYDZIAŁU KOBIECEGO	296
A. Organizowanie pracy w terenie	293
B. Kontrolowanie pracy w terenie	302
C. Centralne opracowywanie zagadnień	302
D. Współpraca z innymi organizacjami	305
PRACA W TERENIE	305
CZĘŚĆ VII. MŁODZIEŻ W RUCHU ZAWODOWYM	315
FIEĆ ETAPÓW MŁODZIEŻOWEGO WYŚCIGU PRACY	323
CZĘŚĆ VIII. WCZASY	349
WARUNKI DO REALIZACJI WCZASÓW	351
AKCJA WCZASÓW W LATACH 1945 — 1947	354
ROK 1948 — WCZASY PRACOWNICZE NA NOWYM ETAPIE ROZWOJU	358
A. Okres przygotowawczy	358
B. Okres organizacji i usprawnień	359
C. Okres centralizacji	364
D. Okres przygotowania do akcji na rok 1949	369

	Str.
CZĘŚĆ IX. SPORT ZWIĄZKOWY	371
CZĘŚĆ X. SPRAWOZDANIE FINANSOWE ZA ROK 1946 i 1947	387
1. RACHUNEK DZIAŁALNOŚCI KOMISJI CENTRALNEJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH ZA ROK 1946	392
Budżet organizacyjny	392
Budżet akcji kulturalno-oświatowej	394
Budżet akcji prasowej	396
2. BILANS ZAMKNIĘCIA KOMISJI CENTRALNEJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 1946 R.	393
3. RACHUNEK DZIAŁALNOŚCI KOMISJI CENTRALNEJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH ZA ROK 1947	400
Budżet organizacyjny	400
Budżet akcji kulturalno-oświatowej	402
Budżet akcji wydawniczo-prasowej	404
Budżet akcji wychowania fizycznego i sportu	406
4. BILANS ZAMKNIĘCIA KOMISJI CENTRALNEJ ZWIĄZ- KÓW ZAWODOWYCH NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 1947	403
5. BILANS ZBIOROWY OKRĘGOWYCH KOMISYJ ZWIĄZ- KÓW ZAWODOWYCH NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 1947	413
6. BILANS ZBIOROWY SZKÓŁ ZWIĄZKOWYCH I DOMÓW KULTURY NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 1947	417
7. BILANS ZBIOROWY KOMISJI CENTRALNEJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH W POLSCE I JEJ AGEND NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 1947	421

**Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu**

CM 314891

000-314891-00-0